DISPUTATIONES
HISTORICÆ
VIGINTI.

DISPUTATIONES HISTORICÆ AD VITAS PONTIFICUM ROMANORUM

AB ANTONIO SANDINO

Conſcriptæ, ejuſque poſtumis curis retractatæ atque auctæ.

FERRARIÆ. MDCCLV.

Impenſis Jo: Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTI VERONESIO

Patricio Veneto, Abbati Commendatario Monaſterii S. Andreæ de Carmignano, Canonico Patavino, Cimeliarchæ, & Vicario Generali

ANTONIUS SANDINUS.

F.

HIſtoriam Apoſtolorum, & Pontificum Romanorum Illuſtriſſimo ac Reverendiſs. Epiſcopo noſtro Joanni Minotto-Ottobono dicatam, ejuſque nomine ornatam haud ita pridem emiſi. Emitto nunc Diſputationes nonnullas Pontificali Hiſtoriæ illuſtrandæ inſervientes, quas cui-

nam potius commendem, quam Tibi, qui ejusdem Amplissimi Præsulis tanta cum laude vicem & locum supples, plane non video. Id tanto libentius facio, quod duos eodem tempore Patronos libello adscisco, cum mihi ad præsidium appellare Vicarium non possim, quin tacito saltem sensu Episcopum ipsum appellem. Continet autem libellus tractatos quidem ab aliis locos: sed *utile est*, ait Augustinus, *libros plures a pluribus fieri diverso stylo, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat, ad alios sic, ad alios autem sic*. (1) Quod legens ego sumsi animos, & de iis, quæ sunt etiam ab aliis disputata, conatus sum novo quodam modo disputationem instituere, ac identidem verbis ipsis Auctorum gravissimorum

rum

(1) Lib. I. De Trinitate cap. 3. §. 5. pag. 752. tom. 8.

rum *ut tarditatem ingenii, lectionis diligentia compensarem*. (2) Num id, quod erat in animo, præstiterim, Tu judicabis, Vir Sapientissime, qui verissimum rerum hujusmodi judicium habes. Conatum si probaveris, non dubito, quin probaturi sint omnes, qui recte sapiunt. Nota enim omnibus recte sapientibus doctrina, prudentia, sapientia tua, cognita illi in primis arque perspecta, qui Te Vicarium habere voluit diligentiæ suæ. Quam sane præstas integritate tanta, tantaque attentione animi, vigilantia, gravitate, & constantia, ut omnibus pateat sapientia ejus, qui Tibi munus imposuit, Teque in partem atque consortium laboris assumsit. Tanti Præsulis vices gerens in administranda Diæcesi longe lateque porrecta, geres etiam in hoc libello

 hu-

(2) S. Hieronymus Epist. 84. alias 65. §. 3.

humaniter excipiendo: & qua il-
le benignitate Apoſtolicam, & Pontificiam Hiſtoriam ſuſcepit, eadem Tu iſtas diſputatiunculas amplecteris. Excipe igitur benigne libellum Tuo nomini inſcriptum, & fove patrocinio, quo fretus publicam lucem alacriter aſpiciat atque ſuſtineat. Vale.

AD

AD LECTOREM.

Quæ superioribus annis mihi elapsæ sunt Dissertationes duodecim, ex Ecclesiastica Historia depromtæ, easdem nunc retractatiores ac pæne refectas, aliisque ejusdem generis disputationibus cumulatas emitto. Spectant enim ad Vitas Pontificum Romanorum, quas ex antiquis monumentis descripsi, illustrandas. Ut autem in Vitis exponendis; sic in istis Disputationibus concinnandis utor sæpe verbis Scriptorum veterum ac novorum. Verba namque desumta ex antiquis Patribus, ac viris probatissimis, qui sunt paullulum tempore nostro superiores, & sanctiorem faciunt sermonem, & credibiliorem, lucemque afferunt iis, quæ Scriptores diversis opinionibus pertinaciter tuendis involverunt. De hisce autem Disputationibus eo mihi ordine explicandum censui, quo easdem tetigi, dum Pontificum Vitas perstringerem. Non profero ignota indictaque primus, imo nonnulla ab aliis fusius dispu-

tata in medium voco, *eo tamen modo ac ratione*, *ut* dicam nove, etsi non dicam nova. (1) *Quamquam illud profecto erit omnino novum*, *quod ab eruditissimis Viris interdum dissentiens*, *eorum nonnullos sua doctrina suisque verbis plerumque refello*, *ex quo appareat*, *eosdem sibi non satis constare*, *& Criticæ regulas ad commodum & arbitrium sequi*. *Quare si ab iis*, *qui nihil nisi plane novum & inauditum probare solent*, *laudem mihi sperare non licet*, *nullam certe me apud illos vituperationem subiturum esse confido*. *Quippe* res ardua vetustis novitatem dare. Itaque etiam non assecutis voluisse, abunde pulcrum atque magnificum est. (2) *Ego quidem conatus sum novi aliquid ex vetustis efficere*. *Quantum consecutus fuerim*, *malo eos*, *qui patienter legent*, *judicare*, *curæ apud eosdem ac laboris testimonium meruisse contentus*. *Accede igitur libens*, *nec tantulum libellum contemne*, *in quo*, *ut spero*, *nihil desiderabis eorum*, *quæ magnis voluminibus continentur*. *Vale*.

(1) Lirinensis in Commonitorio, extremo cap. 27.
(2) Plinius in Præfatione Historiæ Naturalis.

PRÆ-

PRÆCIPUI AUCTORES

Qui Symbolam contulerunt.

A

ABulpharagius *Georgius*. Historia Orientalis, five Dynastiarum interprete Pocockio. *Oxoniæ* 1663. *in* 4.

Alemannus *Nicolaus*. De Lateranenfibus Parietinis. *Exft.* in Thefauro Antiquitatum & Hiftoriarum Italiæ *tom.* 8. *part.* 4.

Alexander *Natalis*. Hiftoria Ecclefiaftica. *Parifiis* 1714. *in fol.*

Ambrofius S. Opera ftudio Monachorum S. Mauri. *Parifiis* 1686. *in fol.*

Anaftafius Bibliothecarius. Vitæ Romanorum Pontificum cum notis variorum. *Romæ* 1718. 1728. *in fol.*

Anfelmus Cantuarienfis S. Opera ftudio Gabrielis Gerberon. *Lutetiæ* 1721. *in fol.*

Aquinas *Thomas* S. Summa Theologica notis hiftoricis & dogmaticis illuftrata per Joannem Nicolai. *Lugduni* 1686. *in fol.*

-- Opera omnia. *Romæ* 1570. *in fol.*

Arnobius. Adverfus Gentes. *Lugd. Bat.* 1651. *in* 4.

Athanafius S. Opera GL. ftudio Monachorum. *Parifiis* 1698. *in fol.*

Auguftinus Aurelius S. Opera ftudio Monachorum S. Mauri. *Parifiis* 1679. *in fol.*

B

BAluzius. *Stephanus*. Collectio nova Conciliorum. *Parifiis* 1707. *in fol.*

Baronius *Cæfar*. Annales Ecclefiaftici. *Coloniæ* 1609. *in fol.*

-- Martyrologium Romanum illuftratum. *Romæ* 1586. *in fol.*

Bafnagius *Samuel*. Annales Politico-Ecclefiaftici. *Roterodami* 1706. *in fol.*

Beda Venerabilis. Opera. *Coloniæ* 1683. *in fol.*

Bellarminus *Robertus*. Opera. *Venetiis* 1721. *in fol.*

Bernardus S. Opera. *Parifiis* 1719. *in fol.*

Bibliotheca Maxima veterum Patrum, & antiquorum Scriptorum Ecclefiafticorum. *Lugduni* 1677. *in fol.*

Bollandus *Joannes*. Acta Sanctorum. *Antuerpiæ* 1643. *in fol.* Et *Venetiis* 1734. *in fol.*

Bo-

Bona *Joan. Cardinalis*. Opera omnia. *Antuerpiæ* 1692. *in fol.*
Bzovius *Abrahamus*. Continuatio Annalium Baronii. *Coloniæ* 1616. *in fol.*

C

CAbassutius *Joannes*. Notitia Conciliorum. *Lugduni* 1670. *in* 8.
Calmet *Augustin*. Commentaire sur les livres de l'Ancien & du Nouveau Testament. *A Paris* 1724. *fol.*
Canisius *Henricus*. Thesaurus monumentorum Ecclesiasticorum, & Historicorum, sive Lectiones antiquæ auctæ a Jac. Basnage. *Amstel.* 1725. *in fol.*
Cedrenus *Georgius*. Compendium Historiarum GL. *Venetiis* 1729. *in fol.*
Chronicon Paschale, seu Alexandrinum GL. studio Caroli du Fresne. *Venetiis* 1729. *in fol.*
Chrysostomus *Joannes* S. Opera GL. studio Bernardi de Montfaucon. *Parisiis* 1718. *in fol.*
Ciampinus *Joannes*. De perpetuo Azymorum usu in Ecclesia Latina. *Romæ* 168*5*. *in* 4.
Clemens Alexandrinus. Opera GL. studio Federici Sylburgii. *Coloniæ* 1688. *in fol.*
Cointe *Carolus le*. Annales Ecclesiastici Francorum. *Parisiis* 1666. *in fol.*
Cotelerius *Joan. Baptista*. SS. Patrum, qui temporibus Apostolicis floruerunt, opera illustrata. *Amstelædami* 1724. *in fol.*
Cyprianus *Cæcilius* S. Opera recognita & illustrata a Baluzio & Monacho S. Mauri. *Venetiis* 1728. *in fol.*
-- Recognita & illustrata a Joanne Fello; accedunt Annales Cyprianici Pearsonii, & Dissertationes Cyprianicæ Dodvvelli. *Amstel.* 1700. *in fol.*

D

DAcherius *Lucas*. Spicilegium veterum Scriptorum. *Parisiis* 1723. *in fol.*
Damascenus *Joannes* S. Opera GL. studio Michaelis Lequien. *Parisiis* 1712. *in fol.*
-- Et interprete *Jacobo Billio*. *Ibid.* 1577. *in fol.*
Dodvvellus *Henricus*. Dissertationes Cyprianicæ præpositæ S. Cypriano Joannis Felli.
Ducangius *Carolus*. Glossarium ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis. Editio nova studio Monachorum S. Mauri. *Parisiis* 1733. *in fol.*

Du-

Duchesnius *Andreas*. Historiæ Francorum Scriptores coætanei. *Lutetiæ* 1636. *in fol.*

Dupin *Ludovicus Ellies*, Nouvelle Bibliotheque des auteurs Ecclesiastiques. *A Paris* 1690. *in* 4.

E

EGinhargus. De vita & gestis Caroli Magni. *Trajecti ad Rhenum* 1711. *in* 4.

Epiphanius S. Opera GL. illustrata a Petavio. *Parisiis* 1622. *in fol.*

Estius *Gulielmus*. Commentaria in Epistolas D. Pauli. *Coloniæ* 1631. *in fol.*

-- In quatuor libros Sententiarum. *Neapoli* 1720. *in fol.*

Euchologium, sive Rituale Græcorum illustratum a Jacobo Goar. *Venetiis* 1730. *in fol.*

Eusebius. Historia Ecclesiastica GL. cum interpretatione ac notis Valesii. *Parisiis* 1678. *in fol.*

-- Et Joanne Christophorsono interprete. *Coloniæ* 1570. *in fol.*

-- Demonstratio Evangelica GL. cum interpretatione & notis R. M. *Coloniæ* 1688. *in fol.*

Eutropius *Flavius*. Historiæ Romanæ Breviarium. *Oxonii* 1703. *in* 8.

Eymericus *Nicolaus*. Directorium Inquisitorum. *Romæ* 1587. *in fol.*

F

FAbricius *Joannes Albertus*. Bibliotheca Ecclesiastica. *Hamburgi* 1718. *in fol.*

-- Bibliotheca Latina. *Ibid.* 1721. *in* 8.

Florentinius *Franc. Maria*. In Martyrologium Hieronymianum. *Lucæ* 1668. *in fol.*

Fontaninus *Justus*. Vindiciæ antiquorum diplomatum. *Romæ* 1705. *in* 4.

-- De Antiquitatibus Hortæ. *Ibid.* 1723. *in* 4.

-- Summum Imperium Sedis Apostolicæ in Comaclum Italice editum. *Romæ* 1709. & 1711. *in fol.*

Freherus *Marquardus*. Rerum Germanicarum Scriptores. *Argentorati* 1717. *in fol.*

Frisingensis *Otto*. Chronicon. *Basileæ* 1569. *in fol.*

G

GAlanus *Clemens*. Conciliatio Ecclesiæ Armenæ cum Romana. *Romæ* 1650. *in fol.*

Ge-

Gelasius Cyzicenus. Historia Concilii Nicæni. *Exst.* in Conciliis Labbei *tom.* 2. *pag.* 103. & Harduini tom. 1. pag. 346.
Georgius Christianus Joannis. Scriptores rerum Moguntiacarum. *Francofurti ad Mænum* 1722. *in fol.*
Gotti *Ludovico* (ora Cardinale) La Vera Chiesa. *Bologna* 1719. *in* 4.
Gregorius Magnus S. Opera studio Monachorum S. Mauri. *Parisiis* 1705. *in fol.*

H

Harduinus. *Joannes*. Conciliorum collectio regia maxima. *Parisiis* 1715. *in fol.*
Hieronymus S. Opera. *Parisiis* 1643. *in fol.*
. Eadem studio Monachorum S. Mauri. *Veronæ* 1734. *in fol.*
Hilarius S. Opera studio Monachorum S. Mauri. *Veronæ* 1738. *in fol.*
Historiæ Augustæ Scriptores sex. *Lugduni Batavorum* 1671. *in* 8.
Hotmannus Franciscus. Quæstiones illustres. 1598. *in* 8.
Huetius *Petrus Daniel*. Origeniana præposita Origenis commentariis in Sacras Scripturas editis. *Rothomagi* 1668. *in fol.*

I

Joannes Diaconus. Vita S. Gregorii Magni. *Exst.* tom. 4. Operum S. Gregorii *pag.* 7.
Josephus Flavius. Opera GL. studio Hauercampi. *Amstel.* 1726. *in fol.*
Irenæus S. Opera studio Renati Massuet Monachi Benedictini. *Parisiis* 1710. *in fol.*
Justinus S. Martyr. Opera GL. studio Federici Sylburgii. *Coloniæ* 1686. *in fol.*

L

Labbe *Philippus*. Sacrosancta Concilia ad regiam editionem exacta. *Parisiis* 1672. *in fol.*
Nova Bibliotheca Manuscriptorum Librorum continens Historias, Chronica &c. *Parisiis* 1657. *in fol.*
Lactantius Firmianus. Opera cum notis variorum studio Servatii Gallæi. *Lugd. Bat.* 1660. *in* 8.
-- De Mortibus persecutorum cum notis Baluzii, & variorum cura Pauli Bauldri. *Trajecti ad Rhenum* 1693. *in* 8.
Lambertinis *Prosper Cardinalis de*, nunc summus Pontifex *Benedictus XIV.* De Servorum Dei beatificatione, & Beatorum canonizatione. *Bononiæ* 1734. *in fol.*

Lau-

Launojus *Joannes*. Opera. *Coloniæ* 1731. *in fol.*
Leo Ostiensis. Chronica Monasterii Casinensis continuata a Petro Diacono. *Exst.* tom. 4. Scriptor. Rer. Italic. *pag.* 151.
Leo S. Magnus. Opera cum notis & dissertationibus Paschasii Quesnel. *Lugduni* 1700. *in fol.*
Lirinensis *Vincentius*. Commonitorium cum notis Baluzii. *Exst.* cum Salviano ejusdem Baluzii pag. 320. edit. Paris. 1684. in 8.
Lorinus *Joannes*. Comment. in Actus Apostolorum. *Coloniæ* 1621. *in fol.*
Lupus *Christianus*. Opera. *Venetiis* 1724. *in fol.*

M

MAbillonius *Joannes*. De re diplomatica. *Parisiis* 1681. *in fol.*
Museum Italicum *Ibid.* 1687. *in* 4.
Vetera Analecta. *Parisiis* 1723. *in fol.*
-- Dissertatio De azymo, & fermentato. *Exst.* in Analectis *pag.* 522.
Macedo *Franciscus*. Disquisitio Theologica De ritu azymi, & fermentati. *Veronæ* 1673. *in* 4.
Marca *Petrus* de. De Concordia Sacerdotii & Imperii ex editione Stephani Baluzii. *Francofurti* 1708. *in fol.*
-- Marca Hispanica. *Parisiis* 1688. *in fol.*
Marie *Honore* de Sainte. Reflexions sur les Regles, & sur l' usage de la Critique. *A Paris* 1713. *in* 4.
Martene *Edemundus*, De antiquis Ecclesiæ ritibus. *Rothomagi* 1700. *in* 4.
Morinus *Joannes*. De sacris Ecclesiæ Ordinationibus. *Antuerpiæ* 1695. *in fol.*
Muratorius *Ludovicus Antonius*. Rerum Italicarum Scriptores. *Mediolani* 1733. *in fol.*
Antiquitates Italicæ medii Ævi. *Mediolani* 1738. *in fol.*
Anecdota notis & disquisitionibus aucta. *Mediolani* 1697. *tom.* 2. *in* 4.
Tom. III. & IV. *Patavii typis Seminarii* 1713. *in* 4.

N

NIcephorus Callistus. Historia Ecclesiastica GL. interprete Lango, recognita a Frontone Ducæo. *Lutetiæ* 1630. *in fol.*
Noris *Henricus* Cardinalis de. Opera omnia. *Veronæ* 1729. *in fol.*

Opta-

O

Optatus S. Milevitanus. De Schismate Donatistarum, studio L. Ellies Dupin. *Lutetiæ* 1700. *in fol.*

Origenes Adamantius. Opera GL. studio Caroli Delarue. *Parisiis* 1733. *in fol.*

-- Commentaria GL. in Sacram Scripturam cum notis, & Origenianis Huetii. *Rothomagi* 1668. *in fol.*

Orosius *Paulus*. Historiarum libri septem, & Apologeticus, studio Hauercampi. *Lugd. Bat. in* 4.

P

Pagi *Antonius*. Critica Historico-Chronologica in Annales Baronii. *Antuerpiæ* 1705. *in fol.*

Pagi *Franciscus*. Breviarium Historico-Chronologico-Criticum illustriora Pontificum Romanorum gesta complectens. *Antuerpiæ* 1717. *in* 4.

Papebrochius *Daniel*. Conatus Chronico-historicus ad Catalogum Romanorum Pontificum. *Antuerpiæ* 1742. *in fol.*

Paulinus S. *Pontius* Nolanus. Opera studio Joannis Baptistæ le Brun. *Parisiis* 1685. *in* 4.

Paulus Diaconus Aquilejensis. De gestis Langobardorum. *Exst.* tom. 1. Scriptor. Rer. Italic. *pag.* 395.

Pearson *Joannes*. Opera posthuma de serie & successione primorum Romæ Episcoporum. *Londini* 1688. *in* 4.
Annales Cypriani. *Exst.* cum S. Cypriano Joannis Felli.
Vindiciæ Ignatianæ. *Exst.* cum Patribus Apostolicis Cotellerii tom. 2. *pag.* 251.

Petrus Diaconus. Liber quartus Chronici Casinensis. *Exst.* apud Muratorium tom. 4. Scriptor. Rer. Italicarum *pag.* 488.

Photius Patriarcha Constantinopolitanus. Bibliotheca GL. *Rothomagi* 1653. *in fol.*

Pistorius *Joannes*. Rerum Germanicarum Scriptores. *Ratisponæ* 1731. *in fol.*

Platina. *Baptista*. Historia De vitis Pontificum Romanorum cum annotationibus & supplemento Panvinii. *Lovanii* 1572. *in fol.*

Porphyrogenitus *Constantinus*. De administrando Imperio. *Exst.* in Antiquitatibus Constantinopolitanis Anselmi Bandurii tom. I. part. 2. pag. 45. edit. Venetæ.

Prosper Aquitanicus S. Opera omnia. *Parisiis* 1611. *in fol.*

Ro-

R

ROcaberti *Joan. Thomas*. Bibliotheca Maxima Pontificia, *Romæ* 1695. *in fol.*

Rufinus Aquilejensis Presbyter. Interpretatio Eusebii. *Basileæ* 1544. *in fol.*

Ruinart *Theodoricus*. Acta primorum Martyrum selecta cum notis & præfatione contra Dodvvellum de paucitate Martyrum. *Parisiis* 1689. *in* 4.

S

SChelstrate *Emmanuel* a. Antiquitas Ecclesiæ illustrata. *Romæ* 1692. *in fol.*

De Disciplina Arcani. *Ibid.* 1685. *in* 4.

Schvvarz *Ignatius*. Collegia Historica, seu Quæstiones historicæ Criticæ. *Ingolstadii* 1734. *in* 12.

Sfondratus *Cælestinus*. Gallia vindicata. *Typis Monasterii S. Galli* 1702. *in* 4.

– Sub nomine *Eugenii Lombardi*. Regale Sacerdotium Romano Pontifici assertum. *Exst.* in Bibliotheca Rocaberti tom. XI. pag. 307.

Sigonius *Carolus*. De Regno Italiæ. *Venetiis* 1581. *in fol.*

Sirmondus *Jacobus*. Opera varia. *Venetiis* 1728. *in fol.*

Socrates Scholasticus, & Hermias Sozomenus. Historia Ecclesiastica GL. cum interpretatione ac notis Valesii. *Parisiis*. 1686. *in fol.*

Sulpitius Severus. Opera. *Lipsiæ* 1709. *in* 8.

T

THeodoretus Cyri Episcopus. Opera GL. cura Jacobi Sirmondi. *Lutetiæ* 1642. *in fol.*

-- Historia Ecclesiastica GL. ex interpretatione Valesii. *Parisiis* 1673. *in fol.*

Theophanes. Chronographia. *Venetiis* 1729. *in fol.*

Thomassinus *Ludovicus*. Vetus & nova Ecclesiæ disciplina circa Beneficia. *Lugduni* 1705. *in fol.*

Dissertationes in Concilia Generalia & Particularia. *Lutetiæ* 1667. *in* 4.

Tillemont Le Nain *Sebastien* de. Memoires pour servir a l' Histoire Ecclesiastique des six premiers siecles. *Paris* 1701. *in* 4.

Histoire des Empereurs. *Paris* 1720. *in* 4.

Tu-

Turonenſis Gregorius S. Opera ſtudio Theodorici Ruinart. *Lutetiæ* 1699. *in fol.*

V

VAn eſpen *Zegerus Bernardus*. Opera Canonica. *Lovanii* 1732. *in fol.*

Volaterranus *Raphael*. Commentarii Urbani. *Baſileæ* 1544. *in fol.*

Walafridus *Strabo*. De rebus Eccleſiaſticis. *Exſt. tom.* 15. Bibl. Patrum *pag.* 181.

Z

ZOnaras *Joannes*. Annales GL. *Venetiis* 1729. *in fol.*

IN-

INDEX
DISPUTATIONUM.

jus

DIS-

DISPUTATIO I.

De Petro, seu Cepha, cui Paulus Antiochiæ in faciem restitit.

Jacobus frater Domini initio Ecclesiæ Hierosolymitanæ erat Episcopus, & Judæis præerat omnibus, qui crediderant. Accidit autem, ut essent Antiochiæ quoque Judæi, qui cum Christo credidissent, eo quod procul abessent ab Hierosolyma, viderentque multos, qui crediderant ex Gentibus, confidenter & absque Judaicis observationibus vivere, sensim ac paulatim inducerentur, ut a Judaica consuetudine abstinerent, & puram minimeque adulteratam Fidei doctrinam retinerent. Cum ergo descendisset Petrus, & nullam esse condescensionis necessitatem videret, gentiliter deinceps vivebat: Hoc autem appellat gentiliter vivere *Paulus* (1) absque Judaica vivere observatione, *nihil ex illis Legis ritibus custodire, exempli gratia circumcisionem, sabbatum vel quidpiam ejusmodi. Cum igitur Petrus ita viveret, descenderunt quidam a Jacobo Judæi, hoc est ex Hierosolyma, qui, quod*

A in

(1) In Epistola ad Galatas cap. 2., ubi historiam Petri ab se reprehensi narrat.

in Metropoli semper versati essent, neque quemquam vidissent ita viventem, adhuc anticipatam illam Judaicam opinionem retinebant, multas ex observationibus illis secum trahebant. Hos cum vidisset Petrus, qui a Jacobo, & Hierosolyma descenderant, qui adhuc infirmi erant, timeretque, ne scandalum passi a Fide resilirent, mutatus est rursus, & omissa gentili vitæ ratione, ad priorem rediit indulgentiam, & ciborum observationes custodivit. Illum ergo Judæi cum vidissent, qui Antiochiæ versabantur, id agentem, neque mentem ejus perspectam haberent, qua id agebat, abducti sunt & ipsi, ac propter magistrum judaizare cogebantur. Atque hoc est, quod reprehendit Paulus. (2) *Ut autem clarius fiat, quod dici-*
Ad Gal. II. 11. *mus, ipsa Apostolica verba recitabo.* Cum autem venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, *hoc est Hierosolymis*, cum gentibus edebat, *hoc est cum iis, qui erant Antiochiæ*. Cum autem venissent quidam Hierosolymis *periti Legis*, subtrahebat se Petrus timens eos, qui ex circumcisione erant. (3) *Quosnam? eos, qui a Jacobo descenderant*. Et abducebantur cum eo ceteri Judæi. *Quinam Judæi? qui priusquam Hiero olymitani descendissent, Antiochiæ degebant, nec ullam observationem Judaicam custodiebant*. Ita ut

(2) Summus Pontifex Agapetus in Epist. ad Justinianum Augustum apud Baronium ad an. 535. §. 1. & apud Lab. tom. 4. Conc. pag. 1793. *Licet simili studio caritatis pro multiplicatione Fidelium ille beatus Petrus cælestis Regni janitor traheretur, qui ut Judæorum plures acquireret, a doctrina & tramite regulari in non respuendo omni Judaismo descenderat: huic tamen ille junior vinctus in Domino Paulus se retulit obviasse dicens:* Sed cum vidissem, &c. ad Gal. II. 14.

(3) S. Cyrillus Alexandrinus extremo lib. 9. contra Julianum: *Ad hæc audax ille & confidens Petrum Apostolorum præcipuum cavillatur, & hypocritam esse dicit, atque a Paulo reprehensum, quod modo Græcorum, modo Judæorum ritu viveret vellet.*

ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. *Atque hæc quidem est, quæ apparet reprehensio*: (4)

Nonnulli, quibus indignum visum est, Petrum Apostolorum principem a Paulo reprehensum fuisse, *non erat hic Petrus, inquiunt, ille primus Apostolorum, cui fuerunt oves a Christo concreditæ, sed alius quispiam vilis & abjectus & unus e vulgo. Unde id constat? Cum veteros Judæos abductos fuisse cum illo dixisset, adjecit, inquiunt*, ita ut Barnabas duceretur cum eis in illam simulationem. *Quod autem dixit*, ita ut Barnabas, *indicat multo fuisse mirabilius illud, quam Petrum abductum esse.*

A 2 Sic

(4) S. Joan. Chrysostomus hom. in illud *in faciem ei restiti*. num. 14. tom. 3. pag. 373.

S. Thomas 1. 2. quæst. 103. art. 4. ad 2. *Secundum Hieronymum* (Epist. 112. alias 89.) *Petrus simulatorie se a gentilibus subtrahebat, ut vitaret Judæorum scandalum, quorum erat Apostolus: unde in hoc nullo modo peccavit: sed Paulus eum similiter simulatorie reprehendit, ut vitaret scandalum gentilium, quorum erat Apostolus. Sed Augustinus* (Epist. 82. alias 19.) *hoc improbat, quia Paulus in Canonica Scriptura* (*scilicet Galat.* 2.) *in qua nefas est credere aliquid falsum esse, dicit, quod Petrus* reprehensibilis erat *: unde verum est, quod Petrus peccavit, & Paulus vere eum, non simulatorie reprehendit. Non autem peccavit Petrus in hoc, quod ad tempus legalia observabat; quia hoc sibi licebat tamquam ex Judæis converso: sed peccabat in hoc, quod circa Legalium observantiam nimiam diligentiam adhibebat, ne scandalizaret Judæos, ita quod ex hoc sequeretur gentilium scandalum.*

Peccabat autem Petrus *venialiter* tantum, ut docet idem S. Thomas in Epist. ad Gal. cap. 2. Lect. 3. *Nam post gratiam Spiritus Sancti nullo modo peccaverunt mortaliter Apostoli, & hoc donum habuerunt per potentiam divinam, quæ eos confirmaverat...: Peccaverunt tamen venialiter, & hoc fuit eis ex fragilitate humana.... Quod vero dicitur in Glo.* Restiti ei tamquam par. *Dicendum est, quod Apostolus fuit par Petro in executione auctoritatis, non in auctoritate regiminis.*

Baronius ad an. 51. §. 41. & 42. asserere *non dubitat, prudens, & sagax, ac denique necessarium videri posse Petri consilium cuilibet illud accurate intuenti: adeo ut nec levioris peccati culpa illi ea de re juste possit adscribi.*

Sic enim locutus est, ut majorem illum censere videatur: non modo Petrus, inquiens, sed & Barnabas: atqui Barnabas Petro illo major non erat. Verumtamen non ita se res habet, plane ita se non habet. Neque enim eo quod Barnabas major esset, ideo miratur magis: sed quam ob caussam? quod nimirum ille quidem in circumcisionem missus esset, at Barnabas cum Paulo gentibus prædicaret, & ubique cum Paulo copularetur. Quemadmodum alibi

1. Cor. IX. 6. *dicit*, Aut ego solus & Barnabas non habemus potestatem non operandi? *& rursus*, Ascendi Hie-

Gal. II. 1. rosolymam cum Barnaba: *& ubique vides illum cum Paulo docere. Non ergo quod Petro major esset, idcirco eum quoque abductum esse miratur: sed quod is, qui secum semper prædicabat, cuique nihil erat commune cum Judæis, verum inter gentes docebat, ipse quoque esset abductus. Ceterum Petrum illum esse, de quo hæc omnia dicit, cum ex iis, quæ præcesserunt, tum ex iis, quæ sequuntur, manifestum est. Quod enim se* in faciem restitisse illi *dicit, ac pro magno illud habet, nihil aliud indicat, nisi se dignitatem minime reveritum esse personæ: porro de altero quopiam si dixisset, se* in faciem illi restitisse, *nequaquam hoc pro magno habuisset. Præterea si quispiam alius Petrus fuisset, non tantum valuisset ejus mutatio, ut ceteros etiam Judæos attraheret. Neque enim adhortatus est, neque consuluit, sed tantum* subtrahebat & segregabat se: *atque illa subtractio & segregatio ceteros omnes discipulos attrahere potuit propter personæ dignitatem. Itaque Petrum fuisse, satis ex his constat.* (5) Id quod etiam ex

Galat. II. 11. verbis ipsis D. Pauli liquet. *Dicturus etenim Paulus:* Cum venisset Petrus Antiochiam, ei in faciem restiti: *ut de quo Petro loqueretur, ostenderet, in ipso suæ narrationis initio præmisit dicens:* Creditum est mihi Evangelium præputii, sicut Petro cir-

(5) S. Joannes Chrysostomus loco citato.

circumcisionis. Qui enim operatus est Petro in 7. 8.
Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. *Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem & Apostolum nominat, & præfuisse Evangelio circumcisionis narrat.* (6) Huc usque eos rejecimus, qui non Petrum, sed quempiam alium eo nomine, qui a Paulo sit reprehensus, accipiunt. Nunc eos refellamus, qui volunt fuisse *alium de Septuaginta discipulis isto vocabulo nuncupatum. Et dicunt, nequaquam Petrum a convictu gentium se potuis-*

(6) S. Gregorius Magnus in Ezechiel. lib. 2. hom. 6. num. 10. tom. 1. pag. 1368., cujus verba describit & probat Claudius Taurinensis Episcopus in doctissima enarratione in Epist. D. Pauli ad Galatas tom. 4. Bibl. Patr. pag. 148. Ceterum idem S. Gregorius ibidem hæc etiam habet, quamvis totus alioquin sit in Petri laudibus. *Cum Petrus Apostolus servari adhuc in Circumcisione Legis consuetudinem vellet*, ei in faciem restitit *Paulus, eumque hac in re* fuisse reprehensibilem *dicit. Et hoc ejus studium discipulis loquens non solum culpam, sed quod est majus, hypocrisin, idest simulationem nominat dicens:* Cum venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. *Et paullo post:* Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi. *Idem vero Apostolorum primus cum multa discipulos admoneret, atque a quibusdam detrahi de Pauli scriptis agnosceret, dicit* (Epist. 2. cap. III. 15.) Sicut carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut ceteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem. *Ecce Paulus in epistolis suis scripsit Petrum* reprehensibilem, *& ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulum in his, quæ scripserat, admirandum. Certe enim nisi legisset Petrus Pauli epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic ipse* reprehensibilis *diceretur, invenit. Amicus ergo veritatis laudavit etiam, quod reprehensus est, atque & hoc ipsum placuit, quia in his non placuerat, quæ aliter quam debuerat, sensit. Seque etiam minori fratri ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sectator minoris sui, ut etiam in hoc præiret: quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate. Pensate ergo: in mentis vertice stetit, qui illas epistolas laudavit, in quibus scriptum se vituperabilem invenit.*

tuisse subtrahere, qui & centurionem Cornelium baptizarat. Et cum ascendisset Hierosolymam disceptantibus adversus se, qui erant ex Circumcisione, &
Act. XI. 3. *dicentibus*: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis? *post narrationem visionis, tali responsionem fine concluserit*: Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credimus in Dominum Jesum Christum; ego quis eram, qui possem prohibere Deum? Quibus auditis tacuerunt & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit: *maxime cum Lucas scriptor historiæ nullam hujus dissensionis faciat mentionem, nec dicat umquam Petrum Antiochiæ fuisse una cum Paulo, & locum dari Porphyrio blasphemanti, si aut Petrus errasse, aut Paulus procaciter Apostolorum principem confutasse credatur. Quibus primum respondendum, alterius nescio cujus Cephæ nescire nos nomen, nisi ejus, qui & in Evangelio, & in aliis Pauli epistolis, & in hac quoque ipsa modo* Cephas, *modo* Petrus *scribitur.* (7) *Non quod aliud significet Petrus, aliud Cephas; sed quod quam nos Latine, & Græce* petram *vocemus, hanc Hebræi & Syri propter linguæ inter se viciniam* Cephan *nuncupant. Deinde totum argumentum epistolæ, quod oblique de Petro, Jacobo, & Joanne dicitur, huic intelligentiæ repugnare. Nec mirum esse, si Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentia prætermiserit: & non statim esse contrarium, si quod alius ob caussam dignum putavit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum,*

(7) Joannes cap. I. 42. *Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*. Idem Cephæ nomine septies vocatur a D. Paulo, quater Epist. 1. ad Cor. cap. I. 12. III. 22. IX. 5. XV. 5. ter Epist. ad Gal. cap. II. 9. 11. 14.

tum, quod Lucas penitus omisit. Ad extremum si propter Porphyrii blasphemiam alius nobis fingendus est Cephas, ne Petrus putetur errasse, infinita de Scripturis erunt radenda divinis, quæ ille, quia non intelligit, calumniatur. (8)

His, quæ hactenus dicta sunt verbis ipsis Patrum gravissimorum Chrysostomi, Gregorii, Hieronymi, consentit S. Cyprianus epist. 71. ad Quintum, (9) & qui eumdem Cyprianum insecutus est, summus Doctor Augustinus epist. 82. cap. 3., ubi adversus Hieronymum ostendit, Petrum non simulate, sed ex animo reprehensum a D. Paulo. D. Thomas, (10) Baronius ad an. Ch. 51. §. 35. Bellarminus De Rom. Pont. lib. 1. cap. 28. & lib. 4. cap. 8. Vasquezius in Primam secundæ S. Thomæ tom. 2. disputat. 182. cap. 7., utque alios omittam, Augustinus Calmet dissertat. 1. in Epist. S. Pauli ad Galatas.

Qui Cepham a D. Paulo reprehensum volunt diversum fuisse a D. Petro Apostolo, atque unum ex septuaginta discipulis, sententiæ suæ auctores

(8) S. Hieronymus in Epistolam ad Galatas cap. 2. tom. 7. pag. 408. & 409. qui tandem in Augustini sententiam ivit, teste eodem Augustino epist. 180. ad Oceanum §. 5. & Hieronymi retractatio est in libro 1. advers. Pelag. cap. 8. pag. 562. Vide nostram Historiam Apostolicam annotat. 39. ad S. Petrum.

(9) Ejus verba sunt: *Nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de Circumcisione postmodum disceptaret; vindicavit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumsit, ut diceret se primatum tenere & obtemperari a novellis & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulum, quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset, sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile consensit, documentum scilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando a fratribus & collegis nostris utiliter & salubriter suggeruntur, si sint vera & legitima, ipsa potius nostra ducamus.*

(10) Prima Secundæ quæst. 103. art. 4. Vide annotat. 4.

proferunt S. Clementem Alexandrinum libro Hypotyposeon quinto, (11) Dorotheum Tyrium, (12) Chronicon Alexandrinum seu Paschale, (13) Œcumenium, qui sententiam illam dicit *similem vero* esse: (14) Hieronymum loco memorato scribentem, esse *qui Cepham*, *cui* in faciem *Paulus* restitisse *se scribit*, *non putent Apostolum Petrum*, *sed alium de septuaginta discipulis isto vocabulo nuncupatum*; & S. Anselmum, qui in Epist. ad Gal. ait, *esse nonnullos*, *qui non Petrum Apostolorum principem*, *sed quemdam alium ejusdem nominis*, *qui a Paulo reprehensus est*, *accipiunt*.

At

(11) *In quo etiam Cepham illum*, *cui Antiochiam ingresso Paulus se restitisse dicit*, *quoniam reprehensione dignus erat*, *unum ait fuisse ex septuaginta discipulis Petro Apostolo cognominem*, ut est apud Eusebium lib. 1. Hist. Eccl. cap. 12.

(12) In Commentario De Septuaginta Domini discipulis, qui exstat ad calcem Chronici Paschalis pag. 344. edit. Venetæ, & apud Joan. Albertum Fabricium De Vita & morte Mosis pag. 485. *Cephas*, *quem Antiochiæ coarguit Paulus Apostolus*, *qui & Coniæ fuit Episcopus*.

(13) Pag. 171. ubi inter Septuaginta discipulos numeratur tertius *Cephas Petro cognominis*, *cum quo congressus est Paulus de Judaismo*.

(14) Theophylactus in Epist. ad Gal. cap. 2. num. 14. pag. 455. *Eusebius dicit*, *non Magnum Petrum a Paulo reprehensum*, *sed alium quemdam Cepham*, *unum ex Septuaginta*. *Atque hoc se confirmare putat*, *consentaneum non esse dicens*, *eum*, *qui in principio defendisset sese*, *quando cum Cornelio manducans offendisset quosdam*, *rursus opus habere hujusmodi increpatione*. *At*, *o sapientissime*, *neque nos dicimus Petrum ceu ignorantem quid facto opus esset*, *a Paulo increpatum esse*, *sed voluntario sustinuisse objurgationem*, *ut alii emendarentur*.

Œcumenius in eamdem Epist. ad Gal cap. 3. pag. 731. tom. 1. *Eusebius Pamphili in Ecclesiastica historia ostendit*, *hunc Petrum non esse Cepham*, *sed ejusdem cum ipso nominis unum ex Septuaginta*. *Et apparentiam habet hic sermo*.

Nimirum *refert hoc Eusebius* lib. 1. Hist. Eccl. cap. 12. *ex Clementis Alexandrini* lib. 5. Hypotyp. *ac rursus ex Eusebio refert OEcumenius in Commentario:* Estius in Epist. ad Galat. cap. 2.

At Liber Hypotyposeon periit, & nusquam, quantum ego quidem sciam, apud S. Clementem Alexandrinum Cephas, quem Paulus coarguit, unus ex Septuaginta discipulis fuisse traditur. Qua de re silet etiam Photius in Bibliotheca cod. 109. pag. 286., ubi ejus Libri, qui id temporis, sæculo videlicet nono, adhuc extabat, epitomen exhibet, ostenditque ejus auctorem, quicumque sit, seu *ipse* (Clemens Alexandrinus) *seu quis alius ejus personam indutus*, non pauca *impie omnino & fabulose disserere*. Unde cognoscitur, quanta sit auctoritas Hypotyposeon, quarum scriptor dubius est, impius, fabulosus. (15)

Fabulosus item a viris doctis habetur Dorotheus Tyrius, & ideo solum ab ipsis profertur, ut falsas quasdam opiniones quarto etiam sæculo notas fuisse & cognitas probent. Bellarminus De Script. Eccles. pag. 60. agens de Dorotheo Tyriensi. *Iste nu-*

(15) Rufinus in Apologia pro Origene tom. 9. operum S. Hieronymi pag. 130. edit. Paris. 1643.: *Clemens quoque alius Alexandrinus presbyter & magister Ecclesiæ illius, in omnibus pene libris suis Trinitatis gloriam atque æternitatem unam eamdemque designat: & interdum invenimus aliqua in libris ejus capitula, in quibus filium Dei creaturam dicit. Numquid credibile est de tanto viro tam in omnibus Catholico, tam erudito, ut vel sibi contraria senserit, vel ea, quæ de Deo, non dicam credere, sed vel audire quidem impium est, scripta reliquerit?*

Eusebius lib. 6. Hist. Eccl. cap. 14. pag. 175. Clemens *in libris hypotyposeon omnium utriusque Testamenti scripturarum compendiosam instituit enarrationem, ne illis quidem prætermissis scripturis, de quibus inter multos ambigitur.*

David Blondellus de LXX. Christi Discipulis cap. 2. apud Joan. Albertum Fabricium de Vita & Morte Mosis pag. 490. & 491. *Sed Clementis pace cum Hieronymo dixerim, Virum πολυΐστορα (alias felix) fefellit memoria, cum unicum* Cepham, *Petrum nimirum noverit Scriptura, eumdem a se reprehensum conceptis verbis notaverit Paulus, a quo non ὅτε δὲ ἦλθε Κηφᾶς εἰς Ἀντιόχειαν, prout sibi legere visus est Clemens, sed ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος &c. Gal. II. 11. scriptum est.*

numerat inter 72. discipulos Christi omnes, qui ab Apostolo Paulo nominantur, etiamsi Ethnici fuerint, vel feminæ, & illos omnes non solum discipulos Domini, sed etiam Episcopos facit. Non meminissem Libri tam fabulosi, nisi vidissem, a multis citari, & non minimi fieri. Itaque, ut ait Estius in Epist. ad Gal. cap. II. 9. *magis credendum Eusebio antiquitatis Ecclesiasticæ scientissimo, qui loco superius allegato* (nempe lib. 1. Hist. Eccl. cap. 12.) *palam testatur, nullum Septuaginta discipulorum catalogum uspiam exstare*. (16)

Subleſtæ quoque fidei hac in re est Auctor Chronici Alexandrini seu Paschalis, qui a multis creditur fuisse Gregorius Pisides, qui sæculo septimo vixit, anno Christi circiter 630. Huic enim utpote recentiori præferendus sine controversia Eusebius, qui tribus ante sæculis tradit lib. 1. Hist. Eccl. cap. 12. *Septuaginta discipulorum seriem nullibi perscriptam reperiri*.

OEcumenius quoque in numero recentium scriptorum est, & vocans opinionem illam πιθανὸν λόγον, *verisimilem rumorem*, satis indicat, se illi valde non assentiri.

Jam vero Hieronymus, & Anselmus verbis recitatis aperte ostendunt, paucos illos, qui Cepham ajebant diversum esse a D. Petro, minimam atque adeo nullam habuisse auctoritatem vetustatis: allatasque ab eis rationes fuisse admodum infirmas, cum ab eorum sententia discesserint in contrariam. Quo plane modo refellendi sunt, si qui forte objiciant testimonium Chrysostomi & Gregorii, quod simile prorsus est testimonio Hieronymi & Anselmi. Adde, quod nemo ignorat, magnum fuisse inter Hieronymum &

(16) Vide Estium in cap. ult. Epist. ad Rom. ver. 5. & Historiam nostram Apostolicam, in qua de duobus & septuaginta discipulis annotat. 5.

& Augustinum de Cepha a Paulo reprehenso certamen, Augustino ajente, Hieronymo negante, Cepham *reprehensibilem* fuisse. Augustinus quidem certe in discipulum potius, quam in Vicarium Christi culpam hujusmodi contulisset: nec Hieronymus adeo laborasset, ut Cepham culpa liberaret, si docere potuisset, illum non esse eumdem, ac Petrum Apostolum. Adde insuper Commentaria in Epist. S. Pauli, quæ Anselmi Cantuariensis nomine feruntur, eidem abjudicari, & a Bellarmino quidem tribui Hervæo Natali Britanno, qui vivebat anno 1325. a Labbeo autem & Gerberonio adscribi *Hervæo Monacho Burdigalensi*. (17)

Alia adversariorum argumenta sunt, Cepham a D. Paulo reprehensum Antiochiæ: Petrum autem ibi numquam fuisse simul cum Paulo, quod, perpensis utriusque itineribus, tempus non sit, quo simul uterque in eadem Urbe fuerit. Cepham fuisse Judæum, Petrum Galilæum, illum fuisse *reprehensibilem*, quod de Apostolo Petro dici non debet: eumdem a Paulo objurgatum coram omnibus contra Christi Domini præceptum de correctione Matth. XIII. 15.: eumdem postpositum Jacobo, aliisque: (18) eumdemque ideo Cepham ter vocatum a D. Paulo, cum bis ante nominasset Petrum, ut significaret, Cepham esse diversum a Petro: (19) Ecclesiam denique ipsam iis adversari, qui putant Cepham esse Petrum, cum in Concilio Tridentino sess. 4. proba-

(17) Bellarminus De Scriptor. Eccles. ad an. 1081. pag. 343. Labbeus item De Script. Eccles. pag. 344. Gerberonius Proloquio in omnia S. Anselmi opera.

(18) Ad Galat. cap. II. 9. *Jacobus, & Cephas, & Joannes*. Et 1. ad Cor. cap. I. 12. *Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi*.

(19) Ad Galat. cap. II. 7. 8. semel atque iterum usurpat nomen *Petri*; & 9. 11. 14. ter nomen *Cephæ*.

baverit Vulgatam ſacrorum Librorum editionem, quæ in memorato D. Pauli loco Cepham habet, non Petrum, ut eſt in autographis exemplaribus Græcis.

Verum quod attinet ad primum argumentum, quod totum conjecturale eſt, *omnes definiunt, & nemo probat*, ut ait Gaſpar Sanctius, quicum ſentiens Joannes Lorinus hortatur interpretes, ne hoc loco laborent temporibus definiendis. S. Petrum fuiſſe Antiochiæ, conſtat ex Traditione, & antiqua Eccleſiæ hiſtoria. Quoties autem & quo tempore fuerit, ignotum eſt. Etiam S. Paulum multoties ibidem fuiſſe, liquet ex Actis Apoſtolorum, ejuſque epiſtolis: quo autem anno Æræ Chriſtianæ in eadem Urbe fuerit, prorſus latet, ſcriptoribus diſſentientibus inter ſe. Eſto igitur, nemo definire queat annum, quo Petrus & Paulus ſimul Antiochiæ fuerunt, non inde tamen efficitur, eos numquam Antiochiæ ſimul fuiſſe. Siquidem non ſunt duo hæc adeo inter ſe conjuncta, ut alterum alteri conſequens ſit. (20)

Venio ad ſecundum, & fateor, me neſcire ex qua Tribu fuerit S. Petrus. Scio autem, Chriſtum Dominum, Mariam Virginem, & Joſephum, licet genus ducerent ex Tribu Juda, voca-

(20) Cæſar Calinus Exercitatione Hiſtorica in Acta Apoſtolorum Italico ſermone ſcripta lib. 2. cap. 5. pag. 118.

S. Auguſtinus epiſt. 82. alias 19. cap. 3. §. 11. *Magis arbitror ante Hieroſolymitanum Concilium* Petrum a Paulo reprehenſum fuiſſe.

Baronius tamen ad an. 51. §. 31. atque Eſtius in Epiſt. ad Galat. cap. II. 11. id contigiſſe exiſtimant, conventu Apoſtolorum Hieroſolymis abſoluto. *Id enim*, ſubdit Eſtius, *poſtulare videtur ordo narrationis Paulinæ. Patet etiam ex* Actor. 15. *Paulum abſoluto Concilio ſtatim Antiochiam eſſe reverſum, nec admodum diu ibi moratum. Quare veriſimile eſt, per id tempus illuc adveniſſe Petrum, & cetera, quæ hic narrantur, acta fuiſſe. Niſi quis putet, iſta eo tempore contigiſſe, quando iterum Paulus aliquamdiu hæſit Antiochiæ.*

catos nihilominus fuisse Galilæos, quod domicilium haberent in Galilæa. Petrus igitur ortu ac domicilio Galilæus fuerit, genere Judæus. Advertendum illud etiam, post Babylonis captivitatem omnes Jacobi posteros, cujuscumque essent Tribus, dictos esse Judæos, quemadmodum eos hodieque vocamus. (21) Et quidem Paulus postquam dixit, Cepham Judæum: *Tu Judæus cum sis*, versu sequenti ipse quoque se Judæum appellat: *Nos natura Judæi*, quamvis certum sit, D. Paulum fuisse ex Tribu Beniamin.

Cephas porro *reprehensibilis* erat, non quod docebat Christianis mandata Legis custodienda, & observanda esse *Legitima*, sed quod sibi in victu non constaret *timens eos, qui ex circumcisione erant*, id est *Judæos non quidem timore humano sive mundano, sed timore caritatis, ne scilicet scandalizarentur, sicut dicitur in Glossa. Et ideo factus est Judæis tamquam Judæus, simulans se cum infirmis idem sentire, sed tamen inordinate timebat, quia veritas numquam dimittenda est propter timorem scandali*. (22) Tertullianus adversus Marcionem lib. 5. cap. 3. *Paulus reprehendit Petrum non recto pede in-*

(21) Jacobi seu *Israelis posteri post Babylonis captivitatem Judæi vocati sunt, quod tunc Tribus Juda omnibus Tribubus & vi & numero major esset, & quod exteri præter eam ceteras vix nossent*. Augustinus Calmet in Dictionario, verbo *Israelita*.

(22) S. Thomas in Epist. ad Gal. c. 2. Lect. 3. pag. 120. tom. 16. Idem 2. 2. quæst. 43. art. 6. ad 2. *Petrus peccavit & reprehensibilis fuit secundum sententiam Augustini* (epist. 28. alias 8.) *& ipsius Pauli, subtrahens se a Gentilibus, ut vitaret scandalum Judæorum, quia hoc incaute aliqualiter faciebat: ita quod ex hoc Gentiles ad fidem conversi scandalizabantur: non tamen factum Petri erat tam grave peccatum, quod merito possent alii scandalizari. Unde patiebantur scandalum passivum: non autem erat in Petro scandalum activum*. Vide Baronium ad an. 51. §. 40. & Vasquez in Primam Secundæ D. Thomæ tom. 2. disput. 182. cap. 7.

incedentem ad Evangelii veritatem. Plane reprehendit, non ob aliud tamen, quàm ob inconstantiam victus, quem pro personarum qualitate variabat, timens eos, qui erant ex circumcisione; *non ob aliquam divinitatis perversitatem, de qua & aliis in faciem restitisset, qui de minore caussà conversationis ambiguæ Petro ipsi non pepercit*. (23)

Quod autem coram omnibus (Cepham Paulus objurgaret, sive ille fuerit, sive non fuerit Petrus Apostolus) *necessitas coegit, ut omnes illius objurgatione sanarentur. Non enim utile erat errorem, qui palam noceret; in secreto emendare. Huc accedit, quod firmitas & caritas Petri, cui ter a Domino dictum est*, Amas me? Pasce oves meas; *objurgationem talem posterioris pastoris pro salute gregis libentissime sustinebat*. Ita Augustinus in Expositione Epistolæ ad Galatas §. 15. *Unde liquet*; subdit Estius in eumdem locum, *hic a Paulo nihil fuisse peccatum adversus ordinem fraternæ correctionis in eo; quod publice Petrum objurgavit absque prævia privata admonitione. Nam publica salus ita fieri postulabat. Solum autem Petrum alloquitur, quod is suo exemplo ceteris auctor fuisset simulationis, quodque eo correcto, cujus apud omnes erat summa auctoritas, aliorum correctio facile secutura esset*.

Quintum refello hoc modo. In Evangelio, ubi omnium Apostolorum catalogus exhibetur, semper Petrus ponitur primus: at ubi non omnes simul

(23) Idem Tertullianus De præscr. Hæret. cap. 23. pag. 210. *Si reprehensus est Petrus, quod, cum convixisset Ethnicis, postea se a convictu eorum separabat personarum respectu, utique conversationis fuit vitium, non prædicationis*.

S. Hier. in Ep. ad Gal. c. 2. p. 407. t. 7. *Quod autem ait*, reprehensibilis erat, *propterea invidiæ temperavit, ut intelligamus non tam Paulo eum fuisse reprehensibilem, quam his fratribus, cum quibus antea edens, se ab eis postea separabat*. Vide Petrum de Marca lib. 3. de concordia Sacerdotii & Imperii cap. 15. §. 7.

ſimul numerantur, nullus ſervatur ordo dignitatis. Utique S. Paulus major erat Barnaba, nihilominus eum Lucas poſt Barnabam nominat, imo poſt Simonem, qui *vocabatur Niger*, poſt Lucium Cyrenenſem, aliosque. (24) Ad hæc Angelus apud S. Marcum cap. XVI. 7. loquens ad mulieres Petrum poſtponit aliis diſcipulis. Quod igitur Cephas poſt Jacobum, alioſque recenſeatur, non inde effici cogique poteſt, Cepham non eſſe eumdem, ac Petrum.

Ad ſextum dicendum eſt, S. Petrum triplici nomine appellatum, *Simonem*, *Petrum*, *Cepham*; ideoque potuiſſe quocumque ex his nomine a D. Paulo deſignari. (25)

Poſtremum ſic refutatur. Eccleſia in Tridentina Synodo approbans Vulgatam Sacræ Scripturæ editionem, quæ Cepham a D. Paulo reprehenſum habet, non refragatur antiquis Auctoribus aſſerentibus, Cepham a Paulo reprehenſum eumdem eſſe, ac Petrum; ſed indicat potius, vocem utramque, *Petrum* nempe & *Cepham*, perinde exprimere veram D. Pauli ſententiam, cum utraque vox idem ſignificet. Clara enim ſunt verba illa Chriſti Domini ad Petrum: *Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus*. (26) Præterea non eſt credibile, Eccleſiam, cum verſionem ſacrorum librorum Vulgatam ſequendam Fidelibus propoſuit, voluiſſe Græcorum Codicum auctoritatem omnino immi-

(24) Actor. cap. XI. 30. *Per manus Barnabæ & Sauli. XII. 25. Barnabas & Simon, qui vocabatur* Niger, *& Lucius Cyrenenſis, & Manahen .. & Saulus*. Idem Lucas Act. cap. I. 14. Mariam matrem Jeſu, quæ mulieribus ceteris dignitate longe multumque præſtabat, poſt alias mulieres recenſet. Paulus quoque ad Gal. cap. I. 1. *Jeſum Chriſtum* ante *Deum Patrem* memorat.

(25) Vide ſupra poſitam annotat. 7.

(26) In Evangelio Joannis cap. I. 42.

minuere. Quippe, ut ait S. Augustinus lib. 2. De Doctrina Christiana extremo cap. 15. *Libros Novi Testamenti, si quid in Latinis varietatibus titubat, Græcis cedere oportere, non dubium est.* Igitur neque illud credi potest, Ecclesiam iis esse contrariam, qui *Petrum*, ut est in Græco Textu, pro *Cepha* legerunt, alioquin contra eos Patres faceret, quos tamquam Doctores veneratur & colit.

DISPUTATIO II.

De Cathedra D. Petri Antiochena.

ANtiochia *totius Orientis metropolis*, (1) *prima primi Apostoli sedes esse monstratur.* (2)

 Æquum

(1) S. Hieronymus in Libro contra Joan. Hierosolymitanum §. 37. tom. 2. pag. 447. alias epist. 61. cap. 15. *Tu qui regulas quæris Ecclesiasticas, & Nicæni Concilii canonibus uteris, & alienos Clericos, & cum suis Episcopis commorantes tibi niteris usurpare, responde mihi, ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæstinæ metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia.*

Petrus de Marca lib. 1. De concordia. Sacerdotii & Imperii cap. 3. §. 5. *Juris istius* (metropolitici) *quasi possessione in plerasque provincias conspicuæ erant tres illæ Imperii Romani Civitates, Roma Orbis Domina, Alexandria Ægyptiaci regni princeps, & Antiochia regina Orientis, quarum Civitatum Episcopi eximiis privilegiis gaudebant; quæ consuetudine & moribus firmata primum, postea Nicænæ Synodi decreto sancita sunt.* Canone 6. apud Lab. tom. 2. Conc. pag. 46.

(2) Innocentius I. epist. 18. §. 1. apud Lab. tom. 2. Conc. pag. 1269. & Petrum Coustant tom. 1. Epist. Rom. Pont. pag. 851.

Cur Petrus Antiochiæ potius, quam alibi sedem posuerit, docet Gaspar Sanctius Tractatu 1. de Prædicatione S. Jacobi in Hispania cap. 11. pag. 20. *Cathedra Petri Catholica erat, idest universalis, quæ neminem excludit: & ideo videri potest ibi* (Antiochiæ) *a Petro Cathedra primum erecta, licet alibi esset Ecclesia ex Judæis congregata. Nam Hierosolymitana necdum judicari poterat universalis, quia nondum Gentes admiserat.... Quod si quis eam ob caussam Antiochiæ locatam esse Cathedram credat, quia ibi pacifice Petrus docere potuit, sane ideo ortam Ecclesiæ pacem esse arbitror, quia ex Gentilibus jam ibi multi crediderant, quorum auctoritate Fideles tueri poterant contra tot hostes Evangelii publice, & Christi caussam, & Christianum nomen, quod ibi primum Fideles acceperant.*

Benedictus Bacchinius Differtat. de Ecclesiasticæ Hierarchiæ originibus part. 1. cap. 3. §. 10. pag. 227. *Antiochiæ primum*

Æquum enim erat, ut ea, quæ nomine Christianorum ante universum orbem terrarum ornata fuit, primum Apostolorum pastorem acciperet. Sed cum eum doctorem accepisset, non in perpetuum retinuit, sed Regiæ Civitati Romæ illum concessit (3) post annos fere septem. Etenim si Eusebium audimus, qui Antiochenæ Ecclesiæ proximus vetera ejus monumenta cognovit, ita loquitur in Chronico: ad an. Dom. 44. *Petrus Apostolus, cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur*: (4) & lib. 3. Hist. Eccl. cap. 36. *Ignatius secundus post Petrum Antiochensem Ecclesiam sortitus est*. Eodem modo Hieronymus de Viris illustribus cap. 1. Petrum refert *Romam perrexisse post Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ*, & cap. 16. *Ignatium tertium post Petrum Apostolum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum fuisse* confirmat. (5) Accedit Auctoritas summorum Pontificum Gelasii, & Gre-

mum Gentiles Judæis accessere, quam Alexandriæ: ideo Antiochiæ prius nova Ecclesia, quam Alexandriæ fundata est.

(3) S. Joan. Chrysostomus hom. 6. in inscriptionem Actor. II. §. 6. tom. 3. pag. 70. alias serm. 12. tom. 5. pag. 163.

(4) Innocentius I. epist. 23. apud Petrum Coustant tom. 1. Epist. Rom. Pont. pag. 849. *Ecclesia Antiochena, quam prius, quam ad Urbem perveniret Romam Beatus Apostolus Petrus sua præsentia illustravit.*

Maximus Episcopus Antiochenus in Concilio Chalcedonensi act. 7. Sedem suam appellat τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχέων μεγαλοπόλεως τὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου: *Thronum magnæ Civitatis Antiochensium, qui fuit S. Petri*: apud Lab. tom. 4. Conc. pag. 613. & Harduinum tom. 2. pag. 492.

Chronicon Paschale, seu Alexandrinum ad an. 39. tom. 4. Hist. Byzant. pag. 184. edit. Venetæ: *Petrus Apostolus primus Ecclesiæ Antiochenæ fundamenta jecit*. Consentit Ado Viennensis in Chron. ætate 6. Bibl. Patr. tom. 16. pag. 788.

(5) Origenes in Lucam hom. 6. pag. 214. *Ignatium dico Episcopum Antiochiæ post Petrum secundum.*

Eusebius lib. 3. Hist. Eccl. cap. 26.: *Ignatius secundus post Petrum Antiochensem Ecclesiam sortitus est*. Vide Historiam nostram Apostolicam in D. Petro, Interrogatione 18.

Gregorii Magni. Gelasii sunt hæc in Concilio anno 494. Romæ celebrato: *Tertia vero Sedes apud Antiochiam ejusdem beatissimi Petri Apostoli nomine habetur honorabilis, eo quod illic, priusquam Romam venisset, habitavit, & illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exortum est.* (6) Gregorius vero: *Cum multi sint Apostoli*, inquit, *pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis Sedes in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit Sedem, in qua etiam quiescere & præsentem vitam finire dignatus est. Ipse decoravit Sedem, in qua Evangelistam discipulum misit.* (7) *Ipse firmavit Sedem, in qua septem annis, quamvis discessurus sedit.* (8) Jure

(6) Apud Labbeum tom. 4. Conc. pag. 1262.

(7) Gelasius in memorato Concilio Romano tom. 4. Conc. Labbei pag. 1262. *Secunda autem Sedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco ejus & discipulo & Evangelista consecrata est. Ipseque a Petro Apostolo in Ægyptum directus verbum veritatis prædicavit, & gloriosum consumavit martyrium.*

(8) Lib. 7. epist. 40. alias 37. pag. 888.

Liber Pontificalis in Vita D. Petri: *Primus sedit Cathedram Episcopatus in Antiochia annos septem.*

S. Leo Magnus epist. 92. ad Maximum Antiochenum cap. 2. *Et ideo, frater carissime, oportet dilectionem tuam toto corde prospicere, cujus Ecclesiæ gubernaculis te Dominus voluerit præsidere; & ejus meminisse doctrinæ, quam præcipuus Apostolorum omnium beatissimus Petrus per totum quidem mundum, sed speciali magisterio in Antiochena, & Romana Urbe fundavit.*

Baronius ad an. 39. §. 21.: *Eusebius in Chronico ponit Ecclesiam Antiochenam fundatam a Petro anno ultimo Tiberii Imperatoris, Olympiade ducentesima tertia, anno quarto: rursus vero Olympiade ducentesima quinta, anno secundo, quo ab eo adscribitur Claudii Imperatoris secundus annus, ab eodem ponitur Petri Romam profectio. Numerando igitur ab anno quarto dictæ ducentesimæ tertiæ Olympiadis usque ad annum secundum ducentesimæ quintæ, septem colligi annos, quis non videt? unum videlicet ducentesimæ tertiæ, quatuor ducentesimæ quarta,*

autem ac merito dicitur inde *discessurus* non tantum Romam, sed etiam ad invisendas subinde alias Ecclesias, præsertim Hierosolymitanam. (9) *Nam cui non tantum unius Civitatis, sed totius Christiani Orbis onus incumbebat, quique omnibus prospicere, omnes, si posset, invisere, instituere, monere, hortari, ac denique universum gregem sibi creditum pascere tenebatur, quonam pacto illis præsertim temporibus, cum Fides Christiana a Gentibus, atque Judæis ubique vexaretur, unius Civitati licet amplissimæ valuit angustiis contineri, & non potius (quod ab eo factum ex Luca* Actor. IX. *videmus) circumjens regiones, universas adiret Ecclesias? Sic igitur accipiendum est, Petrum annis septem præfuisse Episcopum Ecclesiæ Antiochenæ, quod donec alia ab eo Sedes, nempe Romana (quam maximam omnium esse voluit) esset erecta, ipse Petrus sit dictus Episcopus Antiochenus, inde vero Episcopus Urbis fuerit appellatus.* (10) Sed quid plura? cum Ecclesia ipsa Catholica memoriam Cathedræ Petri Antiochenæ VIII. Kal. Martii quotannis celebrans satis superque id, quod urgemus, evincat. (11)

Quæ

tæ, ac duos ducentesimæ quintæ Olympiadis. Sicque septem saltem inchoati numerantur anni a tempore institutæ Sedis Antiochenæ usque ad Petri Romam versus profectionem.

Papebrochius in Conatu Chronico-Historico dissertat. 2. De Sede S. Petri Antiochena deque initio positæ in Urbe Roma Cathedræ pag. 78. num. 1.: *Quam certum est, utramque Sedem constituisse ac tenuisse Petrum; tam difficile est, certo definire, quo anno utramque occupare cœperit, & quot annis tenuerit.*

(9) Quare S. Paulus anno tertio post conversionem suam Petrum Hierosolymis invenit. Scribit enim ad Galatas cap. I. 18. *Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.*

(10) Baronius ad an. 39. §. 17.

(11) Bollandus 22. Febr. tom. 3. pag. 283. num. 3. *Extat Sedis illius memoria in Martyrologio VIII. Kal. Martii. Mar-*

ty-

Quæ cum ita sint, quis non miretur, Onuphrium Panvinium novam quamdam & inauditam de Antiochena Cathedra opinionem animo imbibisse, atque sine ullo veterum testimonio; imo *contra totius Antiquitatis consensum* (12) affirmasse, Petrum *ante ad Urbem adventum*, *Antiochiæ septem annis non sedisse*, (13) ideoque Antiochenam Ecclesiam post Romanam fuisse ab eo institutam? Quam quidem opinionem rationi

B 3 quo-

tyrologium MS. S. Hieronymi, *sive vetus Romanum*, Cathedra Petri in Antiochia. *Consentiunt vetus Romanum a* Rosvveido *editum*, Usuardus, Ado *vulgatus*, *& pleraque MSS. etiam* Bedæ *nomen præferentia. Alioquin typis excusum* Bedæ *Martyrologium ita habet:* Cathedra S. Petri, qua sedit apud Antiochiam, ubi & primum cognominati sunt discipuli Christiani. *Eadem leguntur in hodierno Romano Martyrologio, & Rabani.* Wandelbertus *quoque in metrico Martyrologio ita habet.*

Octavoque Petri Cathedra & doctrina coruscat.
Urbs læta Antiochi quo primum Præsule vernat.

Joannes Beletus cap. 83. Divinorum Officiorum: *Fuit consuetudo veterum Ethnicorum, ut singulis annis mense Februarii, certo quodam die epulas ad parentum suorum tumulos apponerent, quas Dæmones consumebant, cum inde non minus false, quam ridicule animæ refici crederentur. Putabant enim, hujusmodi epulas ab animabus circa tumulos errantibus absumi. Hæc autem consuetudo atque hujusmodi falsæ opinionis error a Christianis vix extirpari potuit. Quod quidem cum viri sancti animadvertissent, ac penitus illam consuetudinem extinguere voluissent,* instituerunt Festum de Cathedra S. Petri, *tam de illa, quæ fuit Romæ, quam quæ Antiochiæ, idque illo eodem die, quo abominanda illa ab Ethnicis fiebant, ut solemni hoc festo pravæ illius consuetudinis festum omnino extingueretur. Unde etiam ab illis epulis festum hoc appellatum est* B. Petri epularum. Vocatum etiam est *Cara Cognatio, quia tunc etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponuntur*, ut ait Ptolomæus Silvius in Laterculo, qui est in Præfat. generali ad Januar. Bolland. cap. 4. §. 3. pag. XXXV.

(12) Joannes Lorinus in Actus Apostolorum cap. IX. 32. pag. 339.

(13) In annotat. ad Platinam de Vitis Pontificum Romanorum pag. 9.

quoque esse contrariam, quis non videt? Nam ante id tempus, quo Petrum Antiochiam profectum existimat Panvinius, fuerunt ibi complures Fideles, ac recentis Ecclesiæ disciplina ita viguit, novæque religionis cultus is fuit, ut *cognominarentur primum Antiochiæ discipuli Christiani*. (14) Necesse igitur est, in Ecclesia illa ab aliquo Episcopo pietatem & religionem confirmatam fuisse atque exercitam, ut populus Christianæ disciplinæ assuesceret. Quem igitur muneri huic præponis? Si hoc Petrum sustinuisse negas, Petrum in Episcopatu Antiocheno alicui ex discipulis successorem facis, quo nihil videtur esse absurdius. Sed esto, Romæ primum, deinde Antiochiæ Petrus Sedem posuerit; rogo te, vacuamne interim Romanam Sedem reliquit, an non? Fac, reliquisse: non sedit ergo Romæ annos quinque & viginti, imo ne viginti quidem, quod Historicis

&

(14) Actor. cap. XI. 26. Ex quibus refellitur Suidas in Lexico tom. 2. pag. 594. verbo Ναζωραῖος scribens, *tempore Claudii Romanorum Imperatoris, cum Petrus Apostolus Evodium Antiochiæ Episcopum creasset, illos, qui prius Nazaræi, & Galilæi vocabantur, mutato nomine appellatos fuisse Christianos*.

S. Chrysostomus hom. 25. in Act. Apost. pag. 201. tom. 9. *Vere ideo Antiochiæ vocati sunt Christiani, quia Paulus ibi tanto tempore mansit*.

S. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 17. §. 28. *Cum vero frequens ab ipsis* (Paulo, & Barnaba) *multitudo in Ecclesia* (Antiochiæ) *præceptis instituta & collecta fuisset*, factum est, ut discipuli Antiochiæ primum cognominarentur Christiani, *Spiritu Sancto, credo, prænuntiatum a Domino nomen novum credentibus imponente*.

Daniel Papebrochius apud Bollandum die XI. Junii tom. 2. pag. 425. *Quid ergo, inquies, Tertullianus in Apolog. cap. 5. ait, quod* Tiberii tempore, *adeoque ante annum 37. quo is obiit*, nomen Christianum in sæculum introivit? *Respondet Massutius noster lib. 3. cap. 7. De vita Pauli*, Christi notitiam *dumtaxat significari a Tertulliano, quod & probant Tiberii circa Christum acta in Senatu, istic a Tertulliano indicata*.

& Patribus graviſſimis repugnat: (15) ſin reliquiſſe negas, ſpiritualis Polygamiæ & pernicioſiſſimi exempli auctorem Petrum conſtituis. (16) *Faceſſat itaque de Sede Antiochena recenter aſſerta ſententia: ſed quod antiqua traditio docuit, quodque Patres teſtati ſunt, ac ſemper tenuit & hactenus tenet & obſervat Eccleſia, maneat firmum, ac ſuo robore inconcuſſum, nec ullo novitatis labefactetur acceſſu: ipſam ſcilicet Antiochenam Sedem primitus a Petro eſse erectam atque inſtitutam, in eaque ſediſſe ſeptem annis*, (17) donec omni ſecum translato jure ſummi Pontificatus *ſtudio majoris fructus Romam migraret*, (18) & in Urbe maxima totius orbis principem Eccleſiam conſtitueret.

Eſt contra nos Apollonii teſtimonium, qui apud Euſebium lib. 5. Hiſt. Eccl. extremo cap. 18. *tamquam ex veterum traditione hæc refert*, *Dominum Apoſtolis ſuis præcepiſse, ne intra duodecim annos Hieroſolymis excederent*. Non licuit igitur Petro Apoſtolorum Principi ante annum decimum ſecundum a morte Chriſti proficiſci Hieroſo-

B 4

(15) Euſebio in Chronico ad an. Dom. 44. Claudii 2. ſcribenti: *Petrus Romam proficiſcitur, ubi Evangelium prædicans XXV. annis ejuſdem Urbis Epiſcopus perſeverat.*

S. Hieronymo de Viris illuſtribus cap. 1. pag. 813. tom. 2.: Petrus *ſecundo Claudii Imperatoris anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique XXV. annis Cathedram Sacerdotalem tenuit uſque ad ultimum annum Neronis, id eſt decimum quartum.*

S. Proſpero in Chronico integro pag. 703. Caſſiodoro item in Chronico tom. 2. pag. 386., ubi verba ipſa Euſebii deſcribunt. Bedæ Venerabili De ſex ætatibus ad an. mundi 4007. tom. 2. pag. 110. Auctori Libri Pontificalis in Vita D. Petri, & antiquis Pontificum Romanorum Catalogis, ut legere eſt apud Schelſtratum Antiquitatis illuſtratæ tom. 1. Diſſertat. 1. cap. 5. art. 4.

(16) Lege Baronium ad an. 39. §. 24.

(17) Baronius ad an. 39. §. 25. Vide noſtram Hiſtoriam Apoſtolicam in D. Petro, Interrogatione 16.

(18) S. Anſelmus lib. 3. epiſt. 7. pag. 366.

solymis Antiochiam, ibique anno Christi septimo trigesimoque Ecclesiam instituere. At magis, quam Apollonio credendum est Actis Apostolorum a D. Luca conscriptis. Capite igitur 8. 9. & 10. legitur Petrus & Joannes ante expletos annos duodecim, Hierosolymis relictis, venisse Samariam, ipse vero Petrus Lyddam, Joppem, Cæsaream visitasse, antequam in vincula conjiceretur; (19) postea nondum elapso illorum duodecim annorum spatio, e carcere ab Angelo eductum non modo Hierosolymis, sed etiam ex Judæa discessisse. Præterea Christus Dominus ante suam in Cælum ascensionem apud Matthæum cap. XXVIII. 19. præcepit Apostolis, ut *euntes docerent omnes gentes*, & apud Lucam cap. XXIV. 49. ut *sederent in Civitate*, *quoadusque induerentur virtute ex alto*, quod concessum ipsis est per adventum Spiritus Sancti. Accepto igitur Spiritu Sancto, via Christianæ Fidei prædicandæ Apostolis patefacta est. Et apud Lucam in Actis cap. I. 8. jussit eos sibi *testes esse in Hierusalem*, *in omni Judæa & Samaria*, *& usque ad ultimum terræ*, nulla præscripta mora temporis. (20)

Jam,

(19) Lucas Actor. cap. IX. 32.: *Factum est, ut Petrus, dum pertransiret universos, deveniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ &c.* Quæ verba sic illustrat S. Chrysostomus in Acta Apostolorum hom. 21. §. 2. pag. 170. tom. 9. *Quasi Dux circuibat, ordines considerans: quæ pars esset adunata, quæ ornata, quæ sua præsentia egeret. Vide illum ubique circumcursantem, & primum inventum, ubi eligendus erat Apostolus; hic primus fuit, cum dicendum erat Judæis, non esse ebrios Apostolos, cum claudus sanandus fuit, quando concionandum erat: hic ante alios erat, quando agendum cum Præfectis, quando cum Anania, cum ex umbra sanationes fierent. Ubi periculum est, hic adest, & ubi quædam dispensanda sunt. Ubi vero tranquillæ res sunt, in communi omnes; hic majorem non appetit honorem. Rursum cum miracula edere oportebat, ille prosiliebat. Et hic iterum ipse per se laborat, & iter agit.*

(20) Bellarminus lib. 2. De Rom. Pont. cap. 5. traditionem

nem ab Apollonio, non a *Thrasea martyre*, ut ipse putat, memoratam admittit, ac dicit, *non imperasse Dominum, ut omnes Apostoli ad annos duodecim Hierosolymis morarentur: id enim constat esse falsum ex Actis Apostolorum* cap. 8. 9. 10. *sed ut non omnes inde recederent, verum aliquis semper, aut etiam aliqui ex Apostolis Hierosolymis manerent ad testimonium Hebræorum*.

Papebrochius in Conatu Chronico-Historico Differtat. 2. De Sede S. Petri Antiochenâ pag. 79. num. 2. primum dicit, *Henschenium pro* Hierosolymis *totam Palæstinam substituentem*, ita interpretari datum Apostolis a Christo præceptum, *ne ultra Syriam ac vicinas regiones abirent*: deinde subjicit, *esse vel Apollonii, vel ipsius Eusebii errorem hunc evidentem, annos* duodecim *pro* duobus *scribentium*.

Benedicto Bacchinio in Differtat. de Ecclesiasticæ Hierarchiæ originibus part. I. cap. 3. §. 3. pag. 194. *Alias, quam soleat Apollonii traditio intelligenda videtur, & admittenda. Nec enim video*, inquit, *cur majorem fidem mereatur Eusebius* (*qui tamen Apollonii traditionem refert, non refellit*) *quam Apollonius priori Apostolorum ætati multo* Eusebio *proximior*. Χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλὴμ *quod* Hierosolymis excedere, discedere, abire *interpretantur viri docti, mihi est* ab Hierusalem segregari, separari, sejungi; *& integram sententiam verto:* ajebat tamquam ex traditione Servatorem præcepisse suis Apostolis, ne intra duodecim annos a Hierosolymis segregarentur, separarentur, sejungerentur. Separari *autem*, segregari, sejungi *idem esse intelligo, ac alteram Ecclesiam fundare, quæ a Hierosolymitana minime penderet; quatenus intra duodecim annos, & Apostolorum Collegium, cui Petrus præerat, tamquam novæ Legis Synedrium majus Hierosolymis tantum sederet, totique Judæorum credentium cætui jus diceret, ac unus Hierusalem Episcopus ceteris præsideret, si quæ Ecclesiæ intra Terræ fines, minoraque Synedria, quæ postmodum Presbyteria vocata sunt, constitui oporteret. Constituere autem principem alteram Ecclesiam, ubi Apostolorum quispiam sederet, fieri non poterat, quin & alibi Apostolici Collegii Jurisdictio plenissime exerceretur, & quin sola desineret esse Hierosolymitana Ecclesia, quæ ceteris præesset, quod* segregari, sejungi, separarique *a Hierusalem erat, ubi pro Judæorum more Jurisdictionis plenitudo & apex. Id itaque*, Apollonio *tradente, fieri Apostolis prohibitum ante duodecim ab Ascensione annos, ac illud ipsum Clementi Alexandrino Stromat. lib. 6. significatur, ubi hæc habentur*: Si quis ergo velit ex Israel duci pœnitentia, & propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata. Post duodecim annos egredimini in

Mun-

Jam, inquis, si ante duodecim illos annos a Christo præfinitos Petrus & Joannes ivissent Samariam, Apostoli & Discipuli prædicassent Evangelium, priusquam Petrus lintei de Cælo descendentis, & genus omne animantium continentis visione, quæ refertur Actor. cap. XI., admoneretur, Evangelium esse Gentibus prædicandum. Quid si doceo & planum facio, Samaritas non fuisse Gentiles, sed ex genere Proselytorum, (21) atque Circumcisionem & Legem Hebræorum observasse, quamvis aliquibus Ethnicorum cæremoniis essent addicti? Christus enim Dominus eos diversos facit ab Ethnicis, apud Matthæum cap. X. 5. verbis illis: *In viam Gentium ne abieritis, & in Civitates Samaritanorum ne intraveritis*. Ex quibus facile intelligis, eo spectasse Christi mandatum, ut Apostoli primum docerent Judæos, quibus *promissiones antiquitus factæ* fuerant, (22) deinde Gentes. Quo pariter sensu accipienda sunt, quæ idem Christus Dominus dixit de se, apud eumdem Matthæum cap. XV. 24. *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel* (23) cum ipse Samaritanam, & cum ea Samaritanos plurimos traxerit ad se.

Quod

Mundum, ne quis dicat, non audivimus. *Hoc sensu* Apollonii *traditione intellecta, & Christi morte duobus Geminis Coss. consignata*, minime *obstat, quod Petrus & Joannes a Hierosolymis missi sint in Samariam: quin sententiam confirmat: inde enim missi, ubi Apostolici Synedrii Sedes, illuc, peractis, quæ communi statuto decreta fuerant, rediere*.

(21) *Proselyti apud Judæos appellabantur, qui in eorum regione commorabantur, sive qui origine a Judæis alieni ad eorum religionem transierant*, Augustinus Calmet in Dictionario Historico, verbo *Proselytus*.

(22) D. Thomas 3. part. quæst. 42. art. 1.

(23) Hieronymus in hunc locum pag. 116. tom. 7. *Non quo & ad gentes non missus sit: sed quo primum missus sit ad Israel; ut illis non recipientibus Evangelium, justa fieret ad gentes transmigratio*.

Quod si adjicias, S. Lucam in Actis nullam mentionem fecisse de adventu Petri Antiochiam, nedum de institutione Ecclesiæ Antiochenæ, id nullum mihi negotium facessit. Petrum enim Antiochiæ fuisse, tradit D. Paulus in Epist. ad Galat. cap. II. 11. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti*. Lucas tamen ne verbum quidem facit de contentione ea, quæ eidem Paulo fuit cum Petro. Ille enim intentus exponendis gestis potioribus D. Pauli, gesta multa aliorum Apostolorum, atque inter cetera Antiochenæ Ecclesiæ institutionem silentio præterivit. Rem totam sic explicat Hieronymus comment. in Epist. ad Gal. cap. 2. *Nec mirum esse*, inquiens, *si Lucas* hoc Petri & Pauli dissidium *tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentia prætermiserit: & non statim esse contrarium, si quod alius ob caussam dignum putavit relatu, alius inter cetera dereliquit. Deinde primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse, accepimus, & Romam exinde translatum, quod Lucas penitus omisit*.

Postremo urgeas, Ecclesiam Antiochenam institutam fuisse a Christianis Cypriis, & Cyrenæis, ut legitur Actor. cap XI. 19. 20. Hic vero te admonitum volo, me de Antiochena D. Petri Cathedra disputantem non intelligere, ipsum omnium primum Christi fidem in eam Civitatem invexisse (lubens enim discipulos illos, qui post necem S. Stephani Hierosolymis pulsi sunt, Christianam religionem eo intulisse concedo) sed illud unum contendere, Petrum Apostolum fuisse primum, qui tamquam Antistes Ecclesiam Antiochenam gubernaverit, Christianis Antiochenis præfuerit, Urbemque Patriarchali dignitate donaverit.

DIS-

DISPUTATIO III.

De Cathedra D. Petri Romana.

CUm duodecim Apostoli, accepta per Spiritum Sanctum omnium locutione linguarum, (1) imbuendum Evangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent, beatissimus Petrus princeps Apostolici Ordinis ad arcem Romani destinatur Imperii, ut lux veritatis, quæ in omnium gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. (2) Ad Urbem igitur Romam, cum *jam Antiochenam Ecclesiam fundasset*, (3) Deo ducente venit, ibique Christi Vicario eternam posuit sedem. Hanc ipse usque ad vitæ finem obtinuit, inde utramque epistolam suam scripsit, atque in altera extremo cap. 5. Romam designavit verbis illis: *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta*: id quod omnes persuasum habuerunt usque ad sæculum Christi decimum sextum. Ex eo demum tempore exstitere Heterodoxi, qui veterum hæreticorum & Schismaticorum audaciam atque impudentiam supergressi docuerunt, D. Petrum neque Episcopum Romanum fuisse, neque Romam venisse. (4) Inauditam antea & novam opinionem fal-

(1) Vide Historiam nostram Apostolicam, De Apostolis in universum, ad Interrogation. 23.

(2) S. Leo serm. 80. cap. 3. tom. 1. pag. 164.

(3) Idem S. Leo ibidem cap. 5.

(4) *Primus, quod sciam, qui docuit, D. Petrum neque Episcopum fuisse Romæ, neque Romam ipsam umquam vidisse, fuit Gulielmus quidam Joannis Vviclephi præceptor, ut Thomas Vvaldensis refert lib. 2. Doctrinalis fidei art. 1. cap. 7.*: Ita Bellarminus lib. 2. De Rom. Pont. cap. 1. Gulielmum istum secuti sunt Martinus Lutherus in Colloquiis ad mensam ha-

falsitatis convincit unanimis & constans Patrum tam Græcorum, quam Latinorum consensus, qui jam inde a principio Christianæ Ecclesiæ floruerunt.

Ex Græcis *Papias Joannis auditor, Polycarpi autem contubernalis, vetus homo*, (5) seu alii item veteres apud Eusebium lib. 2. Hist. Eccl. cap. 15. *Marci mentionem fieri ajunt a Petro in priore epistola, quam Romæ scriptam esse contendunt, idque Petrum ipsum innuere, qui Romam figurate Babylonem appellat his verbis: Salutat vos Babylonis Ecclesia, a Deo perinde ac vos electa, & Marcus filius meus*. (6) Dionysius item Corinthiorum Episcopus in epistola *ad Romanos*, *Soteri tunc tem-*

po-

habitis, capite *De Antichristo*, Uldaricus Velenus Lutheranus, qui Librum in hanc rem edidit, Illyricus in lib. contra Primatum Papæ, Magdeburgenses Cent. 1. lib. 2. cap. 10. pag. 432. aliique, ut legere licet apud Jodocum Coccium tom. 1. Thesauri Catholici lib. 7. art. 5. pag. 814.

(5) S. Irenæus lib. 5. adversus Hæreses cap. 33.

(6) *Verba hæc a præcedentibus*, quæ sunt apud eumdem Eusebium, *omnino sejungit* Valesius in hunc Eusebii locum pag. 29. existimans non esse Papiæ, quemadmodum sunt præcedentia. At licet Papias non faveret allatæ explicationi, faveret tamen profectioni D. Petri Romam, ac probaret Petrum Romæ Episcopi munus sustinuisse. Quod ibidem probat etiam Eusebius, qui veterum seu Clementis Alexandrini, seu Papiæ testimonio asserit, Romam *Babylonis* nomine significari. Quare Valesius ipse: *Romam Petrus figurate Babylonem vocavit, vel ob magnitudinem ac potentiam, vel propter impietatem, eo quod dæmonum cultui dedita tunc esset Roma, perinde ac olim Babylon. Potest etiam alia ratio hujus cognominis afferri, quod scilicet ut Babylonii Judæos in servitutem redegerant; sic Romani tunc Judæos ditioni suæ subjecissent. Sunt qui in dicta Petri epistola, Babylonis nomine non Romam, sed Babylonem ipsam, quæ caput fuit Assyriorum, designari contendant. Verum hi omnium veterum Patrum testimonio refelluntur... Nihil in tota historia Ecclesiastica illustrius, nihil certius atque testatius, quam adventus Petri Apostoli in Urbem Romam.*

poris Episcopo Romanæ Urbis nuncupata (7) apud eumdem Eusebium extremo cap. 25. Petri & Pauli in Urbem adventum certum affirmat. Irenæus quoque *vir Apostolicorum temporum, & Papiæ auditoris Evangelistæ Joannis discipulus, a martyribus Lugdunensibus ob quasdam Ecclesiæ quæstiones legatus Romam missus* (8) sub Eleuthero, lib. 3. cap. 1. testatur, *Petrum & Paulum Romæ evangelizasse, & fundasse Ecclesiam*. (9) Præterea S. Athanasius in Apologia de fuga sua §. 18. hæc habet: *Petrus, qui se se metu Judæorum absconderat, & Paulus Apostolus, qui in sporta demissus sic evaserat, his auditis verbis:* Oportet vos Romæ martyrium subire, *profectum non distulere suum, imo potius gaudentes abierunt*: Origenes similiter, in Genesi tom. 2. pag. 24. & apud Eusebium lib. 3. cap. 1. Petrum Romæ fuisse ad mortem usque, narrat. Quam narrationem comprobant etiam Patres Latini. Nam *Cajus vir Catholicus, qui Zephyrini Romanæ Urbis Episcopi temporibus floruit, in eo libro, quem scripsit adversus Proculum patronum sectæ Cataphrygarum, de loco, in quo prædictorum Apostolorum* (Petri & Pauli) *sacra corpo-*

(7) Eusebius lib. 4. Hist. Eccl. cap. 23. pag. 117.

(8) Hieronymus epist. 75. alias 29. ad Theodoram Viduam, & de Viris illustribus cap. 35. tom. 1. pag. 450. & tom. 2. pag. 859.

(9) Idem S. Irenæus eodem lib. 3. cap. 3.: *Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis Traditionem & annuntiatam hominibus fidem per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sibi placentia, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est eos, qui sunt undique Fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis,* Traditio.

pora depoſita ſunt, ita loquitur: Ego vero, inquit, Apoſtolorum trophæa poſſum oſtendere. Nam ſive in Vaticanum, ſive ad Oſtienſem viam pergere libet, occurrent tibi trophæa eorum, qui Eccleſiam illam fundaverunt. (10) Id ipſum aſſerit Tertullianus locis pluribus: (11) Aſſerit S. Cyprianus epiſt. 55. ad Cornelium, ubi Romanam Sedem *Petri Cathedram, atque Eccleſiam principalem* vocat. Conſentit S. Ambroſius, qui lib. 3. de Sacramentis cap. 1. dicit, Petrum *Sacerdotem fuiſſe Eccleſiæ Romanæ*. Optatus etiam Milevitanus, qui lib. 2. cap. 2. *Negare non potes*, inquit, *ſcire te, in Urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſse collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, unde & Cephas appellatus eſt, in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur: ut jam ſchiſmaticus & peccator eſset, qui contra ſingularem cathedram, alteram collocaret.* Quid autem plures ego teſtes in medium adduco? Illi enim omnes, quos bene multos Baronius ad an. 44. §. 25. Bellarminus de Rom. Pont. lib. 2. cap. 2. 3. & 4. Schelſtrate in Antiquitate Eccleſiæ illuſtrata tom. 2. diſſertat. 3. cap. 1. & 2. Hankius de Romanarum rerum Scriptoribus lib. 2. part. 1. cap. 8. §. 29. Natalis Alexander diſſertat. 13. in Hiſt. Eccl. ſæc. 1. Jodocus Coccius Theſauri Catholici tom. 1. lib. 7. art. 5. Pearſonius Oper. Poſth. diſſertat. 1. De ſucceſſione primorum Romæ Epiſcoporum cap. 7. recenſent, id quod proba-

(10) Apud Euſebium lib. 2. cap. 25. pag. 54.
S. Hieronymus epiſt. 46. alias 17. ad Marcellam §. 11. pag. 206. tom. 1.: *Eſt quidem ibi Sancta Eccleſia, ſunt trophæa Apoſtolorum, & Martyrum.*

(11) De Præſcript. Hæretic. cap. 32. pag. 213. & cap. 36. pag. 215. De Baptiſmo cap. 4. pag. 225. Et lib. 4. adverſus Marcionem cap. 5. pag. 415.: *Romani de proximo ſonent, quibus Evangelium & Petrus & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt.* Et Scorp. cap. 15. pag. 500.

bare contendimus, firmiſſime aſſeverant. Itaque Calvinus ipſe Inſtitut. lib. 4. cap. 6. §. 15. *Propter Scriptorum conſenſum, non repugnat, quin Petrus Romæ mortuus fuerit, etſi Epiſcopum fuiſſe, præſertim longo tempore, perſuaderi nequeat.* (12) At ſi Scriptorum conſenſus effecit, ut non auderet Calvinus negare, Petrum fuiſſe Romæ, non video quid cauſſæ tamdem fuerit, cur ſibi etiam non perſuaderet, Epiſcopum ejuſdem Urbis fuiſſe. Nam qui Scriptores de Petri Romam adventu non dubitant, iidem de Epiſcopatu Petri Romano teſtantur. Id certe D. Auguſtino ſcribenti *contra Epiſtolam Manichæi, quam vocant fundamenti*, cap. 4. ita perſuaſum fuit, ut fateretur, ſe eam etiam ob rem in Eccleſia Catholica conſtanter permanſiſſe, quod certam Romanorum Epiſcoporum ſucceſſionem uſque a D. Petro perſpectam & exploratam haberet. *Multa ſunt alia*, inquit, *quæ in ejus gremio me juſtiſſime teneant... Tenet ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.* (13)

Nunc antequam adverſariorum argumenta refello, operæ pretium eſt adverſus eoſdem probare, D. Petrum epiſtola prima Romæ ſcripta nomine *Babylonis* Romam ſignificare voluiſſe. Ita ſane

(12) Apud Jodocum Coccium Theſauri Catholici tom. 1. lib. 7. art. 5. pag. 815.

Samuel Baſnagius in Annalibus Politico-Eccleſiaſticis ad an. Dom. 64. §. 60. *Neque ulla umquam traditio fuit, quæ majore teſtium numero cingatur, ut de Petri adventu dubitari non poſſit, quin omnia hiſtoriæ fundamenta convellantur.*

(13) Idem S. Auguſtinus Contra litteras Petiliani lib. 2. cap. 51. *Verumtamen ſi omnes per totum Orbem tales eſſent, quales vaniſſime criminaris, cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet?*

sane docet Papias Apostolorum discipulus, cujus verba supra recitavimus; ita S. Hieronymus De Viris illustribus cap. 8. (14) Beda, OEcumenius, (15) veteres novique fere omnes. Nec ullo modo de Babylone Ægypti, aut Chaldææ accipi potest ea Petri vox. Siquidem neque Scriptura, neque ullus veterum Historicorum tradit, Petrum in illis Urbibus fuisse, aut ibidem tunc temporis Ecclesiam extitisse, quæ vere dici Ecclesia posset. Ac de Babylone quidem, quæ est in Chaldæa, sermonem non esse, colligitur ex Josepho, qui lib. 18. Antiquit. Judaic. cap. 9. refert, Caii Augusti ævo Hebræos omnes illic & in Assyria tota habitantes ad unum expulsos fuisse, & internecione deletos. Num igitur Ægypti Babylonem significat? At obscurus plane locus erat, nec Urbis nomine dignus. Huc accedit, quod cum multa Concilia firmata subscriptionibus Episcoporum edita fuerint, nusquam inter eos reperire licet Episcopum Babylonis Ægyptiacæ, nisi post annos amplius quadringentos, quo primum tempore in Actione prima Concilii Chalcedonensis Cyrum ejus Urbis Episcopum fuisse, dicit ex Spanhemio Calmetus, vel post annos quingentos, quando sub *Justino juniore primum nominatur Episcopus Babylonis in Ægypto Zosimus Cilix apud Sophronium*, ut Baronius narrat. (16) Babylon

C igi-

(14) Tom. 2. pag. 829.: *Petrus in epistola prima sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans:* Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelesta, & Marcus filius meus.

(15) Beda in primam Epist. Petri cap. 5. pag. 713. tom. 5. *Babylonem typice Romam dicit, videlicet propter confusionem multiplicis Idololatriæ.*

Œcumenius in eamdem epistolam cap. 8. pag. 526. tom. 2.: *Babylonem autem vocat Romam, eo quod insignis ac præclara esset, quod & Babylon multo tempore habuit.*

(16) Calmetus in Dissertat. *De itinere Romano S. Petri* præposita epistolis Canonicis. Baronius ad an. 45, §. 17.

igitur, unde scribit S. Petrus, neque in Chaldæâ erat, neque in Ægypto, sed in Italia, Roma nimirum, quam etiam Joannes in Apocalypsi cap. XVII. Babylonis vocabulo designat, interprete Tertulliano adversus Judæos cap. 9. & Augustino lib. 18. de Civit. Dei cap. 22. Præterea qui evitandi periculi caussa latent, nomina obscura, arcana & vulgo ignota usurpare consueverunt. Quod faciunt Reges plerumque, & exercituum Duces, qui ad occultandam sententiam suam, epistolas notis conscribunt, quæ sibi unis cum eo conveniunt, ad quem mittuntur. Quare cum S. Petrus ex Herodis Agrippæ manibus, quem amicum Claudii Imperatoris, & inimicum Christi Domini esse noverat, Angeli ope elapsus venisset Romam, ac timeret, ne forte epistola sua tradita Gentibus, palam fieret, plurimos Romanorum Christo nomen dedisse, atque inde contra ipsos persecutionis caussa nasceretur, ut malum hujusmodi provideret, locum texit, in quo cum multis Christianis degebat, Romamque arcano & mystico Babylonis vocabulo nuncupavit. Sic Paulus cum Timotheum certiorem faceret de liberatione sua ab Neronis crudelitate, proprium scelestissimi tyranni nomen reticuit, scribens ad eum, se *liberatum de ore Leonis*. (17) Quam ob rem Grotius, vir inter Protestantes magna commendatione famæ, annotat. in Epist. II. D. Petri: *De Babylone*, inquit, *dissident veteres & novi Interpretes. Veteres Romam interpretantur, ubi Petrum fuisse, nemo verus Christianus dubitabit: novi Babylonem in Chaldæa. Ego veteribus assentior*. (18)

Jam

(17) Epist. 2. ad Timotheum cap. IV. 17.

(18) Tom. 8. Criticorum Sacrorum pag. 175.

Hieronymus lib. contra Joannem Hierosolymitanum §. 3. alias epist. 61. cap. 1. pag. 409. tom. 2.

Sy-

Jam frivola & levia pertinacium Heterodoxorum argumenta convellamus. In divinis Litteris, inquiunt, non legitur Petrus fuisse Romæ. Belle enimvero, si ea omnia in dubium vocant, & negant, de quibus Scriptura sacra non meminit, negent etiam, D. Petrum mortuum esse, quandoquidem Scriptura mortem ejus non commemorat.

Addunt, S. Paulum scribentem ad Romanos cap. XVI. multis salutem dicere, nullam D. Petro: quod officium Paulus non omisisset erga conditorem atque Antistitem illius Ecclesiæ. Quid tum? Nonne Timotheus Episcopus erat Ecclesiæ

Synopsis Criticorum in 1. epist. Petri cap. 5. pag. 1540. & 1541. tom. 5.: *Hæc enim Babylon vocatur hic, ut & Apoc. 17. & 18. vel 1. propter confusionem Idololatriæ, quæ tunc in ea vigebat, vel 2. propter similitudinem magnificentiæ, frequentiæ, & amplitudinis imperii, peccatorum quoque, quæ tunc vigebant, vel 3. ut, si deprehenderetur epistola, non posset inde sciri, quibus in locis viveret.... Congruentias plurimas inter Babylonem & Romam vide* Orosii 2. 2. 3. 4.

Christianus Lupus in Tertulliani librum de Præscriptionibus contra hæreticos cap. 20. pag. 191. tom. 9. *Sententiâ* eorum, qui S. Petri verba *accipiunt de Babylone Assyriorum, in Opere de Sacerdotii ac Imperii concordia* lib. 6. cap. 1. §. 4. *placet etiam Domino Petro de Marca. Verum est suspecta opinio. Ejus primus auctor videtur fuisse* Marsilius Patavinus, *qui pro* Ludovico IV. *Imperatore adversus* Joannem XXII. *Pontificem, imo & adversus Apostolicam Sedem turbidissime insaniens ex istis laudatæ epistolæ verbis garrivit, S. Petrum numquam fuisse Romæ, ideoque Romanos Antistites non esse ejus in Episcopatu successores. Nugacissimam fabulam elapso sæculo resorbuit, & in seductas simpliciorum hominum animas evomuit* Joannes Calvinus. *Est fabula adeo frivola, ut hodierni* Calvinistæ *de ipsa erubescant. Et jure merito. Etenim S.* Petrum *sedisse Romæ Episcopum, & istic sub* Nerone *Principe fuisse crucifixum, omnes Patres Græci & Latini uno ore testantur & clamant. Eorum plures insuper affirmant, laudatam epistolam esse Romæ scriptam; & per* Babylonem *intelligi almam Urbem. Vide Dominum* Nicolaum *Cardinalem* Cusanum *in postremo capite secundi libri* de Catholica Concordantia pag. 772. & Baronium ad an. Ch. 45. §. 16. & 17.

Ephesinæ, & Jacobus Hierosolymitanæ? attamen Paulus ad Ephesios scribens illum salvere non jubet, nec in sua ad Hebræos epistola Jacobum adhuc superstitem salutat. Nonne fieri etiam potuit, ut Petrus Roma tunc abesset? Certe quidem D. Petrum Romæ non fuisse, cum Paulus scriberet ad Romanos, significat Paulus ipse epistolæ cap. I. 11. verbis illis: *Desidero videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos*. Nam si Romæ tum fuisset Petrus, Romanos idem confirmare potuisset. Non erat igitur Romæ Petrus, ideoque Paulus illuc ire ad eos confirmandos cupiebat, ne forte sine Pastore animos desponderent, & persecutioni succumberent. Hinc Theodoretus in cap. 1. epist. ad Rom. ita scribit: *Et quia primus eis magnus Petrus doctrinam Evangelicam præbuit, necessario intulit, ad confirmandos vos*. S. Hieronymus quoque in eumdem Pauli locum, *Romanos*, inquit, *Petri prædicatione fidem tenentes confirmare se velle Paulus dicit, non quo minus accepissent a Petro: sed ut duobus Apostolis testibus atque doctoribus eorum roboraretur fides*. (19)

At Commentarii in Epistolam ad Romanos non sunt S. Hieronymi, sed Pelagii, vel hominis certe Pelagiani. Id ego quoque permotus auctoritate Monachorum Congregationis S. Mauri (20) concedo libens; gaudeoque, adversarios suis armis confossos, & nec opinantes mecum sentire, non solum Catholicos, sed etiam antiquos Hære-

re-

(19) S. Chrysostomus hom. 2. in Epist. ad Rom. pag. 437. tom. 9. *Petrus illic* (Romæ) *prædicavit*.

(20) Ejusdem sententiæ est Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. IV. cap. 1. art. 31. num. VII. pag. 170. tom. 4. Pelagii Commentarii in Epistolas S. Pauli exstant in Appendice Augustiniana quæ est in tom. 12. Operum S. Augustini edit. Antuerp. pag. 317. & in Tom. 8. Operum S. Hieronymi edit. Parisien. an. 1643. pag. 161.

reticos persuasum habuisse, Romanam Ecclesiam fundatam a D. Petro, quamvis id Scriptura aperte non doceat.

Urgent adhuc, & nihil remittunt. Siquidem ex Actor. cap. XXVIII. 22. constat, Judæos, ubi Paulus Romam advenit, eum statim rogasse, ut suam ipsis sententiam de secta Christianorum patefaceret: *Rogamus autem*, ajebant, *a te audire, quæ sentis. Nam de secta hac notum est nobis, quia ubique ei contradicitur*. Bene habet. At nemo non videt, Judæos a D. Paulo petiisse, non ut sibi Christi fidem traderet, quam jam acceperant a D. Petro, verum ut suam ipse de ea opinionem aperiret. Cum enim scirent, Paulum esse Legis peritissimum, eum optabant de Christiana religione, quæ odium & offensionem Synagogæ incurrerat, disputantem audire. Et quidem si Fidem Christi non tenuissent Romani, quomodo Paulus ad eos scripsisset: *Fides vestra annunciatur in universo mundo?* (21)

Ne alia, utpote plena futilitatis, persequar, tres insuper habent caussas, cur Petrum nunquam profectum esse Romam contendant. Primum quia Lucas in Actis Apostolorum non meminit de profectione ea: deinde quia Paulus scribens ad Galatas cap. II. 7. asserit, Petro demandatum *Evangelium Circumcisionis*, sibi vero *creditum Evangelium præputii* seu Gentium, ideoque etiam Romanorum, qui erant Gentiles: demum quia non convenit de tempore, quo Petrus dicitur Romam venisse.

Ad primum quod attinet, idcirco S. Lucas profectionem D. Petri Romam non refert, quia ejus institutum est gesta præsertim D. Pauli præceptoris sui narrare, non vero aliorum Aposto-

(21) Ad Romanos cap. I. 8.

lorum facta omnia singillatim describere. (22) Sane post caput Actorum decimum sextum Petri oblitus videtur. Quamquam nec ea omnia, quæ spectant ad D. Paulum, Lucas memoriæ prodidit. Etenim D. Hieronymus in cap. 2. ad Galat., ubi affert rationem, cur is non meminerit dissidii, quod Antiochiæ intercessit inter Petrum & Paulum de observandis *Legitimis*, scribit, *non mirum esse, si Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentia prætermiserit.*

Ad secundum respondet D. Hieronymus in cit. cap. 2. ad Galatas: *Occulta hic oritur quæstio? Quid igitur? Petrus si invenisset ex gentibus, non eos adducebat ad Fidem? Aut Paulus si ex circumcisione aliquos reperisset, non eos ad Christi baptismum provocabat? Quæ ita solvitur, ut dicamus, principale singulis in Judæos & Gentes fuisse mandatum, ut qui defendebant Legem, haberent quem sequerentur, qui Legi gratiam præferebant, non deesset eis doctor, & prævius. In commune vero hoc eos habuisse propositi, ut Christo ex cunctis gentibus Ecclesiam congregarent. Legimus enim & a Sancto Petro gentilem baptizatum fuisse Cornelium, & a Paulo in Synagogis Judæorum Christum sæpissime prædicatum.* (23) Legimus etiam, Petrum a Deo electum, *ut per os ejus audirent Gentes verbum Evangelii*, & Paulum *conversum ad Gentes, quod Judæi, quibus oportebat primum loqui verbum Dei*, re-

Tom. 7. pag. 404.

(22) S. Joan. Chrysostomus in Acta Apostol. hom. 1. tom. 9. pag. 2.: *Maxima pars autem libri Pauli gesta sunt, qui plus omnibus laboravit; cujus rei caussa est, quod is, qui hunc librum scripsit, Beatus Lucas, ejus esset discipulus: cujus virtutem tum ex aliis multis cernere est, tum maxime, quod doctori suo indesinenter hæserit.*

(23) Actor. cap. X. 47. cap. XIII. 14. & cap. XVII. 1. 2.

repellerent illud, & *indignos se judicarent æternæ vitæ*. (24)

Ad tertium quod spectat. Libenter do, historiæ falsitatem colligi ex Scriptorum dissensu, si in historiæ præcipuis capitibus dissentiant: negò autem, si in circumstantiis duntaxat quibusdam non conveniant. Contingit enim aliquando, ut de facti veritate constet, de tempore autem, quo id factum est, haud compertum sit. Quid certius Christi nativitate? quid morte? Quid tempore, quo natus, ac mortem passus est, incertius? (25) Similiter Christum mortuum esse sub finem Hebdomadum Danielis, tam certum est, quam quod certissimum. At unde inchoandæ illæ sint, ab Cyro ne, an ab Dario, an ab Artaserxe Longimano, an ab Artaserxe Memnone, magnum est inter Chronologos certamen. Itaque cum S. Petrum Romæ fuisse, & Romanam Ecclesiam constituisse omnis testetur antiquitas, variæ ac discrepantes de tempore, quo Romam advenit, sententiæ profectam ab antiquis veritatem infirmare nullo modo possunt. (26)

(24) Actor. cap. XV. 7. & cap. XIII. 46.

(25) Vide Historiam nostram Familiæ Sacræ cap. 1. & 13. De Christo Domino.

(26) Orosius lib. 7. cap. 6. dicit, Petrum Romam venisse *exordio regni Claudii*. Eusebius in Chronico, S. Hieronymus De Viris illustribus cap. 1. *secundo Claudii*. Fasciculus Temporum *anno quarto Claudii*, alii septimo, alii decimo tertio, alii initio regni Neronis, ut observat Honoratus a S. Maria tom. 1. Animadversionum in Regulas & usum Critices dissertat. 3. art. 1. pag. 251.

Lactantius De mortibus persecutorum cap. 2. scribit, Petrum Romam advenisse, *cum jam Nero imperaret*. Anastasius quoque Bibliothecarius narrat, *Petrum ingressum in Urbem Romam sub Nerone Cæsare*. Quem locum explicans Blanchinus in notis ad eumdem Anastasium Bibliothecarium tom. 2. pag. 11. *Initio scilicet principatus Claudii Neronis Drusi filii*, *cu-*

cujus stirpi tam familiare fuit cognomentum Neronum, *Sabina lingua* fortem *significans testibus Svetonio & Gellio, ut Ode 4. lib. 4. Horatius bis vocet* Nerones *ejus agnatos; & filius Domitius ascitus in gentem Claudiam* Nero *sit appellatus, prout hic etiam nominatur lin. 8. vel si de Domitio Nerone intelligit, posteriorem adventum Petri cum priore confundit.*

S. Leo serm. 80. cap. 4. pag. 164. tom. 1. ita alloquitur S. Petrum: *Nec mundi Dominam times Romam, qui in Caiphæ domo expaveras Sacerdotis ancillam. Numquid aut judicio Pilati, aut sævitia Judæorum minor erat vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas?* ubi ad marginem adjicit Paschasius Quesnellus: *Petrus sub Claudio Romam venit, sub Nerone moritur.*

Ecclesia nullam ex his Epocham probat, aut improbat: hoc solum ponit pro certo, utpote traditum a Majoribus, D. Petrum Romæ fuisse, & Ecclesiam Romanam fundasse. Cujus rei memoriam quotannis celebrat XV. Kal. Febr. nomine *Cathedræ S. Petri Romæ. Est autem Romana Cathedra omnibus inscripta Martyrologiis, Romano, Bedæ vulgato, Usuardi, Adonis, Rabani, Notkeri, Bellini, & vetustissimo S. Hieronymi, aliisque MSS. perantiquis*, ut est apud Bollandum die 18. Jan. tom. 2. pag. 182. §. 5., qui §. 6. subjicit, *eam solemnitatem, quæ Romæ (incertum quibus caussis) exoleverat, a Paulo IV. restitutam* fuisse.

P. Quesnellus in admonitione præposita sermoni 96. S. Leonis credit, *usque ad Pauli IV. decretum*, quod anno 1558. die 13. Jan. editum est, *unicam fuisse in Ecclesia solemnitatem VIII. Kal. Martias, qua utriusque* (Cathedræ Romanæ, & Antiochenæ) *memoria, vel potius generaliter assumtio S. Petri ad Episcopatum honore debito celebratur. Ceterum*, ut ait Baronius ad an. 45. §. 11., *ipsa prima Pontificia Sedes Petri, Cathedra, inquam, lignea, dignum plane tantæ rei eximiumque monumentum, quam plurimis semper miraculis illustrata, a majoribus asservata, in ejusdem Petri Basilica Vaticana recondita hactenus custoditur, & certis diebus populo visenda exponitur*. Vide dissertationem *De Romana Cathedra*, quæ inserta est notis ad Anastasium Bibliothecarium tom. 4. pag. 150.

DISPUTATIO IV.

De proximo successore D. Petri, & Cleto diverso ab Anacleto.

LInus, an Clemens proximus post Petrum Pontifex fuerit, discrepat inter veteres auctores. Tertullianus ideo Ecclesiam Romanam ab Apostolis originem trahere contendit, quod Clemens *Romanorum Episcopus a Petro ordinatus est*. (1) Eodem modo, ut ait Hieronymus, *plerique Latinorum secundum post Petrum Apostolum putant fuisse Clementem*. (2) Id quod *dicunt aut innuunt* Scriptores alii tum Græci, tum Latini. (3) Hos secutus videtur Hieronymus ante annum 392. scribens alibi quidem *Clementem successorem Apo-*

(1) De Præscr. Hæretic. cap. 32. pag. 213.

Bencinus in Notis ad Anastasium Bibliothecarium tom. 2. pag. 46.: *Ordinatum quidem asserit Tertullianus a Petro Clementem, sed non successorem constitutum: quo modo Antiochiæ, ubi S. Ignatius etsi ordinatus dicatur a Chrysostomo, constans tamen est opinio, Evodium Petro Antiochiæ successisse, non Ignatium.*

(2) His verbis S. Hieronymi in libro De Viris illustribus cap. 15. tom. 2. pag. 539. *notari S. Optatum, & S. Augustinum*, existimat Christianus Lupus in Scholiis ad Tertullianum De præscr. Hæret. cap. 32. tom. 9. edit. Venetæ pag. 264.

Bollandiani ad diem 26. Aprilis tom. 3. pag. 409. §. 2. *Quinam sint hi* plerique Latinorum, *nemine uspiam nominato, per aliquam conjecturam videmur posse assequi, si dicamus, fuisse antiquos Catalogos summorum Pontificum, quorum aliquem S. Hieronymus petiit a S. Damaso, qui respondit, se gesta* Pontificum, quæ potuit reperire in Sedis suæ studio, ad eum dirigere. S. Damasi *decessor fuit* S. Liberius, cujus tempore contextum veterem Indiculum Romanorum Pontificum, *testis est Petavius lib. 5. Rationarii Temporum cap. 5., qui eum penes se habuit.*

(3) Apud Cotelerium in annotat. ad Constitutiones Apostolicas lib. 7. cap. 46. pag. 387. num. 6.

stoli Petri, alibi vero *post Petrum Romanam rexisse Ecclesiam*. (4) Sed horum verborum sensum satis explicat idem Hieronymus in Libro De viris illustribus, seu Scriptoribus Ecclesiasticis, quem edidit anno 392., cap. 15.; ubi de Clemente sermonem instituit ex professo. Ibi enim rejecta opinione Latinorum aperte tradit, Linum fuisse secundum Romæ Episcopum, tertium Anacletum, quartum Clementem. (5) Ab Hieronymo non dissentit Epiphanius. Opinatur enim, Clementem, quem Petrus sibi successorem designaverat, (6) modestiæ caussa abiisse de jure suo, donec Linus & Cletus, qui Petri ipsius in Episcopali munere adjutores fuerant, alius post alium ad mortem usque summi Pontificis personam sustinerent. (7) Linus igitur proximus Petri

(4) Adversus Jovinianum lib. 1. §. 12. tom. 2. pag. 257. In Isaiam lib. 14. extremo cap. 52. tom. 4. pag. 612.

(5) Ejus verba hæc sunt ex libro citato, tom. 2. pag. 839.: *Clemens, de quo Apostolus Paulus ad Philippenses* cap. IV. 3. *scribens ait*: Cum Clemente & ceteris cooperatoribus meis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ, *quartus post Petrum Romæ Episcopus: siquidem secundus Linus fuit, tertius Anacletus, tametsi plerique Latinorum secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem.*

(6) Papebrochius in Conatu Chronico Historico ad Catalogum Pontificum Dissertat. 4. §. 9. pag. 85. *Suspicor autem caussam, ob quam* Petrus *præterito* Lino, *suo jam pridem Vicario in spem successionis lecto; ipse auctoritate propria successorem designarit* Clementem, *non solum fuisse præcipua ejus merita: sed etiam, quod Romani generis nobilitate sublimis, plus gratiæ & auctoritatis collaturus videretur ad compescendum Gentilium contra Christianos furorem nuper excitatum*: Clementem *e contra vel ideo magis ab eo gradu abstinendum tunc sibi credidisse, quod cum* Nero *nec intimis amicis, neque summis capitibus parceret, ipse eo facilius esset in tyranni ac ministrorum ejus oculos odiumque incursurus, quo majori esset inter Christianos nomine conspicuus.*

(7) En verba ipsa S. Epiphanii Hær. 27. §. 6. pag. 107.: *Romæ primi omnium Petrus & Paulus Apostoli pariter atque Epi-*

Episcopi fuerunt. Inde Linus, tum Cletus. Post hunc Clemens. Neque vero miretur aliquis, quod ante ipsum in Pontificiam dignitatem alii Apostolis successerint, cum Petri ac Pauli esset æqualis: iisdem enim ille temporibus vixit. Verum illis adhuc superstitibus, impositis manibus Episcopus a Petro consecratus, eaque detrectata provincia, ab omni administratione vacaverit; (ita enim in quadam epistola scripsit: Recedo, exeo, instet populus Dei, *nonnullis videlicet hoc modo consulens: nam in quibusdam commentariis ita scriptum reperimus) an potius secundum Apostolos ab Episcopo Cleto sit constitutus, liquido non constat. Quamquam vel hac quidem ratione poterant viventibus adhuc Apostolis, Petro scilicet ac Paulo, Episcopi alii subrogari, quod iidem illi prædicandi Evangelii gratia in alias Urbes, regionesque profectionem susciperent, carere autem Episcopo Roma non posset. Siquidem Paulus in Hispaniam pervenit. Petrus vero Pontum ac Bithyniam sæpenumero peragravit. Ac fieri sane potuit, ut primum Clemente constituto, cum is defugeret: (si ita tamen contigit, quod ego opinando potius, quam asseverando dixerim) postea Lino, Cletoque mortuis, qui XII. annorum spatio singillatim Episcopatum obtinuerunt, post Apostolorum Petri, Paulique necem, quæ in annum Neronis XII. incurrit, tum demum Pontificatum capessere sit coactus. Sed utcumque se se res habuerit, Romanorum Pontificum ista successio est. Petrus & Paulus, Linus ac Cletus, Clemens, Euaristus, Alexander, Sixtus, Telesphorus, Hyginus, Pius, Anicetus.*

Bellarminus De Rom. Pont. lib. 2. cap. 5. pag. 304. & 305.: *Primus a Petro Pontifex non Clemens, sed Linus fuit. Id ita esse colligimus primum ex Epiphanio Hær. 27., qui ex sententia veterum tradit, a Clemente sedem recusatam, dum viverent Linus & Cletus. Deinde ex hac ipsa ambiguitate. Si enim absque ulla contentione successisset Petro Clemens, aut Linus, aut quicumque alius, nulla certe quæstio de primo successore Petri exstitisset, quemadmodum de primo successore Jacobi Hierosolymis, & Marci Alexandriæ nulla umquam fuit quæstio. Quia vero in Romana Ecclesia post Petri obitum sancta contentio ex humilitate nata est, & unus fuit, & alter esse debuit primus successor Petri, inde nonnulla obscuritas in hanc successionem invecta est. Atque ex his conciliari possunt Auctores, qui aut Clementem Lino, aut Linum Clementi anteponunt. Siquidem Irenæus, Eusebius, Epiphanius, Optatus, Augustinus, Hieronymus, dum asserunt Petro Linum proxime successisse, verum asserunt, sed non negant id factum esse, quia Clemens Episcopatum illum recusaverat: porro Tertullianus, Hieronymus, Rufinus, & ceteri, qui Clementem a Petro successorem relictum esse,*

tri successor fuit ex D. Hieronymo atque Epiphanio, quorum sententia nititur auctoritate S. Irenæi, (8) Eusebii; (9) Theodoreti; (10)

esse, scribunt, rem veram narrant, sed nec ipsi negant, Clementem eo tempore sedem accipere noluisse.

Neque multum me movet, quod Pontificalis Damasi, Sophronius, & Simon Metaphrastes in Vita Lini dicunt, Linum ante Petrum obiisse. Nam Sophronius & Simon recentiores sunt; Pontificalis vero liber, qui Damaso tribuitur, dubiæ in hac re auctoritatis est. Auctores autem, qui Linum Petro successisse scribunt, cum antiquissimi, tum etiam plurimi & probatissimi sunt. Vide Baronium ad an. Ch. 69. §. 43., & annotat. 2. ad Vitam Lini, Pontif. II.

Petavius de Ecclesiastica Hierarchia lib. 1. cap. 10. pag. 701. tom. 3. Theologic. Dogmatum: Epiphanius *in Hæresi* XXVII. *de hac ipsa Romana in Ecclesia Pontificum successione accuratius disserens, ex Irenæi descriptione post Petrum, & Paulum sedisse Linum ait, post hunc, Cletum, deinde Clementem. Quem scribit Petri & Pauli tempore floruisse: neque tamen proxime ab illis sedem obtinuisse, sed quartum ordine, cujus rei caussas affert duas. Aut enim adhuc illis viventibus, impositione manuum accepta, usum officii detrectavit, aut a Cleto demum ordinatus est.*

(8) Lib. 3. contra Hæreses cap. 3. §. 3. pag. 176.: *Fundantes igitur & instituentes beati Apostoli Ecclesiam Lino Episcopatum administrandæ Ecclesiæ tradiderunt... Succedit autem ei Anacletus: post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens... Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissime martyrium fecit: ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem Anicetus. Cum autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet Eleutherus.* Vide Renatum Massuet in S. Irenæum lib. 1. cap. 27. pag. 105.

(9) Lib. 3. Hist. Eccl. cap. 2. pag. 57.: *Post Pauli, Petrique martyrium primus Ecclesiæ Romanæ Episcopatum suscepit Linus.* Et cap. 4. pag. 59.: *Linus primus post Petrum, ut supra jam diximus, Ecclesiæ Romanæ Episcopatum adeptus est*: Et cap. 13. pag. 70.: *Linus Ecclesiæ Romanæ Episcopus, cum eam duodecim annis administrasset, Anencleto deinde regendam tradidit*: Et cap. 15. pag. 70.: *Anencletus exactis in Episcopatu annis duodecim, successorem reliquit Clementem*. Et cap. 21. pag. 73.: *Clemens Romanæ Ecclesiæ præsidebat, qui & ipse*

ter-

(10) S. Optati, (11) S. Augustini, (12) S. Prosperi. (13) Huc pertinet Romanæ Ecclesiæ Traditio, quam exhibet Martyrologium Romanum, ubi legitur primus post Petrum Apostolum Pontificatum tenuisse Linus, secundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacletus. (14)

Num vero hic Anacletus idem sit, atque Cletus, apud antiquissimos Scriptores pugna invenitur. Qui enim Cletum memorant, de Anacleto silent, & qui Anacletum recensent, nullam de Cleto mentionem faciunt. Itaque res est obscura, & difficiles explicatus habet. *Sed in his, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, major fides est adhibenda* ejus

tertius a Paulo ac Petro inter Episcopos ejus Urbis promotionis ordine numeratur. Primus enim fuit Linus, secundus Anencletus.

(10) In epist. 2. ad Timotheum cap. IV. 21. tom. 3. pag. 506.: *Ferunt autem Linum magno Petro successisse, & Romanorum Ecclesiæ post illum sedem tenuisse.*

Zonaras in Annalibus tom. 1. pag. 430.: *Post Petrum primus Pontifex Linus fuit.*

(11) Lib. 2. De Schismate Donatistarum §. 3. pag. 28.: *Ergo Cathedram unicam, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus.*

(12) Epist. 53. alias 165. §. 2. *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & vere salubriter ab ipso Petro numeramus... Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander.*

(13) In Chronico integro pag. 705.: *Post Petrum primus Romanam Ecclesiam tenuit Linus.* Pag. 706.: *Romanæ Ecclesiæ secundus constituitur Episcopus Cletus.* Pag. 707.: *Romæ tertius Ecclesiæ præfuit Clemens.* Pag. 708.: *Romanæ Ecclesiæ quartus Episcopus præest Euaristus.*

(14) Die 23. Septembris pag. 431.: *Romæ S. Lini Papæ & martyris, qui proximus post B. Petrum Apostolum Romanam Ecclesiam gubernavit.* Et 26. Aprilis pag. 183.: *Romæ Natalis B. Cleti Papæ, qui secundus post Apostolum Petrum rexit Ecclesiam.* Et 23. Novembris pag. 528.: *Natalis S. Clementis Papæ, qui tertius post B. Petrum Apostolum Pontificatum tenuit.*

ejus alumnis, *quam ceteris*. (15) Non eumdem igitur esse Cletum, atque Anacletum satis superque persuadere crediderim antiqua Romanæ Ecclesiæ Martyrologia, Kalendaria, aliaque publica ejus monumenta, quæ Cletum distinguunt ab Anacleto, ut est apud Bollandum die 26. Aprilis tom. 3. pag. 410. & apud Schelstratum in Antiquitate Ecclesiæ illustrata tom. 1. Dissertat. 2. cap. 2. §. 8. Hæc monumenta, atque adeo acceptum a majoribus morem & institutum sequens Romana Ecclesia, nomine, patre, patria, rebus gestis, mortis tempore alterum asserit esse diversum ab altero, diversoque anni die utriusque memoriam hactenus celebrat, Cleti quidem VI. Kal. Maji, Anacleti autem ad III. Idus Julii. (16) Con-

(15) Baronius in annotat. ad Martyrologium Romanum die 26. Aprilis pag. 184.

(16) Bellarminus lib. 2. De Rom. Pont. extremo cap. 5. pag. 305.: *Ex eo, quod aliqui veterum Anacletum Clementi anteponunt, alii subjiciunt, colligit, duos fuisse, non unum:* Anacletum vero etiam Cletum appellari solitum, id ait esse argumento, *quod eumdem omnino Pontificem, quem Irenæus & Eusebius Anacletum vocant, Epiphanius, Hieronymus, Damasus, & Missæ Canon Cletum nominat*. Subjicit, mirum non esse *propter nominis similitudinem a veteribus quibusdam ex duobus Anacletis unum esse factum, cum constet apud Græcos passim confundi Novatum cum Novatiano, cum tamen certissimum sit, Novatum Carthaginiensem, Novatianum Romanum Presbyterum fuisse: & Eusebius, ac Nicephorus Constantinopolitanus in Chronicis ex Marcello & Marcellino unum fecerint, cum duos fuisse, certum & exploratum sit*.

Papebrochius in Conatu Chronico-Historico apud Bollandum pag. 90. *Ceterum distinctionem* (Cleti ab Anacleto) *tam hi Catalogi, quam alibi a nobis producta antiquissima Martyrologia tam certam videntur facere, ut dubio locus superesse ægre possit. Dubitat tamen, imo absolute negat distinguendos Natalis Alexander*, peritorum, *ut ait*, judicio *subnixus*. *In his Adrianus Valesius est, Eusebii illustrator, eoque in ejus omnes sententias justo proclivior: qui etiam ad cap. 13. lib. 3. observat, Græcis omnibus* Ἀνέγκλητον, *Irenæo* Anencletum *dicti,*

Contra primam hujus disputationis partem afferri solet epistola Joannis III. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ cap. 2. apud Labbeum tom. 5. Conc. pag. 824. *Si autem Petrus princeps Apostolorum adjutores sibi adscivit Linum & Cletum, non tamen potestatem pontificii, aut ligandi aut solvendi eis normam tradidit, sed successori suo sancto Clementi, qui Sedem Apostolicam post eum, & potestatem Pontificalem, tradente sibi beato Petro, tenere promeruit*, &c.

Primum dico, eam epistolam esse subdititiam, ut probat Baronius ad an. 572. §. 3. atque ex eo Natalis Alexander dissertat. 14. in Hist. Eccl. Sæc. I. Deinde addo illud etiam, quod supra dictum est ex S. Epiphanio, & confirmat Glossa in Cap. *Si Petrus* 1. *Caussa* 8. *quæst*. 1. desumtum ex memorata Joannis III. epistola suppositítia, in hæc verba: *Patet quod Linus & Cletus non fuerunt Apostolici, & hoc est verum, quod post Petrum statim non fuerunt Apostolici, sed Clemens fuit post eum Apostolicus. Videns autem Clemens, quod hoc esset perniciosum exemplo, quod aliquis sibi eligeret successorem, renuntiavit Papatui: & tunc electus fuit Linus: eo mortuo electus est Cletus: quo mortuo denuo fuit Clemens electus: & sic Clemens secundum unam computationem fuit secundus, & secundum aliam fuit quartus*: *unde versus*

Disputat hic mundus, quartus fueritne secundus.

Quæ afferuntur contra secundam partem, paucis confutat Bollandianus Godefridus Henschenius memorato die 26. Aprilis pag. 410. §. 7. Quod enim

ci, qui passim Latinis aliis Anacletus *est. Plura in eamdem sententiam habet noster Haloix, ubi de S. Irenæo: quem consulat, cui id operæ pretium erit.* Huc spectat etiam disputatio Anamensis de Cleto & Anacleto apud eumdem Papebrochium pag. 91.

Cletus ex mutilato Anacleti vocabulo factus videtur Valesio in cap. 13. lib. 3. Hist. Eccl. Eusebii Pamphili pag. 43.

enim in Epiſtola S. Ignatii ad Mariam Caſſiobolitem dicitur *Clemens ſucceſſiſſe Anacleto*, & in altera ad Trallianos legitur *Anacletus & Clemens miniſterium exhibuiſſe S. Petro*, id totum affirmat epiſtolis illis fuiſſe inſertum a poſteris, ideoque deſiderari in genuinis MSS. Græcis a Voſſio editis. Addere licet, epiſtolam ad Mariam Caſſiobolitem annumerari epiſtolis S. Ignatio ſuppoſitis, & epiſtolam ad Trallianos interpolatis. (17)

Quod vero ſpectat ad S. Irenæum, qui lib. 3. cap. 3. enumerans primos undecim Pontifices Romanos *Anacletum* omiſſo *Cleto* recenſet, & alios omnes, qui Irenæum ſecuti ſunt; item quod pertinet ad S. Epiphanium, qui *Cletum* nominat omiſſo *Anacleto*, dicit idem Henſchenius cum Baronio in Martyrologium Romanum ad VI. Kal. Maji, majorem fidem adhibendam eſſe alumnis Eccleſiæ Romanæ, quos ſupra produxit, quam externis, *cum hi veriti fuerint, ne ob ſimilitudinem nominum aberrarent*. (18)

Jam Lucii Dextri Chronicon, quod habet, *S. Anacletum vel Cletum ſucceſſiſſe Lino*, aſſerit, *plane ſuppoſititium eſſe, atque ex figmentis conſartum*, & potuiſſe auctorem ambigere, *quis prius ſederit ante Clementem, & quis huic ſucceſſerit*.

Denique Martyrologium a Roſvveido una cum Adone editum titulo Martyrologii *Veteris Romani*, in quo *Anacletus* tantum memoratur, docet pro *Vetere Romano* non admitti a viris eruditis, nec videri Bedæ & Uſuardi ætate innotuiſſe, cum hi *Cletum* Martyrologiis inſcripſerint. (19)

(17) Vide Cotelerii Patres Apoſtolicos tom. 2. p. 99. & 603.

(18) Vide Bolland. die 13. Jul. pag. 479.

(19) S. Cyprianus epiſt. 74. pag. 293. ait, *Hyginum Epiſcopum in Urbe nonum fuiſſe*: omiſſo videlicet Petro. Sic Irenæus lib. 1. cap. 27. pag. 105. dicit eumdem Hyginum *ē*-

ἐνατον ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων: *nonum ab Apostolis*. Sic Epiphanius Hær. 41. §. 1. pag. 300., & Hær. 42. §. 1. pag. 302. scribit, eumdem Hyginum *a Petro Pauloque Apostolis nonum Ecclesiæ præfuisse*. Quo ordine numerum Pontificum Romanorum ineuntes iis favent, qui Cletum diversum faciunt ab Anacleto. Sed vide quæ in citatum S. Irenæi locum annotavit Massuetus, & Cotelerius in Constitutiones Apostolicas lib. 7. cap. 46. pag. 386.

DISPUTATIO V.

De S. Victore I. minitante anathema Asianis, more Judaeorum Pascha celebrantibus.

ALtero Christi sæculo, Victore I. Romanum Pontificatum administrante, *gravis controversia exorta est, eo quod omnes per Asiam Ecclesiæ, vetusta quadam traditione nixæ, quartadecima luna salutaris Paschæ festum diem celebrandum esse censebant, quo die præscriptum erat Judæis, ut agnum immolarent: eaque omnino Luna, in quemcumque demum diem Septimanæ incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant: cum tamen reliquæ totius Orbis Ecclesiæ alio more uterentur, qui ex Apostolorum traditione profectus etiamnum servatur, ut scilicet non alio, quam Resurrectionis Dominicæ die jejunia solvi liceat. Synodi ob id cœtusque Episcoporum convenere: atque omnes uno consensu* ἐκκλησιαστικὸν δόγμα *Ecclesiasticam regulam universis Fidelibus per Epistolas tradidere, ne videlicet ullo alio, quam Dominico die mysterium Resurrectionis Domini umquam celebretur: utque eo dumtaxat die Paschalium jejuniorum terminum observemus.* (1) Pontifices, *qui ante Soterem Ecclesiam gubernarunt, Anicetum dico, & Pium, & Hyginum cum Telesphoro & Sixto, neque ipsi umquam* Asianorum institutum *observarunt: neque his, qui cum ipsis erant, ut id observarent, permiserunt. Ipsi tamen cum hoc minime observarent, pacem nihilominus colebant cum iis, qui ad se venissent ex Ecclesiis, in quibus id observabatur: atque Ecclesiarum Presbyteris, qui id observabant, Eucharistiam transmiserunt.*

Et

(1) Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 23. pag. 154. Vide annotat. 2. ad S. Anicetum Pontificem XII.

Et cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt: de hoc capite non magnopere inter se contendentes. (2) *Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere umquam poterat, ut observare desineret, quippe qui cum Joanne Domini nostri discipulo, & cum reliquis Apostolis, quibuscum familiariter vixerat, eum morem perpetuo observasset. Neque item Polycarpus Aniceto persuadere conatus est, ut observaret, cum Anicetus eorum, qui ante se fuerant Presbyterorum morem sibi retinendum esse diceret. Quæ cum ita se haberent, communicarunt sibi invicem. Et Anicetus in Ecclesia consecrandi munus Polycarpo honoris caussa concessit: tandemque cum pace a se invicem discesserunt: tam iis, qui observabant, quam illis, qui minime observabant, pacem communionemque totius Ecclesiæ retinentibus.* (3)

Parva porro controversia, quæ de legitimo celebrandi Paschæ die inter Anicetum Episcopum Romanum, & Polycarpum Antistitem Smirnæorum exstitit, magna postmodum contentione inter Victorem I. summum Pontificem, & Episcopos Asiæ, quibus præerat Polycrates Episcopus Ephesinus, disceptata est. Cum enim Victor anno Christi circiter 198. habito Romæ Concilio decrevisset, *Pascha non quartadecima Luna primi*

 men-

(2) *Ex quibus apparet, Romanos Pontifices ad ista usque tempora Asianorum consuetudinem non improbasse, & primum omnium fuisse Victorem Papam, qui se Asianis oppofuerit, & Paschatis diem juxta morem Ecclesiæ Romanæ observandum præscripserit, ac communionem ipsam denegandam Asianis minatus sit:* Schelstratus in Antiquitate illustrata circa Concilia dissertat. 1. cap. 3. §. 30. apud Rocabertum tom. XI. Bibliothecæ Maximæ Pontificiæ pag. 43.

(3) S. Irenæus in epistola ad Victorem, *quam scripsit nomine fratrum, quibus præerat in Gallia*, apud Eusebium lib. 5. Hist. Eccl. extremo cap. 24. pag. 156. & 157.

mensis, seu Martii, *sed potius die Dominico post XIV. Lunam & vernale Æquinoctium occurrente, prout ab Apostolis traditum est, celebrandum esse:* (4) & Victoris decretum recepissent alia alibi congregata Concilia, Cæsariense in Palæstina, (5) Lugdunense in Gallia, Ponticum, Osroenum, Corinthiacum: (6) nihilominus Polycrates reprobatam ab ceteris Ecclesiis consuetudinem Paschæ celebrandi Luna XIV. in quemcumque hebdomadæ diem incideret, congregato ex Episcopis Asiæ conventu mordicus retinuit, & missa ad Victorem Pontificem epistola Synodica *traditionem ad sua usque tempora propagatam exposuit*. (7) Post hæc *Victor Urbis Romanorum Episcopus illico Asiæ totius cum vicinis Ecclesiis provincias abscindere, tamquam heterodoxas, a communi unitate conatur, & coarguit per epistolas non participes omnino omnes illic existentes significans fratres. Sed non*

(4) Apud Labbeum tom. 1. Conc. pag. 596.

Beda Retract. in Act. Apost. cap. 20. *Constat, Apostolum Petrum Romæ die Dominico resurrectionis Christi Pascha celebrasse; constat, hoc Evangelistam Marcum ab eo missum in Ægypto docuisse.*

(5) Acta hujus Concilii reperias apud Bedam Oper. tom. 2. in Lib. De Paschæ celebratione, sive de Æquinoctio vernali pag. 232. ex Beda apud Labbeum tom. 1. Conc. pag. 596., & ex *antiquis libris* apud Baluzium in Nova Collectione Conciliorum pag. 13.

Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 25. *Episcopi Palestinæ de traditione diei Paschalis, quæ jam inde ab Apostolis ad ipsos continua successione manaverat, multa in suis litteris disseruerunt.*

(6) De quibus Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 23. atque ex Eusebio Labbeus tom. 1. Conc. pag. 596. & 598. & Libellus Synodicus cap. 11. & quatuor sequentibus apud Fabricium tom. XI. Bibl. Græcæ pag. 189. & apud Harduinum tom. 5. Conc. pag. 1494.

(7) Concilium istud a Victore reprobatum est, ut narrat Eusebius lib. 5. cap. 24. Fragmentum Synodicæ epistolæ Polycratis exstat tum apud Eusebium, tum apud S. Hieronymum De Viris illustribus cap. 45. pag. 871. tom. 2.

non omnibus Episcopis hæc placebant. (8) Quæ Eusebii verba, quia haud clara omnino & aperta sunt, ideo ambigitur, utrum Victor Asianos re ipsa anathemate innodarit, an vero id conatus solum atque interminatus fuerit. Magis placet eorum sententia, qui existimant Pontificem non processisse ultra minas. Etenim Eusebius dicit: Ἀποτέμνειν τῆς κοινῆς ἑνώσεως πειρᾶται: *abscindere a communi unitate conatur*. Præterea Irenæi & aliorum Episcoporum, quibus id displicebat, epistolæ ad Victorem satis ostendunt, anathema adversus Asianos adhuc in suspenso fuisse, & sine effectu. Eusebius siquidem ita scribit de litteris Irenæi ad Victorem: *Victorem decenter admonet, ne integras*

(8) Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 24., cujus locum ad verbum de Græcis curavi exprimere fidus interpres. Græca sunt: Ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν τῆς Ῥωμαίων προεστὼς Βίκτωρ, ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσαις ἅμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας ἀποτέμνειν ὡς ἑτεροδοξούσας, τῆς κοινῆς ἑνώσεως πειρᾶται. Καὶ στηλιτεύει γε διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους ἄρδην πάντας τοὺς ἐκεῖσε ἀνακηρύττων ἀδελφούς. Ἀλλ᾽ οὐ πᾶσί γε τοῖς Ἐπισκόποις ταῦτ᾽ ἠρέσκετο.

Joannes Christophorsonus interpretatur hoc modo: *His rebus adductus Victor, qui tum Romanæ Ecclesiæ præerat, totius Asiæ Ecclesias cum aliis finitimis tamquam alterius fidei & opinionis simul omnes (ut complectar brevi) a communi unitate Ecclesiæ amputare conatur, & in eos per litteras graviter invehitur: atque adeo omnes fratres eam incolentes regionem prorsus a communione secludendos edicit*.

Itaque Christophorsonus Græci textus vim magis assecutus videtur, quam Valesius, qui verba illa: Καὶ στηλιτεύει, &c. ita vertit: *Datisque litteris universos, qui illic erant, fratres proscribit, & ab unitate Ecclesiæ alienos esse pronunciat*. Etenim verbum στηλιτεύειν non significat *proscribere*, sed *notare*, *invehi*. Hinc S. Gregorii Nazianzeni Orationes adversus Julianum Imperatorem inscribuntur στηλιτευτικοί, *invectivæ*. Neque vox ἀκοινωνήτους significat *alienos*, sed potius *secludendos*, seu quod ipsos Victor ab Ecclesiæ unitate secludere cogitaret, seu quod ipsi se ab ea secluderent, ejusque societatem respuerent, schisma excitantes. Nomen enim ἀκοινώνητος in partem utramque accipi potest.

gras Dei Ecclesias morem sibi a majoribus traditum custodientes a communione abscindat. (9) *Nondum ergo absciderat, sed ictus adhuc librabatur*. *Nec ultra progressum Victorem exprimit Eusebius, quin Irenæo mox gratulatur, ut sui nominis augurium non fallenti, ut pacificatori*, εἰρηνοποιῷ, *ut pacis Ecclesiarum legato*. (10) Nempe ejus hortatu Victor initum de anathematizandis Asianis consilium abjecit. Sane Eusebii orationi hanc subjectam esse sententiam, docet Nicephorus Callistus, qui eum fere compilavit, & S. Hieronymus. Ille quidem dicit Victorem *sumsisse consilium* removendi Asianos ab Ecclesiæ communione: hic autem *damnandos credidisse*: neuter re vera damnasse. (11) Quid

(9) Eusebius lib. 5. cap. 24. pag. 156.

Photius in Bibliotheca cod. 120. pag. 302.: *Victor ea tempestate Romæ Pontificium tenuit: quem crebris litteris hortatus est Irenaus, ne ob Paschatis dissensionem ab Ecclesia aliquos abdicaret*.

Sfondratus in Gallia Vindicata dissertat. 4. §. 1. num. 4. pag. 716. *Nota, quamvis plurimi Historici Ecclesiastici, videl. Eusebius, Irenæus, Nicephorus, Hieronymus, Photius aliique hujus rei meminerint, nullus eorum tamen scribit, Episcopos Victori hanc potestatem negasse, sed tantum hortatos esse, ut pacis caussa nimia severitate temperaret. Et temperavit quidem Victor, sed ejus sententia contra omnium Asianorum & Synodi Ephesinæ* (a Polycrate & Episcopis Asiæ Proconsularis celebratæ, sed reprobatæ a Victore, ut legere est apud Eusebium lib. 5. cap. 24.) *Decreta omnino vicit, ac Nicæno Concilio confirmata est*. Vide annotat. 6. ad vitam S. Silvestri I. Pontif. XXXIV.

(10) Ludovicus Thomassinus Dissertationum in Concilia tom. 1. dissertat. 1. §. 18. pag. 13.

(11) Nicephorus lib. 4. Hist. Eccl. cap. 38. pag. 339. tom. 1.: *Victor vero litteris ejuscemodi acceptis, extemplo Asiæ, eique finitimas Ecclesias, veluti alienum atque diversum dogma propugnantes rejicere, & ab unitate Catholica arcere in animo habebat. Quam ob caussam & subito litteras conscripsit, quibus illos publice notabat, omnesque simul a communione prohibebat. Atque ille quidem ejuscemedi susceperat consilium*.

Fe-

Quid quod Firmilianus in epistola ad S. Cyprianum Romanos carpit his verbis? *Eos autem, qui Romæ sunt, non ea in omnibus observare, quæ sint ab origine tradita, & frustra Apostolorum auctoritatem prætendere, scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies Paschæ, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta videat esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hierosolymis observantur. Secundum quod in ceteris quoque plurimis provinciis multa pro locorum & hominum diversitate variantur, nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est.* (12) At ab Ecclesiæ pace atque unitate aliquando discessum esset, si Victor Asianos Episcopos, qui Hebræorum more Festum Paschæ agebant Luna XIV. Martii, anathemate damnasset. Non igitur damnavit, sed terrorem anathematis ac minas duntaxat illis opposuit.

Qui aliter sentiunt, testimoniis utuntur S. Epiphanii, Socratis, Nicolai I. Pontificis, & Libelli Synodici. S. Epiphanius Hær. 70. §. 9. pag. 821. *Polycratis*, (13) *& Victoris ætate cum Orien-*

Verum id aliis, qui cum eo erant, Episcopis minus placuit. Itaque illum sunt adhortati, ut benignius per consilia pacata de eis, qui idem fidei prædicarent dogma, statueret.

S. Hieronymus de Viris illustribus cap. 35. pag. 862. tom. 2., ubi de S. Irenæo: *Feruntur ejus & aliæ ad Victorem Episcopum Romanum de quæstione Paschæ Epistolæ: in quibus commonet eum non facile debere unitatem collegii scindere. Siquidem Victor multos Asiæ & Orientis Episcopos, qui decima quarta Luna cum Judæis Pascha celebrabant, damnandos crediderat. In qua sententia hi, qui discrepabant ab illis, Victori non dederunt manus.*

Idem extremo cap. 45. hæc ex Polycratis epistola ad Victorem verba refert: *Non formidabo eos, qui nobis minantur;* seu ut est apud Eusebium lib. 5. Hist. Eccl. cap. 24. pag. 156.: *nihil moveor iis, quæ nobis ad formidinem intentantur.*

(12) Epist. 75. inter epistolas S. Cypriani pag. 303.

(13) *In Græco textu legitur* Πολυκάρπου, *errore manifesto,*

cum

tales ab Occidentalibus divulsi pacificas a se invicem litteras nullas acciperent. Sed quis non videt, significare Epiphanium, Orientales ab Occidentalibus non fuisse separatos communione, sed discrepasse inter se opinione tantum & consuetudine contraria, ob diversam celebrandi Paschæ rationem? unde factum, ut pristina inter eos caritas frigesceret, & usus litterarum pacificarum paulatim desineret. (14) Nimirum turbata aliquatenus inter Orientales & Occidentales pax est, sublata vero penitus Victoris ætate non est. Quocirca Sozomenus lib. 7. Hist. Eccl. cap. 19. narrat, totam controversiam compositam fuisse ex communi Orientalium & Occidentalium consensu. (15)

Ad

cum duodeviginti & amplius annis ante Victoris Pontificatum Polycarpus martyrium obiisset, ut colligitur ex Eusebio lib. 4. cap. 15.: Natalis Alexander dissertat. 5. in Hist. Eccl. sæc. II. art. 5. in margine pag. 375. tom. 3.

(14) Quid essent litteræ pacificæ, exponitur annotat. 1. ad S. Sixtum I. Pontif. VIII.

(15) Sozomenus lib. 7. Hist. Eccl. cap. 19. pag. 595.: Σοφώτατα δέ πως οἶμαι καταλῦσαι τὴν συμβᾶσαν πάλαι περὶ ταύτης φιλονεικίαν τοὺς ἀμφὶ Βίκτωρα τὸν τότε τῆς ῥώμης ἐπίσκοπον, καὶ Πολύκαρπον τὸν σμυρναῖον· ἐπὶ γὰρ οἱ πρὸς δύσιν ἱερῆς, οὐκ ᾤοντο δεῖν Παύλου καὶ Πέτρου τὴν παράδοσιν ἀτιμάζειν· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀσίας Ἰωάννῃ τῷ εὐαγγελιστῇ ἀκολουθεῖν ἰσχυρίζοντο· Τοῦτο κοινῇ δόξαν, ἕκαστοι ὡς εἰώθεσαν ἑορτάζοντες τῆς πρὸς σφᾶς κοινωνίας οὐκ ἐχωρίσθησαν. Εὔηθες γὰρ καὶ μάλα δικαίως. ὑπέλαβον, ἐθῶν ἕνεκεν ἀλλήλων χωρίζεσθαι, περὶ τὰ καίρια τῆς θρησκείας συμφωνοῦντες. *Sapientissime autem puto dissolvisse contingentem olim de hoc* (Paschæ festo) *controversiam Victorem Romæ Episcopum, & Polycarpum Smyrnæum. Etenim qui ad Occidentem Sacerdotes non putabant oportere Petri & Pauli traditionem antiquare: qui autem ex Asia Joannem Evangelistam sequi confirmabant. Hoc communiter placuit, ut singuli, sicut consueverant, festum celebrantes a mutua communione non separarentur. Stultum enim, nec immerito existimabant, consuetudinum caussa ab se invicem separari, in præcipuis religionis capitibus consentientes.*

Dis-

Ad Socratem quod attinet, is lib. 5. Hist. Eccl. cap. 22. de hac controversia sermonem instituens, scribit in hunc modum: *Quod vero jam inde a priscis temporibus ex usu potius, quam ex lege observatio ista profluxerit, res ipsæ declarant. Etenim in Asia minore plurimi antiquitus quartum decimum diem observarunt, neglecto Sabbati die. Quod dum facerent, numquam tamen ab illis, qui alio modo Pascha celebrabant, sese abjunxerunt: donec Victor Romanæ Urbis Episcopus immodico iracundiæ succensus æstu Quartadecimanis, qui in Asia erant, excommunicationis libellum misit.* Miror profecto, adversarios non intelligere, postrema verba hæc non esse Historici simpliciter narrantis vera, sed obloquentis atque evomentis virus acerbi-

Dissimulandum non est, inquit Petrus de Marca lib. 3. De Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 9. §. 4., cui suffragatur Pagius ad an. 196. §. 2., *errorem irrepsisse in textum Sozomeni in* Polycarpi *nomine; cum lectio integra remanserit in nomine* Victoris. *Legendum est* Polycratem, *qui error est proclivis*. Vox enim Πολύκρατον littera ρ post α posita, atque τ in π ob similitudinem facile mutata, potuit nullo fere negotio in Πολύκαρπον converti. Id quod videtur probabilius, quam quod sine ulla probatione affirmat Basnagius ad an. Dom. 190. extremo §. 11. *certo certius esse, memoriæ lapsu nomen* Victoris *loco* Aniceti *a Sozomeno fuisse positum*. Nec vox *Smyrnæum* aliquid *adjumenti afferre potest opinioni contrariæ*, ut observat Baluzius ad locum citatum Petri de Marca. *Certum enim est ex Eusebio lib. 5. cap. 24. & Hieronymo in lib. De Viris illustribus, istic agi de Polycrate Episcopo Asiæ, quem Ephesinum propterea vocant Hieronymus, & Nicephorus Callistus lib. 4. cap. 37. Eusebium describentes. Polycratem autem vixisse sub Pontificatu Victoris ambigi non potest. Quare necesse est e libris Sozomeni tollere in hoc loco nomen* Polycarpi Smyrnæi, *quod per oscitantiam, ut sæpe contingit, Sozomeni, aut illius, qui Sozomeni historiam exscripsit, irrepsit pro nomine* Polycratis. *Ei enim, qui commutasset hæc nomina, facile ac proclive fuit addere mentionem Episcopatus Smyrnensis post nomen* Polycarpi *viri celeberrimi. Maneat ergo fixum constansque, certam esse emendationem illustrissimi Archiepiscopi.*

bitatis suæ. Socrates quippe homo Novatianus, ac Novatianorum fautor, quorum plerique Pascha celebrabant Luna XIV. vel sequente Dominico die, (16) id scripsit, ut Victori invidiam conflaret. Porro Socratem fuisse Novatianum, colligitur cum ex cap. 19. lib. 6. ubi narrat, S. Joannem Chrysostomum *merito fuisse depositum, eo quod multas Novatianorum, & Quartadecimanorum Ecclesias invasisset*; tum multo etiam clarius ex cap. 21. in quo Chrysostomi vocem illam: *Licet millies pœnitentiam egeris, accede*: *redarguens, se procul dubio eadem cum Sisinnio tum Novatianorum Episcopo, qui eo argumento adversus eumdem Joannem Chrysostomum librum conscripsit, sensisse absque ulla ambiguitate declarat*. (17) Jure igitur ac merito Photius in Bibliotheca cod. 28. pag. 18. *Stilus illi non admodum splendidus, sed nec in dogmatibus valde accuratus est*. Quis igitur Socratem ducem

(16) Socrates lib. 5. cap. 21. Sozomenus lib. 7. cap. 18. pag. 594.: *Quartadecimani quidem quartadecima die simul cum Judæis festivitatem celebrant, unde etiam hanc appellationem sortiti sunt. Novatiani vero resurrectionis diem celebrant. Judæos tamen ipsi quoque sequuntur, & in idem recidunt cum Quartadecimanis*. Vide Baronium ad an. 57. §. 198. ad an. 370. §. 124. ad an. 389. §. 52. ad an. 391. §. 19. & Quesnellum dissertat. in S. Leonem 6., quæ est De jejunio Sabbati in Ecclesia Romana §. 9. & seqq.

(17) Baronius ad an. 56. §. 27.

Idem Præfat. in Annales Ecclesiasticos ad Lectorem. *Claudicat æque veritas in Socrate sectæ Novatianorum addicto, & Sozomeno eadem tincto fuligine*.

Nicephorus Callistus lib. Hist. Eccl. cap. 1. pag. 35.: *Cognomine quidem, sed animo minus* καθαρὸς, *id est* purus, *Socrates*. Et lib. 6. cap. 37. pag. 436. *Socrates qui & ipse ex Novatianis res Ecclesiasticas scripsit*. Et lib. 9. cap. 13. pag. 700. tom. 1.: *An vero ille* (Eusebius) *certo in pietatis sinceritate sit, sicut iste*, (Socrates) *qui quidem Novatianus est, dicit, id accurate certoque occulta omnia perspicienti Deo relinquendum*.

cem sequatur in iis, quæ pertinent ad Novatianos?

Neque vero nobis officiunt verba illa Nicolai I. *Deinde cum Asiani omnes inter ceteros, Evangelista Joanne auctore, quarta decima Luna cum Judæis putarent Pascha celebrandum; hos præsul meritis & nomine Victor a communione collegii separavit.* (18)

Primum enim videtur Nicolaus idcirco scripsisse ab Victore separatos Asianos *a communione collegii*, quia per aliquod tempus litteras pacificas ad illos non misit, non quia illos anathematizaverit. Deinde auctoritas Nicolai, qui Socratis, opinor, narratione deceptus est, hac quidem in re tanti fieri debet, quanti dignitatis haud tantæ scriptoris testimonium. Neque enim quæcumque scribunt aut dicunt Romani Pontifices, continuo oracula sunt Apostolicæ Sedis.

Libellus Synodicus cap. 8. apud Harduinum tom. 5. Conc. p. 1494. & apud Labbeum to. 1. Conc. pag. 600. hæc habet de Synodo Ephesina Polycratis: *Victor autem Romanorum Ecclesiæ sanctissimus Papa excommunicationem mittit Polycrati, qui huic præfuerat Synodo.* Sed, præterquamquod *potuit Socrates auctori Libelli Synodici imponere*, (19) incertus ac recens est ejus Libelli scriptor. Namque, ut observat memoratus Harduinus pag. 1492., *in MS. Regio 2951. fol. 219. ejus auctor dicitur* Κύριλλος ἐπίσκοπος Γέρον λύμων, & *Germano Constantinopolitano tribuitur apud le Moyne tom. I. pag.* 68. Allatius item lib. I. De Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetua consensione cap. 13. §. 21. dubium esse Synodici auctorem significat, & cap. 27.

(18) Epist. 9. ad Michaelem Græcorum Imperatorem apud Labbeum tom. 8. Conc. pag. 541.

(19) Ludovicus Thomassinus Dissertat. 1. in Synodos de die Paschæ §. 18. tom. 1. Dissertationum in Concilia pag. 13.

27. §. 1. asserit, *confictum temporibus Photii*. Consentit Tillemontius, qui agens de S. Irenæo art. 4. pag. 83. tom. 3. dicit Libellum illum collectum fuisse sæculo ad summum nono. Non debet igitur incerti & recentis Scriptoris Libellus auctoritate scriptores probatos vincere.

Denique Blastus (nam etiam hoc opponunt adversarii) non ea solum de caussa anathemate confixus est, quod propugnaret Pascha celebrandum esse Luna XIV., sed præsertim quod eos, qui illud celebrarent Dominico die proxime sequente Lunam XIV. aversaretur tamquam alienos ab Fide Catholica, ac *latenter Judaismum vellet introducere*, (20) *& quam plurimos ab Ecclesiæ gremio abstraxisset*, (21) atque postea *in errorem Valentini abreptus fuisset*. (22) At vero Asiatici nihil hujusmodi moliti sunt. Consuetudinis quidem, quam habebant pro Traditione Apostolica, fuerunt retinentissimi, numquam tamen eo pervicaciæ devenere, ut assererent non licere Pascha celebrari, nisi Luna XIV. more Judæorum: Fidem insuper Catholicam servarunt integram, atque ex illis plures claruerunt fama sanctitatis. (23)

(20) Auctor additamenti ad Librum Tertulliani De Præsc. Hæretic. cap. 53. pag. 223.: *Est præterea his omnibus etiam Blastus accedens, qui latenter Judaismum vult introducere. Pascha enim dicit non aliter custodiendum esse, nisi secundum legem Moysi XIV. mensis*.

(21) Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 15. pag. 145.

(22) Idem Eusebius cap. 20. pag. 152.
Theodoretus lib. 1. Hæretic. Fabul. cap. 23. pag. 209. tom. 4.: *Sed & Florinus & Blastus præsbyterorum in albo Romæ conscripti in Valentini pestem declinarunt*. Vide memoratum auctorem additamenti ad Tertullianum de præscr. Hæretic. cap. 49. 51. & annotat. 2. ad S. Hyginum Pontif. X. & vitam Victoris I. Pontif. XV.

(23) Controversia de die legitimo celebrandi Pascha ad Ecclesiæ disciplinam, non ad Fidem pertinebat: ideo licuit sal-

ſalva fide diſceptari. Utraque pars ſententiam ſuam defendebat traditione Apoſtolica: at nemo ignorat, eſſe Traditiones Apoſtolicas tum ad Fidem, tum ad diſciplinam pertinentes; illas eſſe eaſdem ſemper, & ubique, has diverſas eſſe pro temporum ac locorum diverſitate. Quare Apoſtolica Traditio de celebratione Paſchæ alia in Oriente, alia in Occidente eſſe potuit, licuitque Orientalibus ſervare morem ſuum, donec Eccleſiæ Romanæ auctoritate abrogaretur. Vide annotat. 2. ad S. Anicetum Pontif. XII.

Tertullianus De Virginibus velandis cap. 1. pag. 173.: *Regula quidem Fidei una omnino eſt, ſola immobilis & irreformabilis... Hac lege Fidei manente, cetera jam diſciplinæ & converſationis admittunt novitatem correctionis, operante ſcilicet & proficiente uſque ad finem gratia Dei.*

DIS-

DISPUTATIO VI.

De primo Imperatore Christiano.

PHilippus ne, an Constantinus Magnus primus omnium ex Romanis Imperatoribus Christianus fuerit, haud satis convenit. Qui hanc laudem tribuunt Constantino, clarioribus testimoniis uti videntur. Nam Lactantius, qui claruit anno Christi 303. quinquaginta circiter annis post mortem Philippi, ita compellat Constantinum initio libri primi De falsa religione: *Quod opus nunc nominis tui auspicio inchoamus, Constantine Imperator* Maxime: *Qui primus Romanorum Principum, repudiatis erroribus, majestatem Dei singularis ac veri & cognovisti & honorasti*. Narrat idem & Ambrosius in Oratione De obitu Theodosii, ubi hæc de eodem Constantino verba loquitur: *Quod primus Imperatorum credidit, & post se hæreditatem Fidei Principibus dereliquit, magni meriti locum reperit.* (1) Consentit cum Ambrosio Paulinus ejusdem sæculi scriptor Natali XI.

Nam Constantinus proprii cum conderet Urbem
Nominis, & primus Romano in nomine Regum
Christicolam gereret. (2)

Eodem modo Sulpicius Severus, qui anno quadringentesimo duos Historiæ Sacræ libros publicavit, lib. 2. cap. 33. *Tum Constantinus rerum potiebatur, qui primus omnium Christianorum Principum Christianus fuit.* Cum Latinis facit etiam Græcus Theodoretus lib. 5. Hist. Eccl. extremo cap. 39. *Ante Constantini Maximi principatum, quot-*

(1) Operum tom. 2. pag. 1209.
(2) Apud Muratorium tom. 1. Anecdotorum pag. 26.

quotquot Romani Imperatores fuerunt, adversus pietatis cultores furere non destiterunt. (3)

Eorum, qui referunt, primum Romanorum Imperatorum Christo nomen dedisse Philippum, agmen ducit Eusebius lib. 6. cap. 34. *Hunc* (Philippum) *habet fama Christianum existentem in postrema Paschæ vigilia precationum in Ecclesia* (Antiochena) *participem simul cum reliquo populo fieri voluisse*: (4) *Sed Episcopum* (S. Babylam), *qui tunc Ecclesiæ* (Antiochenæ) *præerat, non prius illi aditum permisisse, quam confessionem scelerum fecisset, iisque, qui humanitus lapsi fuerant, & in pœnitentium ordine stabant, se se adjunxisset*. Eusebius, ut nemo non videt, solam famam laudat, tam ficti tenacem, quam veri nuntiam: neque sa-

(3) Auctor supparis ævi Monachus in Vita S. Pachomii cap. 1. apud Bollandum die 14. Maji pag. 296. tom. 3. *Cum finem accepisset persecutio, regnavit Constantinus Magnus Imperatorum Romanorum primus Christianus*.

Epiphanius Diaconus Act. 6. Concilii Nicæni II. anno Christi 787. celebrati apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 406. *A temporibus istis* (nempe prædicatione Apostolorum) *usque ad Constantinum Imperatorem, qui primus ex Christianis regnavit, transierunt anni quasi trecenti, cum prius tyrannidem pagani exercerent*.

Constantinus Porphyrogenitus, qui anno Ch. 911. in Oriente Imperium occepit, in lib. De administrando Imperio cap. 10. pag. 53. edit. Venetæ: *Quando Deus Constantinum illum Magnum Imperatorem effecit, qui primus Christianorum imperium tenuit*. Ex his, inquit Pagius ad an. 244. §. 5., *satis quilibet percipere potest, jamdiu Eusebii errorem animadversum fuisse, & Constantinum Magnum primum Imperatorem Christianum agnitum*.

(4) Rufinus in sua interpretatione Eusebii lib. 6. cap. 25. pag. 149. ait, Philippum venisse ad Ecclesiam *in die Paschatis, id est ipsis vigiliis, ut interesset & communicaret mysteriis*, quod dici non potest nisi de eo, qui baptizatus fuerit. Sed Græcus Eusebii contextus Rufini interpretationem evertit. Est enim hujusmodi, Philippum τῶν ἐπὶ ἐκκλησίας εὐχῶν τῷ πλήθει μετασχεῖν ἐθελῆσαι: *precationum in Ecclesia cum multitudine participem esse voluisse*.

ſatis apparet, utrum ambigat de Philippi in Chriſtum fide, an de ejus pœnitentia, ponens pro certo, eum Chriſtianorum ſacris initiatum. De illa potius, quam de hac Euſebius dubitaſſe videtur, ſecutus Dionyſium Alexandrinum, quem, lib. 7. cap. 10. refert, hæc dixiſſe de Valeriano Imperatore: *Neque ullus ſuperiorum Principum, ne illi quidem ipſi, qui palam* (5) *Chriſtiani fuiſſe dicuntur, tanta humanitate ac benevolentia Chriſtianos complexus eſt, quantam ille* (Valerianus) *præſeferebat initio Principatus ſui*. Nimirum *Dionyſius de Imperatoribus illis hoc tantum dicit, quod dicti & exiſtimati fuerint Chriſtiani, non autem quod re ipſa Chriſtiani extiterint*. (6) Præterea ſi Euſebius Philippi fidem in Chriſtum exploratam habuiſſet, non ſcripſiſſet in Vita Conſtantini lib. 4. cap. 62., eum *ſolum ex omnibus, qui umquam fuerunt, Imperatoribus in Chriſti martyriis* (7) *renatum & conſummatum eſſe*. Etenim ſi Philip-

(5) Dionyſius Alexandrinus loquitur de Philippo Imperatore: igitur ſi Philippus fuit Chriſtianus, fuit aperte & coram omnibus, non clam & occulte, ut contendit Huetius lib. 1. Originianorum cap. 3. §. 12., & Natalis Alexander in Hiſt. Eccl. Sæc. III. cap. ult. §. 10. tom. 3. pag. 617.

(6) Valeſius in annotat. ad hunc locum pag. 130., ubi etiam docet, ab Dionyſio indicari Philippum Imperatorem. *Sed cum Dionyſius in plurali numero loquatur, Philippo adjungi poſſe Alexandrum Severum, qui imaginem Chriſti habuit in larario ſuo, teſte Lampridio, & toto principatus ſui tempore Chriſtianos fovit, & conſervavit, ut ab Euſebio relatum eſt ſupra*. Vide Hiſtoriam noſtram Familiæ Sacræ, De Chriſto Domino cap. 21.

(7) Id eſt Eccleſiis. Euſebius lib. 4. De Vita Conſtantini extremo cap. 40. *Martyrii* nomine appellat Templum, *quod ſingulari ſtudio ac magnificentia Hieroſolymis conſtruxerat* Salvatori Conſtantinus. Vvalafridus Strabo De rebus Eccleſiaſticis cap. 6. tom. 15. Bibl. Patr. pag. 184. *Martyria vocantur Eccleſiæ, quæ in honore aliquorum Martyrum fiebant: quorum ſepulchris & Eccleſiis honor congruus exhibendus in Canoni-*

lippus *existens Christianus* confessionem peccatorum instituit, & in pœnitentium ordine stetit, non solus, neque ideo primus fuit Constantinus, qui sacro renatus est fonte baptismatis. (8)

E Chry-

nibus decernitur. Vide Augustini Touttee annotat. ad S. Cyrilli Catechef. XIV. pag. 207. & Baronium ad an. Ch. 57. §. 127.

(8) Abulpharajus in Historia Dynastiarum pag. 80. *Philippus Cæsar. Annos septem imperavit. Bene Christianis fecit, & ad credentium consortium admitti desideravit: dixit autem ipsi Episcopus*, Non licet tibi Ecclesiam ingredi, donec a vetitis abstinueris, & una uxore ex iis, quæ tibi propinquitate conjunctæ non sunt, contentus fueris. *Solebat autem tempore precum accedens extra Ecclesiam stare cum illis, qui religioni initiabantur, nec adhuc de ea loquerentur*. Hic videtur credidisse, Philippum fuisse Catechumenum duntaxat, ac nondum baptizatum. Et vero Catechumeni vocabantur etiam nomine Christianorum, ut est in extremo can. 7. Concilii Constantinopolitani I. apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 952.: & confessionem peccatorum instituebant, ut docet Tertullianus De baptismo cap. 20. & Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 1. ad baptizandos §. 5., & pœnitentiæ addicebantur, ut legitur in can. 13. Concilii Nicæni I. apud eumdem Lab. tom. 2. pag. 48.

Verba Concilii Constantinopolitani sunt: *Primo quidem die ipsos Christianos facimus, secundo Catechumenos, deinde tertio die exorcizamus sive adjuramus ipsos, ter simul in faciem eorum & aures insufflando. Et sic eos catechizamus sive initiamus, & curamus, ut longo tempore versentur in Ecclesia, & audiant Scripturas, & tunc eos baptizamus*. Eodem modo est in Can. 95. Concilii Quinisexti apud Labbeum tom. 5. pag. 1181.

Verba Tertulliani: *Ingressuros baptismum orationibus crebris, jejuniis, & geniculationibus, & pervigiliis orare oportet, & cum confessione omnium retro delictorum, ut exponant etiam baptismum Joannis*.

S. Cyrilli Hierosolymitani: *Tempus præsens est tempus confessionis. Confitere quæ perpetrasti sive verbo, sive opere, sive nocte, sive die*.

Concilii Nicæni: *Placuit hoc sancto & magno Concilio de Catechumenis, qui lapsi sunt, ut tribus annis inter Audientes verbum sint tantummodo, post hæc vero orent cum Catechumenis*.

Au-

Chrysostomus quoque lib. in S. Babylam contra Julianum & Gentiles §. 5. & 6. indicat, Philippum fuisse Imperatorem illum, quem Babylas aditu Eclesiæ prohibuit. Quod enim ibidem narrat, Imperatorem, cujus nomen silet, Regis cujusdam parvum filium obsidem violato jure divino humanoque occidisse, eamque ob caussam Templo exclusum a S. Babyla; id videtur convenire in Philippum, qui, ut Imperium occuparet, Gordianum viginti circiter annos natum interfecit. Verum id, quod scribit S. Chrysostomus, neque de Philippo, quantum scio, neque de Imperatore alio traditur, & ejus *libri argumentum est historia Martyrii S. Babylæ Episcopi Antiocheni declamatorio more narrata, tropis redundans, in qua plerumque veritatem desideres*. (9)

Primum quidem *omnium ex Romanis Imperatoribus Christianum fuisse* Philippum aperte dicit memoratus Eusebius in Chronico juxta interpretationem D. Hieronymi. (10) Sed Hieronymus *versionem suam additamentis maxime in Romana historia hinc inde interpolavit*. (11) Itaque sic scripsit exi-

Audientes autem dicti sunt Pœnitentes publici secundæ classis, quod audita oratione, quæ ante sacram Liturgiam fieri solebat, simul cum Catechumenis ejicerentur.

(9) Bernardus de Montfaucon Admonitione ad duos S. Chrysostomi sermones in S. Babylam Episcopum Antiochenum & martyrem, tom. 2. Operum S. Chrysostomi pag. 530., ubi addit, *Quod de Pœnitentia, deque Christianismo Philippi ab Eusebio narratur, non quasi certum, sed ceu a quibusdam auditum narrari.*

Huetius, qui Philippum facit Christianum, dicit Eusebium *ex incerta auditione* loqui duntaxat de Philippi pœnitentia.

(10) Ad an. Domini 247. tom. 8. Operum S. Hieronymi pag. 747.

(11) Gulielmus Cave in Historia Litteraria in Eusebio pag. 113.

Joannes Albertus Fabricius in Bibliotheca Græca lib. 5. part.

existimans ex Origenis epistola ad Philippum, quæ tunc exstabat; eum in numero Fidelium fuisse. Namque in lib. De Viris illustribus, in Origene cap. 54.: *Ad Philippum Imperatorem, qui primus de Regibus Romanis Christianus fuit, & ad matrem ejus litteras fecit; quæ usque hodie exstant.* Has tamen epistolas nec vidit, nec legit Hieronymus: alioquin non ad Philippi matrem, sed ad uxorem ejus ab Origene scriptam Epistolam alteram animadvertisset. Quandoquidem Eusebius lib. 7. cap. 36. *Exstat*, inquit, *ejus epistola ad Imperatorem ipsum Philippum, & altera ad conjugem illius Severam.* (12) Primam ex his legisse videtur Vincen-

E 2 tius

part. 2. cap. 4. pag. 34. & in Bibliographia Antiquaria cap. 7. pag. 167.: *Latine vertit, & Vincentio cuidam ac Gallieno inscripsit* Hieronymus; *ita ut hinc inde ex Latinis præcipue Scriptoribus quædam adderet.*

S. Hieronymus Præfatione in Chron. Eusebii pag. 7. & 8. tom. 8. *Sciendum est, me & interpretis, & scriptoris ex parte officio usum, quia & Græca fidelissime expressi, & nonnulla, quæ mihi intermissa videbantur, adjeci, in Romana maxime historia, quam Eusebius hujus conditor libri, non tam ignorasse, utpote eruditissimus, quam ut Græce scribens, parum suis necessariam perstrinxisse, mihi videtur.*

Idem Eusebius in eodem Chronico ad an. Dom. 248., pag. 746. & 747.: *Regnantibus Philippis millesimus annus Romanæ Urbis expletus est, ob quam solemnitatem innumerabiles bestiæ in Circo magno interfectæ, ludique in campo Martio theatrales tribus diebus ac noctibus populo pervigilante, celebrati.* Vel hæc scripsit Eusebius; vel addidit Hieronymus. Si primum, Eusebius in Historia Ecclesiastica loco citato noluit significare, Philippum fuisse Christianum, si secundum, Hieronymus secum pugnat. Ea enim, quæ alteruter verbis recitatis descripsit; nihil habent moris Christianorum; sed meram redolent superstitionem Ethnicorum.

Modum ludorum exponit Zosimus Histor. lib. 2. cap. 5. pag. 126. edit. Cellarii.

(12) Pagius ad an. 244. §. 7.: *Eusebius non asserit, se eas epistolas legisse, & si vere Philippus, ejusque conjux litteras illas acceperint; non inde magis sequitur, eos Christianos fuisse, quam Antoninum Imperatorem Evangelio credidisse; quod ad tum*

tius Lirinensis: ait enim *Christiani magisterii auctoritate conscriptam*. (13) Atque hæc fortasse epistola eidem Lirinensi, & Hieronymo occasionem dedit inferendi Philippum Christianis, quamvis index sit favoris duntaxat & studii, quo Philippus Christi doctrinam prosequebatur. Quo ex favore factum etiam est, ut idem S. Hieronymus paullo post scriberet: *Persecutio adversum Christianos sub Decio consurrexit, eo quod in religionem Philippi desæviret, quem & interfecit*.

Quid multa? ab uno, crediderim, Eusebio acceperunt quicumque Græci ac Latini edunt, Philippum Catholicam religionem suscepisse. Suscepisse autem ante ludos sæculares anno Urbis Conditæ 1000. Christi 247. ex Latinis Orosius lib. 7. cap. 28. his verbis docuit: Philippus *Christianus ad hoc tantum constitutus fuisse mihi visus est, ut millesimus Romæ annus Christo potius, quam idolis dicaretur*. *Ita*, ut idem Orosius superiore cap. 20. *ludis magnificis augustissimus omnium præteritorum hic natalis* (Urbis Romæ) *annus a Christiano Imperatore celebratus est. Nec dubium est, quin Philippus hujus tantæ devotionis gratiam & honorem ad Christum & Ecclesiam reportarit, quando vel ascensum fuisse in Capitolium, immolatasque ex more hostias, nullus auctor ostendit*. Hoc vero perperam & injuria memoriæ proditum ab Orosio. Nam spectacula

cum S. Justinus Martyr scripserit. Et paucis interjectis: *Nec etiam major fides Hieronymi de conversione Philippi Imperatoris loquentis, quam cum in lib.* De Script. Eccles. *de Seneca scribit:* Quem non ponerem in catalogo Sanctorum, nisi me illæ epistolæ provocarent, quæ leguntur a plurimis Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum. Vide nostram Historiam Apostolicam in D. Paulo, ad Interrogationem postremam.

(13) Commonitorii cap. 17. pag. 343. *Sed & ejusdem* (Origenis) *epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum, qui primus Romanorum Principum Christianus fuit, Christiani magisterii auctoritate conscripsit*.

la Christianis vetita (14) ad Christum & ad Ecclesiam reportare Philippus non debuit; immolatas autem ex more hostias testatur Aurelius Victor in libro De Cæsaribus cap. 28., ubi dicit, Philippum *ludis omnium generum*, ideoque etiam sacris, quibus falsa numina colebantur, *annum Urbis millesimum celebrasse*; *& Pontificum lege hostias mactatas*. Idem Victor eodem loco queritur, ætate sua *annum millesimum centesimum nullis, uti solebat, solemnibus frequentatum*, aperte ostendens, more prisco & solemni celebratum ætate Philippi, & nihil de antiquis cæremoniis imminutum. (15) Julius etiam Capitolinus in Gordiano tertio cap. 33. asserit, omnia spectacula data fuisse in lu-

(14) *Horum occasione scriptum putant a Tertulliano librum* De spectaculis, *& illum* De Idololatria, *quibus plane declarat, rectam Christianæ religionis institutionem abhorruisse admodum ab istiusmodi spectaculis a Gentilibus edi solitis: divinamque ultionem illos expertos esse addit, qui præter institutum iisdem non vererentur esse præsentes*: Baronius ad an. 206. §. 4.

(15) Ecce integrum locum Aurelii Victoris ex citato libro de Cæsaribus cap. 28. *Marcus Julius Philippus Arabs Thraconites, sumto in consortium Philippo filio rebus ad orientem compositis, conditoque apud Arabiam Philippopoli oppido, Romam venere: extructoque trans Tiberim lacu, quod eam partem aquæ penuria fatigabat, annum Urbis millesimum ludis omnium generum celebrant. Et quoniam nomen admonuit; nostra quoque ætate post mille, centesimus, Consule Philippo, excessit, nullis, uti solet, sollemnibus frequentatus: adeo in dies cura minima Romanæ Urbis. Quod equidem denuntiatum illo tempore prodigiis portentisque. Ex quis unum memorare brevi libet. Nam cum Pontificum lege hostiæ mactarentur, suis utero maris feminarum genitalia apparuere. Ex quibus apparet*, ut ait Pagius ad an. 247. §. 7., *in ludis sæcularibus Philippi suem impurissimum animal mactatum fuisse exemplo Severi Imperatoris, qui in suis sæcularibus ludis porcam immolarat, ut ex ejus Numismatis constat*.

Idem Victor in Epitome cap. 28. *Patrem* (Philippum) *ludis sæcularibus petulantius cachinnantem* (Philippus filius) *quamquam adhuc tener vultu notavit aversato*.

ludis editis a Philippo. *Fuerunt*, inquit, *sub Gordiano Romæ elephanti* XXX. *&* II. *quorum ipse* XII. *miserat*, *Alexander decem*, *alces* X. *tigres* X. *leones mansueti* LX.... *& cetera hujusmodi animalia*, *innumera & diversa*: *quæ omnia Philippus ludis sæcularibus vel dedit*, *vel occidit*. *Has autem omnes feras mansuetas*, *& præterea efferas*, *parabat ad triumphum Persicum*. *Sed votum publicum nihil valuit*. *Nam omnia hæc Philippus exhibuit sæcularibus ludis*, *& muneribus atque circensibus*, *cum millesimum ab Urbe condita annum in consulatu suo*, *& filii sui celebravit*. Quid est more majorum celebrare ludos, si hoc non est? Id quod vidit etiam Baronius, qui non vult, Philippum ante ludos sæculares, sed ludorum tempore Ethnicam superstitionem abdicasse, quamvis id velit secutus Acta S. Pontii, quæ nullam habent auctoritatem. (16) Errat igi-

(16) *Baronium ad Eusebii opinionem tuendam præcipue pertraxisse videntur Acta* S. Pontii *Martyris*, *a Baluzio postea ex tribus Codicibus MSS. Bibliothecæ Colbertinæ* lib. 2. Miscell. pag. 124. & seqq. *publicata*, *& a Bollando ad diem XIV. mensis Maji*, *quo colitur*: *in illis enim dicitur*, *S. Pontium utrumque Philippum ad fidem Christianam convertisse*: Cumque gratia individua in eis esset, tertio Imperii eorum anno, expleto millesimo anno a conditione Romæ, cum Diis suis sacrificandum pergere vellent, dicunt B. Pontio: Eamus, & repropitiemus nobis Deos Magnos, qui nos in istius millesimi anni circulum natalis Romæ perduxerunt. *Paullo post Valerius Contubernalis S. Pontii*, *cui vita illa attribuitur*, *refert*, *Pontium*, *postquam utrumque Imperatorem Christianum fecisset*, *advolasse ad Fabianum Urbis Romæ Episcopum*, *ea*, *quæ a se gesta essent*, *narrasse*, *additque*: In initio templum, quod Magnum vocabant, ex jussione Imperatorum arripientes S. Fabianus, & Beatissimus Pontius, confringentes omnia ejus sculptilia, simul cum templo funditus subverterunt. Ita factum est, ut omnis populus ad notitiam Domini nostri Jesu Christi cum alacritate & gaudio concurreret, ut baptismatis unda perfusi Domino benedicerent. *Bollandus in Comment. prævio ad Acta illa num.* 2. *ait*: Censemus, ea quoad substantiam historiæ indubitanter recipi pos-

gitur Orosius negans, *ascensum fuisse ab Philippo Capitolium, immolatasque ex more hostias*. Ejus tamen error stat adversus eos, qui Philippum occulte, & clam Ethnicos, Christianum fuisse putant. Etenim aperte & palam omnibus Fidem Christi professus est, si neque hostias immolavit, neque in Capitolium ascendit. Quibus ex rebus conjici licet, Constantinum potius, quam Philippum, primum ex Romanis Imperatoribus Christo nomen dedisse. (17)

posse, esto num. 9. & alibi grandior aliqua auxesis inveniatur, ubi de Templorum destructione, & populi Romani conversione sub Philippis Christianis Imperatoribus fit mentio. *Verum ex verbis illis longe post S. Pontii martyrium ea Acta scripta fuisse, & Scriptori coætaneo afficta palam evincitur: quod cum intelligeret Baronius, dicit, se se putare, ea verba ab aliquo potius fuisse addita, & in illis ejusdem Pontii Actis apud Mombritium ea desiderari. At ea esse Auctoris Actorum, non vero alicujus Interpolatoris, demonstrant editiones Baluzii, & Bollandi ad fidem MSS. concinnatæ. Ex illis itaque Actis nihil hanc in rem erui potest*. Pagius ad an. 244. §. 6.

(17) Julius Capitolinus in Gordiano III. extremo cap. 31.: *Denique Philippus cum eum* (Gordianum) *interfecisset, neque imagines ejus tollere, neque statuas deponere, neque nomen abradere, sed Divum semper appellans etiam apud ipsos milites, cum quibus factionem fecerat, serio animo & peregrina calliditate veneratus est*. Hæccine nota est Christiani?

Eutropius in Breviario Historiæ Romanæ lib. 9. cap. 3.: *Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt: senior Philippus Veronæ, Romæ junior: inter Divos tamen relati sunt*. Tam igitur verisimile est, Philippum Christianis annumerandum, quam probabile, Christianum Divum numero additum.

Aurelius Victor De Cæsaribus cap. 29.: *Usum virilis scorti removendum honestissime consultavit*.

Lampridius in Alexandro Severo cap. 24.: *Habuit in animo, ut exoletos vetaret, quod postea Philippus fecit*. Sunt ista quidem Christiano Principe digna, haud tamen probant, Philippum fuisse Christianum.

DISPUTATIO VII.

De S. Stephano I. baptismum hæreticorum approbante.

VEnerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginiensis Episcopus, primus omnium mortalium contra divinum canonem, contra universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem atque instituta majorum, rebaptizandum esse censuit. Quæ præsumtio tantum mali invexit, ut non solum hæreticis omnibus formam sacrilegii, sed etiam quibusdam Catholicis occasionem præbuerit erroris. (1) Sa-

(1) Vincentius Lirinensis Commonitorii cap. 6. pag. 322. Cyprianus epist. 71. pag. 274.: *Quod quidem* (decretum de rebaptizandis hæreticis) *& Agrippinus bonæ memoriæ vir cum ceteris Coepiscopis suis, qui illo in tempore in provincia Africa & Numidia Ecclesiam Domini gubernabant, statuit, & librato consilii communis examine firmavit.*

Augustinus De baptis. contra Donatistas lib. 2. cap. 7. §. 12.: *Hanc ergo saluberrimam consuetudinem per Agrippinum prædecessorem suum dicit S. Cyprianus quasi cœpisse corrigi. Sed sicut diligentius inquisita veritas docuit, quæ post magnos dubitationis fluctus ad plenarii Concilii confirmationem perducta est, verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpisse, non corrigi.*

Vossius disputat. 19. de Baptismo Thesi 3. pag. 323. *Concilium Agrippini, cum baptizandos decrevit eos, qui ab hæreticis essent baptizati, sine dubio hæreticos illos intellexit, adversus quos tunc temporis pugnaret Ecclesia, atque in primis in Africa. Erant isti Hermogeniani, Praxeani, Cataphryges, Quintillianistæ, & similes, qui monstrosas plane opiniones de Deo, & Christo spargebant, nec, ut loquuntur, vel explicite, vel implicite baptizare poterant in nomen Trinitatis, cum eam non crediderint: ut ex iis, quæ Tertullianus, Epiphanius, Augustinus, alii de iis tradunt, manifestissime cognoscitur.*

Sed fallitur Vossius, primum quia S. Cyprianus sensum, opinionemque decessoris sui secutus omnium indiscriminatim hæreticorum baptisma rejiciebat: deinde quia Agrippini & Cy-

Sane Agrippini decessoris sui vestigia secutus D. Cyprianus *omnes, qui ex quacumque hæresi ad Ecclesiam converterentur, Ecclesiæ unico & legitimo baptismo baptizandos* existimavit, (2) idque ratum fecit tribus Synodis Carthagine celebratis, (3) qua-

Cypriani sententiam tamquam falsam universa damnavit Ecclesia; quod injuria fecisset, si vera esset Vossii conjectura: jure enim iteratur baptismus, haud instituta a Christo forma collatus: postremo quia licet hæretici a Vossio enumerati monstrosas opiniones traderent, incertum tamen est num omnes formam baptismi adulterarent. *Synodus* quippe *Nicæna omnes hæreticos suscipit, exceptis Pauli Samosateni discipulis*, ut scribit S. Hieronymus extremo dialogo adversus Luciferianos §. 26.

(2) Extrema epist. 74. ad Pompejum pag. 298.

Augustinus lib. 3. De bapt. contra Donatistas cap. 12. §. 17.: *Ideo autem* non se novam aut repentinam rem *statuisse B. Cyprianus ostendit, quia sub Agrippino fieri jam cœperat.* Anni sunt, *inquit* (epist. 73. pag. 279.) multi & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes Episcopi plurimi hoc statuerunt. Itaque Controversiam ab Agrippino excitatam primus Cyprianus cum Pontifice Stephano agitavit, & hoc est, quod dicit Eusebius lib. 7. Hist. Eccl. cap. 3. pag. 205. Hanc vero longam ætatem, & annos multos in paucos contrahit Augustinus lib. 4. De bapt. cap. 6.: *Consuetudinem* (non rebaptizandi hæreticos) *tam robustam Cyprianus invenit, ut cum ejus mutandæ auctoritatem, quam sequeretur, vir tanta scientia præditus quæreret, non nisi in Africa sola factum paucis ante se annis Agrippini Concilium reperiret. Quod cum sibi adversus totius orbis morem non sufficere cerneret, has rationes arripuit, quas modo nos antiquitate ipsius consuetudinis, & plenarii postea Concilii auctoritate firmati, diligentius considerantes, verisimiles potius, quam veras esse invenimus.*

Honoratus Tournely de sacramentis in genere quæst. 7. art. 2. pag. 186. & Petrus Coustant tom. 1. Epist. Rom. Pont. pag. 219. opinantur, Cyprianum ab Eusebio loco mox citato fieri auctorem primum *non sententiæ de baptizandis hæreticis, sed controversiæ ea de re inter Afros ac Romanos Pontifices natæ.*

(3) De his Synodis Labbeus tom. 1. Conc. pag. 761. 763. & 786. Harduinus tom. 1. Conc. pag. 154. 157. & 159. Primæ anno 254. celebratæ meminit S. Cyprianus epist. 71. ad Quin-

quarum alteram ad Stephanum *direxit*, ut si fieri posset, hunc in sententiam suam pertraheret: *sed conatus ejus frustra fuit*. (4) Nam *Stephanus similem Cornelio* (decessori suo) *de non rebaptizando sententiam tulit*, (5) *& non solum non rebaptizandos hæreticos, verum etiam hoc facientes, vel ut fieret decernentes excommunicandos esse censuit, sicut aliorum Episcoporum, & ipsius Cypriani litteræ ostendunt*. (6) *Ecce duo erant eminentissimarum Ecle-*

Quintum. Altera habita est anno sequenti 255. eique interfuerunt Episcopi *numero septuaginta unus*, teste eodem S. Cypriano epist. 73. ad Jubajanum pag. 277. Tertia item anno 255. celebrata est. Vide Baronium ad an. 258. §. 17. 27. & 42.

(4) S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos §. 23. tom. 2. pag. 196.

(5) Rufinus lib. 7. Hist. Eccl. cap. 3. qui superiori cap. 2. ita scribit: *In Urbe vero Roma* Cornelio *Episcopatum gerente, & apud Carthaginem* Cypriano, *ambobus fide, virtute, pietate præstantibus, quæstio exorta est in Africæ magis partibus*, si oporteret hæreticos rebaptizari. *Cumque id a* Cypriano, *& ceteris pæne omnibus per Africam Sacerdotibus oportere fieri decerneretur*, Cornelius, *& ceteri omnes per Italiam Sacerdotes hujusmodi decretum, manente Sacerdotali concordia, refutarunt statuentes antiquitus a Patribus super hoc traditam regulam debere servari, quæ continebat, post abjectionem pravi, & confessionem recti dogmatis sola eos manus impositione purgandos*.

(6) Epist. 74. ad Pompejum pag. 296. ubi de Stephani decreto ita loquitur: *Dat honorem Deo, qui hæreticorum amicus, & inimicus Christianorum Sacerdotes Dei, veritatem Christi, & Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putat?*

S. Augustinus lib. 5. De bapt. contra Donatistas cap. 25. §. 36. *Stephanus etiam abstinendos putaverat, qui de suscipiendis hæreticis priscam consuetudinem convellere conarentur*.

Et quidem Stephanum anathematis metum duntaxat objecisse Cypriano & Africanis, Firmiliano & Asianis, affirmant ex recentibus Bellarminus lib. 1. de Conc. extremo cap. 10. Valesius annotat. ad Eusebium lib. 7. Hist. Eccl. cap. 5. Schelstratus Part. 2. Antiquitatis illustratæ circa Concilia dissertat. 1. cap. 5. art. 2. Natalis Alexander Dissertat. 12. in Hist. Eccl. sæc. III. art. 1. E contrario & Cyprianum cum Afri-

clesiarum, Romanæ scilicet, & Carthaginiensis Episcopi Stephanus & Cyprianus, ambo in unitate Catholica constituti: quorum Stephanus baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat, & hoc facientibus graviter succensebat: Cyprianus autem in hæresi, vel schismate baptizatos, tamquam non habentes baptismum Christi, baptizandos in Ecclesia Catholica existimabat. Multi cum illo, (7) quidam cum isto etiam sentiebant, utrique cum eis in unitate consistentes. (8) Sed tamen præ ceteris Cypriano non con-

Africanis, & Firmilianum cum Orientalibus ab Stephano amotos communione Fidelium, existimant Rigaltius in notis ad epist. Firmiliani 75. inter Cyprianicas, Christianus Lupus in Schol. ad can. 22. *Dictatus* Gregorii VII. pag. 362. tom. 5. Basnagius ad an. Dom. 256. §. 9. Baronius autem ad an. 258. §. 15. 16. 44. 46. 50., aliique dicunt, Stephanum mansisse quidem in communione Cypriani, Firmiliani vero non item. Vide annotat. 5. ad Stephanum I. Pontif. XXIV.

(7) Idem Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 3. §. 3. dicit, fuisse *tot millia Episcoporum, quibus hic* Cypriani & Firmiliani *error in toto orbe displicuit*. Et lib. 2. contra Gaudentium cap. 8. asserit, Stephani fuisse *innumerabiles toto orbe collegas, qui ejusdem sententiæ participes erant*.

(8) S. Augustinus De unico baptismo contra Petilianum cap. 14. §. 23.

Idem Augustinus lib. 6. de bapt. contra Donatistas cap. 1. *Nec ob aliud illis temporibus, quando ista quæstio contra veterem consuetudinem disputantibus salva caritate, atque unitate altercantibus discutiebatur, visum est quibusdam etiam egregiis viris antistitibus Christi, inter quos præcipue B. Cyprianus eminebat, non esse posse apud hæreticos vel schismaticos baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur Sacramentum ab effectu, vel usu Sacramenti. Et quia ejus effectus atque usus in liberatione a peccatis & cordis rectitudine apud hæreticos non inveniebatur, ipsum quoque Sacramentum non illic esse putabatur.* Quocirca idem S. Doctor lib. 4. de bapt. cap. 17. §. 24. Cypriano objicienti: *Salus extra Ecclesiam non est*, respondet. *Quis negat? Et ideo quæcumque ipsius Ecclesiæ habentur, extra Ecclesiam non valent ad salutem. Sed aliud est non habere, aliud non utiliter habere. Qui non habet, est baptizandus ut habeat: qui autem non utiliter habet, ut utiliter habeat, corrigendus.*

consensit, atque adeo *restitit Stephanus Apostolicæ Sedis Antistes, dignum, ut opinor, existimans, si reliquos omnes tantum Fidei devotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in epistola; quæ tunc ad Africam missa est, his verbis sanxit:* NIHIL NOVANDUM NISI QUOD TRADITUM EST: (9) atque ita contrarium omnino decrevit sententiæ D. Cypriani *apud hæreticos vel schismaticos datum Christi baptismum nolentis agnoscere.* (10) *Intelligebat enim vir sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ut omnia, qua fide a Patribus suscepta forent, eadem fide filiis consignarentur: nosque religionem non qua vellemus ducere, sed potius qua illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianæ modestiæ & gravitatis, non sua posteris tradere, sed a majoribus accepta servare.* (11)

Sunt nihilominus qui sanctum hunc & prudentem virum redarguant, quasi *hæreticorum baptismum admiserit quemcumque*, sicut *Cyprianus hæreticorum baptismum rejiciebat quemcumque.* (12) Verum quam

(9) Vincentius Lirinensis in Commonitorio cap. 6. pag. 323.

(10) S. Augustinus Lib. De unico Baptismo contra Petilianum cap. 13. §. 22.

Idem lib. 1. De Baptismo contra Donatistas cap. 18. num. 28.: *Antequam plenarii Concilii sententia quid in hac re sequendum esset, totius Ecclesiæ consensio confirmasset, visum est ei* (Cypriano) *cum ferme octoginta coepiscopis suis Africanarum Ecclesiarum, omnem hominem, qui extra Ecclesiæ Catholicæ communionem baptizatus fuisset, oportere ad Ecclesiam venientem denuo baptizari.*

(11) Memoratus Lirinensis loco citato.

(12) Launojus lib. 8. epist. 15. §. 4. tom. 5. part. 2. pag. 743.

Basnagius ad an. Dom. 256. §. 4. Dupinus in Nova Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum tom. 1. pag. 151. 152. & 176.

S. Cyprianus extrema epist. 74. ad Pompejum pag. 298.

Ob-

quam id perperam faciant, colligitur ex Staphani ipsius sanctione: *Si quis ergo*, ajebat, *a quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam:* (13) Traditum autem erat, ac *talis per omnia consuetudo tenebatur, ut baptismus Christi*, hoc est forma a Christo instituta collatus, *non nisi Christi*

Observatur a nobis & tenetur, frater carissime, explorata & perspecta veritate, ut omnes qui ex quacumque hæresi ad Ecclesiam convertuntur, Ecclesiæ unico & legitimo baptismo baptizentur, exceptis his, qui baptizati in Ecclesia prius fuerant.

Honoratus Tournely De Sacramentis in genere quæst. 7. art. 2. 227. & 228. *Si Stephanus & Cyprianus in duos extremos oppositos errores lapsi sunt, necesse est fateri, universam tunc temporis Ecclesiam errasse in Fide. Quotquot enim erant Episcopi, quotquot Fideles vel Cypriano adhærebant, vel Stephano: ergo his pariter errantibus, quamquam errore diverso, ceteri omnes etiam errarunt. Ubi ergo tunc temporis vera Fides? Ubi vera Traditio circa baptismum Hæreticorum? Numquid tunc portæ inferi adversus Ecclesiam prævaluissent contra expressam Christi fidem & promissionem?*

(13) Apud S. Cyprianum epist. 74. pag. 293.

Eusebius lib. 7. Histor. Eccl. cap. 2.: *Ad hunc Stephanum Dionysius primam earum, quæ de baptismo conscriptæ sunt, epistolam exaravit, cum per id tempus non mediocris controversia exorta esset, utrum eos, qui ex qualibet hæresi convertuntur, baptismo purgari oporteret. Quippe antiqua consuetudo invaluerat, ut in ejusmodi hominibus sola manuum impositio cum precationibus adhiberetur.* Et cap. 3.; *Stephanus nihil adversus traditionem, quæ jam inde ab ultimis temporibus obtinuerat, innovandum ratus.* Hanc traditionem & consuetudinem non iterandi baptismi ab hæreticis collati servatam fuisse etiam ab Afris ante decretum Agrippini, testatur Firmilianus ipse epist. 75. inter Cyprianicas pag. 308.: *Quod quidem adversus Stephanum vos dicere Afri potestis, cognita veritate errorem vos consuetudinis reliquisse.* Vide superius positam annotationem 1.

S. Gregorius lib. 11. epist. 67. ad Quiricum: *Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut quilibet apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione Chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione Fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur.* Eadem habet Gratianus De Consecrat. dist. 4. c. *Ab antiqua*. 44.

sti baptismus haberetur, *etiamsi apud hæreticos vel schismaticos datus fuisse probaretur*. (14) *Nam Spiritus Sanctus disciplinæ fugiet fictum*, *nec tamen eum fugiet baptismus*; *itaque sicut potest baptisma esse*, *& unde se aufert Spiritus Sanctus*: *ita potest esse baptisma*, *ubi non est Ecclesia*. *Manus autem impositio*, *si non adhiberetur ab hæresi venienti*, *tamquam extra omnem culpam esse judicaretur*: *propter caritatis autem copulationem*, *quod est maximum donum Spiritus Sancti*, *sine quo non valent ad salutem quæcumque alia sancta in homine fuerint*, *manus hæreticis correctis imponitur*. (15) Adjicit Stephanus: *cum ipsi hæretici proprie alterutrum ad se venientes non baptizent*, *sed communicent tantum*: (16) quibus verbis significat, *hæreticos proprium sibi non arrogare baptisma*, *quo venientes ad se baptizent*, *sed commune & in sua*, *& in aliis sectis revereri*, (17) ideoque horum exemplum Cypriano ad imitandum proponit; quod procul dubio non fecisset, nisi habuisset pro certo, etiam hæreticos præscriptam a Christo formam baptismatis servare consuevisse. (18) Quid quod Cyprianus & Firmilianus,

(14) S. Augustinus lib. 3. De baptismo contra Donatistas 2. §. 3.

(15) Idem S. Augustinus lib. 5. De bapt. contra Donatistas extremo cap. 23. §. 33.

S. Leo epist. 129. ad Nicetam Episcopum cap. 7.: *Qui baptismum ab hæreticis acceperunt*; *cum antea baptizati non fuissent*; *sola invocatione Spiritus Sancti per impositionem manuum confirmandi sunt*.

(16) Apud S. Cyprianum epist. 74. pag. 293.

(17) Monachus Congregationis S. Mauri in Præfatione ad Opera S. Cypriani §. 4. pag. XV.

Eam vero esse sententiam Stephani indicant verba ejus apud Firmilianum epist. 75. inter Cyprianicas pag. 303. *Stephanus in epistola sua dixit*: hæreticos quoque ipsos in baptismo convenire, & quod alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum.

(18) Firmilianus in eadem epistola 75. inter Cyprianicas pag.

tius, qui in primis Stephano adversabantur, aperte tradunt, eum ad ratihabitionem baptismi noluisse inquiri a quo, sed cujus nomine, auctoritate, & quibus verbis administratus esset? En verba Cypriani: *Effectum baptismi majestati nominis tribuunt, ut qui in nomine Jesu Christi ubicumque & quomodocumque baptizantur, innovati & sanctificati judicentur.* (19) Firmilianus vero: *Illud quoque*

pag. 306. *Vult Stephanus his, qui apud hæreticos baptizantur, adesse præsentiam & sanctimoniam Christi.*

(19) Epist. 74. ad Pompejum pag. 294.

S. Ambrosius De Spiritu Sancto lib. 1. cap. 3. §. 44. pag. 609. tom. 2. *In Christi nomine plenum esse legimus baptismatis Sacramentum; quia qui unum dixerit, Trinitatem signavit. Si Christum dicas, & Deum Patrem, a quo unctus est Filius, & ipsum, qui unctus est, Filium, & Spiritum Sanctum, quo unctus est, designasti.*

S. Augustinus lib. 2. contra Maximinum cap. 17. §. 1. *Procul dubio nec in ejus* (Spiritus Sancti) *nomine poteris baptizatos dicere, quibus ait Petrus:* Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi, *quia non ait, & Spiritus Sancti; nec in Patris nomine, quia nec ipse ibi est nominatus. Si autem etiam non nominatis Patre & Spiritu Sancto, in nomine Jesu Christi jussi sunt baptizari, & tamen intelliguntur non baptizati nisi in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti: cur non sic audis de Filio Dei,* Omnia per ipsum facta sunt; *ut & non nominatum intelligas ibi etiam Spiritum Sanctum?*

Idem S. Augustinus lib. 5. De baptismo cont. Donatistas cap. 5. §. 6. *Homines occulta nescio qua inspiratione Dei detestantur, si quis iterum baptismum accipiat, quem ubicumque jam acceperat.*

Petrus Coustant tom. 1. Epist. Rom. Pont. pag. 230. §. 2. n. 5. *Nec movere quemquam debet in allatis Cypriani verbis vox* quomodocumque: *cum ab illo ad majorem explicationem vocabuli* ubicumque *adjectam esse, ac pro quovis ministro, qui in nomine Jesu Christi baptizet, non pro qualibet forma acceptam fuisse, eo certius judicetur, quod apud Firmilianum, qui ipsa Stephani verba referre accuratius videtur, istud* & quomodocumque minime *compareat.* Ecce ejus verba in memorata epist. 75. inter Cyprianicas pag. 308. *Multum proficit nomen Christi ad fidem & baptismi sanctificationem, ut qui-*

cum-

que absurdum, *quod non putant quarendum esse*, *quis sit ille*, *qui baptizaverit*, *& quod qui baptizatus sit*, *gratiam consequi potuerit*, *invocata trinitate nominum Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. (20) Ratum igitur habuit Stephanus baptismum collatum a quocumque ea verborum formula, qua sola baptismum perfici Catholica Ecclesia docet: alioquin Cyprianus & Firmilianus aliter sentientis crimen nullo modo tacuissent. Itaque S. Augustinus in libris De baptismo contra Donatistas passim asserit, Stephani decreto, *baptismum Christi in nullo iterandum esse censentis*, sartam tectamque servatam esse *consuetudinem ex Apostolica traditione venientem*, (21) quæ *etiam plenario totius Orbis Concilio confirmata est*, (22) eoque *retenta antiquitas*, *explosa novitas*. (23)

Sed dum rem in vado esse credimus, adversarii nobis objiciunt, quod Stephanus *a quacumque hæcumque*, *& ubicumque in nomine Christi baptizatus fuerit*, *consequatur statim gratiam Christi*.

Idem pag. 235. §. 3. n. 10. *Cypriani*, *Firmiliani*, *ac sociorum cum Stephano*, *& ceteris Episcopis Traditionis defensoribus una de ministro*, *non de forma baptismi controversia erat*, *aliis putantibus* quærendum esse quis sit ille, qui baptizaverit, *aliis id quærendum non esse sentientibus*. Vide Historiam nostram Apostolicam, de Apostolis in universum, Interrogatione 36.

(20) In citata epistola 75. apud S. Cyprianum pag. 304.

(21) S. Augustinus lib. 2. De baptismo contra Donatistas cap. 7. §. 12. Vide infra annotationem 25.

(22) S. Augustinus lib. 4. De bapt. contra Donat. cap. 6. §. 8. Et lib. 6. cap. 7. §. 10. Eamdem consuetudinem dicit *etiam Conciliis universalibus roboratam*. Vide annotat. 11. ad Stephanum I. Pontif. XXIV.

(23) Vincentius Lirinensis in Commonitorio cap. 6. pag. 323.

S. Augustinus lib. 2. de baptismo contra Donatistas cap. 9. §. 14. *Consuetudinis robore tenebatur Orbis terrarum*, *& hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem*. Ergo quæstio de Baptismo collato ab hæreticis ad disciplinam duntaxat pertinebat, non vero ad Fidem.

hæresi venientem baptizari in Ecclesia vetuit, id est omnium hæreticorum baptismata justa esse & legitima judicavit. (24) Sed, Stephani sententia illa: *A quacumque hæresi*, intelligenda est de solis hæreticis, qui integra forma baptismi, ac nullo modo vitiata uterentur. Etenim verba, quæ e vestigio subjungit: *nihil innovetur, nisi quod traditum est*, satis ostendunt, Stephanum ratum jussisse illud duntaxat baptisma, quod Traditio probaret. Traditione autem probari tantum baptisma administratum forma a Christo Domino imperata, quis ignorat? Recte Augustinus lib. 5. De bapt. contra Donatistas cap. 23. *Utique Stephanus non propterea* communicavit hæreticis, *quia baptisma Christi, quod in eorum perversitate integrum mansisse cognovit, improbare non ausus est. Nam si non habent baptismum, qui de Deo prava sentiunt, hoc posse & intus accidere, jam satis, ut arbitror, disputatum est. Apostoli autem nihil quidem exinde præceperunt, sed consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab eorum traditione exordium sumsisse credenda est: sicut sunt multa, quæ universa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur, quamquam scripta non reperiantur.* (25)

F Nec

(24) S. Cyprianus epist. 74. ad Pompejum pag. 293., quem ignorasse sententiam Stephani adversarii sui, nemo sibi facile persuadeat.

(25) Idem S. Augustinus lib. 2. De bapt. cap. 7. §. 12. *Nondum erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata, sed tamen saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia, in ipsis quoque schismaticis & hæreticis corrigere quod pravum est, non curare quod sanum est. Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem: sicut multa, quæ non inveniuntur in litteris eorum, neque in Conciliis posteriorum, & tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita creduntur.*

Natalis Alexander Dissertat. 14. in Histor. Eccles. sæc. III. pag. 696. 697. *Eumdem ferme loquendi modum S. Hierony-*

Nec Benedicti XII. responsio ad objecta Fraticellorum adversus constitutiones Joannis XXII. quam suo *Directorio Inquisitorum* part. 2. quæst. 17. pag. 295. Nicolaus Eymericus inseruit, pondus ullum habet ad infirmandam assertionem nostram. Nam existimavit quidem Benedictus, adhuc Cardinalis, Stephanum, & Cyprianum lapsos esse in errores omnino contrarios, & *Concilium Nicænum utramque opinionem correxisse, determinando quod bapti-*

nymus usurpat in fine Dialogi adversus Luciferianos, ubi baptisma hæreticorum receptum semper fuisse in Ecclesia Romana asserit, nec illos excipit, qui baptismi formam violabant, nec tamen illorum baptisma S. Hieronymi temporibus ab Ecclesia fuisse susceptum, quis sapientum asserit. Cur igitur Stephano is affingitur error, qui alio modo non est locutus, quam S. Hieronymus locutus fuerit quarto sæculo cadente? Si Hæretici baptisma non habent, *inquit laudatus Pater*, & ideo rebaptizandi ab Ecclesia sunt, quia in Eclesia non fuerunt, ipse quoque Hilarius non est Christianus: in ea quippe Ecclesia baptizatus est, quæ semper ab hæreticis baptismum recepit. *Et infra:* Quod si negandum quispiam putaverit, hæreticos a Majoribus nostris semper fuisse susceptos, legat B. Cypriani epistolas, in quibus Stephanum Romanæ Urbis Episcopum, & inveteratæ consuetudinis lacerat errorem. Legat & ipsius Hilarii libellos, quos adversus nos de hæreticis rebaptizandis edidit, & ibi reperiet, ipsum Hilarium confiteri, a Julio, Marco, Silvestro, & ceteris veteribus Episcopis similiter in pœnitentiam omnes hæreticos susceptos. *Denique laudat Nicænum Concilium*, quod omnes hæreticos suscepit, exceptis Pauli Samosateni discipulis, *id est omnium hæreticorum præterquam Paulianistarum baptisma ratum habuit*. Vide annotat. 5. sequentis Disputationis.

Monachi e Congregatione S. Mauri in S. Ambrosii lib. De Mysteriis cap. 4. §. 23. *Et sane Leo Magnus eamdem criminationem non effugeret, nisi simili modo acciperetur id, quod ait epist. 79. num. 129. ad Nicetam* cap. 7. Qui baptismum ab hæreticis acceperunt, sola invocatione Spiritus Sancti per impositionem manuum confirmandi sunt; *illic enim nulla hæreticorum distinctio exprimitur... Adde his quod nec Patres Arelatenses, nec Augustinus cum Cypriani atque Afrorum caussam aperte damnarint, in Stephanum & Romanam Ecclesiam quidquam dixere: imo Facundus diserte prodit, Cyprianum a Stephano jure culpatum.*

ptizati ab hæreticis non servantibus formam Ecclesiæ venientes ad Ecclesiam baptizentur; ab aliis vero hæreticis baptizati, non rebaptizentur: verum deceptus est, & in facti quæstione longe a veritate aberravit. Siquidem *in Concilio Nicæno primo c. 19. cautum est his verbis*: Si qui confugerint ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis & Cathaphrygis, statutum est, rebaptizari eos debere. *Propterea vero ita sancivit, quoniam Pauliani hæretici a Paulo Samosateno exorti non baptizabant forma Ecclesiæ consueta, & ideo oportebat eos, qui revertebantur ad Fidem, baptizare. Non ergo correxit Concilium Stephani Papæ decretum, sed per omnia cum ipso consensit*. (26)

Est etiam, qui dicat Stephani doctrinam damnatam in Concilio Carthaginiensi III. anno 258. congregato a D. Cypriano. At Concilii istius decreta abolita & abrogata sunt non solum a Stephano, sed etiam a Concilio plenario, ut testatur Augustinus contra Donatistas. (27) Quare Concilium istud erravit damnans doctrinam Stephani: nullo autem modo erravit Stephanus eamdem doctrinam confirmans. Accedit, numquam in hoc Concilio exprobratum fuisse Stephano, quod ratum haberet quemlibet hæreticorum baptismum, ac putaret nullum hac in re ponendum esse discrimen inter hæreticos. Non igitur Stephanus in eo errore versatus est, ut hæreticorum baptisma probaret sine discrimine.

(26) Franciscus Pegna Comment. in citatum locum Directorii pag. 301.

Innocentius I. epist. 17. cap. 5. §. 10. apud Petrum Coustant pag. 836. tom. 1. *Paulianistæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti minime baptizant & Novatiani iisdem nominibus tremendis, venerandisque baptizant*. Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1275. & Gratianum I. q. 1. cap. 53.

(27) Lib. 1. De bapt. contra Donatistas cap. 7. & 18. lib. 2. cap. 3. & 4. lib. 4. cap. 5. & alibi.

Eſt demum, qui opponat, *paucos admodum fuiſſe hæreticos, qui in nomine Trinitatis baptizarent, aut baptizarentur ante exortam Stephanum inter & Cyprianum controverſiam*. Præterea Stephanum, ut eſt in Cypriani epiſtola 74. *Marcionis admiſiſſe baptiſma, in quo nulla fiebat Trinitatis mentio*. (28) Cum igitur Stephanus hæreticorum quorumcumque baptiſma probarit, ac nominatim illud Marcionis, non illud ſolum probavit, quod expreſſo divinarum perſonarum nomine adminiſtratum eſſet. Sed, ut ait S. Auguſtinus lib. 6. De bapt. contra Donatiſtas cap. 25. *facilius inveniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis* (Evangelicis) *baptizent*. Neque hoc Auguſtini teſtimonium intelligendum eſt de hæreticis ipſi æqualibus, non item de antiquis. Nam quod de hæreticis quarti & quinti ſæculi tradit Auguſtinus, id potiori jure dici poteſt de hæreticis ſæculi ſecundi, & tertii: cum non defuerint hæretici, qui initio ſectæ ſuæ communem & Catholicam baptizandi formam ſecuti, eam poſtea mutarint, quo magis reditum ad Eccleſiam Catholicam ſuis intercluderent. Id certe de Encratitis teſtatur S. Baſilius. (29) S. Cyprianus vero cit. ep. 74. idcirco dicit, *baptiſmum Marcionis, Valentini, & ceterorum blaſphemantium in Deum Patrem* Stephano ratum fuiſſe, quia collatus fuerat *in nomine Jeſu Chriſti*, hoc eſt virtute, auctoritate, & forma ea, quam idem Salvator ac Dominus noſter ſervandam præceperat. Neque obeſt, quod de Trinitate haud recte ſentirent. Siquidem, ut docet Auguſtinus lib. 3. De bapt. cap. 15., *Si Evangelicis verbis*, In nomine Pa-

(28) Launojus epiſt. 15. lib. 8. pag. 743. tom. 5. part. 2.

(29) Epiſtola canonica 1. can. 1. tom. 3. pag. 270.: *Nimirum ut reditum ſibi in Eccleſiam intercludant, aggreſſi ſunt deinceps proprio baptiſmate præoccupare: unde & ſuam ipſorum conſuetudinem violarunt*.

Patris & Filii & Spiritus Sancti Marcion baptismum consecrabat, *integrum erat Sacramentum, quamvis ejus fides sub eisdem verbis aliud opinantis, quam Catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata.*

Tandem quæ alii proferunt adversus Stephanum, ea longum est, & non necessarium confutare. Illud hic quidem certe prætermittendum non est, Sanctorum Cypriani & Firmiliani errorem habere excusationem; tum quia Stephanus nihil decrevit adversus eos, quamvis decernendi minas objecerit; tum etiam quia S. Cyprianus ejusque sectatores eo animo in contentionem cum Stephano venerunt, ut salva semper caritatis unitate & pace pugnarent. Haud equidem constat, S. Cyprianum ante mortem de sententia sua decessisse: cum tamen in Ecclesiæ communione non solum vixerit, sed etiam Martyr obierit, credendum est, sanguine eluisse maculam, si quam ἀπειθεία, (30) sua contraxerat. Nam præclare Augustinus: *Etsi litteræ tacent, merita clamant: si epistola non invenitur* (ejus resipiscentiæ) *corona testatur: si Concilium non indicat Episcoporum, consortium indicat Angelorum.* (31)

(30) *Inobedientia.*

(31) Lib. 2. De bapt. contra Donat. cap. 5. §. 6. Et superiore cap. 4. §. 5. *Fortasse factum est*, ut correxerit sententiam suam, *sed nescimus. Neque enim omnia, quæ illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriæ litterisque mandari potuerunt, aut omnia, quæ mandata sunt, novimus.*

Et lib. 1. cap. 18. §. 27. Cypriani sententiam appellat *humanæ infirmitatis errorem, quem cooperiret caritas veritatis*; & §. 28. *Ad martyrii coronam meruit pervenire; ut si qua in ejus lucidam mentem ex humana conditione nebula irrepserat, gloriosa serenitate fulgentis sanguinis fugaretur.*

Idem S. Augustinus epist. 93. §. 38. *Cyprianus sensisse aliter de baptismo, quam forma & consuetudo habebat Ecclesiæ, non in Canonicis, sed in suis & in Concilii litteris invenitur: correxisse autem istam sententiam non invenitur: non incon-*

gruenter tamen de tali viro existimandum est, quod correxerit, & fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto veluti patrocinio carere noluerunt. Quamquam non desint, qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendant, sed sub ejus nomine a præsumtoribus atque mendacibus fuisse confictum. Neque enim sic potuit integritas atque notitia litterarum unius quamlibet illustris Episcopi custodiri, quemadmodum Scriptura Canonica, tot linguarum litteris, & ordine, & successione celebrationis Ecclesiasticæ custoditur, contra quam tamen non defuerunt, qui sub nominibus Apostolorum multa confingerent. Frustra quidem, quia illa sic commendata, sic celebrata, sic nota est: verum quid possit adversus litteras non canonica auctoritate fundatas, etiam hinc demonstravit impiæ conatus audaciæ, quod & adversus eas, quæ tanta notitiæ mole firmatæ sunt, se se erigere non prætermisit.

Idem S. Augustinus alibi S. Cyprianum purgat, ac defendit, videlicet lib. 2. De Bapt. cap. 4. 5. 8. 15. & lib. 5. cap. 17. & lib. 2. de doctrina Christiana cap. 40. §. 61. appellat *Doctorem suavissimum, & Martyrem Beatissimum*. Vide annotat. 5. ad S. Stephanum I. Pontif. XXIV.

DIS-

DISPUTATIO VIII.

De Concilio Plenario *D. Augustini*.

Disputatio hæc est accessio quædam, & quasi complementum superioris. Quæstio enim, quæ de baptismo hæreticorum fuit inter Stephanum Pontificem & S. Cyprianum, ex Stephani sententia dijudicata est in Concilio, quod Augustinus sæpe vocat *Plenarium*, (1) & celebratum dicit *post Cypriani quidem passionem, sed antequam ipse natus esset*. (2) Porro post mortem Cypriani, qui obiit anno Christi 258. & ante ortum Augustini, qui natus est anno Christi 355. habita sunt Concilia duo, in quibus actum est de baptismo collato ab hæreticis, Arelatense I. anno Christi 314. & Nicænum I. Œcumenicum an. 325. In primo clare & aperte omnis controversia tollitur, in secundo ex necessaria tantum consecutione dirimitur. Etenim Concilium Arelatense can. 8. statuit, *ut si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum Symbolum, & si perviderint eum in Patre & Filio & Spiritu Sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum Sanctum*. (3) *Quod si interrogatus non respon-*

(1) S. Augustinus lib. 1. De bapt. contra Donatistas cap. 7. §. 9. *Quæstionis hujus obscuritas prioribus Ecclesiæ temporibus ante schisma Donati magnos viros, & magna caritate præditos Patres Episcopos ita inter se compulit salva pace disceptare atque fluctuare, ut diu Conciliorum in suis quibusque regionibus diversa statuta nutaverint, donec Plenario totius Orbis Concilio, quod saluberrime sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.*

(2) Lib. 2. de baptismo contra Donatistas cap. 9. §. 14.

(3) Vide annotationem 15. superioris disputationis.

derit hanc Trinitatem, baptizetur. (4) Concilium vero Nicænum can. 8. & Baptismi & Ordinis sacramentum a Catharis seu Novatianis collatum admittit, & can. 19. rursus baptizandos decernit, qui baptismum suscepissent a Paulianistis, (5) nempe *quia Paulianistæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti minime baptizabant, & Novatiani iisdem tremendis venerandisque nominibus baptizant*. (6)

Itaque utrum ex his duobus Conciliis Augustinus *Plenarii* nomine designaverit, summa virorum doctissimorum dissensione certatur. Veri similior videtur opinio eorum, qui Augustinum putant significantius indicasse Nicænum Œcumenicum I. Ea enim, quæ Augustinus scribit de Concilio *Plenario*, magis huic, quam Arelatensi conveniunt. Namque ait, *Plenaria Concilia* esse, *quæ fiunt ex universo Orbe Christiano*: atque hæc opponit Conciliis, *quæ per singulas regiones, vel provincias fiunt*, (7) idemque controversiam baptismi ab hæreticis administrati finitam asserit a *Plena-*

(4) Apud Labbeum tom. 1. Conc. pag. 1428. & apud Harduinum tom. 1. Conc. pag. 264.

(5) Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 31. 38. & apud Harduinum tom. 1. pag. 326. & 332.

S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos §. 26. pag. 200. tom. 2.: *Synodus Nicæna, cujus paullo ante fecimus mentionem, omnes hæreticos suscepit, exceptis Pauli Samosateni discipulis. Et quod his majus est, Episcopo Novatianorum, si conversus fuerit, Presbyterii gradum servat*.

(6) Innocentius I. epist. 22. cap. 5. apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1275. & apud Gratianum 1. quæst. 1. cap. *Paulianistæ* 53. & apud Petrum Coustant. tom. 1. Epist. Rom. Pont. pag. 836.

(7) Lib. 2. De bapt. contra Donatistas extremo cap. 3.: *Ipsa Concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex universo Orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere; ipsaque sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat*.

nario totius Orbis Concilio, ab *universæ Ecclesiæ Concilio*, a *Sancto Concilio cunctarum gentium*, a *Concilio Catholico Orbis terrarum*, (8) quo nomine appellari non poteſt Concilium Arelatenſe ex ſolis Epiſcopis Occidentalibus congregatum. Quod præterea docet idem Auguſtinus ſcribens, Eccleſiam univerſam, aut ſaltem plurimas & nobiliſſimas non noviſſe cauſſam Cæciliani (9) in Concilio Arelatenſi cognitam atque judicatam, quæ per Orbem totum vulgata ac nota eſſe debuit, ſi fuit *Plenarium totius Orbis Concilium*. Accedit, quod affirmat, Donatiſtas poſt abſolutum in Concilio Romano Cæcilianum, damnatumque Donatum a Caſis Nigris (10) conquerentes de corruptis

(8) Lib. 1. De bapt. contra Donatiſtas cap. 7. §. 9. lib. 2. cap. 9. §. 14. lib. 5. cap. 17. §. 23. lib. 6. cap. 13. §. 21.

(9) In libro ad Donatiſtas poſt Collationem cap. 18. §. 24.: *Hæc verba per orbem terræ universa personat Ecclesia, clamat etiam membrum illius in Africa: Testimonium Dei novi, negotium Cæciliani non novi.*

Et lib. 4. Contra Creſconium cap. 25. §. 32.: *Valeat apud vos baptismus ab Optato datus, quem sic damnare noluisti, ut tamen non fueris ausus absolvere: & non valeat baptismus in Ecclesiis Apostolico labore fundatis Corinthiorum, Galatarum, Ephesiorum, Colossensium, Philippensium, Thessalonicensium, ceterarumque in sanctis litteris, quas & vos legistis, conscriptarum, ubi Cæciliani, non dico falsum illud crimen, sed forte nec verum nomen auditum est.... & accusetur conscientia tot, tantarumque gentium Christianarum, quia remotissimas lites ignoravit Afrorum.*

Falſum autem crimen Cæciliano ab Donatiſtis impoſitum erat, quod eſſet *a Traditoribus ordinatus, & victum afferre Martyribus, cum esset Diaconus, prohibuisse diceretur*: S. Auguſtinus in Breviculo Collationis tertii diei cap. 14., §. 26. Vide annotat. 2. ad S. Cornelium Pontif. XXII.

(10) *Quod confessus sit rebaptizasse, & Episcopis lapsis manum imposuisse, quod ab Ecclesia alienum est:* S. Optatus De Schiſmate Donatiſtarum lib. 1. cap. 24.

Donatus *a Casis Nigris primus apud Carthaginem ipsum nefarium Donatistarum schisma commisit*: S. Auguſtinus lib. 1. Retract. cap. 21. §. 3.

ptis contaminatisque judicibus non postulasse, quod *restabat adhuc Plenarium Ecclesiæ universæ Concilium*; sed satis habuisse confugere ad Imperatorem, qui illis *dedit aliud Arelatense judicium*. (11) Quid quod licet Arelatensis Concilii auctoritatem ad convincendos Donatistas omni ratione urgeat, illud ne Concilium quidem, nedum Concilium *Plenarium*, aut OEcumenicum vocat, sed *judicium* duntaxat *Episcopale*, eo videlicet nomine, quo appellat Concilium Romanum in eadem caussa habitum sub Melchiade? (12) Quid quod idem

(11. Epist. 43. alias 162. cap. 7. §. 19.: *Ecce putemus, illos Episcopos, qui Romæ judicarunt, non bonos judices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus caussa posset agitari, ut si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur. Quod utrum fecerint, probent: nos enim non factum esse facile probamus, ex eo quod totus Orbis non eis communicat: aut si factum est, etiam ibi sunt victi, quod ipsa eorum separatio manifestat. Sed tamen quid postea fecerint, Imperatoris litteris sufficientissime ostenditur. Judices enim Ecclesiasticos tantæ auctoritatis Episcopos, quorum judicio & Cæciliani innocentia, & eorum improbitas declarata est, non apud alios collegas, sed apud Imperatorem accusare ausi sunt, quod male judicarint. Dedit ille aliud Arelatense judicium, aliorum scilicet Episcoporum.*

(12) Epist. 88. alias 68. §. 3. *Jussit Imperator venire partes ad Episcopale judicium in Urbe Roma faciendum, ubi quemadmodum caussa dicta atque finita sit, & Cæcilianus innocens judicatus sit, indicant Gesta Ecclesiastica. Jam utique post pacificum moderamen judicii Episcopalis, omnis contentionis & animositatis pertinacia debebat extingui. Sed rursus majores vestri ad Imperatorem redierunt, & non recte judicatum, neque omnem caussam auditam esse, conquesti sunt. Unde ille alterum Episcopale judicium dedit habendum in Arelatensi Galliæ Civitate.*

Et lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 92. §. 205. *Petentibus Majoribus vestris, Episcopale judicium dederat Constantinus & apud Romam & apud Arelatum, quorum primum apud eum accusastis, ab altero ad eum appellastis.* Arelatense Concilium ab Augustino dicitur *judicium Episcopale* etiam lib. 4. contra Cresconium cap. 7. §. 9. & in Breviculo Colla-

idem tradit, S. Cyprianum *cum Concilio provinciæ suæ universi Orbis auctoritati, patefacta veritate, cessurum fuisse*, si ad id temporis vixisset? (13) Nulli autem, opinor, Concilio, nisi OEcumenico cessisset Cyprianus, cui Episcopi totius Africæ, minoris Asiæ, &, si Hieronymo ac Baronio credimus, Patriarcha ipse Alexandrinus patrocinabantur. (14) Igitur Augustinus nomine Concilii *Plenarii*, cujus auctoritas Cyprianum vicisset, OEcumenicum Nicænum I. designavit.

Ut magis appareat, hanc Augustinum habuisse sententiam, ponamus ob oculos quid objiciant ii, qui volunt ab Augustino designatum fuisse Concilium Arelatense, & quid respondeant, qui existimant, designatum esse Nicænum.

Objiciunt illi, Augustinum passim vocasse *plenarium* etiam Concilium Bagajense a tercentis decem Episcopis sectæ Donatistarum celebratum orto inter ipsos schismati sedando: (15) eumdem-

lationis cum Donatistis in Collatione tertii diei cap. 19. & lib. post Collationem cap. 25. §. 44.

(13) Lib. 2. De baptismo contra Donatistas cap. 4. §. 5.

(14) Ut est apud Tillemontium annotat. 44. in S. Cyprianum tom. 4. pag. 634.

(15) Lib. 2. contra epistolam Parmeniani cap. 3. §. 7. *Quid ergo de hoc prophetico capitulo ponunt, quod in ipsos retorqueri non possit? nisi forte de ovis aspidum, quorum multo ante meminerat dictator illius sententiæ plenarii Concilii trecentorum decem, qui cum universis provinciis Africæ convenerunt*. Et paullo post: *Sic eos describunt trecenti decem plenarii Concilii ore veridico*. Et rursus: *Quare in Schismaticos suos Maximianistas per eamdem plenarii Concilii sui sententiam talia dixerunt*.

Et lib. 2. De baptismo contra Donatistas cap. 7. §. 10. *Cur denique de recentibus Maximianistis* plenarii Concilii, *sicut dicunt*, ore veridico *non dubitarunt tale proferre judicium, ut eos primis illis schismaticis, quos vivos terra sorbuit, compararent?*

Et lib. 3. extremo cap. 2. §. 3. Maximianistas *Concilio suo ple-*

demque Concilium, in quo controversia de baptismate hæreticorum sublata est, dixisse *transmarinum*, *vel universale*, (16) cujusmodi Afris est Arelatense, non Nicænum.

Respondent hi, Augustinum non vocasse Concilium Bagajense *Plenarium* præcise, vel Plenarium totius Orbis, & universæ Ecclesiæ: sed Plenarium Donatistarum, quod ei omnes convenientes interfuissent. Uti enim eum vocibus relativis, nempe *Plenario Concilio suo*, *Plenarii Concilii vestri*. Præterea non sine ironia locutum de eo Concilio Augustinum, quod appellet *veridicum*, & *præsidentis Dei arbitrio* celebratum, (17) irridens Donatistas, qui contenderent, *Ecclesiam Christi de toto terrarum Orbe, ubi futura promissa est, periisse, atque in Africana Donati parte remansisse*. (18) Nomine autem Concilii *universalis* & *Transmarini* indicasse Nicænum; colligi ex Augustini discipulo Possidio Calamensi, qui in Vita ejusdem Augustini extremo cap. 8. idem Nicænum Concilium vocabulo tantum *Concilii universalis* appellat: itemque ex Augustino ipso, qui lib.

plenario damnatos, etiam terrenarum potestatum judicio sunt prosecuti.

Et lib. 4. contra Cresconium extremo cap. 8. §. 10. *Qui plenarii Concilii vestri ore veridico leguntur esse damnati*.

(16) Lib. 2. De bapt. contra Donatistas cap. 9. §. 14. ubi de S. Cypriano sic loquitur: *Satis ostendit multo magis se fuisse commemoraturum, si quod de hac re transmarinum, vel universale Concilium factum esset. Nondum autem factum erat; quia consuetudinis robore tenebatur Orbis terrarum, & hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem*.

(17) Lib. 2. contra Cresconium extremo cap. 53. Vide superius positam annotat. 15.

(18) Augustinus De Hæresibus cap. 69. & lib. 4. contra Cresconium cap. 58. §. 70. *Quo igitur ore contra Ecclesiam a Solis ortu usque ad occasum promissam voce Veritatis, & redditam, audes Ecclesiam plenariam dicere partem Donati, cum ipsa non sit nisi Africæ, illa vero cum tot gentibus sit & Africæ?*

lib. 2. contra Cresconium cap. 37. inter Ecclesias *transmarinas*, quarum auctoritatem objicit Donatistis, recenset Ecclesias *Bithyniæ*, in qua est Nicæa, ubi celebratum est Concilium Nicænum, ideoque hoc etiam Concilium *universale*, & *transmarinum* dici Afris potuisse.

Objiciunt illi rursus, in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ Concilia ejusdem Ecclesiæ sæpe vocari *universalia*, & *Plenaria*; (19) eamque ob rem Concilii *Plenarii* vocabulo Arelatense ab Augustino indicari.

Respondent hi, neminem, qui memoratos canones aliquanto attentius legerit, non videre, ibi sermonem esse de Conciliis *universalibus* & *Plenariis* Africæ, non vero totius Orbis & Ecclesiæ universæ. Et quidem in Græco textu Can. 117. non legitur simpliciter *in Ecclesia Plenaria Concilio constitutum est*, sed ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, hoc est *in hac Ecclesia*, nempe Africana, *Plenario Concilio constitutum est*, ut ejus tantum Ecclesiæ Concilium designetur. Eodem modo nomen Concilii *universalis* usurpari can. 138. Ibi enim Patres in inscriptione Epistolæ ad Cælestinum Pontificem ita scribere de se: *Qui universali Africano Concilio Carthaginis adfuimus*. (20) Sic Augustinum ipsum epist. 215. §. 2. Concilium Africanum, in quo damnata est hæresis Pelagianorum, vocasse *Concilium plenarium totius Africæ*.

Obji-

(19) Can. 19. *Si autem ad Concilium universale anniversarium occurrere noluerit, ut vel ibi caussa ejus terminetur.*

Can. 28. *Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent ad transmarina judicia, sed ad Primates suarum provinciarum, aut ad universale Concilium.*

Can. 117. *Item placuit, quoniam quidem ante aliquot annos in Ecclesia plenario Concilio constitutum est*. Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1060. 1064. 1125. & apud Harduinum tom. 1. Conc. pag. 875. 878. 930.

(20) Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1145. & apud Harduinum tom. 1. pag. 947.

Objiciunt tertio, Concilium Arelatense *ex omnibus mundi partibus* congregatum dici in can. 18. Concilii Arelatensis secundi, (21) in epistola vero Constantini Magni ad Chrestum Syracusanorum Episcopum *ex locis diversis, & prope infinitis*, (22) proinde esse *Plenarium* D. Augustino:

Respondent hi, Concilium Arelatense I. *ex omnibus mundi partibus* congregatum dici ὑπερβολικῶς; & per exaggerationem: quandoquidem Patres ipsi ejus Concilii se ex diversis tantum provinciis convenisse testantur. (23) Rursus dici posse congregatum *ex omnibus mundi partibus*, quæ Constantino parebant, nempe Gallia in primis; inferiore Germania, Hispania, Britannia, Italia; & provinciis Africæ cis Lybiam. Itaque a Constantino significari plurimas istas; ac diversas regiones, ex quibus jussu suo Episcopi in Urbem Arelatem convenerant, nullo autem modo indicari; Episcopos illuc convenisse ex Orbe toto, ut hoc universæ Ecclesiæ Concilium haberi debeat: (24)

Op-

(21) Apud Labbeum tom. 4. Conc. pag. 1013. & apud Harduinum tom. 2. pag. 774.: *Ad Arelatensis Episcopi arbitrium Synodus congreganda, ad quam Urbem ex omnibus mundi partibus, præcipue Gallicanis, sub S. Marini tempore legimus celebratum fuisse Concilium atque conventum.*

(22) Apud Eusebium lib. 10. Hist. Eccl. cap. 5. pag. 321. *Plurimos ex diversis ac prope infinitis locis Episcopos in Urbem Arelatensem intra Kalendas Augusti censuimus convenire:*

(23) In Epistola ad Silvestrum Papam de rebus in Synodo gestis: *Cum diversæ sint provinciæ, ex quibus advenimus; ita & varia contingunt, quæ nos censemus observare debere.* Apud Lab. tom. 1. Conc. pag. 1426. & apud Harduinum pag. 262.

(24) Sirmondus, ut est apud Lab. tom. 1. Conc. pag. 1423. & apud Harduinum pag. 262. ita vertit locum citatum epistolæ Constantini ad Chrestum: *Plurimos ex diversis compluribus locis Episcopos in Arelatensium oppido ad Kalendas Augusti convenire præcepimus.*

Opponunt quarto, etsi non *ex omnibus mundi partibus* congregatum esset Concilium Arelatense, unum tamen consensum omnium, qui latam ab eo in Donatistas sententiam comprobarunt, satis fuisse cur Augustinus illud *Plenarium* nominaret, quemadmodum OEcumenicum dictum est Concilium Constantinopolitanum I. (25) ab solis Orientalibus anno 381. celebratum, quod acta ejus rata habuerint Occidentales.

Respondent hi, Concilia *Plenaria* Augustino esse, quæ *fiunt ex universo Orbe Christiano*, (26) non quæ rata habet universus Orbis Christianus. Neque Concilio Constantinopolitano I. OEcumenicam auctoritatem accessisse ratihabitione Occidentalium, sed approbatione summorum Pontificum. *Etenim tantum roboris, & firmitatis qualibet Synodus consequi solet, quantum eidem auctoritatis impertit Romana Ecclesia, ipsa Apostolica Sedes.* (27)

Quinto illi objiciunt, S. Basilium, qui paullo post Concilium Nicænum claruit, epistola 99. canonica 2. ad Amphilochium can. 47. scribere, plurium Episcoporum Concilium haberi oportere, ac decerni de baptismate Encratitarum, Saccophororum, & Apotactitarum, quos ipse rebaptizabat, quamvis *rebaptizatio prohibita esset apud Romanos alicujus œconomiæ gratia.* (28) Hoc autem

(25) *Libellum legere dignemini, qui superiore anno* (381) *editus est Constantinopoli ab OEcumenica Synodo*: Epistola Synodica ejusdem Concilii Constantinopolitani apud Theodoretum lib. 5. cap. 9. pag. 211. apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 964. & apud Harduinum tom. 1. pag. 823.

(26) Vide supra positam annotationem 7.

(27) Baronius ad an. 381. §. 38. Vide annotat. 10. ad S. Damasum I. Pontif. XXXIX.

(28) Ecce locum integrum S. Basilii tom. 3. pag. 296. & 297. *Encratitæ, & Saccophori, & Apotactitæ non subjiciuntur eidem rationi, qua & Novatiani, quia de illis editus est canon,*

tem numquam scripturum fuisse S. Basilium, si quæstio de baptismate hæreticorum in Concilio Nicæno, quod ei debuit esse notissimum, diremta fuisset; neque ad *œconomiam* relaturum vetitam a Romanis *rebaptizationem*, quæ pertinebat ad Fidem, si præcipuus error Donatistarum de *Anabaptismo* a Patribus Nicænis damnatus fuisset.

Hi vero reponunt, *Basilium existimasse Canonem Nicænum de Paulianistis locutum nihil interim statuisse de rebaptizandis aliarum sectarum hæreticis, quos ipse iterum sacris lymphis abluendos putabat: Etenim Firmilianum Cæsareæ Metropolitam in Synodo sanxisse, omnes hæreticos rebaptizandos: cui cum altero sæculo in eamdem sedem Basilius subrogatus fuisset, inolitæ Cappadocum consuetudini mordicus inhærentem, hæreticos ad Catholicam venientes iterum baptizasse*. (29) Addunt etiam, in Concilio Nicæno approbatum receptumque baptisma ab hæreticis collatum forma a Christo instituta: quia tamen id haud ita aperte decernitur, sed tantum ex necessaria consecutione colligitur ex can. 8. & 19. ut supra dictum est, ideo fieri potuis-

non, etsi varius: quæ autem ad istos pertinent, silentio sunt prætermissa. Nos autem una ratione tales rebaptizamus. Quod si apud vos probibita est rebaptizatio, sicut & apud Romanos œconomiæ alicujus gratia, nostra tamen oratio vim obtineat. Quoniam enim veluti germen Marcionistarum est eorum hæresis, ut qui nuptias abhorreant, & vinum aversentur, ac dicant Dei creaturam inquinatam esse, idcirco ipsos in Ecclesiam non admittimus, nisi in nostrum baptisma fuerint baptizati. Etenim ne dicant: In Patrem & Filium & Spiritum Sanctum baptizati sumus; *qui videlicet Deum esse malorum effectorem existimant, exemplo Marcionis, & reliquarum hæresum. Quamobrem si hoc placuerit, oportet Episcopos plures in unum convenire, & ita demum canonem edere, ut & is, qui careat, & qui respondet, in dando ejusmodi quæstionibus responso auctoritatem habeat.*

(29) Norisius in Historia Donatistarum part. I. cap. 10. pag. 182. tom. 4.

tuisse, ut S. Basilius id, quod ex illis canonibus consequens erat, non adverteret, & Ecclesiæ suæ morem de rebaptizandis hæreticis servaret. (30) At perspexisse, quid ex iisdem canonibus necessario concluderetur, Siricium, qui in epistola ad Himerium Tarraconensem decernens, Arianos non esse iterum baptizandos, nomine *Synodi* simpliciter usurpato designavit Synodum Nicænam, & facta Novatianorum mentione, ejusdem Synodi canonem octavum. (31) Id ipsum vidisse S. Hieronymum, qui extremo Dialogo adversus Luciferianos confirmavit, Nicænos Patres ratum jussisse baptisma omnium hæreticorum, exceptis Paulianistis, quod hi ab Evangelico baptizandi ritu aberrarent. Præterea argumentum propositum esse *ἀντιστρέφον*, seu *reciprocum*, & referri contra, convertique posse in ipsos adversarios. Posito enim atque concesso, Concilium Arelatense illud esse, quod Augustino est *Plenarium totius Orbis*, *universæ Ecclesiæ*, *cunctarum gentium*, nullo modo ignotum esse Basilio potuisse, ideoque numquam fuisse futurum, ut idem Basilius ad œconomiam referret prohibitionem *rebaptizationis*, quæ spectasset ad Fidem, si hæreticorum *rebaptizatio* in Concilio *Plenario totius Orbis*, quale fuisse Arelatense contendunt, vetita erat.

Præterea illi objiciunt, S. Epiphanium de iis

G lo-

(30) S. Basilium non novisse octavum Concilii Nicæni canonem, docet Tillemontius annotat. 21. ad Concilium Nicænum pag. 821. tom. 6.

(31) Verba ipsa Siricii Pontificis sunt hæc apud Lab. tom. 2.: Conc. pag. 1018. *Prima paginæ tuæ fronte signasti, baptizatos ab impiis Arianis, plurimos ad Fidem Catholicam festinare, & quosdam de fratribus nostris eosdem denuo baptizare velle: quod non licet .... Quos nos cum Novatianis, aliisque hæreticis, sicut est in Synodo constitutum, per invocationem solam septiformis Spiritus, Episcopalis manus impositione Catholicorum conventui sociamus.* Vide annot. 13. superioris Disputationis.

loquentem, qui Arianos iterum baptizabant, asserere, id ab illis factum *citra generalis Concilii decretum*, cujus *judicio ea res decisa* fuerit, (32) non ergo existimasse controversiam de baptismate hæreticorum in Nicæna Synodo finitam. S. Cyrillum quoque Hierosolymitanum, & S. Athanasium, qui Nicæno Concilio interfuit, irritum dicere baptismum ab hæreticis collatum: (33) id vero dicturos non fuisse, si Nicænum Concilium aliter decrevisset.

His

(32) In Expositione Fidei cap. 13. pag. 1095. *Alii, qui audaciores videntur ex Catholicorum partibus, privata sibi factione conflata, præter Ecclesiæ consuetudinem, ac citra generalis Concilii decretum, eos, qui ab Arianis ad suas partes transeunt, iterum baptizare nihil verentur, cum nondum ea res, ut dixi, universalis Synodi judicio decisa sit.*

(33) S. Cyrillus Hierosolymitanus in Procatechesi §. 7. pag. 6. *Non licet bis, aut ter lavacrum suscipere.... Unus enim Dominus, & una Fides, & unum baptisma. Hæretici namque solummodo rebaptizantur, siquidem prius illud baptisma non erat.*

S. Athanasius Orat. 3. contra Arianos §. 42. & 43. pag. 510. tom. 1. *Isti autem in periculum veniunt* (*de baptismo loquor*) *integritatis. Nam si in Patris & Filii nomine initiamur, illi autem verum non pronuntiant Patrem, utpote qui id, quod ex ipso est, ejusque naturæ est simile, negent: cum item verum iidem negant Filium, aliumque nominant, quem ex nihilo creatum esse comminiscuntur: qui fieri potest, ut prorsus vacuus & inutilis non sit baptismus, qui ab illis* (Arianis) *datur, in quo quidem insit religionis simulatio, sed re vera nihil ad pietatem valeat conferre? Nec enim Ariani in Patris & Filii nomine dant baptismum, sed in nomine Creatoris & rei creatæ, effectoris & rei effectæ. Unde quemadmodum res creata alia est a Filio; ita baptismus, quem illi dare putantur, a vero baptismo alius est, etiamsi nomen Patris & Filii, ut præcipit Scriptura, proferre assimulent. Non enim qui dicit, Domine, ille etiam dat, sed is tantum, qui cum nomine rectam quoque habet fidem... Itaque multæ quoque aliæ hæreses nomina tantum pronuntiant: verum cum recte non sentiant, uti dictum est, nec sanam habeant fidem, inutilis est aqua, quam donant, quippe cui desit pietas; ita ut quemcumque illi asperserint, impietate fœdetur potius, quam redimatur.*

His quoque hi respondent, S. Epiphanium ibi non agere de baptismo hæreticorum non iterando; sed tantum dicere, nullam Synodum præcepisse, ut Ariani rebaptizarentur, ac proinde eorum audaciam coarguere; qui Arianos iterum baptizabant; ut facile patebit expendenti ejusdem S. Epiphanii locum integrum. (34) S. Cyrillum vero Hierosolymitanum vel non loqui de omnibus hæreticis indiscriminatim, sed de iis tantum, qui formam baptismi vitiabant, vel singularem hanc fuisse ejus sententiam, sicut etiam Ecclesiæ Hierosolymitanæ, quod nondum exploratum haberet sensum canonum Nicænorum. (35) S. Athanasium autem irritum quidem habere baptismum Arianorum quoad effectum gratiæ in adultis cum eorum hæresi communicantibus, & hoc modo illum appellasse *vacuum ac inutilem*; non vero quoad Sacramentum & characterem; & hoc modo dixisse, Arianos *in periculum venire amittendi*; non autem amisisse; *integritatem* baptismi.

Urgent demum illi, S. Augustinum ne novisse quidem Canones Concilii Nicæni: tantum abest; ut illud voce *Plenarii* Concilii designaverit. Ita

G 2 enim

(34) Mutilum refert Launojus in Dissertat. *De vera notione* Plenarii *apud Augustinum Concilii* extremo cap. 1. Omittit enim nomen *Arianorum*, ut generatim ac universe de omnibus hæreticis dictum ab Epiphanio videatur, quod speciatim ac nominatim de Arianis dictum est. Operum tom. 2. part. 2. pag. 109.

(35) S. Cyrillum excusat Antonius Augustinus Toutee Dissertat. 3. ex Cyrillianis cap. 8. §. 67. addens ad extremum; eum opinionem suam *correxisse, si non citius, saltem anno 381., cum in Concilio Constantinopolitano una cum ceteris Patribus can. 7. multos ex hæreticis sine baptismate novo recipi decrevit*. Et §. seq. *Ecclesiam Hierosolymitanam tempore Cyrilli, ac Cyrillum ipsum, non omnes ad Ecclesiam revertentes hæreticos baptizasse: nec probari posse alios ab eis rebaptizatos, præter eos, quos vel Concilia de novo baptizari præcipiunt, vel vitiata saltem quoad sensum baptismatis formula usos esse constat*.

enim ipsum scripsisse epist. 113. §. 4. *Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patre & Episcopo meo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo, quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse, nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo.* (36)

Respondent hi, quamvis anno Christi 395., quo exeunte (37) Augustinus Episcopus ordinatus, Valerii in Episcopatu collega factus est, canonem Concilii Nicæni id vetantis ignoraverit, tamen non ignorasse paullo post, altero videlicet abhinc anno 397., & pristinæ ignorantiæ atque erroris ipsum pœnituisse. Ea de re testari Possidium in ejus Vita extremo cap. 8. scribentem. *Quod in se postea fieri non debuisse, ut vivo suo Episcopo ordinaretur, & dixit & scripsit,* (38) *propter Concilii Universalis*, nempe Nicæni, *vetitum, quod jam ordinatus didicit: nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Unde etiam fategit, ut Conciliis constitueretur Episcoporum, ab Ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta Sacerdotum in notitiam esse deferenda.* (39) Porro autem *constare de his actum* anno 397. *in Concilio Carthaginiensi III. celebrato, Cæsario & Attico Consulibus, in quo hæc tertio canone ex sug-*

(36) *Quem* Augustinus *citat Nicænum Canonem, ille fuisse creditur, in cujus fine, cum actum est in eo de Novatianis ad Ecclesiam redeuntibus, hæc verba leguntur*: Ne in una Civitate duo Episcopi esse probentur. *Sic ibi octavo Canone: quamvis alii velint specialem ea de re constitutionem esse editam, quæ non exstet.* Baronius ad an. 395. §. 32. Vide Petrum de Marca lib. 6. De Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 8. §. 8.

(37) Auctor Vitæ S. Augustini, quæ exstat tom. XI. Operum ejusdem Augustini editionis Monachorum, lib. 4. cap. 1. §. 4. pag. 142.

(38) Epistola citata 113. §. 4.

(39) Apud Surium die 28. Augusti, & in Appendice ad Tom. X. Operum S. Augustini pag. 262. & 263.

geſtione S. Auguſtini , ut Poſſidius monet , decreta eſſe leguntur . Item placuit , ut ordinandis Epiſcopis , vel Clericis prius ab Ordinatoribus ſuis decreta Conciliorum auribus eorum inculcarentur , ne ſe quid contra ſtatuta Concilii feciſſe pœniteat : *ſicque ſolicite cavendum putavit ab aliis , quod ipſe neſcius deliquiſſet* , (40) antequam ſcriberet de baptiſmo contra Donatiſtas .

(40) Baronius ad an. 395. §. 32. & 33.

DISPUTATIO IX.

De Martyrum multitudine in primævis Christianorum persecutionibus.

HAnc ego disputationem, præeunte Pagio ac Ruinarto, instituo, Traditioni Ecclesiæ de multitudine Martyrum vindicandæ a calumniis Henrici Dodvvelli *Protestantis Hiberni*, (1) qui dissertatione XI. Cyprianica *De Martyrum paucitate in primævis Christianorum persecutionibus*, ausus est in dubium vertere, quod omnes Catholici tot retro sæculis pro certo habuerunt. (2) Id ut fiat quam brevissime, aliquos primum ex antiquis Patribus testes dabo, deinde decem Ecclesiæ persecutiones citato gradu percurram, quarum vel una tantum ad retundendam adversarii linguam satis esse queat. Primus & antiquissimus testis est S. Justinus Martyr, qui ait *ubique locorum a Præsidibus* sævitum esse in Christianos. (3) Testis alter est S. Martyr Irenæus, qui lib. 4. adversus hæreses cap. 33. *Ecclesia*, inquit, *omni in loco ob eam, quam habet erga Deum dilectionem, multitudinem Martyrum in omni tempore præmittit ad Patrem . . . sæpe debilitata, & statim augens membra, & integra fiens*. Quid martyrum paucitati magis potest esse contrarium, quam multitudo Martyrum? Tertium testimonium contra Dodvvellum dicit Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. pag. 414. in hæc verba: *Nobis sunt quotidie redundantes Martyrum fontes, qui nostris spe-*

(1) Pagius ad an. 272. §. 9.
(2) Henrici Dodvvelli dissertationes Cyprianicæ exstant cum Operibus S. Cypriani recognitis & illustratis a Joanne Fello edit. Amstel. an. 1700. in fol.
(3) Principio Apologiæ primæ pag. 41.

spectantur oculis, qui torrentur, torquentur, & capite truncantur. Equidem uberes, imo *redundantes Martyrum fontes* paucitatem martyrum significare non possunt. Origenes vero lib. 2. contra Celsum §. 17. pag. 404. *Multi*, inquit, *e nostris quamvis probe scirent se, si in confitendo Christianismo perstarent, morituros, contra absolutum iri, & suas facultates recuperaturos, si desisterent; tamen despecta vita, volentes mortem pietatis caussa occubuerunt*. Similia scribit Theodoretus serm. 8. de Martyribus: *Neque vero simpliciter fidem fecerunt Apostolorum scripta, sed tantam fidem plurimis infixerunt, ut mortem pro his dogmatis libentissime oppeterent*. S. Cyprianus quoque in epistola ad Fortunatum De exhortatione Martyrii, extremo cap. 11. idem sentire se ostendit his verbis: *Si igitur & nos dicati Deo ac devoti vivimus, si supra justorum antiqua & sancta vestigia iter facimus, per eadem documenta pœnarum, per eadem passionum martyria pergamus, hoc ampliorem gloriam computantes temporis nostri, quod cum vetera exempla numerentur, exuberante postmodum copia virtutis ac fidei numerari non possunt Martyres Christiani, testante Apocalypsi & dicente*: Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. (4) Consentit S. Augustinus in Joan. Evangel. Tract. 113. §. 2. *Innumerabilis societas sanctorum Martyrum in regnum Cælorum fortiter & violenter* in-

Pag. 593. tom. 4.

Apoc. VII. 9.

G 4

(4) Dodvvellus differtat. cit. §. 62. existimat, *non loqui sanctum Martyrem de illorum, qui jam facti essent martyres, numero: sed potius eorum, qui Evangelii totius temporibus futuri essent*. Falso. Nam allata S. Cypriani verba, nisi vim adhibeas, de martyribus futuris intelligi non possunt. Præterea idem Cyprianus martyres innumerabiles jam coronatos admittit etiam extremo libro *De mortalitate* pag. 470., ubi adhortatur Christianos, ut ad cælestem patriam contendant, quod *magnus illic nos carorum numerus expectat... illic Martyrum innumerabilis populus ob certaminis & passionis victoriam coronatus*.

intravit. (5) Quid quod consentit etiam Prudentius? cujus auctoritati ac testimonio necesse est concedat Dodvvellus, qui vel ejus silentium tanti facit, ut eo utatur ad probandam sententiam suam. (6) Testimonium igitur Prudentii hoc est ex Hymno XI. περὶ στεφάνων de Passione S. Hippolyti Martyris, ad Valerianum:

In-

(5) Idem S. Augustinus serm. 300. cap. 2. §. 2. *Martyrum millibus terra purpurata est*. Serm. 314. §. 2. *Impleverunt post* Stephanum *terram crebra martyria*. Serm. 252. cap. 8. §. 8. *Unus dies passionis Martyrum si computetur, millia hominum inveniuntur coronatorum*.

(6) Ita scribens §. 6. memoratæ dissertationis XI.: *Sub hujus* (quarti) *sæculi finem scripsit* περὶ στεφάνων Prudentius, *in* Latinos *etiam* Martyras, *præcipue* Hispanos, *sed & illos etiam* paucissimos.

Præterea est hoc magnum & impudens Dodvvelli mendacium. Nam *Prudentius a Baronio* ad an. 303. §. 105. *citatus vere scripsit*, teste Pagio ad eumdem annum §. 12., *innumeram Christianorum multitudinem in Hispaniis martyrium pertulisse*. Versus Prudentii de Urbe Cæsaraugusta, περὶ στεφ. v. 57. sunt hi.

Sola in occursum numerosiores
Martyrum turbas Domino parasti:
Sola, prædives pietate, multa
Luce frueris.
Vix parens orbis populosa Pœni,
Ipsa vix Roma in solio locata,
Te Decus nostrum superare in isto
Munere digna est.
Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis exclusit genus invidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Urbe piata.

Quid vero ex Patrum homiliis, quarum, *inquit*, si suppositirias a genuinis distinguamus, pauci supererunt Martyres, quorum festa celebrarentur, *in suæ sententiæ patrocinium colligere possit Dodvvellus, sane non video, nisi prius duo probet: alterum, omnes ea de re Patrum homilias ad nos usque pertigisse: alterum, nullum umquam Martyris festum absque ejusmodi homilia fuisse celebratum*. Ruinartus Præfat. in Acta Martyrum pag. 21. & 22.

Innumeros cineres Sanctorum Romula in Urbe
Vidimus, o Christi Valeriane sacer.
Incisos tumulis titulos, & singula quaeris
Nomina? difficile est, ut replicare queam.
Tantos justorum populos furor impius hausit,
Cum coleret patrios Troja Roma Deos.
Plurima litterulis signata sepulcra loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia turbas
Marmora, quae solum significant numerum.
Quanta virum jaceant congestis corpora acervis,
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defossas mole sub una
Reliquias memini me didicisse hominum,
Quorum solus habet comperta vocabula Christus (7).

Quod si innumerabilis in Urbe martyrum copia fuit, quanta fuerit in Orbe toto, per quem rabies Persecutorum grassata est?

Hactenus veteres Patres; nunc Ecclesiae persecutiones attingamus. Nero *primus omnium persecutus est Dei servos*, (8) quorum *multitudo ingens quaesitissimis poenis affecta* periit. (9) Non solum enim *Romae*, sed etiam *per omnes provincias ipsum* Chri-

(7) Sed & Paulinus id ante docuerat De S. Felice Natal. Carm. 13. pag. 171.
Hic Petrus, hic Paulus proceres, hic Martyres omnes,
Quos simul innumeros magnae tenet ambitus Urbis.
S. Leo ser. 80. in Natali Apost. Petri & Pauli, extremo c. 6. p. 165.: *Duo ista praeclara divini seminis germina in quantam sobolem pullularint, beatorum millia Martyrum protestantur, quae Apostolicorum aemula triumphorum, Urbem nostram purpuratis & longe lateque rutilantibus populis ambierunt, & quasi ex multarum honore gemmarum conserto uno diademate coronarunt.*

(8) Lactantius De mortibus Persecutorum cap. 2. pag. 39.

(9) Tacitus Annal. lib. 15. cap. 44.

Christianorum *nomen exstirpare conatus* est. (*) *Secundus post Neronem Domitianus Christianos persequitur, & sub eo scribit Brutius plurimos Christianorum fecisse martyrium*. (10) *Tanta porro & tam gravis plerisque in locis adversus nostros persecutio* tertia sub Trajano *sæviebat, ut Plinius secundus inter Provinciarum rectores celeberrimus, motus Martyrum multitudine, ad Principem retulerit* (lib. 10. epist. 97.) *de numero eorum, qui Fidei caussa obtruncabantur*. (11) Hadriani *persecutionem*, quam alii quartam, alii tertiæ appendicem faciunt, *gravissimam* fuisse, scribit S. Hieronymus epistola 70. ad Magnum, simul scribens ab eo postea sedatam, persuadente Quadrato. *Cum* vero *Severus persecutionem* quintam *adversus Ecclesias excitasset, per omnes quidem ubique locorum Ecclesias ab athletis pro pietate certantibus illustria sunt con-*

Tom. I. pag. 426.

(*) Orosius lib. 7. cap. 7. pag. 473. Vide annotat. 13. ad S. Petrum in Vitis Pontificum.

(10) Eusebius in Chronico ad an. Dom. 96. pag. 164. & 165.

Idem Eusebius lib. 3. Hist. Eccl. cap. 17.: *Domitianus Neronianæ impietatis, bellique & odii adversus Deum successorem seipsum professus est*.

(11) Eusebius lib. 3. Hist. Eccl. c. 33. ubi addit, *si non palam & publice, locales tamen in aliquot provinciis persecutiones exarsisse, & plurimos ex Fidelibus multiplicis martyrii certamen subiisse*. Vel ex hoc uno Eusebii loco refellitur Dodvvellus, qui §. 18. putat in Trajani persecutione Ignatium duntaxat, Zosimum, & Rufum morte in Syria affectos.

Præterea Polycarpus in epistola ad Philippenses, cujus ille auctoritate nititur, hæc habet apud eumdem Eusebium lib. 3. Hist. Eccl. extremo cap. 36. *Obsecro vos omnes, ut pareatis Præpositis vestris, omnemque patientiam exerceatis, quam spectastis non solum in Ignatio, Ruso, ac Zosimo viris beatissimis, sed etiam in aliis civibus atque inquilinis vestris*.

Idem Eusebius in Proœmio libri quinti scribit, *Antonini Veri tempore, cum in nonnullis terrarum partibus violentior adversus nostros persecutio commota esset ex incursione popularium, innumerabiles prope martyres per universum orbem enituisse*.

confecta martyria. (12) Et quidem *adeo commota tunc adversus nostros persecutio multorum animos vehementer perturbaverat*, ut Judas scriptor coævus *decantatum illum Antichristi adventum jam tum imminere existimaverit*. (13) *Sexta persecutione tribus annis a Maximino commota*, (14) *non modo Præsules*, *sed & Clericos Ecclesiarum ab eo vexatos Severus tradit*. (15) Septimus, *qui vexaret Ecclesiam*, *exstitit exsecrabile animal Decius*. *Et quasi hujus rei gratia provectus esset ad illud principale fastigium*, *furere protinus contra Deum cœpit*. (16) *Non multo post Valerianus quoque non dissimili furore correptus*, *impias manus in Deum intentavit*, *& multum*, *quamvis brevi tempore*, *justi sanguinis fudit*. (17) Aurelianus item *nonus a Nerone* (18) *iram*

(12) Eusebius lib. *6*. Hist. Eccl. cap. 1. & cap. 2.: *Severo annum Imperii decimum agente*, *cum persecutionis ardentissimum flagraret incendium*, *atque innumerabiles martyrio coronarentur*.

(13) Apud eumdem Eusebium lib. *6*. Hist. Eccl. cap. 7. Vide annotat. 2. ad S. Zephyrinum Pontif. XVI.

(14) Eusebius lib. *6*. Hist. Eccl. cap. 20. Rufino interprete, inter Auctores Historiæ Ecclesiasticæ editos Basileæ 1544. apud Frobenium in fol.

(15) Lib. 2. Historiæ Sacræ cap. 32. Baronius ad an. 273. §. 15. Vide annotat. 2. ad S. Pontianum Pontif. XIX.

(16) Hieronymus De Viris illustribus cap. 54. pag. 881. tom. 2. *De crudelitate autem persecutionis*, *quæ adversum Christianos sub Decio consurrexit*, *eo quod in religionem Philippi desæviret*, *quem & interfecit*, *superfluum est dicere*, *cum etiam Fabianus Romanæ Ecclesiæ Episcopus*, *in ipsa occubuerit*, *& Alexander*, *Babylasque Hierosolymorum*, *& Antiochenæ Ecclesiæ Pontifices in carcere pro confessione Christi dormierint*. Idem in Chronico ad an. Dom. 254. *Decius cum Philippos Patrem & filium interfecisset*, *ob odium eorum in Christianos persecutionem movet*.

(17) Lactantius De mortibus Persecutorum cap. 4. & 5. pag. 56. & 58. Vide annotat. 5. ad S. Fabianum Pontif. XXI.

(18) Orosius lib. 7. extremo cap. 23.

iram Dei crudelibus factis lacessivit. (19) Tot denique Catholicæ Fidei professores martyrio coronatos Cælo inseruit decima persecutio anno Christi 303. ab Diocletiano decreta, & per *annos decem, menses plus minus quatuor* (20) propagata, ut vel inde solum possit Ecclesia de ingenti Martyrum multitudine jure ac merito gloriari. Etenim furente Diocletiano *omnis sexus & ætatis homines ad exustionem rapti. Nec singuli, quoniam tanta erat multitudo, at gregatim circumdato igni ambiebantur. Vexabatur universa terra, & præter Gallias ab Oriente usque ad Occasum tres acerbissimæ bestiæ* (Diocletianus, Maximianus Herculius, & Galerius Maximianus) *sæviebant*, (21) prorsus ut *dici non possit, quot & quantos Christi Martyres in omnibus locis atque Urbibus passim cernere li-*

(19) Teste Lactantio de mortibus Persecutorum cap. 6. pag. 64. Non igitur *intentata duntaxat ab Aureliano* persecutio, ut vult Dodvvellus §. 64.: sed etiam executioni mandata. Id quod indicant etiam verba, quæ e vestigio subjicit Lactantius: *Verum illi ne perficere quidem, quæ cogitaverat, licuit, sed protinus inter initia sui furoris extinctus est*. Nonnihil certasse illum oportet, qui inter pugnæ initia periit. Non itaque ante initium persecutionis, sed antequam persecutionem perficeret & ad exitum perduceret, Aurelianus decessit. *Nondum*, addit Lactantius, *ad provincias ulteriores cruenta scripta pervenerant, & jam Cænofrurio, qui locus est Thraciæ, cruentus ipse jacebat*. Quæ cruenta ad ulteriores provincias scripta non pervenerunt, ad citeriores utique propinquioresque pervenisse necesse est.

(20) Lactantius De mortibus Persecutorum extremo cap. 48. pag. 294.

Sulpicius Severus lib. 2. cap. 32.: *Diocletiano & Maximiano imperantibus acerbissima persecutio exorta, quæ per decem continuos annos Plebem Dei depopulata est*. Id intelligi potest etiam ex Historia Ecclesiastica Eusebii lib. 8. cap. 15. Vide Pagium ad an. 314. §. 6. & nostram annotat. 1. ad S. Marcellinum.

(21) Lactantius De mortibus Persecutorum cap. 15. & 16. pag. 118. & 122. Vide annotat. 1. ad S. Marcellinum Pontif. XXX.

licuerit: (22) Abeat igitur Dodvvellus, & relictis gravissimis testimoniis, fidem habeat conjecturis suis, veris scilicet atque perspicuis. Nos secuti Ecclesiæ traditionem solidissimis fundamentis innixam, teneamus, in Cœlis esse *Martyrum innumerabilem populum ob certaminis & passionis victoriam coronatum*. (23)

Reliquum est, ut potiora argumenta, quæ Dodvvellus attulit pro paucitate Martyrum, excutiamus. *Si tot olim*, ait §. 5., *fuissent*, *quot putantur* martyres, *superessent hodieque e probatis illorum sæculorum monumentis eorum saltem nomina*. Etenim, ut loquitur idem Dodvvellus §. 3., *adeo sedulos fuisse in* martyrum *gestis memoriæ tradendis veteres*, *ut* nihil illos fere fugerit, *discimus* ex Cypriano, (24) & Pontio. (25) At Dodvvellus ipse defensionem præbet subjiciens e vestigio: *Nisi in* Diocletiani *fortasse persecutione*, *quæ*

(22) Eusebius lib. 8. Hist. Eccl. extremo cap. 4. Idem cap. 6.: *Tunc etiam Anthimus Ecclesiæ Nicomediensis Episcopus ob confessionem Christi in eadem Urbe capite truncatus est*. *Huic adjuncta est ingens Martyrum multitudo*.... *Alios quoque innumerabiles vinctos & scaphis impositos carnifices in profundum mare projecere*.. *vix jam iniri numerus potest omnium*, *qui deinceps in singulis provinciis passi sunt*, *Martyrum*, *ac præsertim eorum*, *qui per Africam & Mauritaniam*, *per Thebaidem & Ægyptum sunt interfecti*. *Illic enim*, subdit idem Eusebius cap. 8., *viri prope innumerabiles cum uxoribus & liberis pro Servatoris nostri doctrina temporalem hanc vitam aspernati*, *varia mortis genera sustinuerunt*.

(23) S. Cyprianus extremo libro *De mortalitate* pag. 470.

(24) Epist. 37. pag. 115. *Denique & dies eorum*, *quibus excedunt*, *annotate*, *ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus*.

(25) In Vita S. Cypriani cap. 1. apud Surium ad diem 14. Septembris, & apud Fellum initio Operum S. Cypriani pag. 1. *Majores nostri plebejis & catechumenis martyrium consecutis tantum honoris pro martyrii ipsius veneratione dederunt*, *ut de passionibus eorum multa*, *aut prope dixerim*, *pœne cuncta conscripserint*, *ut ad nostram quoque notitiam*, *qui nondum flati fuimus*, *pervenirent*.

quæ scripta Ecclesiastica exhausit, teste Eusebio lib. 8. cap. 2., *illa monumenta perierint*. (26) Et quidem *omnes Scripturas in Diocletianea persecutione miserum naufragium fecisse*, (27) consentiunt viri doctissimi: Quin etiam ante Diocletiani persecutionem Arnobius extremo lib. 4. adversus Gentes pag. 152. illis exprobrat; quod *nostra scripta ignibus darent*. Qua item de re conqueritur Prudentius περὶ στεφάνων Hymno I. in honorem Sanctorum Martyrum Erveterii & Chelidonii, quorum martyrii acta Ethnici suppressferant, ne *ordinem*, *tempus*, *modumque passionis* posteri cognoscerent, & ad mortem pro Christo alacriter subeundam excitarentur. Quod igitur paucorum martyrum nomina legantur in antiquis indubiæ fidei monumentis; non ideo est inficiandum fuisse multos; qui in primævis Ecclesiæ persecutionibus vitam Christo reddiderint: cum *non passi gravius martyres*, *quam eorum historiæ videantur*, (28) Præterea animadvertendum est, *Martyrum alios* solemnes *fuisse*; *alios non fuisse*. Solemnes *eos dicimus*, *qui secundum formulam a Legibus constitutam*; *præmissa interrogatione*, *tristi a judicibus lata sententia*; *morti mittebantur*. *Talis martyr Cyprianus*, *teste Pontio in ejus Vita pag.* 15. Subito Proconsuli nunciatus est, producitur, admovetur, interrogatur de suo nomine; se esse respondit: Legit itaque de tabula sen-

(26) Eusebii verba loc. cit. sunt: *Tunc cum Ædes sacras solo æquari, ac funditus subverti, sacros Divinarum Scripturarum libros in medio foro concremari oculis nostris vidimus*.

(27) Pagius ad an. 64. §. 3.

Orosius lib. 7. cap. 25.: Diocletiani persecutio *per decem annos incendiis Ecclesiarum*, *proscriptionibus innocentum*, *cædibus martyrum incessabiliter acta est*.

(28) Joannes Fellus in cit. Epist. 37. S. Cypriani; quæ ipsi est 12. pag. 188.

sententiam. *Talis Martyr Apollonius*. Qui, ut est apud Eusebium lib. 5. cap. 21. elegantissima oratione pro defensione fidei suæ coram omnibus pronunciata, capitali supplicio a Senatu damnatus est. *Martyrum ejusmodi ab oblivione vindicari potuisse nomina concedimus, sive ex Actis Judicum, sive ex tabulis Christianorum. Qui vero populorum furore immolati Martyres, eorum nomina ex Actis Judicum peti non poterant. De hisce Martyribus, qui nulla Magistratuum sententia perierunt, legimus in Dionysii Alexandrini epistola apud Eusebium lib. 6. cap.* 41. Ab hoc igitur homine stimulati, omnemque ad patranda scelera licentiam nacti, hanc solam pietatem cultumque Dæmonum suorum existimabant, si cædibus adversus nos sævirent. *Quin etiam cum exultantem tyrannorum furorem nullæ reprimunt juris habenæ, ac immissis ubique percussoribus, mista senum, & juvenum, mulierum & virorum densantur funera, nulla sive Kalendaria, sive Judicum Acta Martyrum nomina commendavere posteris*. (29)

Sed de paucitate *primævorum martyrum* subjicit §. 7. Dodvvellus, *disertissimum habemus* Origenis *testimonium*. *Pauci*, inquit, *per intervalla temporum & facile numerabiles pro Christiana religione mortem obierunt*. Respondeo, Origenem his verbis hoc solum significare, quamvis in Christianos sævitum fuerit crudelissime, Christianos tamen omnes deleri non potuisse, paucosque revera pro Christo morte affectos, si cum iis comparentur, qui superstites fuerunt: quoniam *eorum gentem prorsus extingui numquam permisit Deus*. Nimirum id probare Origenes contendit, *Christianos suam seditioni*, quod Celsus ajebat, *acceptam non referre originem*. Probat autem hac ratione: *Neque enim Christiani suam a seditione ducentes ori-*

(29) Basnagius ad an. Dom. 96. §. 9. pag. 809. tom. 1.

originem Leges admisissent ita pacificas, *ut propter eas factum fuerit*, *ut veluti oves interficerentur*, *nec per eas liceret de persecutoribus sumere supplicium*. Porro Christianos *benignam illam mansuetamque legem* conservantes à persecutoribus tutatus est Dominus, qui tamen, ut alii *videntis paucis pro pietate certantibus firmiores fierent*, *mortemque spernerent*, paucos per intervalla temporum & facile numerabiles excitavit ad mortem pro Christiana religione obeundam, reservatis pluribus, per quos voluit *universam terram salutari illa doctrina repleri*. (30) Dicit igitur Origenes, paucos pro Christo obiisse respectu plurimorum, quos Deus ex persecutionibus ad Christianam doctrinam propagandam reservavit. Namque Origenem admisisse Martyrum multitudinem certum est ex verbis, quæ ex ejus libro 2. contra Celsum supra recitavimus.

Urget Dodvvellus §. 8. primum ajens, *Lactantium* De mortibus persecutorum, *paucos ante Diocletianum in eo persecutorum albo recensuisse*, *Neronem duntaxat*, *Domitianum*, *Decium*, *Valerianum*, *atque Aurelianum*: deinde negans *edictis illos in Christianos sæviisse*, *ut proinde multi esse nequeant*, *qui horum Imperatorum auctoritate perierint*, *&* *qui illis temporibus martyrium passi sunt*, *vel Præfectorum provincialium edictis*, *aut plebium in theatro clamoribus passi intelligantur*. At Lactantius, ut patet ex titulo ipso atque contextu Libri, eos tantum Imperatores recenset, qui ob vexatam Ecclesiam, & *justos excarnificatos*, *cœlestibus plagis & cruciatibus meritis nocentes animas profuderunt*. (31) Quare Trajano & Antoninis, qui obierant mortem placidam, prætermissis, quinque Imperatores illos tantum commemorat, quos Deus, Per-

(30) Contra Celsum lib. 3. §. 7. & 8. pag. 451. & 452.
(31) Lactantius De mortibus Persecutorum cap. 1. pag. 12.

Persecutorum Ecclesiæ suæ vindex, morte turpi ac fœda multavit. (32) Neque vero ex solis Imperatorum aut Præfectorum Provincialium edictis, aut plebium in theatro clamoribus sævitum est in Christianos, sed multo maxime ex præscripto Legum Romanarum, quibus externa atque aliena religio quælibet vetabatur, (33) ideoque etiam Christiana, quæ & externa erat, & cuilibet religioni alii, tamquam impiæ atque perversæ, contraria. Itaque Origenes extrema hom. 9. in Librum Josue: *Convenerunt*, inquit, *Reges terræ*, *Senatus populusque Romani*, *ut expugnarent* no-

(32) Idem Lactantius lib. 5. Institut. Divin. extremo cap. 11. hæc habet De Præsidibus Provinciarum: *Vidi ego in Bithynia præsidem gladio mirabiliter elatum, tamquam Barbarorum gentem aliquam subegisset, quod unus, qui per biennium magna virtute restiterat, postremo cedere visus est. Contendunt igitur, ut vincant, & exquisitos dolores corporibus immittunt, & nihil aliud devitant, quam ut ne torti moriantur. Quasi vero mors tantummodo beatos faciat: ac non etiam tormenta, quæ quanto fuerint graviora, tanto majorem virtutis gloriam pariant. Illi autem pertinaci stultitia jubent curam tortis diligenter adhiberi, ut ad alios cruciatus membra renoventur, & reparetur novus sanguis ad pœnam. Quid tam pium, tam beneficum, tam humanum fieri potest? non curassent tam solicite, quos amarent. Hæc est Deorum disciplina. Ad hæc opera cultores suos erudiunt; hæc sacra desiderant. Quin etiam scelestissimi homicidæ contra pios jura impia condiderunt. Nam & constitutiones sacrilegæ, & disputationes Jurisperitorum leguntur injustæ.* Domitius De officio Proconsulis *libro septimo rescripta nefaria collegit, ut doceret, quibus pœnis affici oporteret eos, qui se cultores Dei confiterentur.*

(33) Cicero lib. 2. de Legibus cap. 8.

De plebium ac populorum furore nota sunt illa Tertulliani in Apologetico cap. 40. *At e contrario illis nomen factionis accommodandum est, qui in odium bonorum & proborum conspirant, qui adversum sanguinem innocentium conclamant, prætexentes sane ad odii defensionem illam quoque vanitatem, quod existiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Christianos esse caussam. Si Tiberis ascendit ad mœnia, si Nilus non ascendit in arva, si Cælum stetit, si terra movit, si fames, si lues, statim Christianos ad Leonem.*

nomen Jesu, *& Israel simul*. *Decreverunt enim legibus suis*, *ut non sint Christiani*. (34) Tertullianus quoque in Apologetico adversus Gentes cap. 37.: *Quoties*, ait, *in Christianos desævitis partim animis propriis*, *partim legibus obsequentes?* His legibus si nova accederent edicta Imperatorum, tunc maxime Christiani vexabantur. Novis tamen Imperatorum edictis opus non fuisse ad Christianos vexandos, constat ex celebri epistola Plinii Secundi ad Trajanum, qua ille *cum provinciam regeret*, licet nullum esset edictum Trajani, ut contendit Dodvvellus §. 8., *damnatis* tamen *quibusdam Christianis*, *quibusdam gradu pulsis*, *ipsa* demum *multitudine perturbatus*, *quid de cetero ageret*, *consuluit Imperatorem*. (35) Imperatorum autem edicta adversus Christianos non fuisse rara & pauca, indicat apud Lactantium Domitius, qui librum nefariis hujusmodi scriptis complevit. (36)

Transit hinc Dodvvellus ad persecutiones, conaturque eas imminuere, ut copiam martyrum imminuat. Primam Neronis persecutionem, ait §. 13., *non aliorum certe Christianorum illam esse potuisse persecutionem*, *quam eorum*, *qui Romæ versarentur*. Siquidem *in illos*, *qui Roma aberant*, *nulla erat vel specie tenus verisimilis ratio*, *cur intentaretur Urbis incendium*. (37) *Sed levis hæc ratio*,

(34) Operum tom. 2. pag. 422.
(35) Tertullianus Apologetici cap. 2. pag. 3.
(36) Vide supra positam annotat. 32., ubi verba ipsa Lactantii recitantur.
(37) De quo narrat Tacitus lib. 15. Annal. cap. 40. Capite autem 44. persecutionem ita describit, *ut plane innuat*, quemadmodum Dodvvellus ipse §. 13. ejus auctoritate permotus fatetur, *plurimos fuisse*, *qui in ea paterentur*. Igitur primo, *inquit*, correpti, qui fatebantur, deinde judicio eorum multitudo ingens haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis convicti sunt. *Eam* in-

tio, respondet Pagius ad an. 64. §. 4. & 6. *Nero quippe*, *non vero Christiani*, *auctor incendii*; *ideoque edictum non tantum ad Christianos Romæ agentes vexandos*, *sed ad universam sectam per Imperium Romanum abolendam emissum*; *ut ex his Lactantii* lib. de mortibus Persecutorum cap. 2. *verbis intelligimus*: Cum animadverteret (*Nero*) non modo Romæ, sed ubique quotidie magnam multitudinem deficere a cultu idolorum; & ad religionem novam damnata vetustate transire; ut erat exsecrabilis ac nocens tyrannus, prosilivit ad exscindendum cæleste templum. *Hæc itaque persecutio non localis*; *sed universalis fuit*. *Nec refert*, *quod Tacitus de iis*, *quæ in Provinciis adversus Christianos gesta*, *sermonem non habeat*: *cum Svetonius* in Nerone cap. 16. *persecutionem ad Urbem Romam non restringat*: Affecti suppliciis Christiani; genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ, *inquit Svetonius*. *His adde Orosium lib.* 9. *scribentem*: Denique omnibus flagitiis suis hoc etiam addidit, (*Nero*) quod primus Romæ Christianos suppliciis & mortibus affecit; ac per omnes Provincias pari persecutione excruciari imperavit: Ipsum quoque nomen extirpare conatus; beatissimos Apostolos Petrum cruci affixit; Paulum capite gladio secuit: *quod martyrium anno sequenti contigit*, *ideoque persecutio*, *quæ hoc anno Romæ cœpit*, *intra illud tempus in alias provincias popagata*, &c. *Denique cum*, *Sulpicio Severo lib.* 2. *Hist. Augustino lib.* 20. *De Civitate Dei cap.* 16. & *Lactantio lib. De mortibus persecutorum cap.* 2. *testibus*, *Fideles olim existimaverint*; *Ne-*

H 2 ro-

ingentem multitudinem *etiam pœnæ fuisse subjectam*, *innuunt sequentia*, *in quibus pœnam eorum per noctes pariter*; *atque dies durasse legimus*. *Quid quod* repressam *dicit eâ persecutione* in præsens exitiabilem; *quam appellat*; *Christianorum* superstitionem? *quod certe nisi* ingenti *aliqua* multitudine *sublata*, *fieri non potuit*.

ronem Antichristum in fine mundi futurum ob persecutiones, quarum ipse initium fecit; liquet, eum non tantum in Romanos, sed etiam in alios aliarum regionum Christianos furorem suum exercuisse: quod eo magis certum, quod post Domitianum secundum Ecclesiæ persecutorem, Imperatores, qui Christianos exterminare voluere, nova plerumque edicta adversus eos non emiserint, sed ea Neronis ac Domitiani vim habere praecepe int, ut inter omnes convenit.

Secundam persecutionem excitatam a Domitiano adeo brevem fuisse vult Dodvvellus §. 16., *ut vix unum annum implere potuerit*. Asserit enim ex Brutii verbis apud Eusebium lib. 3. Hist. Eccl. cap. 18. Christianos non nisi anno Christi 95. a Domitiano vexatos: quia videlicet ejus Principatus anno quinto decimo, qui eidem anno Christi 95. respondet, Flavia Domitilla Flavii Clementis tunc Consulis ex sorore neptis, ob confessionem Christi in insulam Pontiam deportata est, & anno insequente die 18. Septembris occisus Domitianus, cum anno superiore die 13. ejusdem mensis Tribunitiam potestatem iniisset. Addit ex Tertulliano, Domitianum ne ad cruciatus quidem progressum esse, nedum ad cædem. Sic enim ille scribit Apologetici cap. 5. *Tentaverat & Domitianus, portio Neronis de crudelitate, sed qua & homo, facile cœptum repressit, restitutis etiam, quos relegaverat*. Tentavit *itaque duntaxat, non item* Cæsariano, *quod fecit Nero*, gladio ferociit. *Sed non assentitur* Pagius ad an. 90. §. 6. & 7., *quia ideo Brutius, cujus liber periit, persecutionem cum anno XV. Domitiani junxit, quia tunc maxime grassata est, ipseque Flavius Clemens vix deposito Consulatu ordinario occisus, & Domitilla ejus neptis in insulam Pontiam deportata. Quæ, utpote magis illustria, a Brutio anno Domitiani XV. quo accidere, consignata. Ex quo male infertur, Domi-*

mitianum ante in Christianos non sæviisse; præsertim cum Hieronymus tradat, Joannem Evangelistam anno Domitiani XIV. in oleum igneum conjectum esse. (38) *Quia vero persecutio Domitianea Neroniana minor fuit, de ea loquitur Tertullianus quasi prioris tantum adumbratio fuisset, non quod multi occisi non fuerint, sed quod non tantæ adversus eos crudelitates exercitæ. Quod si Tertullianus de relegatis tantum loquitur, factum id, quia eosdem Domitianus ante mortem restituit.* Præterea Domitianus, ut est apud Baronium ad an. 93. §. 3., ab Ethnicis Nero appellatus est, Nerone sævior a Tacito, portio Neronis a Tertulliano ob cædes nimirum ejus jussu factas; adeo falsum est, excitatam ab eo persecutionem cruentam non fuisse. (39)

Quartam persecutionem, quæ sub Hadriano sæviisse dicitur, ita oppugnat Dodvvellus §. 28. Antonino Pio *ut* pacem Christianis *impetraret*, Hadriani *nomine usus est, qui vixit sub* Hadriano S. Justinus *Martyr: qua fronte usurus, si & ipse fuisset persecutus?*

Nimirum Hadriani nomine usus est Justinus Antonino Christianis propitiando, non quod Hadrianus Christianos numquam insectatus esset, sed quod eos numquam damnasset sine inquisitione diligenti, & haud servatis judicii legibus. Siquidem *refert Justinus, Imperatorem Hadrianum acceptis a viro clarissimo Serenio Graniano Proconsule litteris, quibus monebat, iniquum videri, Christianos nullo objecto crimine, tumultuosis vulgi clamori-*

(38) De Viris illustribus cap. 9. tom. 2. pag. 831. & in Matthæum cap. 22. tom. 7. pag. 156.

Chronicon Paschale pag. 200. edit. Venetæ: *Narrat Brutius multos Christianos circa hunc XIV. Domitiani annum martyrio fuisse sublatos.*

(39) Vide eumdem Baronium ad an. 93. §. 3. & 4. ad an. 94. §. 7. & ad an. 98. §. 4.

bus gratificandi studio, indicta caussa occidere; *rescripsisse Minutio Fundano Asiæ Proconsuli, ne quis posthac sine objectu criminis, & legitima accusatione condemnaretur*. (40) Quæ Eusebii verba indicia sunt persecutionis *ardentis*, quod negat Dodvvellus §. 31. Ad hæc Justinus agens de conversione sua, quam contigisse Hadriano imperante certum est, dicit se Christo nomen dedisse, quod *audiret, calumniose Christianos deferri, intrepide autem ad mortem & alia, quæ terribilia esse censentur omnia, adire conspiceret*. (41) Ex quibus colligitur, etiam sub Hadriano Martyres claruisse. (42)

Quinta sæviente persecutione *tantam* non *fuisse, quantam innuit* Eusebius, *martyrum multitudinem, ex ipsa* Eusebii *historia colligit* Dodvvellus §. 43. *Nec enim* multos *ille recensuit, nec vero admodum* multos *significat a se esse prætermissos*. Concedo, Eusebium haud multos Martyres recensuisse, nego autem, eumdem significare, non admodum multos ab se esse prætermissos. Primum verum est, quia primarios tantum Martyres nominavit, cum ad ejus tunc institutum non pertineret de omnibus singillatim Christianis in hac persecutione

(40) Eusebius lib. 4. Hist. Eccl. cap. 8. pag. 99.

(41) Apologia 1. pag. 50.

(42) Mabillonius tom. 1. Musei Italici pag. 238. *Idem Dodvvellus ibidem* §. 33 pag. 76. *asserit* nullius martyris in probis monumentis exstare memoriam, qui passus sit sub Hadriano: *quod refellitur ex sequenti inscriptione, post superiorem adducta in Roma subterranea, ex Cœmeterio itidem Callisti*.

Tempore Hadriani Imperatoris
Marius Adolescens Dux Militum, Qui
Satis vixit, dum Vitam pro Christo
Cum sanguine consunsit, in pace tandem
Quievit. Bene merentes cum lacrymis
Et metu posuerunt id. VI.

Metus ille sine dubio oriebatur ex fervore persecutionis, quæ vigebat tempore Hadriani, *quod de* Antonini *etiam tempore inscriptio prior contestatur*.

ne interfectis narrare. *Nam collectionem de Martyribus sejunctim ab Historia composuisse, manifeste liquet tum ex* lib. 4. cap. 14., *ubi de S. Pionio lectorem plura cupientem ad proprium Opus* De Veterum Martyriis *delegat*: *tum* lib. 5. c. 21., *ubi de Apollonio Senatore agit*, qui capitali judicio a Senatu damnatus fuerat. (43) Alterum est falsum, quia Eusebius, cujus verba superius posita sunt, aperte tradit, *per omnes ubique locorum Ecclesias ab athletis pro pietate certantibus illustria esse confecta martyria*. Cum Eusebio facit Auctor Chronici Paschalis seu Alexandrini pag. 213. *Severus dum Alexandriæ moratur, contra Christianos persecutionem excitavit, in qua complures ex Alexandria, Ægypto & Augustamnica atque adeo usque ad Thebaidem pro Christo martyrium subjere*. (44)

Intentatam duntaxat ab *Aureliano* persecutionem, *non item* executioni *mandatam*, statuit Dodvvellus §. 64. quia *id satis manifeste indicant Scriptores illis temporibus proximi*, Lactantius (45) *& Eusebius*. Hic enim ita loquitur de Aureliano in extremo cap. 30. libri 7. Historiæ Ecclesiasticæ: *Processu vero temporis aliter de nobis sentiens, quorumdam consiliis cœpit impelli, ut persecutionem adversus nostros commoveret. Jamque ea de re multus ubique rumor spargebatur. Sed eum paratum jam, & compositis contra nos edictis, ut ita dixerim subscribentem ulta est divina justitia, quasi constricto cubitu conatum ejus reprimens*,

H 4

(43) Florentinius in Admonitionibus præviis ad Martyrologium Hieronymianum admonitione 3. pag. 11.

(44) Gregorius Turonensis lib. 1. Hist. Francorum cap. 27. pag. 22.: *Veniente persecutione talia ibidem Diabolus bella per tyrannum exercuit, & tanta ibi multitudo Christianorum ob confessionem Dominici nominis est jugulata, ut per plateas flumina currerent de sanguine Christiano: quorum nec numerum, nec nomina colligere potuimus*.

(45) Vide annotationem 10.

mens, *simulque omnibus apertissime ostendens*, *nihil umquam hujus mundi Principibus adversus Christi Ecclesias licere*, *nisi propugnatrix Dei dextera arcano quodam ac cælesti judicio ad castigationem & emendationem nostram*, *quibus ipsi visum est temporibus id fieri permiserit*. Ex his ita colligit Dodvvellus: *Nondum igitur persecutionem* excitaverat, *vixdum etiam* subscripserat *edictis*, *cum a Deo punitus est*. *Verum Eusebius*, ut est apud Pagium ad an. 272. §. 7., *non negat*, *persecutionem ab Aureliano reapse excitatam*: *sed per exaggerationem*, & *oratorie loquitur*, *ut sæpe in sua Historia*, & *Vita Constantini*, *ideoque in Historia non retractat*, *quod jam in Chronico scripserat*. (46) *Eum rhetorice locutum duo demonstrant*. *Primum* edictis ut ita dixerim subscribentem ulta est divina justitia. *Nota hæc verba*, ut ita dixerim. *Secundum* quasi constricto cubitu conatum ejus reprimens, *ex versione Valesii*. *Quare Eusebius contrarius non est Lactantio*, *qui prodit persecutionis decretum re ipsa emissum fuisse*, *sed antequam ad ulteriores Imperii provincias perlatum esset*, *Aurelianum interiisse*. *Ipsemet* Eusebius *nobis conservavit orationem Constantini Magni ad Sanctorum cœtum*, *ubi hic Imperator in cap.* 24., *quod inscribitur*:

(46) Ad an. Domini 278. pag. 180.: *Aurelianus cum adversum nos persecutionem movisset* (non intentasset, aut comminatus esset) *fulmen juxta eum*, *comitesque ejus ruit*, *ac non multo post inter Constantinopolim & Heracliam in Cenophrurio viæ veteris occiditur*. Objicit Dodvvellus §. 64., Hieronymum hujus Chronici interpretem *male mentem* Eusebii *quæsivisse potius in Chronico*, *quam in Historia*. At ipse Dodvvellus supra §. 36. agens de Marci Aurelii persecutione *Chronico potius accedit*, quam Historiæ Eusebii.

S. Augustinus De Civitate Dei lib. 18. cap. 52.: *Ab Aureliano nonam persecutionem computant*. Quam numerandi rationem inire haud potuerunt, si nihil crudelitatis Aurelianus adhibuit in Christianos. Vide Pagium ad an. 272. §. 8. & seqq.

tur: De Decii, Valeriani & Aureliani calamitoso vitæ exitu ob perſecutionem Eccleſiarum, *Aurelianum ita alloquitur*. Tu etiam, Aureliane, omnium ſcelerum incentivum, cum in Thraciam quaſi aperto marte & inſanæ mentis impetu ferebaris, in media via cæſus, orbitas in via impreſſas impio cruore complevisti. *Quod ſi minas tantum Aurelianus intentaſſet, nullumque Christianum ſanguinem fudiſſet, eum inter ſæviores Eccleſiæ perſecutores Conſtantinus non recenſuiſſet. Quare* Euſebio *in mentem venire non potuit, ab* Aureliano *nullam reapſe perſecutionem excitatam eſſe*. (47)

(47) S. Joan. Chryſoſtomus contra Judæos & Gentiles §. 15. pag. 578. tom. 1. *Gentiles erant Imperatores Auguſtus, Tiberius, Cajus, Nero, Veſpaſianus, Titus, & poſt illum omnes uſque ad tempus beati Conſtantini Imperatoris: omneſque illi, alii minus, alii vehementius Eccleſiam oppugnabant, oppugnabant tamen omnes. Quod ſi qui eorum viſi ſunt mitius agere; hoc ipſum tamen quod Imperatores palam in impietate viverent, materia bellorum* (perſecutionum) *erat, cum alii, qui ipſis adulabantur, gratiam illorum captantes Eccleſiæ bellum inferrent*.

DIS-

DISPUTATIO X.

De Azymo Latinorum.

INtricatissimam de Azymo Latinorum disputationem, quæ viros magnos traxit in diversa, (1) aggredior, facem præferentibus Francisco Macedo, (2) & Honorato a S. Maria. (3) Horum ego vestigiis insistens connitor suadere Latinam Ecclesiam azymo pane ad Eucharistiam conficiendam ex Apostolica Traditione semper usam esse. Quod antequam facio, illud pro certo pono, quod adversarii ipsi concedunt atque confirmant, Latinos post sæculum VIII. aut IX. panem azymum, fermentato abjecto, consecrare cœpisse, & post sæculum X. saltem aut XI. hoc est post tempora Michaelis Cerularii, ritum consecrandi panis azymi in Ecclesia Latina fuisse com-

(1) Sirmondus in Disquisitione de Azymo edita anno 1651. cap. 2. & 3. Operum Variorum tom. 4. pag. 354. & 355. docet, *Latinam Ecclesiam usque ad annum Christi 693. ac ducentis quoque post annis azymis abstinuisse, & azymorum initium apud Latinos ad intervallum illud refert, quod Photium inter & Cerularium, hoc est ab anno Æræ Christianæ 867. ad 1054. intercessit*.

Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 15.: *Valde probabile & credibile fit, majores nostros octo saltem vel novem prioribus sæculis nullum posuisse discrimen inter azymum & fermentatum: sed pro diversa locorum & temporum occasione alterutrum indifferenter obtinuisse*.

Auctores, qui hanc quæstionem tractarunt in partem utramque, colligit Cajetanus Maria Meratus, qui Gavanti Thesaurum sacrorum rituum eruditissime illustravit, tom. 1. part. 1. pag. 30. §. 13. edit. Rom. 1736. in 4.

(2) In Disquisitione Theologica De ritu azymi & fermentati edita Veronæ 1674. in 4.

(3) Reflexions sur les Regles & sur l'usage de la Critique tome second. livre 4. Differtat. 4.

communem. Hoc igitur posito atque concesso, fac ritum illum non esse ab Apostolica Traditione, undenam ortum traxisse dixeris, nisi aut ab lege aliqua Ecclesiastica, quæ jusserit fermentatum ablegari, & azymum recipi, aut ab communi Ecclesiæ consensu, aut ab consuetudine sensim approbata atque recepta? Neque enim aliter, si Traditionem excipias, ulla Ecclesiæ disciplina, ritus ullus ac mos induci potest, sive is ad materiam, sive ad ministrationem Sacramentorum pertineat. Lege lata inductum morem hunc fuisse respondes? At omnes Ecclesiasticas leges ante sæculum XII. sancitas percurrenti, omnia Pontificum & Conciliorum decreta excutienti nihil hujusmodi apparet. Communi consensu receptum vis? Miror profecto, quonam pacto fieri potuerit, ut omnes peculiares Ecclesiæ sua sponte & consensu unanimi simul cum Ecclesia Romana novum morem amplecterentur, ritumque a majoribus acceptum, & quotidiana consuetudine usurpatum dimitterent sine ulla alicujus Episcopi contradictione, sine ullo motu populorum ac tumultu. *Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat.* (4) Sensim invectum autumas? At spa-

(4) S. Augustinus epist. 54. alias 118. cap. 5. §. 6.
Mabillonius in Dissertat. De Azymo ac Fermentato cap. 7. pag. 535. *Nulla lex, nullum decretum, nullum legis aut decreti vestigium exstat apud veteres de recipiendo in Ecclesia Azymo, neque de mutando Fermentato, nec de transferendo Azymi & Fermentati promiscuo usu in Azymi communem ritum. Quod sane mirum esset, si aliquando in Ecclesia Latina obvenisset mutatio in pane Eucharistico. Cum enim Sancti Patres solliciti fuerint de iis, quæ ad augustissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinent, cum tot decreta condiderint de Altaribus tam fixis, quam mobilibus, de vasis sacratis, deque linteis in Sacrificio usitatis, de Eucharistia pie ac religiose tum conficienda, tum porrigenda, tum percipienda, tum asservanda; cum tot*

ſpatium temporis immenſum huic in omnes Occidentis Eccleſias propagationi concedas neceſſe eſt. Quam vero Eccleſiam aliis exemplum ad imitandum proponis? Num Romanam? Num Gallicanam? num Hiſpanicam? num Anglicanam? num Germanicam? Quænam ſunt rei hujus probationes? quæ teſtimonia? quæ conjecturæ?

Quid ſi concedamus, fermentato pane aliqua ex his rationibus ablegato, azymum in uſu eſſe cœpiſſe? Nonne hujus mutationis cauſſam afferamus, oportet? Compertum ne poſtea eſt Latinis, fermentati conſecrationem ea habere incommoda, quæ numquam ab Græcis cognita fuerint? Unde igitur factum dicamus, ut Latini fermentatum abiecerint, non item Græci? Reſtat ergo, ut Occidentalis Eccleſia uſque ad ſæculum VIII. ac deinceps azymo ad Euchariſtiam conficiendam ſemper uſa fuerit ſecundum Traditionem ab Apoſtolis acceptam. (5)

Hu-

tot ſtatutis decreverint retinendam aquæ admiſtionem in Calicem; mirandum certe fuerit, ſi Latini aliquando abjecto Fermento admiſerint Azymum, id communi conſenſu factum ſine lege fuiſſe, nemine reclamante aut referente.

(5) Duo ſunt genera Traditionum Apoſtolicarum. Aliæ ad Fidem pertinent, aliæ ad mores & diſciplinam. Illæ ex *ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu Sancto dictante quaſi per manus traditæ*, ut ait Synodus Tridentina ſeſſ. 4. Hæ vero in Eccleſiam inductæ ab eiſdem Apoſtolis tamquam Paſtoribus & Epiſcopis. Ex his nonnullæ ad quoddam tempus ſervatæ ſunt, ut trina immerſio in baptiſmate, abſtinentia a ſanguine & ſuffocatis: aliquæ perpetuæ fuerunt, & numquam intermiſſæ, cujuſmodi eſt mos infundendi parum aquæ in Calicem, *Dominica Traditio* ac *Evangelica & Apoſtolica diſciplina* dictus ab S. Cypriano epiſt. 63. pag. 225. & 229. inſtitutio Feſtorum, de quibus meminit S. Auguſtinus epiſt. 54. cap. 1. & alia generis ejuſdem ſpectantia ad Sacramentorum adminiſtrationem, & ſacroſanctum Miſſæ Sacrificium. Atque in harum Traditionum numero collocanda eſt Traditio azymi conſecrandi, quæ in Occidentali Eccleſia tota ad hanc uſque diem ſervatur.

Hujus *& aliarum ejusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam invenies. : Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & Fides observatrix.* (6) Itaque stabiliendæ Apostolicæ Traditioni, juxta quam Latina Ecclesia azymum panem consecrat, conjecturis opus est. Admodum probabilem suppeditat S. Augustinus lib. 4. De bapt. contra Donatistas cap. 24.: *Quod universa tenet Ecclesia*, inquit, *nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur*. Et lib. 5. cap. 23. : *sunt multa*, subdit, *quæ universa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur, quamquam scripta non reperiantur*. Verum quidem est, Ecclesiam Latinam non constituere Ecclesiam universam : attamen cum azymi usus post sæculum VIII. & IX. Ecclesiæ Occidentali universæ communis fuerit, nullumque reperiatur Pontificis aut Concilii decretum de usu azymi, ex Augustini regula conficitur, institutum Eucharistiæ ex azymis conficiendæ ab Apostolis emanasse.

Haud minoris momenti conjectura suppetit ex S. Irenæo lib. 3. adversus hæreses cap. 3. Hic tradit, quotiescumque sanctus mos aliquis communiter servatur in Ecclesia fundata ab Apostolis, quorum successores legitimi serie numquam interrupta *nihil tale docuerunt*, tradit, inquam, pro certo habendum esse, morem illum in Ecclesia ea constanter ac perpetuo obtinuisse, nec esse nisi ex Apostolica Traditione repetendum. Quare successione Episcoporum legitima non Romæ solum, sed etiam Antiochiæ, Alexandriæ, Hie-

(6) Tertullianus De Corona cap. 4. pag. 102.
Origenes Hom. 5. in Numeros tom. 2. pag. 284.: *In Ecclesiasticis observationibus sunt nonnulla hujusmodi, quæ omnibus quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet.*

Hierosolymis, Ephesi, & alibi perseverante, cum quæreretur, num alicujus moris principium natum esset ab Apostolis; qualis esset harum Ecclesiarum consuetudo ac disciplina; diligenter exquiri consuevit. Ob id Theodosius Imperator Codicis sui lib. 16. tit. 1. qui est *De Fide Catholica* leg. 2. *cunctos populos* sibi subjectos *in tali voluit religione versari, quam Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ Episcopum:* quoniam Antistites erant Ecclesiarum; quæ locum principem inter Ecclesias institutas ab Apostolis obtinebant. Cum igitur sæculi XI. & VIII. scriptores, quorum testimonia paullo post recitabimus; aperte asserant; Ecclesiam Romanam tunc temporis panem azymum ex Traditione Apostolica consecrasse; nec designari queat Pontifex; qui morem hujusmodi induxerit, nec legitima Episcoporum Romanorum successio umquam defierit; nullus, nisi me fallit Irenæi doctrina; relinquitur dubitandi locus; quin azymi consecrandi usus, ab Ecclesia Romana religiosissime servatus; ab Apostolis profluxerit.

Ab Ecclesia autem Romana ad alias totius Occidentis Ecclesias morem azymi consecrandi permanasse, haud equidem ambigam: *cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam; atque Siciliam; insulasque interjacentes nullum instituisse Ecclesias, nisi eos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerint Sacerdotes:* (7) quos id ubique de materia conficiendi Eucharistiam docuisse credendum est; quod Romana Ecclesia observare consueverat. Est insuper conjectura alia, & quidem hujusmodi; ut in varias partes haud facile duci possit. Namque si perpetuus non fuisset in Ecclesia Latina usus azy-

(7) Innocentius I. epist. 1. ad Decentium Episcopum Eugubinum apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1245.

azymorum, & Latini, usque ad sæculum VIII. ut putant adversarii, ad Eucharistiam conficiendam fermentatum panem adhibuissent: non ne Michael Cerularius, qui illud in primis omnium primus ipsis vitio vertere non dubitavit, quod pane azymo, minime apta, ut ajebat, materia uterentur; illud etiam, & quidem multo magis, multoque acrius & vehementius exprobrasset atque obiecisset, quod ausi essent in locum fermentati, cujus erat antea usus communis, azymum panem substituere, & per summam inconstantiam, summamque injuriam, ac nefarium scelus Sacrosanctæ Eucharistiæ materiam immutare? (8)

Hactenus allatas conjecturas roborant testimonia Scriptorum, qui ante annum Æræ Christianæ 867. floruerunt, post quem annum duntaxat Latinos azymis uti cœpisse, adversarii contendunt. Alcuinus, qui anno 804. mortuus est, hæc habet epist. 69. ad Lugdunenses: *Audivimus aliquos in illis partibus* (Hispaniæ) *affirmare salem esse in Sacrificium corporis Christi immittendum. Quam consuetudinem nec universalis observat Ecclesia, nec Romana custodit auctoritas. Tria sunt, quæ in Sacrificio hujus testimonii offerenda sunt, panis, aqua, & vinum .... Panis, qui in Christi corpus consecratur, absque fermento ullius alterius infectionis debet esse mundissimus... ex aqua & farina panis fit, qui consecratur in Corpus Christi*. Neque minus aperta & clara sunt verba Rabani Mauri Archiepiscopi Moguntini, qui Alcuinum præceptorem habuit, & anno 856. obiit. Libro enim De institutione Clericorum, quem edidit anno 819., cap. 31.: *Panem infermentatum*, ait, *& vinum aqua mixtum in Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sanctificari oportet... Credimus*

(8) In Epistola ad Joannem Tranensem &c. ut infra annotat. 11.

mus & panem illum, quem primum Dominus in cœna mystica in mysterium sui Corporis consecravit, infermentatum esse. Et cap. 33.: *Istum ergo ordinem ab Apostolis & Apostolicis viris traditum Romana tenet Ecclesia, & per totum pæne Occidentem omnes Ecclesiæ eamdem traditionem servant*. (9) His adde Leonem IX., quo gerente Pontificatum, memoratus Michael Cerularius renovato Photiano schismate (10) in Latinam Ecclesiam debacchari cœpit, eamque tum de aliis, tum præsertim de usu azymorum objurgare. (11) Sanctissimus itaque Pontifex epist. 1. ad Cerularium & Leonem Acridanum cap. 5. scribit in hunc modum: *Ecce jam post mille ac ferme viginti a passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis ejusdem sit recolenda, quasi nihil ei contulerit præsentia, conversatio, & diuturna institutio, seu qua clarificavit Deum, mors pretiosa illius venerabilis senis, cui specialiter Christus filius Dei vivi dixit*: Beatus es, Simon Bariona, &c. Capite autem 20. ita subjungit: *Quapropter a tanta amentia jam resipiscite, & Latinos vere Catholicos atque maxime Petri familiares discipulos, institutionis ejus devotiores se-*

(9) *Neque dici potest, Rabani testimonium valere solum pro Germania: in qua receptus erat eo tempore azymorum usus. Rabanus siquidem in præfatione istius operis pollicetur acturum se* De Officio Missæ secundum morem Romanæ Ecclesiæ. Mabillonius Dissertat. De Azymo & Fermentato cap. 9. ad calcem Analectorum pag. 543.

(10) Vide annotationem 4. ad Nicolaum I. Pontif. CVII.

(11) In Epistola ad Joannem Tranensem in Apulia Antistitem anno 1053. scripta suo & Leonis Acridani Archiepiscopi nomine; item in epistola anno insequente ad Petrum Patriarcham Antiochenum missa. Utraque est in Annalibus Baronii: prima ad an. 1053. §. 23. altera ad an. 1054. §. 28.

ſectatores ceſſate ſubſanando azymitas vocare. (12) Cum Leone IX. ſentit Humbertus Cardinalis Silvæ Candidæ Epiſcopus ejus æqualis in Reſponſione ad Nicetam Pectoratum, (13) ubi azymorum uſum in Eccleſia Latina vocat *Traditionem Apoſtolicæ Sedis*. (14)

Neque eſt cur quiſpiam opponat, Scriptores iſtos eſſe recentiores, quam ut in re adeo incerta ac difficili quidquam ponderis & auctoritatis habere queant. Recentiores enim ſunt, ſi cum temporibus Apoſtolorum conferantur, non autem ſi ad ſæculum decimum reſpicias, quo potiſſimum azyma invaluiſſe, adverſarii confirmant. Leo IX. certe, qui ſæculo X. natus, medio circiter ſæculo XI. ſcripſit, ſuorum temporum morem ignorare nullo modo potuit: ac proinde ſi ſæculo tantum decimo azyma uſurpari cœpiſſent, per mille & viginti a Chriſti morte annos adhiberi ſolita, nullo modo tradidiſſet.

I Sed

(12) Apud Labbeum tom. 9. Conc. pag. 952. & 961. Et epiſt. 6. ad Michaelem Cerularium apud eumdem Labbeum pag. 979.: *Illud autem quis non ſtupeat, quod poſt tot Sanctos & orthodoxos Patres per mille & viginti a paſſione Salvatoris annos novus calumniator Eccleſiæ Latinorum emerſiſti, anathematizans omnes, & publicam perſecutionem excitans in eos, quicumque participarentur Sacramentorum ex azymis*.

(13) Exſtat in Bibliotheca Patrum tom. 18. pag. 412. & in Henrici Caniſii Lectionibus Antiquis tom. 3. pag. 318.

(14) Quare deceptus eſt Sirmondus in Diſquiſitione De azymo cap. 3. ſcribens, *nec Leonem umquam vel Humbertum, cum azymorum cauſſam agerent, iſta ſe perpetui moris præſcriptione defendiſſe*.

Leoni IX. & Humberto Cardinali ſuffragatur Algerus lib. 2. De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini extremo cap. 10. tom. 21. Bibliot. Patr. pag. 284.: *Omnis autem Eccleſia præter Græcam* (hanc excipit, quia ætate ſua fermentato jam utebatur) *a primordio ſui, ex Traditione Principum Eccleſiæ, Petri ſcilicet & Pauli, azymis celebravit*. Hugo Eterianus lib. 2. De hæreſibus, quas in Latinos Græci devolvunt, cap. 17. tom. 22. Bibl. Patr. pag. 1231.: *Latinorum ſancta Eccleſia æternaliter azyma offert, & immolat*.

Sed argumenta, quæ nos arctius urgent, excutiamus. Christiani olim panem offerebant in Missa a Sacerdote consecrandum, ut postea de eo participes fierent sacram sumentes Eucharistiam; Patet id ex S. Cypriano divitem matronam his verbis increpante: *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non respicis, quæ in Dominicum sine sacrificio venis, quæ partem de Sacrificio, quod pauper obtulit, sumis?* (15) Quis vero credat, omnes etiam pauperes panem azymum obtulisse? Argumentum hoc, quod prima fronte videtur firmissimum, antiquam Ecclesiæ disciplinam consideranti non tanti roboris est. Namque *in supra citato loco S. Cypriani apparet oblatio duplex, altera consecranda in corpus Christi, altera benedicenda ad usus pauperum, ut indicant ista*, quæ corbonam omnino non respicis. *Quare ut demonstret amplius divitis avaritiam, non tantum ei exprobrat, quod nihil mittat in corbonam ad usum pauperum, sed etiam quod de oblatione pauperis communicet.* (16) Præterea quid vetat, quominus credatur azymus fuisse panis a Fidelibus ad Eucharistiam conficiendam oblatus? Num quod ab ipsis confectus esset? ut patet ex facto illius matronæ, quæ sacram Eucharistiam a S. Gregorio Pontifice jamjam acceptura, subrisisse dicitur, *quia panem, quem propriis manibus se fecisse cognoverat, ille corpus Dominicum perhiberet?* (17) Nihil sane minus. Fieri enim optime potuit, ut Fideles ex Ecclesiæ præscripto & consuetudine obtulerint azymum, qui fa-

(15) In libro De Opere & eleemosynis pag. 482.

(16) Hugo Menardus in Librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ, Operum ejusdem S. Gregorii tom. 3. pag. 564. Vide Lambertinum De Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. lib. 1. cap. 36. §. 12. num. 35.

(17) Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii Papæ I. lib. 2. cap. 41. Operum ejusdem S. Gregorii tom. 4. pag. 58.

facilius confici ac parari poteſt, quam fermentatus, quemadmodum obtulerunt poſt ſchiſma Photianum; cum azymus ex omnium conſenſu in Eccleſia Latina conſecrabatur.

Neque vero datum reſponſum infirmat S. Ambroſius, qui lib. 4. De Sacramentis cap. 4. panem ad rem divinam faciendam adhiberi ſolitum panis *uſitati* nomine appellat. *Tu forte dicis*; inquit, *meus eſt panis uſitatus. Sed panis iſte, panis eſt ante verba Sacramentorum: ubi acceſserit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* Etenim S. Ambroſius, ſeu alius Auctor *librorum, qui De Sacramentis inſcribuntur*, (18) panem conſecrandum dicit *uſitatum*, non quatenus pani azymo, ſed quatenus pani jam conſecrato, & Corpori Chriſti opponitur: vel prout opponitur converſioni illi admirabili, quæ fit vi conſecrationis, ut fert obvius verborum ſenſus. Deinde ego quidem non video, cur panis azymus dici non poſſit uſitatus & communis, cum ex eadem conſtet materia, ac fermentatus. Eo certe vocabulo uſus eſt Rupertus lib. 3. De operibus Spiritus Sancti cap. 21.: ubi de azymo a Chriſto Domino in cœna ultima conſecrato ita ſcribit: *Panem communem accepit, ſed benedicendo longe aliud, quam fuerat, tranſmutavit*. Sed *ut difficultas* magis *reſolvatur, adverte neophyti myſteria ſacra, quæ ſibi prius ignota fuerant, primum aſpicientis hæc verba eſse:* Meus panis eſt uſitatus: *proindeque ipſis non alium legitimum ſenſum tribui poſse præter illum: Oculi mei hoc mihi renunciant, talem hunc eſse panem, quali quotidie victito, non autem aliud. Etenim ab eone, an ab alio fuerit oblatus, non hic agitur, nec* pri-

(18) Bona l. 1. Rer. Liturg. c. 7. §. 4. & Calmet. t. 7. p. LXV.

primo conspectu distinguitur, fermentatus azymusne panis sit. (19)

Præterea admiror, Fermentati defensores ad confirmandam sententiam suam afferre caput 6. Concilii Toletani XVI. celebrati Æra 731. seu anno Christi 693. Ejus hæc verba sunt: *Ad conventus nostri agnitionem delatum est, quod in quibusdam Hispaniarum partibus quidam Sacerdotum partim nescientia impliciti, partim temerario ausu provocati, non panes mundos & studio præparatos supra mensam Domini in Sacrificio offerant: sed de panibus suis usibus præparatis crustulam in rotunditatem auferant, eamque super altare cum vino & aqua pro sacro libamine offerant. Quod factum nequaquam in sacræ auctoritatis historia gestum perpenditur:* & paucis interjectis: *Unde temeritatis hujus atque nescientiæ cupientes terminum ponere, id unanimitatis nostræ delegit conventus, ut non aliter panis in Altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus, neque grande aliquid, sed modica tantum oblata secundum quod Ecclesiastica consuetudo retentat.* (20) Quis ista legens non statim videt, Presbyteros illos non reprehendi propter qualitatem materiæ, quam offerebant, sed propter minus accuratam diligentiam, qua eamdem Sacrificii materiam, panem videlicet consecrandum parabant, ac proinde eos pane uti consuevisse, quem Ecclesiastica consuetudo postulabat? Quod si Concilium non dicit, panem illum fuisse azymum, nec fermentatum fuisse asserit. Quamquam azymo magis, quam fermentato citati capitis verba convenire videntur. Quid enim aliud est *panis integer, nitidus, studio præ-*

(19) Monachi Benedictini Congregationis S. Mauri in citatum locum S. Ambrosii.

(20) Apud Labbeum tom. 6. Conc. pag. 1341.

præparatus ; *& modica tantum oblata* , nisi panis azymus ? (21) Sed esto, quidam Sacerdotes in Hispania fermentato pane ad sacrum faciendum ex ignoratione, seu perversitate usi fuerint. Quid tum postea ? Num inde recte colligas, omnem Latinam Ecclesiam id temporis eumdem ritum servasse ? Minime vero gentium. Ex facto enim aliquo peculiari ad universale concludendum non recte descendi, nescit nemo, qui dialecticas institutiones attigerit.

Nec majoris ponderis est silentium Photii, qui inter ea, quæ objicit Latinis, nullam facit de azymo mentionem, facturus sine dubio, si azymorum usus ejus ætate in Ecclesia Latina obtinuisset. Idcirco enim Photius azymorum usum Latinis non exprobrat, quod postea fecit Cerularius, quia pro certo habebat, eos azymis uti exemplo Christi, quam fuisse etiam S. Joannis Chrysostomi & Græcæ Ecclesiæ sententiam profitetur. Nam in Bibliotheca Cod. 116. pag. 294.: Auctoris incerti *De sacro Paschæ festo volumen* III. recensens & expendens ita loquitur: *Refert idem secundum alios* παρουσίας αὐτοῦ *præsentiæ suæ annos*, *Christum Dominum ac Deum nostrum lege præscriptum Pascha celebrasse*, *non item eo*, *quo proditus est*. *Quod consideratione sane dignum*, *cum Chrysostomus & Ecclesia tunc ipsum doceant*, *legitimum Pascha perfecisse*, *antequam mysticam institueret cœnam*. Cum igitur Photius fateatur, Christum celebrasse Pascha legitimum, hoc est diebus azymorum, non est, cur quispiam miretur, eum non reprehendisse Latinos, quod sequentes exemplum Christi azymum consecrarent. Deinde Photius

(21) *Synodi Toletanæ Patres non potuerunt apertius ob oculos ponere azymum panem*, *quam describendo eo modo*, *quem supra exposui*. Mabillonius Dissert. De azymo & fermentato extremo cap. 8. pag. 541.

alia multa omisit, quæ postea Græci tempore Leonis IX. Latinis exprobrarunt. Denique argumentum petitum a silentio nihil prorsus efficit adversus certa & expressa scriptorum testimonia, quibus probavimus, usum azymorum apud Latinos etiam ante Photium fuisse communem. (22)

Perperam demum Fermentati defensores sibi præsidium quærunt ex decretis summorum Pontificum Melchiadis, Siricii, & Innocentii I. Melchiades cavit, referente Auctore Libri Pontificalis in ejus Vita, *ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum*. Siricius autem, ut est apud eumdem Scriptorem, *constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret, per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum*. Innocentii decretum est in ejus epistola ad Decentium cap. 5.: *De fermento vero, quod die Dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesiæ nostræ intra Civitatem sint constitutæ, quarum Presbyteri, qui die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco Fermentum a nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die non judicent separatos. Quod per Parochias fieri debere non puto, quia nec longe portanda sunt Sacramenta, nec nos per Cœmeteria diversa constitutis Presbyteris destinamus, & Presbyteri eorum conficiendorum jus habent atque licentiam*. (23) Perperam, inquam, ex his Romanorum Pontificum Decretis usus azymi apud Latinos oppugnatur. Adeo enim obscura sunt, abstrusa, ambigua atque

(22) Vide Bonam lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 15.

(23) Tria hæc decreta sunt apud Labbeum tom. 1. Conc. pag. 1394. tom. 2. pag. 1016. & 1247.

que implicata, ut nihil certi elici inde posse videatur. Hinc illa non uno, eodemque sensu ab omnibus accipiuntur, sed aliter atque aliter explicantur, quod haud ita facile intelligi queat, quid Pontifices *Fermenti* nomine significare voluerint. Sirmondus, tametsi locus pro *Fermenti* usu, quem probare conatur, facere videtur, Eucharistiam vult *fermentum ex eo dictam, non quod ex pane esset fermentato, sed quod ipsa quocumque ex pane fieret, Ecclesiis, ad quas mittebatur, Fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ, cui commiscetur:* O Sacramentum pietatis! o signum unitatis! o vinculum caritatis! *ait Augustinus in Joannem tract.* 27. *Quod ergo illi nomen congruentius potuit imponi, quam ut fermentum diceretur?* (24) Mabillonio, & Schelstrato videtur Eucharistia ideo *Fermenti* vocabulo appellata, ut pro more illorum temporum *nomine obscuro profanis celaretur tantum mysterium*. (25) Et quidem Eu-

(24) Sirmondus Disquisitione De azymo cap. 5. Operum Variorum tom. 4. pag. 359.

(25) Mabillonio Differtat. De azymo & fermentato cap. 10. pag. 546. & Schelstrato De disciplina arcani cap. 7. art. 5. Consentit Petrus Coustant explanans recitatum Innocentii decretum tom. 1. epist. Rom. Pont. pag. 860, *Neque verendum, ne hac postrema intelligentia eorum juvetur opinio, qui Eucharistiam ex fermentato pane olim in Ecclesia Latina confectam putent. Valde enim leve est, quod inde in opinionis hujus gratiam deducitur argumentum. Quippe venerandum illud Sacramentum pro illorum temporum consuetudine, qua sacræ rei arcanum profanis tegere affectabant, cum ad Ecclesias mitteretur, apposite vocatum est* Fermentum, *ut, quemadmodum fermentum in farinam immissum, eique commixtum totam conglutinat; ita eis quoddam unitionis atque communionis mutuæ vinculum esse significatur. Ea ratione ipse Christus etiam extra Eucharistiæ Sacramentum in encyclio epistolarum ad* Leonem *augustum missarum codice epist.* 37. *tom.* 4. *Concil. Lab.* pag. 920. Fermentum *appellatur; ob idque Concilium* Cal-

Euchariſtiam dictam eſſe *Fermentum* per metaphoram, ſatis patet conſideranti verba illa, quæ ſunt in Vita Melchiadis: *Quod declaratur Fermentum:* item illa, quæ ſunt in Vita Siricii: *Declaratum, quod nominatur Fermentum*, ex quibus apparet, nomen *Fermenti* eſſe Euchariſtiæ adſcitum, & aliunde, quam ab ipſa rei natura petitum. Alii aliter illud *Fermenti* vocabulum interpretantur, ut ad Vitam Melchiadis Pontificis annotavimus. *Quid autem horum ſit verum, libentius diſco, quam dico, ne audeam dicere, quod neſcio.* (26) *Nam quod multipliciter intelligitur, ejus*, inquit Boethius, *veritas ignoratur.* (27)

Sed quid ſentis, inquiet aliquis, de hiſtoria illa tum apud veteres, tum apud recentes Scholaſticos (28) probatiſſima? Utramque ſcilicet Eccleſiam jam inde ab Apoſtolis azymo uſam eſſe exemplo Chriſti, qui panem azymum conſecravit: tum exorta hæreſi Ebionitarum, qui ſicut *dicebant ſimul cum Evangelio legalia obſervanda*, (29) ita pane azymo ad ſacrum peragendum utebantur; univerſam Eccleſiam ad hanc hæreſim convellendam, azymo rejecto, panem fermentatum adhibuiſſe: demum Latinos ad priſtinum azymorum uſum rediiſſe, Græcos autem uſum

Chalcedonenſe ab Epiſcopis Phœniciæ maritimæ laudatur, quod eos, qui prodigioſe, non ex Dei genitrice Virgine eſſe noſtrum Fermentum credunt, deſtruxit.

(26) S. Auguſtinus contra Julianum Pelagianum lib. 5. cap. 4. §. 17.

(27) Apud Andream Alciatum ſcribentem ad Lectorem initio tom. 4. pag. 3. edit. Lugdun. anno 1660. in fol.

(28) S. Thomam in 4. Sent. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2. ad tertiam quæſtionem. S. Bonaventuram in 4. Sent. diſt. 11. art. 2. extrema quæſt. 1. Scotum in eumdem locum quæſt. 6. Durandum quæſt. 4. Alexandrum Alenſem part. 4. De Sacramento Euchariſtiæ quæſt. 10. membro 4. art. 1. §. 3. alioſque.

(29) D. Thomas loco citato.

usum Fermentati ea occasione receptum retinuisse. Ego vero secutus eminentissimum Auctorem Joannem Bonam lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 5. totam narratiunculam rejicio. Namque ex illis *quidam eam tribuunt Leoni Papæ, alii ipsum Leonem non ut auctorem, sed quasi testem adhibent, alii de ipso silent. Quis vero fuerit iste Leo, nec ipsi dicunt, nec se reperisse ait Franciscus Suarez* Tom. 3. in 3. part. disp. 44. sec. 3. *Quis igitur huic narrationi fidem præstet, cujus apud antiquos Scriptores per mille fere annos nullum exstat vestigium?* (30) *Agit diffuse de hæresi Ebionis Epiphanius* Hær. 30. §. 16. *Sed quod ejus occasione fermentati usus introductus fuerit, nullo modo testatur, nec verbum quidem de hac re in aliis exstat, qui de Ebionæis scripserunt. Quin potius idem Epiphanius inter ceteros illorum errores, hunc recenset, quod mysteria quotannis celebrabant* ad Ecclesiæ & Sanctorum imitationem, *in quibus panes azymos, & ad alteram mysterii partem solam aquam adhibebant, arguens illos*, quod aliam mysterii partem in aqua sola celebrarent, ut ait Martene De Antiquis Ecclesiæ ritibus lib. 1. cap. 3. art. 7. §. 9. (31)

(30) Baronius ad an. Ch. 1. §. 12.: *Quod a recentiore auctore de rebus antiquis sine vetustioris testimonio profertur, contemnitur*.

(31) Verba ipsa Epiphanii Græco-Latina sunt in sequenti disputatione post annotation. 5.

Mabillonius Dissertat. De azymo & fermentato cap. 10. pag. 545.: *Ex illis verbis* Epiphanii *non injuria quis hoc modo argumentari poterit. Epiphanius probare videtur Ebionæos in eo, quod Sacrificium offerebant quotannis in azymis ex imitatione Ecclesiæ saltem Latinæ: eos vero hoc tantum nomine arguit isto loco, quod pro altera Sacrificii parte aquam solam adhiberent. Ergo eo tempore Ecclesia ex pane azymo sacrificium conficiebat*. Et paullo post: *Ad hæc si erroris arguit Ebionæos, quod azymis uterentur; ideo istud fecit, quod azymum adhibe-*

be-

berent eo animo, ut Legalia cum Evangelio servari oportere traderent.

Calmet in Dissertat. De novissimo Paschate Domini nostri Jesu Christi præposita Evangelio D. Matthæi pag. lxv.: *Laudatur etiam* apud D. Thomam Catena in Matth. cap. 26. *veluti S. Gregorii Magni locus, ubi vir ille Sanctus indiscriminatim in Ecclesia Romana azymum, & fermentatum panem adhiberi affirmat. Sed in ejus impressis operibus nihil tale uspiam legitur.* Imo nec apud D. Thomam loco citato pag. 91. legitur eo modo. En locum integrum: *Gregorius in Registro:* Solet autem nonnullos movere, quod in Ecclesia alii offerunt panes azymos, alii fermentatos. Ecclesia namque Romana offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commistione suscepit carnem: aliæ vero Ecclesiæ offerunt fermentatum pro eo, quod Verbum Patris indutum est carne, & est verus Deus & verus homo. Nam & fermentum commiscetur farinæ: sed tamen tam azymum, quam fermentatum dum sumimus, unum corpus Domini nostri Salvatoris efficimur.

DIS-

DISPUTATIO XI.

De Azymo Græcorum.

GRæcos ſemper fermentato pane feciſſe, conſentiunt viri doctiſſimi. (1) Horum ego bona venia ſecutus Franciſcum Macedo, & Honoratum a Sancta Maria, quos ſuperioris etiam Diſputationis auctores habui, probabiles conjecturas facio, quibus ſuadeam in ipſa quoque Græca Eccleſia panem azymum primis Chriſti ſæculis ex Traditione conſecrari ſolitum fuiſſe. Principio itaque concedo, exemplum Chriſti, qui primo die Azymorum, quo nihil fermentati domi habere Judæis licebat, Euchariſtiæ Sacramentum confecit atque inſtituit, nullam habere legis vim, ex qua azymo uti in Sacroſancto Sacrificio Eccleſia teneatur. Neque enim quidquid Chriſtus egit, id eo conſilio egiſſe dicendum eſt, ut haberetur pro præcepto: alioquin & ſemel, & in Paſcha duntaxat, & poſt cœnam legitimam Euchariſtia confici ac ſumi deberet: quandoquidem eo tempore a Chriſto Domino inſtituta ac diſcipulis tradita eſt.

(1) Mabillonius Diſſertat. de pane Euchariſtico, azymo ac fermentato, extremo cap. 3. concludit, *fermentatum apud Græcos ab initio Eccleſiæ, aut certe prope ab initio receptum perſeveraſſe ad ſæculum ſeptimum: quo ex tempore conſtat, numquam intermiſſum fuiſſe.*

Mabillonii *ſententiæ conſentit* Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 7., eamque nititur *aliis indiciis ſtabilire.*

Natalis Alexander diſſertat. XI. in Hiſt. Eccl. ſæc. XI. & XII. art. 3. colligit, quæ Mabillonius & Bona attulerunt pro uſu perpetuo fermentati apud Græcos, conſentiens eos pane fermentato ſemper uſos eſſe.

Ejuſdem ſententiæ eſt Auguſtinus Calmet extrema diſſertatione *De noviſſimo Paſchate Chriſti Domini*, quam præpoſuit Evangelio S. Matthæi pag. lxvi.

eſt. (2) Nihilominus multo convenientius conſecratur panis azymus, quam fermentatus, multoque *inſigniorem Dominici exempli commemorationem celebrat*, qui azymo, quam qui fermentato utitur, quod ultro fatentur illi ipſi, qui perpetuum apud Græcos uſum fermentati acriter conſtanterque defendunt. (3)

Ex hac magnorum virorum doctrina ſimillimum veri eſt, Græcos uſque ad ſæculum VII. panem azymum adhibuiſſe. Cum enim antiquis Græcæ Eccleſiæ Patribus (4) æque ac Latinis perſuaſum fuerit, Chriſtum Paſcha legitimum comediſſe pridie, quam pateretur, eumdemque pa-

(2) S. Auguſtinus ep. 54. c. 7. §. 8. *Numquid propterea calumniandum eſt univerſæ Eccleſiæ, quod a jejunis ſemper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quam ceteri cibi: nam ideo per univerſum Orbem mos iſte ſervatur*. Et paullo poſt: *Et ideo non præcepit quo deinceps ordine ſumeretur, ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, ut poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo, quod eum morem nemo variaſſet... Sed nonnullos probabilis quædam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo ipſam cœnam Dominus dedit, tamquam ad inſigniorem commemorationem poſt cibos offerri & accipi liceat corpus & ſanguinem Domini*. Vide Bonam lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 21. §. 2.

(3) Mabillonius diſſertat. cit. cap. 2.

Bona lib. 1. rer. liturgic. cap. 23. §. 2. *Certiſſimum eſt, multo melius & convenientius eſſe in azymo conficere, quam in fermentato*; tum quia, *ut Anſelmus ait*, (De Azymo, & Fermentato cap. 11. pag. 135.) valde aptius & purius, & diligentius fit; tum quia Dominus hoc fecit.

Natalis Alexander diſſertat. XI. in Hiſt. Eccl. ſæc. XI. & XII. tom. 6. pag. 863. probat, *Latinæ Eccleſiæ in azymo conſecrantis uſum, non ſolum propter Chriſti exemplum, non tantum propter munditiam, verum etiam propter myſticas ſignificationes convenientiorem eſſe ritu Eccleſiæ Græcæ fermentatum ad Euchariſtiam conficiendam adhibentis*.

(4) Horum teſtimonia recitat Macedo in Diſquiſitione de ritu azymi & fermentati cap. 5., & Mabillonius in Diſſertat. De pane Euchariſtico azymo & fermentato cap. 1.,

pane azymo ad Eucharistiam conficiendam usum esse ; nonne consentaneum est credere , veteres Græcos tanti mysterii auctorem Christum imitatos esse? Quidni vero imitati fuerint, cum panis azymus nitidior ac purior sit, aliisque de caussis præstantior fermentato? (5) cum nulla , quantum scire possumus, fuerit in Ecclesia Orientali lex, quæ fermentati usum juberet?

Sed pergamus ad reliqua. S. Epiphanius hæc de Ebionitis narrat : Μυστήρια δὲ δῆθεν τελοῦσι κατὰ μίμησιν τῶν Ἁγίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ , ἀπὸ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν, διὰ Ἀζύμων , καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Μυστηρίου δι' ὕδατος μόνου: *Mysteria vero videlicet perficiunt secundum imitationem Sanctorum in Ecclesia, ab anno in annum, per azyma, & aliam partem Mysterii* (6) *per aquam solam*. (7) Omnium adversariorum consensu Ebionitæ azymum consecrabant. Cum igitur Ebionitæ in sacris Mysteriis azymo uterentur *secundum imitationem Sanctorum in Ecclesia:* quæro cujus Ecclesiæ fuerint *Sancti*, quos sibi ipsi delegerant ad imitandum? *Ecclesiæ* nomine intelligenda ne est Latina, an Græca, an Ecclesia universa Occidentalem & Orientalem complectens? Si *Ecclesiæ* vocem postremo modo acci-

(5) S. Thomas 3. part. quæst. 74. art. 4. *Consuetudo de pane azymo rationabilior est. Primo quidem propter institutionem Christi, qui hoc Sacramentum instituit prima die azymorum*, ut habetur Matth. 26. & Marc. 14. & Luc. 22., *qua die nihil fermentatum in domibus Judæorum esse debebat*, ut habetur Exod. 12. Secundo, *quia panis est proprie Sacramentum corporis Christi, quod sine corruptione conceptum est, magis quam divinitatis ipsius*, ut infra patebit qu. 76. a. 1. Tertio, *quia hoc magis competit sinceritati Fidelium, quæ requiritur ad usum hujus Sacramenti, secundum illud 1. Corinth. 5.* Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.

(6) *Hoc enim nomine antiqui Eucharistiam nominabant*: Baronius ad an. 34. §. 46.

(7) Hæresi 30. §. 16. pag. 139. & 140.

accipias, jam vides, *Sanctos* universalis Ecclesiæ azymo uti solitos; & ejusmodi panis usum primis Christi sæculis Græcis perinde, ac Latinis fuisse communem: si ad solam Orientalem Ecclesiam referas, fateare necesse est, Græcos tunc temporis Ebionitarum azymum adhibuisse: si denique Latinam Ecclesiam intelligas, id vero assertionem nostram de perpetuo azymorum usu apud Latinos mirum in modum confirmat. Verum postrema hæc interpretatio minus propria, minusque ad rem videtur. Verba enim hæc indefinita: *Secundum imitationem Sanctorum in Ecclesia*; non magis Orientalem Ecclesiam significant, quam Occidentalem; cum utraque communi *Ecclesiæ* vocabulo contineatur. Quod si dicas, ibi *Ecclesiæ* nomine peculiarem aliquam Ecclesiam significari, illud etiam dicas, oportet, eam fuisse Ecclesiam Græcam: quoniam incredibile omnino est; hæreticos Græcæ Ecclesiæ sibi proposuisse imitandos *Sanctos* Ecclesiæ Latinæ, cum qua commercium nullum habebant.

Præterea Armenii hodie panem azymum consecrant ex Traditione, quam acceptam referunt S. Gregorio primo Armeniæ Episcopo, qui sub initium sæculi IV. jussu Tiridatis Regis Armeniorum morti datus est. Sanctum hunc Martyrem Cæsareæ in Cappadocia nutritum atque consecratum, eam Eucharistiæ materiam, quæ Cæsareæ adhiberi consueverat, in Armeniæ Ecclesiam ab se constitutam invexisse, nemo unus, ut opinor, inficias iverit. Et sane Armenios pane azymo usos ex S. Gregorii instituto; tradit Demetrius Cyzicenus De Jacobitarum hæresi ac Chatzitzariorum. *Oblationem faciunt azymam*, ait, *inque Calicem Communionis Jacobitarum more solum vinum infundunt; nec miscent aqua. Ac juniores quidem Chatzitzarii ex caussa irrationabili id cærimoniæ*

in-

inductum nugantur; veteres autem eorum Doctores, Sanctum a Deo afflatum ac Martyrem Gregorium, magnæ Armeniæ Episcopum, oblationem ejusmodi sine fermento, ac Calicem sine aqua eis ideo tradidisse calumniantur, quia, *inquiunt*, quem Christus panem discipulis tribuit in Cœna mystica, azymus erat, ac Calix sine aqua; *quos tamen Ecclesia Catholica, Apostolicam ac Patrum Traditionem legitime servans, non probat*. (8) Eadem prorsus narrat Nicephorus Callistus. (9) Scriptores hi duplici de caussa Armenios reprehendunt, tum quod azymo uterentur, tum quod nihil aquæ vino admiscerent. Quod spectat ad primum, id nemo mirabitur, qui non ignoret, auctores illos post conflatum Græcorum schisma vixisse, & Latinæ ipsi Ecclesiæ eam ob rem obtrectasse. Quod attinet ad alterum, Armeniorum nonnulli ad hæresim Jacobitarum medio fere sæculo VI. delapsi, in eos, aliosque errores inciderant. Demetrius insuper, ac Nicephorus autumant, morem consecrandi azymum, & aquam vino non admiscendi contrarium esse consuetudini Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ Traditioni: qua in re longe vehementerque falluntur. Quamvis enim Catholica Ecclesia sequens Traditionem vino aquam admisceat; numquam tamen azymi usum reprehendit: ac propterea id, quod ipsi Traditionem Ecclesiasticam & Apostolicam vocant, nullo modo ad azymi consecrationem pertinet. Demum citati Scriptores negant, Armenios morem illum accepisse a S. Gregorio primo eorum Episcopo. At credendum ne magis est Græcis hisce recentioribus, qui nullam, cur id afferant, rationem, nullum testem proferunt, an veteribus Armeniorum

(8) In Bibliotheca Patrum tom. 12. pag. 814., & apud Bonam lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 8.
(9) Ecclesiasticæ Historiæ lib. 18. cap. 54. pag. 885.

rum doctoribus, qui de Ecclesiæ suæ Traditione testantur? Profecto Synodus *Trullana* seu *Quinisexta* anno 692. Constantinopoli in *Trullo* celebrata, (10) quæ contra Armenios multa decrevit, atque inter cetera can. 32. sanxit, ut aquam vino admiscerent, Armenios de consecratione azymi nullo modo arcessit. (11) Quid ita? quia nimirum illius Synodi Patres existimarunt, azymi consecrandi morem non esse errorem Traditioni contrarium, sed Ecclesiæ Armeniorum consuetudinem, quam redarguere ausi non sunt, quod uno aut duobus ante sæculis toti Græcæ Ecclesiæ communis erat.

Accedit, quod cum Mauritius Imperator, qui anno 582. Tiberio II. successit, Armenia potitus omnes hujus provinciæ Episcopos Constantinopolim vocasset, Moses Catholicus, (12) qui locum S. Gregorii sedemque primam tenebat, illuc ire recusavit, *dicens*: Absit, ut transeam fluvium Azat, vel furno coctum comedam, aut calidum bibam. (13) *Simili quoque ratione Episcopi provinciæ Assprouran, quotquot sub Persarum ditione erant*, (14) Constantinopolim se conferre noluerunt. Hinc colligere licet, primum quidem Arme-

(10) Vide annotationem 1. ad Sergium I. Pontif. LXXXVI.

(11) Apud Labbeum tom. 6. Conc. pag. 1156.

(12) Nomen est dignitatis, & Primatem seu Patriarcham significat, *quem ipsi* (Armenii) *Catholicon, id est universalem propter infinitum, id est amplius quam mille Episcoporum sub se habentem numerum, vocant*: ut scribit Otto Frisingensis lib. 7. Chron. cap. 32. pag. 146. & apud Lab. tom. 10. Conc. pag. 1043. & Ducangium in Glossario V. 3. *Catholicus*.

(13) *Alludens nimirum ad ritum Græcorum in pane fermentato & in furno cocto consecrantium, & aquam calidam Calici miscentium*. Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 8.

(14) Narratio de rebus Armeniorum in Bibl. Patr. tom. 12. pag. 816.

menios ita addictos fuisse ac devotos Traditioni antiquæ, juxta quam azymo utebantur, ut a Græcis fermentatum consecrantibus scandalum paterentur, atque ob id nollent cum illis communicare: deinde vero illud etiam sequitur, fermentati usum non oppido antiquum inter Græcos fuisse: quandoquidem si Episcopi Constantinopolitano Patriarchæ subjecti semper fermentatum adhibuissent, id Armenii nullo modo ignorassent. Qua igitur de caussa Armenii, qui ante finem sæculi VI. semper cum Episcopis Patriarchatus Constantinopolitani communicarant, ut demonstrant Concilia, quibus illi una cum istis interfuere, postea sub finem ejusdem sæculi id facere recusarunt? Quia nimirum Græci Eucharistiæ materiam mutaverant, & fermentatum in azymi locum substituerant.

Neque existimandum est, Armenios tunc temporis omni ex parte Catholicos non fuisse. Namque Armeniorum Episcopi anno 553. præsentes adfuere Concilio Constantinopolitano II. Oecumenico V., quod Vigilio consentiente celebratum est. (15) Quamquam sive Catholici, sive hæretici Armenii fuerint, certum est, eos numquam ad hanc usque diem azymi usum intermisisse. S. Nicon natione Armenius, qui sub finem sæculi X. floruit, omnium primus ceteris Armeniorum erroribus illum etiam annumeravit, quod azymo uterentur. *In pane mystico*, inquit, *utuntur azymis, & in Sanctum Calicem aquam non immittunt*. (16) At vir sanctus aut injuria Armenios reprehendit, cum Episcopi anno 692. in

 Trul-

(15) Eadem Narratio ibidem pag. 815. Vide annotat. 11. ad Vigilium Pontif. LXI.

(16) De pessimorum Armeniorum pessima religione. In Bibl. Patr. tom. 25. pag. 328. & in Cotelerii notis ad Patres Apostolicos tom. 1. pag. 238. Constitut. Apostol. lib. 2. cap. 24.

Trullo congregati ea ſolum de cauſſa exauctorationem Armeniis comminati ſint, *quod vinum tantum in ſacra menſa offerrent*, *aquam illi non miſcentes*, (17) aut ideo reprehendit, quod non ſequerentur morem conſecrandi fermentati, qui inter Græcos cœperat eſſe communis.

Adde iſtuc anathema, quo Græci poſtremo ſchiſmate a Latinis diviſi, Armenios ad Græcam Eccleſiam redeuntes cogunt errorem ejurare: *Si quis in panem oblationis non immittit fermentum & ſal*, *nec aquam cum vino in Sanctum Calicem*, *anathema ſit*. (18) Nonne verba hæc indicant, Armenios poſt ſeparationem Eccleſiæ Græcæ a Latina ſervaſſe antiquum morem ſuum azymi conſecrandi?

Quid quod Michael Cerularius Patriarchis Alexandrino & Hieroſolymitano in crimine ponit, quod *non ſolum alios azymis utentes recipiunt*, *ſed etiam ipſi aliquando in azymis ſacrum conficiunt ſacrificium?* (19) Nonne viri ſchiſmatici querela hæc videtur ſignificare, Alexandrinam & Hieroſolymitanam Eccleſiam ante ſchiſma azymo uſam eſſe, ac noluiſſe azymis rejectis Græcorum ſchiſmaticorum exemplum ſequi? Nonne credibile eſt, pleroſque Orientis Epiſcopos, qui a Fide Catholica defecerant, diſciplinam quoque ad materiam Euchariſtiæ pertinentem mutaſſe, *ne Romanorum Eccleſiam imitari*

(17) Can. 32. apud Lab. tom. 6. Conc. pag. 1156.

(18) Ita legitur in veteri formula ab Joanne Baptiſta Cotelerio inſerta notis ad lib. 5. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 13. pag. 317., quæ inſcribitur: *Renuntiatio hæreticorum Armeniorum. Quomodo debeant anathematizare, cum ad Fidem Orthodoxam Romanam redeunt*. Nomine autem *Fidei Romanæ*, ſeu Romanorum intelligi Græcos tum hic, tum apud Theorianum in Dialogo adverſus Armenios, tum paſſim apud alios Scriptores, manifeſtum eſt, ut ait Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 8.

(19) In epiſtola ad Petrum Patriarcham Antiochenum apud Baronium ad an. 1054. §. 32. Vide annotat. 4. ad S. Nicolaum I. Pontif. CVII.

ri viderentur? (20) Quis enim non sibi facile persuadeat, tot Patriarchas & Episcopos, aut illegitimos aut hæreticos, pulcrum existimasse ac gloriosum, diversos a Catholicis ritus etiam in maximo totius Christianæ religionis Sacramento amplecti; ut hac veluti tessera ab Orthodoxis discernerentur? Num mirum sit, Græcos hujusmodi Episcopos id facinus ante sæculum VII. admisisse; quod postremo schismate Græci perpetrarunt; qui *postquam tunicam Domini inconsutilem diviserunt, ut perpetuæ divisionis scandalum interponerent, Sacrificii ritum* (fermentato pane in locum azymi substituto) *temere mutavere?* (21) Hactenus sunt conjecturæ, quæ aptissimæ videntur ad persuadendum, etiam apud Græcos primis Christi sæculis azyma in usu fuisse: quam sententiam contrariorum locorum dissolutio magis confirmabit.

Primus omnium dissolvendus est locus Joannis Grammatici Alexandrini, cognomento Philoponi, quo in primis auctore sententiæ suæ adversarii utuntur. Is homo sexti sæculi contendit, Christum Dominum pridie mortem suam non celebrasse Pascha legitimum; eoque in azymis Eucharistiam non instituisse: quandoquidem ait, si Christus sub specie panis azymi corpus suum discipulis dedisset, fore ut id etiam tum in Ecclesia fieret. (22) Id vero totum evertitur hac responsione. Nam omnis Ecclesia Orientalis prio-

(20) Jacobus Cardinalis de Vitriaco in Historia Orientali cap. 38. apud Mabillonium Dissertat. de azymo & fermentato. Cap. 3. pag. 530.

(21) Innocentius III. lib. 4. Mysteriorum Missæ extremo cap. 4.

(22) Ecce verba ejus apud Mabillonium Dissertat. cit. cap. 3. pag. 531.: *Nam nihil horum in Cœna contigit, ut jam dixi, neque azymum proprii Corporis antitypum discipulis suis Christus dedit. Nam & hoc etiam nunc fieret.*

ribus sæculis credidit, atque adeo pro certo habuit, Christum ultimam cœnam diebus azymorum peregisse. Asianorum Ecclesiæ morem, quem sequebantur, celebrandi Paschæ Luna XIV. defendebant exemplo Christi, qui eo die Paschalem agnum comederat. (23) Origenes Tract. 25. in Matth. asserit, Christum *more Judaico* Pascha ultimum celebrasse. Origenem secuti sunt Theophilus, S. Cyrillus, S. Proterius Alexandrini Patriarchæ, (24) S. Epiphanius Hær. 30. §. 22. Theodoretus quæst. 24. in Exodum, & S. Joannes Chrysostomus Hom. 81., & 85. in Matth. Quæ opinio inter Græcos adeo communis fuit, ut Photius in Bibliotheca Cod. 116. (25) scripserit, non modo S. Joannem Chrisostomum, sed etiam omnem Græcam Ecclesiam docere, Pascha legitimum a Christo celebratum fuisse. Quod si ita est, profecto consequitur, Græcos prioribus Christi sæculis panem sine fermento consecrasse, quod non fecissent, si Salvatorem pane fermentato usum scivissent: ac proinde Græcos juxta, atque Latinos azymi consecrandi morem ab Apostolis ac-

(23) Mabillonius ibidem cap. 1. pag. 527.: *Nulla vero caussa videtur, cur Asiatici tantopere morem suum retinere studuerint, nisi quod Christum ipsa die Lunæ quarta decima ad Legis præscriptum Pascha peregisse ex majoribus accepissent.*

(24) Horum *sententia hac in re eo majoris est ponderis, quod antiqui Patres statuendi quotannis Paschalis festi* omnem curam Alexandrino Episcopo delegarunt, *referente Leonis Papæ I. epistola* 94. alias 64. *ad Marcianum*. Quoniam apud Ægyptios hujus supputationis antiquitus tradita videbatur esse peritia, per quam qui annis singulis dies prædictæ solemnitatis eveniret, Sedi Apostolicæ indicaretur, ut hujus scripti ad longinquiores Ecclesias judicium generaliter percurreret. *Hac enim peritia facile edocti erant, quo die incidisset Paschale festum eo anno, quo Christus extremum Pascha celebravit*. Idem Mabillonius Dissertatione memorata cap. 1. pag. 528.

(25) Verba ipsa Photii sunt in superiore Disputatione de azymo Latinorum pag. 110.

accepisse, & illos quidem, ut Christum imitarentur, per aliquot sæcula, hos vero usque ad hanc diem constanter ac religiose servasse. Quare ex testimonio Philoponi illud unum videtur confici, morem fermentati consecrandi id ætatis in aliqua peculiari Ecclesia obtinuisse, non autem fuisse toti Græcæ Ecclesiæ communem, neque Græcos pane fermentato semper usos esse. Sed esto Græca Ecclesia Philoponi ætate fermentato usa fuerit. Quomodo fermentati usum illum à primis usque Christi sæculis repetendum esse probabis? Certe aut auctoritate, aut Traditione. At auctorum testimonia certa & explorata nulla sunt. Traditionis vero fundamentum quodnam erit? Num locus Philoponi? at Philoponus nihil dicit? Num Ecclesiarum consensus? at de eo haudquaquam constat.

Id constabit, inquies, ex S. Augustini, & Irenæi doctrina, juxta quam perpetuus azymorum usus apud Latinos ab Apostolis in Disputatione superiore deductus est, cum saltem Cerularii ætate Græca Ecclesia omnis fermentatum communiter adhiberet. Nihil minus. Nam tempore Cerularii Ecclesiæ Patriarchales, ne quid de aliis dicam, ab antiqua disciplina jam desciverant, instigantibus Episcopis schismaticis & hæreticis, qui sedes illas subinde occupaverant. Atque hæc ipsa Patriarcharum successio vel intermissa fuit, vel omnino cessavit. Post captam a Saracenis Hierosolymam anno 633. ad finem usque sæculi XI., cum Latini Urbem illam in suam ditionem redegerunt, quinque aut ad summum sex tanto temporis intervallo numerantur Patriarchæ Hierosolymorum. Successio vero Patriarcharum Alexandrinorum licet usque ad medium ferme sæculum VIII. legitima haberetur; difficile tamen fuerit eos nominatim recensere, qui titulo duntaxat Pa-

triarchæ fuerunt per id tempus, quo Alexandria barbarorum dominatu pressa & afflicta est. Quid Antiochia? Nonne ab Saracenis circiter annum Christi 685. occupata, per tria ferme sæcula nullos Episcopos habuit, aut saltem eorum nomina nos adhuc latent? De Constantinopolitana tandem nihil dico. Illam enim ab Apostolis fundatam non fuisse, nemo ignorat. Ex his, ut arbitror, patet, usum fermentati apud Græcos non posse secundum doctrinam S. Irenæi ab Apostolis deduci. Etenim is requirit non solum, ut communis mos sit, ut ab Apostolica institutione derivari queat: sed etiam ut successio legitima Episcoporum illius Ecclesiæ, in qua mos ejusmodi servatur, numquam interrupta fuerit.

Qui locum Philoponi maxime urget, ut ostendat, *fermentati usum ante memoriam omnem apud Græcos invaluisse*, (26) idem sententiam suam probare nititur hoc etiam modo. Orientalem Ecclesiam ipso Christianæ religionis exordio, ut ex epistola Irenæi narrat Eusebius lib. 5. Hist. Eccl. cap. 24., servasse ritus ab Ecclesiæ Occidentalis ritibus diversos; quam diversitatem per varias Ecclesias *in mysticis Sacrificiis* agnoscit etiam Photius epist. 64. ideoque fieri potuisse, ut Ecclesia utraque panem diversum ad Eucharistiam conficiendam adhiberet. Hanc conjecturam confirmari auctoritate Origenis in Matth. cap. XVI. 16., ubi disserens de fermento Pharisæorum: *An non*, inquit, *& aliquando fermentatum offert super Altare?*

Aliud testimonium desumit ex Chronico MS. Datii Episcopi Mediolanensis qui medio sæculo sexto vixit. Quo in Chronico dicitur S. Ambrosius *Græcorum Ecclesiam in plurimis officiis venerabiliter imitatus fuisse, & sacrificium eorum, scilicet*

(26) Mabillonius Differtat. cit. cap. 3. pag. 531. & 532.

licet fermentatum, cum nostro azymo in celeberrimis Festivitatibus, maxime in Resurrectione Domini benedixisse.

Profert insuper testimonium Humberti Cardinalis in Responsione ad Nicetam, ubi aperte innuit, tempore Synodi VI., quæ anno 680. habita est, (27) Græcos alio pane usos esse, quam Latinos.

Illud denique addit, *quod Græci ante schisma Photianum pane denso & integro, iisdem omnino instrumentis, atque ritibus utebantur in Liturgia sacra, quibus etiam nunc utuntur*: atque *ex eo quod de pane integro & denso coronulam lanceola demebant in sacrificium, colligit, panes ab ipsis tum adhibitos fuisse crassos & inflatos, quales in usum communem cedunt, id est fermentatos.*

Verum hæc indicia omnia levissima sunt. Nam nec Eusebius, nec Photius aliquid dicunt, quod panem fermentatum, aut azymum indicare possit. Quod spectat ad Origenem, primum non constat, utrum de Veteris, an Novi Testamenti sacrificio loquatur: deinde si *aliquando fermentatum offertur super Altare*, ergo non semper, ut volunt adversarii: ergo nonnumquam etiam azyma. Postea, si quidem Origenis mentem assequor, tantum abest, ut fermentatum offerri asserat, ut etiam contrarium significet. Nam juxta editionem Petri Danielis Huetii: Οὔτω δὲ, inquit, μήποτε ζύμη ἂν προσφέρηται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. *Ita autem numquam fermentum offertur super Altare:* (28) Duæ vero negantes particulæ apud Græcos vehementius negant.

Porro Chronicon Datii nihil officit assertioni nostræ. Præterquamquod enim non est credibile, S. Ambrosium duplici panis genere fermentato & azy-

(27) Vide annotat. 1. ad S. Agathonem Pontif. LXXXI.
(28) Part. 1. pag. 271. edit. Rothom. anno 1668. in fol.

azymo usum esse, opus illud falso Datii nominè inscriptum observarunt viri doctissimi Pagius, Menardus, Bona: quin Mabillonius ipse, qui eo usus est, fatetur *non licere sibi de hujus Chronici auctoritate certo pronuntiare*. (29)

Jam vero certum est, quidquid dicat Cardinalis Humbertus, nullam in Synodo VI. factam azymi aut fermentati mentionem.

Quod spectat ad extremum non apparet, cur panis azymus talis esse non potuerit, qualem tunc Græci adhibebant, densus, integer, crassus & inflatus. Et lanceolæ usum recentem & novum esse, advertit Jacobus Goar in Euchologio pag. 116.

Qui sententiæ de perpetuo apud Græcos usu fermentati consentit, eam conatur *aliis indiciis stabilire*. (30) Recitat primo loco Græcorum Patrum testimonia, qui panem consecrandum appellant *communem*. (31)

Subjungit acerrimas Græcorum querimonias adversus nationes throno Patriarchali Constantino-

po-

(29) Mabillonius Differtat. De azymo ac fermentato cap. 6. pag. 534. Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 7. Menardus in Librum Sacramentorum S. Gregorii tom. 3. pag. 586. Pagius ad an. 552. §. 27.

(30) Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 7.

(31) Justini Martyris, qui *prope finem secundæ Apologiæ sermonem habens de Sacrificio Missæ*: Non enim, *ait*, ita sumimus ut communem panem, & communem potum, *sive ut alius interpres vertit*, ut vulgarem panem, & vulgare poculum. *Irenæi lib.* 4. *cap.* 34. Jam non communis panis est, sed Eucharistia. *Gregorii Nysseni Orat. in baptismum Christi:* Panis item panis est initio communis, sed ubi eum mysterium sacrificaverit, Corpus Christi fit & dicitur. *Cyrilli Hierosolymitani Catech. mystag.* 3.: Panis Eucharistiæ post Spiritus Sancti invocationem non amplius est panis communis, sed Corpus Christi. *Isidori Pelusiotæ lib.* 1. *epist.* 109.: Spiritus Sanctus in mystica mensa communem panem Christi corpus facit.

politano subjectas, quæ azymis præter communem usum uti cœperant.

Addit, ob eumdem usum azymorum reprehensos esse Armenios, eumdemque usum apud illos cœpisse circa tempora Synodi VI. Generalis, postquam defecerant ad hæresim Eutychianam, ex decreto Conciliabuli in Urbe Manaschierti in finibus Hircaniæ ab Joanne Ozniensi Patriarcha coacti, ut narrat Clemens Galanus Part. 1. Conciliationis Ecclesiæ Armenæ cum Romana cap. 17. pag. 201. (32)

Ad primum respondeo, sanctos illos Patres, ut cuilibet eorum verba attente perpendenti perspicuum fiet, sumere vocabulum *panis communis* non proprie & prout opponitur pani azymo, sed quatenus opponitur pani consecrato, seu Corpori Christi. Quamquam quid prohibet, quominus etiam panis azymus panis communis dicatur? Nonne ex eadem materia constat, ac fermentatus? Nonne, ut ipse Eminentissimus Bona Cornelii Celsi auctoritatem secutus fatetur, panem utrumque azymum & fermentatum Romani, ac gentes aliæ adhibere communiter consueverunt?

Neque ex Græcorum querimoniis adversus eos, qui azymo uterentur, aliquid conficiunt. Nullus enim scriptor in medium adduci potest, qui insurrexerit contra Ecclesias azymum consecrantes ante S. Niconem, qui sub finem sæculi X. obiit. Nam quod spectat ad Ebionitas, numquam S. Epiphanius illos coarguit, quod azymis uterentur, quo-

(32) Ejus verba sunt: *Hic* (Joannes Ozniensis Patriarcha) *jussu Homaris Saracenorum Ducis*, *& auxilio Caliphæ Babylonis synodum congregavit in Urbe Manaschierti in confinibus Hircaniæ provinciæ*, *ubi convenientibus cum Armeniis sex Assyriis Episcopis*, *definita fuit in Christo una natura*, *una voluntas*, *& una operatio; fueruntque a sacris ablata mysteriis fermentum & aqua*, *canoneque statutum est*, *non esse amplius in sacrificiis aquam vino miscendam*,

quoniam ea in re Sanctos imitabantur, sed tantum quod aliam mysterii partem aqua sola perficerent. At enim Ebionæi imitati sunt Sanctos quoad *ipsa mysteria, non eorum materiam: alioquin dicendum foret, eos aquam quoque adhibuisse ad imitationem Sanctornm*, (33) cum S. Epiphanius utramque conjungat. Acuta sane interpretatio, & ad evadendum quidem apta, ad sensum vero ac mentem Epiphanii minime accommodata. *Mysteria perficiunt per azyma*, ait S. Epiphanius. Num dici potest, verba hæc ad ipsa tantum Mysteria, ac non potius ad Sacrificii materiam pertinere? Verum quidem est, Ebionitas aquam solam consecrare solitos: at hoc id non est, in quo illi Sanctos imitabantur, neque id S. Epiphanius significare voluit. Duo enim inter se distinguit, ac dicit, Ebionæos secutos exemplum Sanctorum usos esse azymo, deinde e vestigio subjungit, illos ad aliam Sacrificii partem conficiendam adhibuisse aquam solam, qui unus erat ex erroribus Ebionitarum. (34)

Tandem quod pertinet ad id, quod tertio loco objectum est: non nego, Græcos ante tempora Synodi VI. fermentato uti cœpisse: id enim docet supra allatus Philoponi locus: nego tamen, Galani testimonio probari, morem hujusmodi communem in Ecclesia Græca fuisse, & Armenios eo tempore pane azymo sacrum facere cœpisse. Nam centum & amplius ante annis azymus apud Armenios sacrificalis erat: siquidem, ut supra dictum est, Moses Armeniorum Catholicus ideo Constantinopolim ire recusavit, ne ibi fermentum sacrificare cogeretur. Neque in Conci-

(33) Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 23. §. 5.

(34) Sunt hæc S. Epiphanii verba ad verbum de Græcis expressa: *Mysteria vero videlicet perficiunt secundum imitationem Sanctorum in Ecclesia ab anno in annum per azyma, & aliam partem Mysterii per aquam solam.*

cilio Manaschierti habito Armenii anathema contra Synodum Chalcedonensem dixerunt, sed in conventu anno 554., centum & tribus annis post Concilium Oecumenicum IV. celebrato in Urbe Tiben, quo tempore Armeniorum nonnulli ejurata fide Catholica Eutychianis adhæserunt, seque ab societate Ecclesiæ separarunt. In hoc autem Tibinensi conventiculo nulla mentio facta est de sacrificio azymorum, se l rejectæ tantum sunt Traditiones aliquæ, quas Armenii a S. Gregorio primo ipsorum Patriarcha, aliisque majoribus acceperant. (35) Sed de azymo Græcorum jam satis est argumenti.

Quo autem tempore ab usu azymi consecrandi recesserint, nihil certi videtur posse constitui. Existimaverim, Græcos illorum quinquaginta annorum spatio, qui a medio sæculo VI. ad initium sæculi VII. numerantur, azyma abiecisse. Sane Philoponus testatur, Græcos exeunte sæculo VI. panem fermentatum usurpasse, quamvis non designet Ecclesiam, quæ eo uteretur, nec significet quam antiquus & communis hic usus fuerit. Id etiam certum est, ritum illum in omni Græca Ecclesia usurpatum non fuisse. Etenim Ecclesiæ Catholico Armeniorum subjectæ, quæ magnam Ecclesiæ Græcæ partem constituebant, cum mille & amplius essent, azymo utebantur: quod, ut supra dixi, in caussa fuit, cur Moses Armeniorum Patriarcha, aliique Episcopi a Mauricio Imperatore arcessiti Constantinopolim ire recusaverint. Præterea Armenii, ut pariter dictum est, anno 553. interfuerunt Concilio Oecum. V. Constantinopolitano II., unde colligas, Ecclesiam Constantinopolitanam azymo tunc uti consuevisse.

(35) Constant hæc ex Narratione de rebus Armeniorum in Bibl. Patr. tom. 12. pag. 816. & 817. Vide Pagium ad an. 552. §. 24.

se. Nam alioquin Armeniorum Episcopi recusassent communicare cum Episcopis subjectis Patriarchæ Constantinopolitano, quemadmodum postea Moses Catholicus, aliique Antistites fecerunt, eam solum ob rem, ne furno coctum panem, hoc est fermentatum comederent. Inferre ex his licet, ab anno 553. ad finem sæculi VI. Ecclesiam Constantinopolitanam, azymo ablegato, fermentatum adhibere cœpisse: cujus exemplum, utpote obtinentis locum principem inter Græcas Ecclesias, imitantibus subinde aliis Ecclesiis, fermentati usus paulatim usque ad ultimum schisma increverit. Hinc Michael Cerularius, ejusque sectatores obtrectare Latinæ Ecclesiæ non dubitarunt, quod panem azymum consecraret, quamvis eorum decessores morem istum tamquam legitimum, aut saltem indifferentem respexissent. Neque enim Patres Synodi Quinisextæ anno *692*. celebratæ vitio Armeniis dederunt, quod azymo ad rem divinam faciendam uterentur.

Sed perge porro. Ab anno 553. usque ad sæculi finem quatuor Patriarchæ Constantinopolitanam sedem tenuerunt. Mennæ anno 552. vita functo anno eodem suffectus est Eutychius, qui statim per litteras rogavit Vigilium Pontificem, ut Concilium indiceret dirimendæ controversiæ *trium Capitulorum*, quæ Ecclesiam perturbabat. (*36*) Annuit Pontifex, & Synodus, quæ locum inter Oecumenicas quintum obtinet, eodem anno 553. Constantinopoli habita est. Paullo post, cum Eutychius Justinianum Imperatorem in novum errorem lapsum castigasset, Imperator ira percitus, conventu anno *563*. coacto, Patriarchatum illi abrogavit, & *Joannem Exscholasticum magna*

(*36*) Vide annotat. 3. ad Vigilium Pontificem LXI.

gnæ Antiochiæ Responsalem, (37) Constantinopoli agentem, in ejus locum suffecit, annitentibus hæreticis, quibus adhæserat. Joannes iste, tertius hoc nomine, se pro Patriarcha gessit usque ad annum 577., quo obiit diem supremum, & *Eutychius thronum Constantinopolitanum secundo accepit*. (38) Eutychio anno 582. subrogatus est Joannes IV. cognomine *Jejunator*, quem cum Eutychius morti proximus sibi suffectum iri prævidisset, eumque nosset intus & in cute, professus est, se electionem hujusmodi non probare. Concilio ex Episcopis, qui erant Constantinopoli, & propius aberant, congregato, ut caussam Gregorii Antiocheni cognosceret, nomen Episcopi *Oecumenici* seu *Universalis* sibi arrogavit. Id ægre tulit Pelagius II. Pontifex Romanus, ejusque successor Gregorius Magnus, quo regnante, Joannes novum & superbum nomen sibi arrogare perseverabat. (39) Joannem anno 596. excepit Cyriacus. Hic quoque cum *Oecumenici* titulum affectaret, eoque Concilium indixisset Constantinopolim, S. Gregorius ab ejus ambitione omnia metuens, epistolam ad Eusebium Thessalonicensem, & ad Episcopos Orientis dedit, (40) ut sese Cyriaci audaciæ ac temeritati opponerent, nec aliquid contra Canones usurpari ab eo finerent. Quare cum postea Phocas Imperator, Pontificatum administrante Bonifacio III. sanxisset, ne ulli Episcopo, nisi Romano, nomen *Oecume-*
ni-

(37) Theophanes in Chronographia pag. 162. edit. Venetæ.

(38) Idem Theophanes ibidem pag. 167.

(39) Idem S. Gregorius lib. 5. epist. 18. & 19. nomen Episcopi *universalis* dicit *novum*, *nefandum*, *stultum*, *superbum*, *perversum*, *elatum*, *temerarium*, *sceleratum*.

(40) Quæ est 68. libri 9.

nici tribueretur, (41) Cyriacus mœrore confectus anno *606.* e vivis excessit. (42)

Ex his, ut arbitror, non erit difficile credere, Joannem IV. aut Cyriacum morem antiquum azymi consecrandi mutare tentasse. Cum enim nomen Patriarchæ *Oecumenici* usurparint, cur non etiam fermentum induxerint, ut ab Ecclesia Romana magis sejungerentur, & Romanum Pontificem tamquam caput non agnoscerent? Nonne id vel ex eo credibile fit, quod hoc circiter tempore Moses Armeniorum Catholicus ire Constantinopolim abnuit, ne communicaret cum Patriarcha ejus Urbis, in qua fermentatus consecrabatur? Nonne ritum fermentati consecrandi valde recentem, ac proinde scandali plenum fuisse necesse est, cum hac una de caussa Armenii adventum suum Constantinopolim Mauricio excusaverint, quamvis aliam majoris momenti haberent? Nimirum satis erat, si Mauricium admonuissent, se Constantinopolim non venire propter ambitionem & arrogantiam Joannis IV. & Cyriaci, qui nomen Episcopi *Oecumenici* usurpabant, tum ne superbam usurpationem approbare viderentur, tum etiam ut ostenderent, se novis hisce *Oecumenicis* nullo modo subjectos, aut inferiores esse.

Ad hæc Philoponus, qui circa idem tempus Constantinopoli morabatur, composito Tractatu *De Pascha*, probare conatus est, Christum in ultima cœna non celebrasse Pascha legitimum, neque agnum, aut azyma comedisse, ideoque Eucharistiam non ex pane azymo, sed fermentato con-

(41) Anastasius Bibliothecarius in Vita Bonifacii III. tom. 1. pag. 117. & tom. 4. pag. 14. Paulus Diaconus de Gestis Langobardorum lib. 4. cap. 37., cujus verba sunt in Annotat. 2. ad Bonifacium III. Pontif. LXVIII.

(42) Pagius ad an. 552. §. 18. ad an. 553. §. 2. ad an. 563. §. 3. ad an. 578. §. 5. ad an. 582. §. *6.* ad an. 588. §. 7. ad an. 596. §. 2. ad an. *696.* §. 3.

confecisse. Id unum est Operis totius argumentum, nec ullum auctorem refellendum, aut novam opinionem convellendam sibi Philoponus proponit. Porro certum est, Græcos ab ipsis Ecclesiæ incunabulis credidisse, Pascha legitimum a Christo celebratum, & azymum panem adhibitum in Eucharistiæ institutione. Philoponus Alexandriæ altus atque educatus ignorare non poterat, Theophilum, Cyrillum, Proterum, aliosque Alexandrinorum Antistites, quibus cura ea a Patribus Nicænis demandata fuerat, ut quotannis Dominicum diem agendo Paschæ festo præstituerent, summumque Pontificem ea de re certiorem facerent, (43) ignorare, inquam, non poterat, Alexandrinos hosce Patriarchas pro certo habuisse, Christum usum esse pane azymo ad Eucharistiam instituendam. Undenam igitur illi venit in mentem opus aggredi, quo inauditam hactenus sententiam persuadere tentaret? Absurdum ne foret asserere, Philoponum in sua De Pascha disputatione id unum spectasse, ut recens inductum fermentati consecrandi morem defenderet, eique auctoritatem conciliaret? Nonne si concedas, Christum Dominum, ut ajebat Philoponus, non celebrasse Pascha legitimum, ac panem fermentatum ad sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum instituendum adhibuisse, azymi ablegatio & fermenti in ejus locum substitutio debuit magnam boni speciem præseferre? Profecto conjectura hæc conficere non nihil videtur, cum Græci ex hoc tempore hanc rationem unam pro fermento contra azymum afferre consueverint. Denique cum Philoponus in hæresim Tritheitarum lapsus esset, & librum, quo *corporum resurrectionem rejicit*, composuisset, itemque alium *adversus sacram &* Oe-

(43) Vide annotat. 3. ad S. Victorem I. Pontif. XV. & paullo ante positam annotationem 24.

Oecumenicam quartam Synodum Chalcedonenſem, (44) non abhorret a veritate, eumdem ſcripſiſſe etiam tractatum de Paſcha, non modo ut recentem uſum fermentati ſtabiliret, verum etiam ut Epiſcopis mutationis iſtiuſmodi auctoribus gratificaretur, eorumque exiſtimationi ac famæ conſuleret, & ſchiſma inter Romanos Pontifices & Patriarchas Conſtantinopolitanos foveret. Non erit autem omnino incredibile, hanc fermentati ſubſtitutionem in locum azymi paulatim confirmatam in Patriarchatu Conſtantinopolitano ſub quinque aut ſex hæreticis Patriarchis, qui ſedem illam uſque ad annum 658. occuparunt: aliaſque Orientis Eccleſias Conſtantinopolitanæ exemplum uſque ad ultimum ſchiſma ſecutas fuiſſe.

(44) Photius in Bibliotheca Cod. 22. pag. 14. cod. 55. pag. 46. Nicephorus lib. 18. Hiſt. Eccl. cap. 46. 47. & 50. tom. 2. pag. 872. 873. & 878. Leontius de Sectis art. 5. tom. 9. Bibl. Patr. pag. 668. Baronius ad an. 535. §. 76.

DIS-

DISPUTATIO XII.

De baptismo Constantini Magni Imperatoris.

CElebris est inter Historicos controversia de baptismo Constantini, aliis Romæ ab Silvestro I. baptizatum contendentibus, aliis apud Nicomediam sub finem vitæ ac propediem moriturum. Proferam, quæ in utramque partem dicuntur, relicturus aliis utrum eorum verius malint videri.

Constantinus Magnus, cum Imperii annum fere tricesimum secundum, ætatis vero quartum supra sexagesimum, corpore usque & animo valens explesset, morbum tandem anno Christi 337. post Festum Paschale nactus est. (1) *Itaque ad aquas calidas Civitatis suæ* (2) *progressus, inde Helenopolim delatus est,* (3) *ut aquis calidis, quæ juxta illam Urbem sitæ sunt, uteretur. Sed cum morbum ingravescere sensisset, lavacrum quidem distulit. Helenopoli autem* (4) *in Templo Martyrum diu commoratus, supplicationes & preces obtulit Deo. Cumque extremum vitæ diem sibi jam imminere sentiret, tempus tandem adesse existimavit, quo totius vitæ delicta expiaret; firmissime credens, quæcumque humanitus peccavisset, arcanorum verborum efficacia & salutari lavacro penitus esse delenda. Hæc cum apud se reputasset, genu flexo humi procumbens, veniam a Deo supplex poposcit peccata sua confitens* L *in*

(1) Eusebius De Vita Constantini lib. 4. cap. 53. 60. 61. Pagius ad an. 337. §. 34. Pascha eo anno incidit in diem Dominicum XV. Kal. Maji.
(2) Constantinopolis.
(3) Eusebius loco citato cap. 61. pag. 460.
(4) Socrates lib. 1. Hist. Eccl. cap. 39. pag. 62.

in ipso Martyrio, (5) *quo in loco manuum impositionem cum solemni precatione primum meruit accipere*: (6) *Hinc ad suburbana Nicomediæ digressus*, (7) *convocatis Episcopis*, *sic ad eos verba fecit*. Hoc erat tempus, quod jamdudum sperabam, cum incredibili cupiditate arderem, votisque omnibus desiderarem salutem in Deo consequi. Jam tempus est, ut signum illud, quod immortalitatem confert, nos quoque percipiamus: tempus

(5) Vide annotationem 7. Disputationis VI.

(6) Tunc primum factum esse Catechumenum Imperatorem Constantinum putat Valesius annotat. in hunc Eusebii locum pag. 226. Nam Catechumeni per manuum impositionem olim in Ecclesia fieri consueverunt; primum quidem *Audientes*, deinde vero *Competentes*, quibus nominibus duplex eorum classis designatur. Cum igitur Eusebius aperte tradat, Constantinum Helenopoli primum manuum impositionem accepisse, plane efficitur, ut antea Catechumenus non fuerit, sed tunc primum *Audientibus* annumeratus sit. Valesium sequitur Papebrochius apud Bollandum die vigesima prima Maji pag. 19. §. 24., & Norisius in Appendice ad Historiam Donatistarum Lect. 8. Operum tom. 4. pag. 659. Alii arbitrantur, Constantinum ea manuum impositione potius quam *Audientem*, creatum esse *Competentem*, & baptismi Candidatum. Sed vox illa *primum* excludit secundam manuum impositionem fieri solitam *Competentibus*, de qua Concilium Carthaginiense IV. can. 85. apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1206.

Tillemontius extrema annotat. 64. in Constantinum tom. 4. Historiæ Imperatorum pag. 659. opinatur, verbis Eusebii hanc subjectam fortasse sententiam: Cum Constantinus Baptismum Helenopoli petiisset, ibi in Ecclesia S. Luciani primum manus ei impositas, seu ut *Competens* fieret, seu exorcizaretur, quemadmodum fieri solet in primis cæremoniis baptismi: deinde reliquas cæremonias peractas Achyronæ, quo se transferri jusserat.

S. Hieronymus in Chronico ad an. 340. Operum tom. VIII. pag. 789.: *Constantinus, cum bellum pararet in Persas, in Ancyrone villa publica juxta Nicomediam moritur.*

(7) Aurelius Victor de Cæsaribus cap. 41.: Constantinus *rure proximo Nicomediæ (Achyronam vocant) excessit.*

Eutropius in Breviario Hist. Rom. lib. 10. extremo cap. 4. *Nicomediæ in villa publica obiit.*

pus est, ut salutaris signaculi participes fiamus. Equidem olim statueram id agere in flumine Jordane, (8) in quo Servator ipse ad exemplum nostrum lavacrum suscepisse memoratur. Sed Deus, qui optime novit ea, quæ nobis utilia sunt, hoc in loco nobis id ipsum exhibere dignatur. Proinde omnis removeatur dubitatio. (9) Nam si quidem Deus vitæ, mortisque arbiter, hic me diutius vitam agere voluerit, idque semel decretum est, ut in posterum una cum populo Dei permiscear, & in Ecclesiam adscitus cum reliquis omnibus orationum particeps fiam; eas vivendi leges mihi præscripturum me esse spondeo, quæ sint Deo dignæ. *Hæc cum dixisset, illi solemni ritu divinas cæremonias peregerunt; injunctisque ei quæ-*

(8) Valesius in hunc Eusebii locum pag. 226.: *Ne quis forte Constantinum temere reprehendat, qui illic baptizari ambierit, ubi Dominus olim a Joanne fuerat baptizatus, sciendum est, plerosque Christianorum idem tunc temporis obiisse. Ita Eusebius noster in Libro* De locis Hebraicis, *quem locum ita vertit Hieronymus:* Bethbaara trans Jordanem, ubi Joannes in pœnitentiam baptizabat: unde & usque hodie plurimi de fratribus, hoc est de numero credentium ibi renasci cupientes, vitali gurgite baptizantur.

Si Constantino *in optatis erat in Jordane flumine baptizari: quando opportunius id facere potuisset, quam anno ante obitum, cum Hierosolymam, ut ipsemet testatur* Eusebius lib. 4. De Vita Constantini cap. 43., *ex omnibus Orientis partibus ab eo vocati ad Templi dedicationem Episcopi convenere, cum præsertim imminens in Persas profectio ad id eum impellere debuisset?* Baronius ad an. 324. §. 45. Esto, potuerit tunc atque etiam antea Constantinus in Jordane commode baptizari. At non quæritur quando opportune in Jordane baptizari potuerit, sed quando revera baptizatus fuerit, & idonei probatique auctores testantur, sub finem vitæ prope Nicomediam baptismum suscepisse.

(9) *His verbis se ipsum accusat Constantinus, quod scilicet sacrum lavacrum nimis distulerit, quodque tamdiu quasi anceps ac dubius hæserit, nec Gentilium ritus ac cæremonias colens, nec Christianorum sacra suscipiens.* Valesius in citatum locum Eusebii pag. 227.

quæcumque necessaria erant, *sacrorum mysteriorum participem eum fecere. Solus igitur ex omnibus, qui umquam fuerunt Imperatoribus Constantinus, in Christi martyriis* (10) *renatus & consummatus est; & divino donatus signaculo exultavit spiritu, renovatusque est, ac divina luce repletus.* (11) Paullo amplius mense post susceptum baptismum, eodem anno Christi 337. *Feliciano & Titiano Consulibus, die undecimo Kalendas Junii* (12) Festo Pentecostes *circa meridiem migravit ad Dominum.*

Hæc

(10) Vox hæc sæpe significat Ecclesiam, ut dictum est annotat. 7. ad disputationem VI. Sed Tillemontius annotat. 65. in Constantinum tom. 4. Hist. Imper. pag. 659. dubitat, habeatne hic Eusebii locus eamdem significationem: quod videatur pro *martyriis* legendum esse *mysteriis*.

(11) Eusebius lib. 4. De Vita Constantini cap. 61. & 62. pag. 460.

Exemplum Patris Constantini secutus est degener filius Constantius, *qui, cum ad usque finem in impietate perseverasset, demum instante morte baptizari voluit ab Euzojo*, ut est apud S. Athanasium de Synodis §. 31. Philostorgium lib. 6. Hist. Eccl. cap. 5. & Socratem lib. 2. cap. 47.

(12) Socrates lib. 1. Hist. Eccl. cap. 40. pag. 63.

Cardinalis Norisius in Appendice ad Historiam Donatistarum Lect. 8. Operum tom. 4. pag. 660. *Neque vero mirum accidat, Constantinum baptisma ad mortem distulisse. Nam ea tempestate hoc Sacramentum longius nonnumquam protrahebatur, quod ex ipsis Imperatoribus Constantini filiis, & successoribus aperitur. Cur Constantinus filios, quos in Christiana religione educatos certum est, non curavit baptizandos? Constantem natu minorem paullo ante mortem, quæ contigit anno* 350., *a morte Patris* 13. *baptizatum ex Athanasio tradit* Baronius ad an. 324. §. 54., *qui tamen natus erat an.* 321. *licet Patres Ariminenses apud Athanasium* De Synodis, *non de Constante (ut cum interprete Nannio credidit Baronius) sed de ipso Constantino Patre, ex Græcis exemplaribus; ac ex ipsius sententiæ contextu locuti sint. Constantius Tauro & Florentio Coss. anno* 361. *morti proximus baptismum suscepit, S. Athanasio & Socrate testibus an.* 24. *a morte Patris; & tamen contra Magnentium tyrannum & Persas aliosque conflixit, & multa egit contra idololatriam & pro Christiana religione. Cur Constantinus*

Hæc Eusebius in Vita Constantini (13) anno tantum secundo aut tertio post ejus mortem, de ejusdem baptismo edidit, nullo modo significans,

L 3 a quo

nus filios adhuc pueros sacris undis non admovit? morti proximus id saltem non exegit? Valens Imperator anno Imperii III. baptismum suscepit: cum tamen ante baptismum fuerit Catholicæ religionis tenacissimus, ut auctores sunt Theodoretus ac S. Hieronymus: licet cum baptismo ab Eudoxio Constantinopolitano juramento adactus fuerit ad Arianum dogma fovendum. Valentinianus II. vivente Patre Catholico Imperatore non fuit baptizatus, eo vero mortuo imperavit annis 16. mensibus 5.; & cum D. Ambrosium in Gallias evocasset, ut ab eo sacris lymphis ablueretur, ab Eugenio tyranno occisus fuit: quem tamen concepto baptismi voto ac proposito salvatum scribit Ambrosius in Concione funebri ejusdem Valentiniani. Theodosius Imperator a Gratiano dictus, ingenti prælio Gothos vicit, atque ultra Histri ripas abegit. Cum vero Thessalonicæ morbo correptus ad mortem appropinquare videretur, ab Acholio Episcopo baptismum suscepit. Hic tamen a puero in Christiana religione fuerat a patre educatus. At inquies, si Constantinus ante mortem non fuerat baptizatus, cur ergo per id tempus, quo Donatistas comprimere studuit, Christianus Imperator *ab Augustino* (epist. 43. alias 162. cap. 7. & epist. 105. alias 166. cap. 3.) *appellatur? Nimirum quia Christianæ religionis cultum aperte profitebatur. Ita quidem Athanasius, ac Hilarius Constantium nondum baptizatum* Christianum *dixere*.

(13) Lib. 4. cap. 61. 62. & 64. pag. 460., & 461.

Gelasius Cyzicenus lib. 2. cap. 1. apud Lab. tom. 2. Conc. pag. 139. & Harduinum tom. 1. pag. 363. *Ille veri studiosissimus Eusebius.... Veterum Ecclesiasticorum Scriptorum fide dignissimus Eusebius*.

S. Hieronymus epist. 84. alias 65. §. 2. *Ecclesiasticam pulcre Eusebius historiam texuit, licet impietatis Arii apertissimus propugnator*.

Pelagius II. in Epist. ad Eliam Aquilejensem & alios Episcopos Istriæ cap. 21. pag. 633. tom. 5. Conc. Lab. *Quid in Historiographis inveniri Eusebio honorabilius potest?*

Baronius ad an. 324. §. 43.: *Eusebius Arianorum signifer in gratiam Constantii Imperatoris Ariani hæc conscripsit*, ne scribens *Constantinum Romæ a Silvestro Pontifice in fide Catholica baptizatum, impietatis & apostasiæ redargueret filium ejus Constantium Imperatorem, paternæ fidei desertorem & transfugam*.

Non

a quo potissimum baptizatus fuerit. Si enim ab Eusebio Nicomediensi Antistite baptizatum significare voluisset, ab loci Episcopo baptizatum dixisset, quandoquidem asserit alios fuisse apud Constantinum Episcopos, a quibus poterat pro arbitratu baptizari: quin etiam addit ad extremum, *illos solemni ritu divinas caeremonias peregisse*. (14)

Eusebii sententiam confirmant Socrates lib. 1. Hist. Eccl. cap. 39. Sozomenus lib. 2. cap. 34. Theodoretus lib. 1. cap. 32., cujus verba recitat ac

Non est verisimile, Eusebium mendacem fuisse in ea historiae parte, quae ad Arium & Arianorum caussam minime pertinebat, adhuc superstitibus, qui eum mendacii convincere facile poterant: & aliunde, quam ex rebus a Constantino Romae gestis, notum omnibus erat, Constantium ejus filium paternam fidem deseruisse: & Eusebium de baptismo Constantini falsa scribentem antiqui Scriptores Graeci ac Latini non probassent.

(14) Quare non est credendum iis, qui asserunt, Constantinum ab Eusebio Nicomediensi baptizatum. Neque id credidit Gelasius Cyzicenus, qui illum *baptismate tinctum refert ob Orthodoxo Sacerdote*. Photius in Bibliotheca extremo Cod. 88. pag. 210. ita scribit de ejusdem Gelasii Historia: *Desinit in Constantini Magni obitum, quando divino remissionis peccatorum lavacro suscepto, vitae hujus maculas, quas communi mortalium sorte contraxisse oportuerat, una eluit. Baptismate vero tinctum refert ab Orthodoxo Sacerdote, sacroque ritu, non, ut quidam prodiderunt, ab haereticorum aliquo. Longiorem autem hanc baptismati obvenisse moram, quod ipsis Jordanis fluminis aquis tingi vehementer optasset.*

Norisius in Appendice ad Hist. Donat. Lect. 8. pag. 657.: *Eusebius Nicomediensis dato libello subscripsit Synodum Nicaenam, & ipse Baronius in fine an.* 329. *testatur, Eusebium non ausum fuisse quidquam contra Synodum Nicaenam mutire. Cur igitur Imperator, qui Nicomediae in morbum incidit, baptismum sibi impertiri negasset ab Eusebio, quem rectae fidei Praesulem putabat, quique illius loci erat Episcopus? Praeterea Constantinum ab Eusebio Nicomediensi baptizatum unus Hieronymus scribit: alii enim antiqui Scriptores hoc tantum tradidere, Constantinum prope Nicomediam sacro baptismate tinctum.*

ac probat Evagrius lib. 3. cap. 41. Chronicon Paſchale ſeu Alexandrinum ad an. 337. Libellus Synodicus cap. 40. (15) Confirmant etiam *ex præcipuis Latinis Doctoribus duo, Hieronymus & Ambroſius. Et Hieronymus quidem plus etiam, quam oportebat, cum ſcripſit in Chronico:* (16) Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma declinavit: (17) *neque enim ille dicit vel ab Euſebio baptizatum, vel Arianum dogma amplexum: ſed id conſequens eſſe Hieronymus credidit. Melius Ambroſius in funere Theodoſii ait:* Cui (*Conſtantino*) licet baptiſmatis gratia in ultimis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quod primus Imperatorum credidit, & poſt ſe hæreditatem Fidei principibus dereliquit, magni meriti locum reperit. (18) *Hieronymum porro & Ambroſium habuiſſe Euſebio fidem, nihil ultra indagantes in re tali, etſi difficile creditu ſit, cum ambo diu Romæ habitaverint, & contrarium, ſi verum erat, centies*

(15) Apud Harduinum tom. 5. Conc. pag. 1506. apud Labbeum tom. 2. pag. 88. & apud Fabricium tom. XI. Bibliothecæ Græcæ pag. 202.

(16) In ſua videlicet ad Chronicon Euſebii adjectione ad an. 340. pag. 789. tom. 8. Operum S. Hieronymi.

(17) *Id eſt inclinare viſus eſt in eorum ſententiam, qui* Ὁμοούσιος *vocabulo abſtinendum cenſebant, non ut hæretico, ſed ut novo, ideoque ſcandalum generante apud eos, qui Nicænæ fidei omnino ſe adhærere profitebantur, perſuadebantque Imperatori, ut crederet, eos, qui vocabantur* Ariani, *voce illa ſuppreſſa, ad concordiam redituros. Talium, non vero ipſorum Arianorum tunc particeps erat Euſebius iſte, poſt obitum Conſtantini duntaxat ad Arianorum partes apertius tranſgreſſurus in Conciliabulo Antiocheno anni 341. Simili modo alibi Hieronymus ſcripſit propter receptam Valentis & Urſacii confeſſionem in ſpecie Catholicam, quod* ingemiſcens Orbis terrarum miratus eſt, ſe eſſe Arianum. Papebrochius in Commentario Hiſtorico de S. Conſtantino Magno cap. 2. §. 18. apud Bollandum die 21. Maji tom. 5. pag. 17.

(18) Tom. 2. pag. 1209.

ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς, καὶ πρὸς τὴν ὀφειλομένην εἰρήνην ἀνεχώρησεν, ἄτοπον εἶναι μετ' ἐκεῖνόν τι καινοτομεῖν: *Indecens & injustum videtur immutare aliquid eorum, quæ recte ac juste definita sunt, atque Nicææ communiter constituta coram gloriosissimo Constantino Patre tuo* (Constantium alloquitur) *& Imperatore*... Deinde iterum : *Cum sciamus etiam Constantinum post mortem quoque memoria dignum, conscriptam cum omni diligentia deliberationeque fidem exposuisse, atque adeo absurdum fore, postquam ille migraturus baptizatus est, & ad debitam sibi requiem transiit, innovare quidpiam*. (20)

Hos auctores secuti sunt Cardinales Nicolaus de Cusa (21) Jacobus Perronius, (22) Henricus Norisius. (23) Et quidem iis non consentire, idem est, atque fundamenta historiæ convellere. Etenim axioma est a Petro Daniele Huetio præpositum Demonstrationi Evangelicæ: *Omnis historia est verax, quæ res gestas ita narrat, uti narrantur in multis libris coætaneis, vel ætati proximis, qua res gestæ sunt*. (24) Hæc disputant, qui Constan-

(20) Papebrochius loco citato apud Bollandum die 21. Maji tom. 5. pag. 15. §. 12. & in Conatu Chronico Historico ad catalogum Pont. Rom. dissertat. 12. §. 12.

(21) Lib. 3. De Concordantia Catholica cap. 2. pag. 782.

(22) Apud Tillemontium annot. 65. in Constantinum Imperatorem tom. 4. pag. 660.

(23) In Appendice ad Historiam Donatistarum Lect. 8. Operum tom. 4. pag. 656.

(24) Axioma hoc est secundum, & confirmatur ab eodem Huetio pag. 14. edit. Parisiensis an. 1690.

Prosper Cardinalis Lambertinus; nunc Benedictus XIV. Pontifex Maximus, De Serv. Dei beatif. & Beat. canoniz. lib. 3. cap. 10. num. 9.: *Quæres quarto, quinam dicendi sint Auctores contemporanei*. *Scacchus* De notis & signis Sanctitatis, sect. 11. cap. 6. pag. 881. *respondet, Historicos, qui vixerunt intra quinquaginta annos ab obitu Servi Dei, aut Beati*, cu-

ſtantinum cenſent ſub finem vitæ baptiſmum ſuſcepiſſe.

Qui contra diſſerunt, ajunt, Acta S. Silveſtri teſtari, Conſtantinum Romæ baptizatum ab eodem Pontifice, & ſacri lavacri virtute a lepra liberatum: eadem Acta *a multis in Urbe Romana Catholicis legi* ſolita, teſte Gelaſio in Concilio Romano: (25) eademque ab Hadriano I. ad vindicandum cultum imaginum ſacrarum prolata in Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem. (26)

Euſebii ſectatores reſpondent, Baronium ipſum ad an. 315. §. 17. affirmare, Acta S. Silveſtri *non in omnibus vera eſſe, quæ hodie exſtant, nimirum deturpata compluribus (ut vidimus §. 12. & 13.) quæ aliunde irrepſerant, mendaciis*. (27) Cardinalem quoque Cajetanum in Summam D. Thomæ 3. part. quæſt. 69. art. 8. aſſerere, *nullius auctoritate conſtare, Conſtantinum mundatum a lepra in baptiſmo, quia geſta Silveſtri, ex quibus hoc videtur haberi, incertum habent*

cujus Vitam referunt, pro contemporaneis habendos eſſe: Quod ſi Hiſtorici vixerint etiam quinquaginta annis a tempore, quo vixit Dei Servus, de quo agitur, merentur attendi tamquam contemporanei. *Tillemontius, & Baillet auctoritatem non detrahunt Hiſtorico, licet poſt ſæculum ſcribenti*. *Launojus* in Tractatu de auctoritate negantis argumenti *tempus id protrahit ad annos circiter ducentos*. *Pater autem Honoratus* in ſæpe allegato tom. 1. De uſu Criticæ, diſſertat. 2. *ingenue admittit, hiſtoricam veritatem per tres utique aut quatuor hominum ætates ſuum tutum poſſe habere progreſſum: at periculis tamen deceptionis & hallucinationis expoſitam eſſe, ſi alicujus Scriptoris intra ſæculum ſcribentis præſidio ſit deſtituta*.

(25) Apud Labbeum tom. 4. Conc. pag. 1263.

(26) Apud eundem Lab. tom. 7. Conc. pag. 102.

(27) Baronium fere ſecutus mendacia illa colligit Labbeus tom. 1. Conc. pag. 1491. aliaque addit Janningus in Apologia Præliminari pro Actis Sanctorum menſis Junii tom. 1. pag. XXI. §. 60. ubi pag. XVI. & ſeqq. multa dicit pro Baptiſmo Conſtantini apud Nicomediam.

bent auctorem, ut patet in cap. Sancta Romana *dist.* 15. Cajetano accedere Sotum in 4. Sent. dist. 6. quæst. 1. extremo art. 6. Itaque *lepræ Constantinianæ testem gravem & probatum ex veteribus neminem esse:* (28) eamque ideo etiam refelli, quod Cyrillus Alexandrinus lib. 7. contra Julianum objicientem Christianis, quod eorum baptisma lepræ morbum non depelleret, statim respondisset, Constantinum decessorem ejus & socerum lepra laborantem accepisse a baptismate salutem pristinam. Quid enim magis obvium, quid commodius, & ad Apostatam refellendum efficacius? Nihil tamen hujusmodi respondisse S. Cyrillum, contentum dixisse, baptismum animi, non corporis morbis curandis a Christo Domino institutum esse.

Gelasium vero, qui Acta illa non recenset inter Apocrypha, imo dicit *a multis Catholicis legi*, hoc indicare solum, nihil in eis reperiri alienum ab Fide Catholica, nullumque ab eorum lectione periculum Fidelibus metuendum. Insuper posse ambigi, num Acta S. Silvestri, quæ supersunt, ea-

(28) Melchior Canus lib. 11. cap. 5. respon. ad 14.
Gotfridus Viterbiensis, qui sæculo XII. floruit, in Chron. part. 16. pag. 266. tom. 2. Scriptor. Rer. Germ. Pistorii: *Quod autem de lepra ejus legitur, videtur apocryphum, quia in nullis libris authenticis, neque in Chronicis reperitur.*

Nicolaus Cardinalis de Cusa lib. 3. De Concordantia Catholica cap. 2. pag. 782.: *Ego legi in* Vincentio Historiarum 24. lib. in fine, *secundum S. Hieronymum*, Constantinum *uxorem* Faustam, *& filium* Crispum *crudeliter occidisse*, *& in extremo vitæ ab* Eusebio *Nicomediæ Episcopo baptizatum*, *in Arianam hæresim declinasse*. A quo tempore, *inquit Hieronymus*, Ecclesiarum rapinæ & totius Orbis discordia secuta est usque in præsens tempus. *Ista libro* de Actibus Silvestri, *quem* Vincentius *dicit a quodam*, *cujus nomen ignorat*, *e Græco translatum*, *ut eodem libro* cap. 9. *habetur*, *manifeste contradicunt*. *Quis non crederet potius* Hieronymo *approbato*, *quam ignoti auctoris scripturis*, *quæ apocryphæ dicuntur*, *quando auctor ignoratur?*

eadem sint, atque illa, quæ ab Gelasio non improbantur. (29)

Hadrianum pariter in citata epistola eisdem Actis usum esse, quod ob qualemcumque antiquitatem conferre aliquid viderentur ad asserendam venerationem sacrarum imaginum. Inde colligi, vera esse Catholicæ Fidei dogmata, quæ in Actis illis continentur, non vera item & certa esse gesta omnia, quæ ibidem exponuntur. Recitatam quidem in Concilio Oecumenico VII. Hadriani epistolam, at non eam inde vim habuisse, ut certam in omnibus fidem facere debeat. Nec enim historias, quæ in Conciliis leguntur, omnes etiam pro veris approbari. (30)

Neque Actis S. Silvestri fidem conciliare Acta Liberii, in quibus *expressum habetur ex libro quodam, qui ibi citatur, Silvestri, Constantinum a lepræ morbo in baptismo Crucis signo liberatum*; (31) Acta enim illa ex eadem officina, unde Acta Silvestri, prodiisse, & multis *obsita mendis* dici a Baronio ad an. 324. §. 42. Et jure quidem ac merito. Qui enim id verisimile esse, quod est in iisdem Actis Liberii, nimirum ejus ætate miraculum Constantini per baptismum a lepra sanati, si verum fuit, in Urbis & Orbis totius conspectu patratum, ex hominum memoria ita deletum fuisse, ut Constantius ejus filius, ut est in eisdem Actis, *indignaretur, quod Liberius illud sparsisset in vulgus, ob eamque caussam gravia in eum comminaretur*? (32)

Neutris porro Actis pondus ullum addere Concilium Romanum, quod cap. 1. apud Lab. tom. 1. Conc.

(29) Baronius in Martyrologium Romanum 31. Decemb. *Gelasio teste*, cap. *Sancta Romana* 3. distinct. 15. *Acta Silvestri incerto auctore sunt scripta*.

(30) Vide Canum lib. 3. de locis cap. 5. quæst. 4.

(31) Baronius ad an. 324. §. 42.

(32) Baronius ibidem.

1. Conc. pag. 1545. & 1546. hæc habet : *Eodem tempore cum multi nobiles gauderent, quod Constantinus baptizatus a Silvestro Episcopo Urbis Romæ & mundatus fuisset a lepra*. Subdititium enim esse. Siquidem celebratum dici III. Kal. Julii anno 324. Constantino jam baptizato, ut autumant, præsente, quo anno toto, & mensibus aliquot anni superioris Constantinus bello Liciniano occupatus in Oriente versatus est. Præterea Photium ab hoc Concilio damnatum legi in ejusdem Concilii præfatione, cum multo post Photius natus fuerit, nec ante Concilium Sirmiense ejus hæresis damnata. (33)

Falsis Silvestri, Liberii, & Concilii Romani Actis deceptum Nicolaum I. epist. 8. ad Michaelem Imperatorem vocasse Silvestrum *Magni Constantini baptizatorem*. (34) Ex iisdem lacunis hausisse Gregorium Turonensem lib. 2. Hist. Franc. cap. 31., ubi de baptismo Clodovei loquitur ad hunc modum : *Procedit novus Constantinus ad lavacrum deleturus lepræ veteris morbum :* prorsus ut nihil mirum sit, Hadrianum I. Hincmarum, aliosque tum Græcos, tum Latinos de lepra Constantini veluti de re certa narravisse.

Eusebium secum non pugnare, nec ullo modo indicare, Constantinum multo ante mortem baptizatum fuisse, cum scribit lib. 4. De Vita Constantini cap. 22. : *Ipse vero utpote sacrorum mysteriorum particeps :* & cap. 57. subjungit : *Aderat jam magna Paschalis festi solemnitas, in qua Imperator vota Deo persolvens una cum ceteris pernoctavit*. Ab Eusebio enim Constantinum non ideo vocari *sacrorum mysteriorum participem*, quod bapti-

(33) Multa disputant huic sententiæ convenientia Cardinalis Norisius in Appendice ad Historiam Donatistarum Lect. 8. pag. 659. tom. 4. & Pagius ad an. 324. §. 17. & 18.
(34) Apud Labbeum tom. 8. Conc. pag. 305.

ptizatus esset, & ad communionem Sacramentorum cum Fidelibus admissus, sed quod mysteriorum, quæ Christus Salvator operatus est ad salutem generis humani, doctrina institutus esset; & fide sua jam particeps. Deindè Constantinum non dici ab Eusebio *participem* absolute, ut vertit Valesius, sed οἷά τινα μέτοχον ἱερῶν ὀργίων: *velut aliquem participem sacrorum mysteriorum*. Ab eodem Eusebio subjici quidem, Constantinum in Festo Paschæ vota Deo persolvisse, & pernoctasse cum ceteris; at non exprimi, utrum in Ecclesia, an in Palatio; ubi *quotidie statis horis se se includens, remotis arbitris solus cum solo colloquebatur Deo, & in genua provolutus ea, quibus opus haberet, supplici prece postulabat*. (35) Certe ab eodem Eusebio lib. 4. De Vita Constantini cap. 62. Constantinum ea loquentem induci; quæ ipsum ostendant, numquam in Ecclesia una cum populo Dei preces ad Deum fudisse. Ista enim esse verba ejus: *Si Deus vitæ, mortisque arbiter hic me diutius vitam agere voluerit; idque semel decretum est, ut in posterum una cum populo Dei permiscear, & in Ecclesiam adscitus cum reliquis omnibus orationum particeps fiam; eas vivendi leges mihi præscripturum me esse, spondeo, quæ sint Deo digna*. Ad hæc *in quatuor Eusebii libris, quibus Constantini pietas & religio celebratur, nusquam legi, Constantinum in Ecclesia cum Catechumenis* (nedum cum Fidelibus) *preces fecisse, nec Sacramentum Catechumenorum* (nedum Fidelium) *percepisse. Cumque de Helena Augusta matre Imperatoris Constantini id diserte affirmet Eusebius, eam in Ecclesia cum reliquis mulieribus constitisse, numquam tamen de Constantino idem ab illo dictum inveniri. Quod si objiciatur, Constantinum Helenopoli in Marty-*

(35) Eusebius lib. 4. De Vita Constantini cap. 22. pag. 442.

tyrum templo diversatum fuisse, & preces ad Deum fudisse: primum respondendum hæc in nostris Codicibus non legi: deinde Ecclesias ingredi licuisse etiam Gentilibus, excepto Missarum tempore: quanto magis id licuerit Imperatori, qui se Christianum profitebatur? (36)

Nicephorum lib. 7. Hist. Eccl. cap. 35. scribentem: *Ecclesia a Silvestro eum Romæ baptizatum esse certo prædicat*, nihil conficere. Majorem enim quam Nicephoro fidem adhibendam esse Eusebio, Hieronymo, Ambrosio, aliisque, qui ætate sunt & auctoritate multo graviores. Et Nicephorum hoc loco fortasse intelligere Acta S. Silvestri, quæ, ut dictum est, parum habent auctoritatis. Equidem legi in Breviario Romano in Vita S. Silvestri, die postremo Decembris, Constantinum ab eodem S. Silvestro baptizatum, & *baptismo sanatum* a lepra; sed Vitam illam quoque ex iisdem Actis descriptam esse, & Cardinalem Vincentium Mariam Ursinum, postea Benedictum XIII., in Dissertat. De reliquiis S. Bartholomæi art. 7. docere, *Maximæ quidem auctoritatis esse Breviarium Romanum in iis, quæ per sese ad cultum Ecclesiasticum attinent, minoris tamen ponderis esse in privatis factis, aut gestis, quæ in Vita Sanctorum ex occasione referuntur, ita ut efficax inde argumentum peti non possit, ubi præsertim antiquiora monumenta adversantur. Nec enim Ecclesia ipsa, quæ iis utitur, inconcussæ infallibilisque veritatis judicat quæcumque Breviariis suis sunt inserta, cum multoties pro variis temporibus varia ex occasione ea mutaverit correxeritque.* (37)

Num

(36) Valesius annotat. in cap. 61. ejusdem libri 4. De Vita Constanti pag. 226.

(37) Apud Lambertinum De Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. lib. 4. part. 2. cap. 13. num. 8. pag. 80. & 82.

Idem

Num quis ita demum contradicat? *Numquamne antea, ex quo Christianus esse cœpit, post viginti sex annos Constantinus in morbum incidit, ut expiandi per baptismum peccata oportuerit eum iniisse consilium? Vel quonam modo potuit interesse, & sedem, ut ipse ait Eusebius* lib. 3. de Vita Constantini cap. 10., *cum Episcopis in sacrosancto Niceno Concilio habuisse, si inter Catechumenos in Ecclesia tantummodo militabat? Laturi ne id essent beatissimi illi Catholicæ professionis Antistites, quorum ingens erat numerus egregia sanctitate, vigore disciplinæ & eruditione præstantium?* (38)

Quoad primum respondent, *Etsi in morbum forsan incidisset antea Constantinus, tamen quia lethalem non esse morbum intelligebat, baptismum in aliud tempus distulisse, quem devicto Maxentio in voto susceperat*. (39)

Quoad secundum: *Nonne scribere Baronium* ad an. 314. §. 53., Constantinum eodem *anno* 214. *nempe decimo ante baptismum* (40) *interfuisse Synodo Arelatensi ex omnium provinciarum Occidentis Epi-*

Idem Eminentissimus Auctor, qui nunc Christianam rem Benedicti XIV. nomine tanta cum laude gerit, eodem loco proferens sententias *plurimorum, qui de Historiis relatis in nonnullis Lectionibus secundi Nocturni Breviarii Romani dubitare visi sunt*, ita concludit: *Consimilia demum habentur* in Confutatione dissertationis Michaelis Anastasii, *mira, qua pollet, eruditione composita a Domino Advocato Nicoli*, & Placentiæ typis impressa anno 1733. pag. 21. & sequentibus, *ubi inter cetera notat, impune inter Eruditos adhuc disputari, utrum Constantinus Imperator fuerit Romæ baptizatus a S. Silvestro, ut habetur in Lectionibus Breviarii Romani, an in exitu vitæ suæ Baptismum receperit in quodam suburbio Civitatis Nicomediensis* anno 340. *& ideo quatuor annis post obitum S. Silvestri, ut scriptum reliquit Eusebius Cæsariensis testis oculatus*, de Vita Constantini lib. 4. cap. 61. & 62.

(38) Baronius ad an. 324. §. 44. & 49.

(39) Natalis Alexander Dissertat. 14. in Hist. Eccl. sæculi IV. tom. 4. pag. 306.

(40) Secundum Baronii sententiam.

Episcopis conflata? Quare si id minime religioni officere Episcopi Occidentales credidissent, nec Orientales eo scrupulo tangi debuisse. Neque enim sedere Imperatorem velut sacrorum dogmatum magistrum, sed ut auditorem, & decretorum per sacras (41) *executorem*. (42) Accedere, quod in Concilium Nicænum admissi sunt etiam *complures laici Philosophi, & Dialectici*, teste Socrate l. 1. c. 8. Rufino l. 1. Hist. Eccl. c. 3. & Gelasio Cyziceno l. 2. cap. 13. apud Lab. tom. 2. Conc. pag. 175. Cur igitur non admissum Constantinum, qui *Synodum convocaverat, honorificis litteris Episcopos undique invitans, ut quantocius adessent? Qui aliis quidem cursus publici copiam præbuerat; aliis vero jumentorum usum abunde subministraverat. Quin etiam sedem huic Synodo convenientissimam assignaverat Urbem Nicæam in Bithynia sitam?* (43)

(41) Sacræ dicuntur Epistolæ, seu diplomata Principis.

(42) Cardinalis Norisius in Appendice ad Historiam Donatistarum Lect. 8. pag. 659. tom. 4.

(43) Eusebius lib. 3. De Vita Constantini cap. 6. pag. 400. Et extremo cap. 10.: *Postquam Imperator ad caput subselliorum venit, primum medius stetit. Positaque ante eum humili sella ex auro fabrefacta, non prius assedit, quam Episcopi ei innuissent.*

Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. IV. cap. 3. art. 4. §. 2. tom. 4. pag. 31.: *Cum Ariani in ipso Concilii ingressu libellos ipsi* (Constantino) *adversus Orthodoxos Antistites porrexissent, quo eis infensum redderent Imperatorem, & ad expugnandam Catholicam Fidem faciliorem aditum sibi aperirent, indicto die cunctos libellos comburi jussit, hæc cedro digna proferens*: Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos a vobis recte judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari: propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etenim nobis a Deo dati estis Dii: & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio

dio autem Deos dijudicat. *Refert istud Rufinus lib. 4. Historiæ cap. 1.*

Addit Theodoretus lib. 1. cap. 11. Constantinum jure asseruisse, se ne verbum quidem Libellorum legisse: Quod Sacerdotum vitia non sint populo aperienda, ne causa offendiculi inde arrepta, licenter peccare aggrediatur.

DISPUTATIO XIII.

De Hiſtoria Paphnutii.

HIſtoriam Paphnutii, de qua nunc diſputatio inſtituitur, ita narrat Socrates lib. 1. cap. 11. *Viſum erat Epiſcopis*, qui Concilio Nicæno OEcumenico I. præſentes aderant, *novam legem in Eccleſiam inducere, ut quicumque in ſacrum Ordinem allecti eſſent, id eſt Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, ab uxorum, quas, cum laici eſſent, matrimonii jure ſibi ſociaverant, concubitu abſtinerent. Cumque hac re in medium propoſita, ſingulorum ſententiæ rogarentur, ſurgens in medio Epiſcoporum conſeſſu Paphnutius vehementer vociferatus eſt, non eſſe imponendum Clericis & Sacerdotibus grave hoc jugum: honorabiles nuptias, & torum immaculatum eſſe dicens: ne ex nimia ſeveritate damnum potius inferrent Eccleſiæ. Neque enim omnes ferre poſſe tam diſtrictæ continentiæ diſciplinam; ac forſitan inde eventurum eſſe, ut cujuſque uxoris caſtitas minime cuſtodiretur. Caſtitatem autem vocabat congreſſum viri cum uxore legitima. Satis eſſe, ut qui in Clerum fuiſſent adſcripti, juxta veterem Eccleſiæ traditionem jam non amplius uxores ducerent: non tamen quemquam ſejungendum eſſe ab ea, quam antehac, tunc cum eſſet laicus, legitime duxiſſet. Atque hæc dixit, ipſe non modo conjugii, ſed muliebris congreſſus penitus expers: quippe qui a puero in monaſterio educatus fuiſſet, & ob ſingularem caſtimoniam ab omnibus celebratus. Ceterum univerſus Sacerdotum cœtus Paphnutii ſermonibus aſſenſus eſt.*

Eamdem hiſtoriam *a Socrate mutuatus eſt* (1) So-

(1) Valeſius annotat. in Socratis Hiſtoriam Eccleſiaſticam lib. 1. cap. 11. pag. 6.

Sozomenus, & Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, quibus memoratam a Paphnutio legem imponere volebat Nicæna Synodus, addidit etiam Subdiaconos. (2) Quod idem postea fecerunt Gelasius Cyzicenus lib. 2. cap. 32. (3) Cassiodorus Historiæ Tripartitæ lib. 2. cap. 14. Suidas in Lexico, verbo *Paphnutius* pag. 63. tom. 3. & Nicephorus Callistus lib. 8. cap. 19. Socratem & Sozomenum describentes. (4)

Num Socrates & Sozomenus verà narraverint, in

(2) Historiæ Eccl. lib. 1. cap. 23. Ejus verba sunt. *Ceterum Synodus eorum, qui in Ecclesiis versantur, mores corrigere studens, leges quasdam constituit, quæ vulgo* Canones *appellantur. Cumque hac de re inter se deliberarent, aliis quidem placebat legem ferri, ut Episcopi & Presbyteri, Diaconi item, ac Subdiaconi non cubarent cum uxoribus, quas, priusquam sacrarentur, duxissent. Verum Paphnutius Confessor surgens contradixit: nuptiasque honorabiles vocans, & congressum viri cum uxore sua castitatem esse dicens, consilium dedit Synodo, ne hujusmodi legem ferret. Rem enim esse toleratu difficilem: ac fortasse occasionem incontinentiæ tum ipsis, tum uxoribus ipsorum inde subministrandam. Porro autem veterem Ecclesiæ traditionem hanc esse, ut qui cælibes ad sacrum Ordinem promoti essent, uxorem posthac non ducerent, conjugati vero a suis uxoribus minime separarentur. Et hæc quidem suasit Paphnutius, tametsi expers conjugii. Synodus vero consilium ejus probavit, nec ullam ea de re legem tulit, sed in cujusque arbitrio, non autem ex necessitate id esse voluit.*

Errant Socrates & Sozomenus existimantes, *hanc Traditionem ex Paphnutii intercessione confirmatam a Synodo Nicæna. Certum est Sanctorum Epiphanii, & Hieronymi tempore necdum fuisse istam traditionem. Atque ita nequit esse Canon Apostolicus:* Christianus Lupus in Scholio ad Can. 13. Concilii Trullani pag. 70. tom. 3. quamquam & hic, & in Scholio ad Can 3. Concilii Nicæni pag. 237. tom. 1. contendat, perperam & injuria *Pathnutii intercessionem a quibusdam abjici ut supposititiam, & Græculum figmentum.*

(3) Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 246. Socratis, Sozomeni, & Gelasii Cyziceni *narratio* apud Petrum de Marca lib. 1. de Concordia cap. 8. §. 4. *nulla suspicione laborat, licet viris celeberrimis aliud videatur.*

(4) Vide inferius positam annotationem 31.

in disceptationem vocatur. Contra enim, proque dicta sunt & scripta multa. Nos iis magis accedimus, qui historiam illam sublestæ fidei esse confirmant. *Namque in Quinisextæ Synodi Canone* 13. *quamquam plura afferuntur ad confirmationem Regulæ, quam ibi statuunt de non prohibendo usu conjugii Clericis Majoribus ante Ordinationem suscepti*, (5) *istius tamen historiæ nulla fit mentio, quæ ceteroquin plurimum eam sanctionem firmaret, ac communiret*. (6) *Nec Rufinus, ex quo priora de Paphnutio hausit Socrates, ullam hujus rei mentionem facit*, (7) *nec ullus alius ex veteribus ante Socratem, nec ullum vestigium in Actis Concilii Nicæni exstat*. (8) Imo can. 3. *Vetuit omnino Magna Synodus, ne liceat Episcopo, nec Presbytero, nec Diacono, nec ulli penitus eorum, qui sunt in Clero* συνείσακτον *cointroductam habere mulierem, præterquam utique matrem, vel sororem, vel amitam, vel eas solas personas, quæ omnem suspicionem effugiunt*. (9) Quo in canone *cum expresse habeantur feminæ, quibuscum permittuntur Clerici habitare, nec de uxore ulla prorsus mentio facta sit, plane ipsa esse explosa conspicitur: quod enim ea in re dubitatum*

M 3 *esset*,

(5) Apud Labbeum tom. *6*. Conciliorum pag. 1148. & apud Harduinum tom. 3. pag. *1666*.

(*6*) Auctor annotationum ad Gulielmi Estii commentaria in quatuor Libros Sententiarum lib. 4. dist. 37. §. *6*. pag. 148. tom. 2. part. 2.

(7) Valesius annotat. in cit. cap. 11. lib. 1. Socratis pag. *6*.

(8) Bellarminus lib. 1. De Clericis extremo cap. 20. pag. 1*46*. tom. 2.

(9) Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 30. & apud Harduinum tom. 1. pag. 323.

Dionysius Exiguus apud eumdem Labbeum pag. 40. *vertit* mulierem subintroductam, *quasi non* συνείσακτον, *sed* παρείσακτον *scriptum fuerit in eodem Canone, quo postremo vocabulo usus est Apostolus* ad Gal. II. 4. Muratorius in Anecdotis Græcis Disquisit. 1. De Synisactis & Agapetis pag. 224.

esset, plane uxoris nomen ante alias fuerat exprimendum, quod silentio omnino censeretur exclusum. (10) Præterea quomodo Paphnutius *novam legem* vocasset, quam duodecim ante annis sanxerat Concilium Eliberitanum, (11) quamque multo ante Origenes ex verbis Apostoli deduxerat? (12) *Vel quomodo* Nicænis Patribus *adversari* idem *præsumsisset, cum constaret, nec ipsos Arianos ordinare consuevisse, quos novissent conjugio obligatos? quod Epiphanius agens adversus Ebionæos* (13) *in Josepho demonstrat.* (14)

Ac-

(10) Baronius ad an. 325. §. 149.
Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 19. pag. 143. tom. 2. *Nulla uxoris mentio fit, quæ tamen primo loco poni debuit, si cum ea habitare liceret. Item cur prohibetur Clericis cohabitatio mulierum; si uxorati esse possunt? Nonne uxores ancillas habere possunt in eadem domo?*

(11) Can. 33. apud Lab. tom. 1. Conc. pag. 974. & apud Harduinum pag. 253. *Placuit in totum prohiberi Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, vel omnibus Clericis positis in ministerio, abstinere se a conjugibus suis, & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore Clericatus exterminetur.*

(12) In Numeros Hom. 23. §. 3. pag. 358. tom. 2. *Dicit Apostolus* (1. Cor. VII. 5.) *iis, qui in conjugiis sunt*: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis Orationi, & iterum in idipsum sitis: *certum est, quia impeditur sacrificium indesinens iis, qui conjugalibus necessitatibus serviunt. Unde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti & perpetuæ se devoverit castitati.*

(13) Epiphanius Hær. 30. §. 5. pag. 129.

(14) Baronius ad an. 58. §. 21., ubi subjicit e vestigio: *Certe si velimus* Socratem, & Sozomenum *non esse mentitos, de illis tantummodo totam illam agitatam esse controversiam, dicendum est, qui cum ordinarentur inviti, contestati essent, non posse se continere, quibus sic nihilominus ordinatis si Ancyranum Concilium haud diu ante prospexerat, ut concederet eis ducere posse uxorem: quanto æquius indulsisse visa est Nicæna Synodus, ut quam ante susceptos Ordines habuissent, secum retinere possent?*

Thomassinus De vet. & nova Ecclesiæ disciplina part. 1. lib.

Accedit, quod Eusebius, qui Nicæno Concilio interfuit, lib. 1. Demonstrationis Evangelicæ extremo cap. 9. nullam faciens litteram de Historia Paphnutii affirmat, *eos, qui sacrati sunt, atque in Dei ministerio, cultuque occupati, continere deinde se ipsos a commercio uxoris*. S. Epiphanius vero, qui anno tertio duntaxat & quadragesimo post Nicænum Concilium vixit, hær. 59. §. 4. *Sacrosancta Dei Ecclesia*, inquit, *eum, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametsi sit unius uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Episcopi, aut Hypodiaconi ordinem admittit. Sed eum duntaxat, qui ab unius uxoris consuetudine se se continuerit, aut ea sit orbatus, quod in illis locis præcipue fit, ubi Ecclesiastici canones accurate servantur*: Quia vero *nonnullis adhuc in locis Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi liberos su-*

M 4 *sci-*

lib. 2. cap. 40. §. 15. pag. 421. *Dicam* Socratis, *&* Sozomeni, *quibus auctoribus hæc circumferuntur, non tantum esse auctoritatis pondus, ut in re tanta, si quid soli dixerint, fidem extorqueant: Vera res fortasse fuerit, quæ refertur, & in eo tantum aberraverit* Socrates, *quod adjecit de suo. Potuit enim in Ecclesia Orientali ea fuisse tempore Concilii Nicæni incontinentium Presbyterorum, Diaconorumque multitudo, ut sapientissimis Præsulibus satius visum fuerit dissimulare immedicabile malum, quam resecando asperare. Idem de Conciliis Ancyrano, Neocæsariensi, Gangrensi dixeris, nihil adversus pestem hanc statuisse, quod curationis spem abjecissent omnem*: *Ubi vero* Socrates *dicit*, antiqua Ecclesiæ traditione *superioribus Clericis solum prohiberi, ne matrimonium ineant, non autem initi usum interdici: jam ad* Eusebium, *ad* Epiphanium, *ad* Hieronymum *appello, viros veterum consuetudinum* Socrate *longe peritiores. Hoc igitur* Socrates *loquentem inducit* Paphnutium, *quod in ore numquam* Paphnutius *habuit. Potuit tunc cum Concilio* Paphnutius, *& sequentibus sæculis potuit cum eo Ecclesia Græca tota judicare, tolerandum id malum potius, quam aut Ecclesiam schismatis, aut ejusmodi Clericos periculo objicere incontinentiæ gravioris. Illud tamen ignorari non potuit, pravam hanc fuisse, & degenerem consuetudinem, qua prisci violarentur Canones, & Ecclesiæ purior atque sanctia ab Apostolis disciplina turparetur.*

scipiebant, respondet, *non illud ex Canonis auctoritate fieri: sed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere & connivere solet, ob nimiam populi multitudinem: cum scilicet qui ad eas se functiones applicent, non facile reperiuntur.* (15) *Quod ad ipsam quidem Ecclesiam attinet, ea, utpote a Sancto Spiritu bene ordinata atque constituta, quod decentius est omnibus in rebus considerans, ei rei studere potissimum instituit, ut quæ divino numini ministeria præstantur, nulla re, quoad fieri potest, distrahantur.* Itane scripsisset Epiphanius, si ex indulgentia Nicæni Concilii, cujus recens adhuc memoria erat, Clericis licuisset matrimonio ante susceptos sacros Ordines contracto uti ad arbitrium?

Eodem, quo Epiphanius, sæculo claruit S. Hieronymus, cujus ætate cum *superessent adhuc homines, qui Nicænæ Synodo interfuerant*, (16) quid in ea actum fuerit, discere atque cognoscere facile potuit. Hic autem extrema epistola 48. ad
Tom. I. pag. 231. Pammachium scribit in hunc modum: *Episcopi, Presbyteri, Diaconi aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post Sacerdotium in æternum pudici.*
Tom. II. pag. 291. Idem lib. 1. adversus Jovinianum §. 34. *Certe confiteris*, ait, *non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat. Alioqui, si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* (17) Hoc nec diceret Hieronymus, nec

(15) Eodem sensu dictum est ab S. Hieronymo lib. 1. adversus Jovinianum §. 34. pag. 291. tom. 2. *Eliguntur mariti in Sacerdotem, non nego: quia non sunt tanti virgines, quanti necessarii sunt Sacerdotes.*

(16) Idem S. Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos §. 20. pag. 193. tom. 2.

(17) Idem eodem loco subjicit: *Si Laicus & quicumque Fidelis orare non potest, nisi careat officio conjugali, Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt Sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.*

nec Jovinianus confiteretur, si aliquando Nicæna Synodus concessisset Majoribus Clericis, ut conjugio vel ad quoddam tempus uterentur. Neque Hieronymus loquitur tantum de consuetudine Ecclesiæ Occidentalis. Namque sub initium libri contra Vigilantium. *Quid facient*, inquit, *Orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & Sedis Apostolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?* Eamdem fuisse constitutionem Ecclesiæ Africanæ satis indicat Codex Canonum ejusdem Ecclesiæ can. 3. & 4. (18) & Concilium Carthaginiense II. can. 2., ubi: *Omnibus Episcopis placuit, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes etiam ab uxoribus se abstinerent, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, ipsi quoque custodirent*. (19) *Quapropter cujus sint fidei, quæ a Socrate, & Sozomeno, qui longe post Concilium Nicænum vixere, sunt scripta, ex dictis quivis facile judicabit*. (20) Denique Socratis hac in re fides etiam ex eo imminuitur, quod tradit Photius, eum *in dogmatibus valde accuratum* non fuisse, (21) Sozomeni autem ex eo, quod ejus *Historiam*, ut ait S. Gregorius, *Sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa* mentitur. (22) Pag.389.

Hæc scripsimus secuti Baronium & Bellarminum. (23) Nunc ponamus ea, quæ Natalis Alexan-

(18) Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1052. & apud Harduinum tom. I. pag. 867.

(19) Apud Labbeum tom. 2. Conc. pag. 1159.

(20) Baronius ad an. 58. §. 21.

(21) In Bibliotheca Cod. 28. pag. 18.

(22) Lib. 7. epist. 34. ad Eulogium Episcopum pag. 883. tom. 2.

(23) Baronium ad an. 58. §. 21. & ad an. 325. §. 148. Bellarminum lib. de Conciliis cap. 18. & lib. 1. de Clericis cap. 20. pag. 18. & 146. tom. 2.

xander contra eminentissimos scriptores dicit, nitamurque respondere ad singula: Is igitur Dissertat. 19. in Hist. Eccl. sæc. IV. Propositione I. scribit adversus utrumque hoc modo. *Verum illustrissimorum & doctissimorum hominum exceptiones adversus testimonium Socratis & Sozomeni nullius sunt ponderis. Nam quod Socratem spectat; licet ille Novatianus fuerit; sive faverit Novatianis, non tamen in eo versatur errore; quem ipsis S. Epiphanius affingit, ut Laicos & Clericos in iis; quæ matrimonium spectant, pares faciat; siquidem Laicos nondum matrimonii vinculis adstrictos uxorem ducere posse non negat: majores autem Clericos; qui uxorem ante sacram Ordinationem non duxerunt, negat; matrimonium jure inire posse: Nec cælibatum Socrates evertit sacrorum Ministrorum, illam Paphnutii historiam referendo: cum perpetuæ continentiæ lege teneri eos asserat, qui cælibes aut vidui ad sacros Ordines promoti sunt. Nec vero consequens est, Socratem in Paphnutii historia mentiri; quia in aliis nonnullis contra historiæ leges peccavit: alioqui nihil certi in historia habebimus, quia nullus pane historicus est, cui error aliquis exprobrari non possit.*

Tom. IV. pag. 255.

Quod etiam contra Sozomenum ex S. Gregorio objiciunt, fidem ejus in omnibus non elevat, sed in iis tantum; quæ Eudoxii *Constantinopolitanæ Ecclesiæ invasoris, &* Theodori Mopsuesteni *res gestas spectant; ut constabit legenti integrum* S. Gregorii *locum*. In Historia Sozomeni, *inquit*; de quodam Eudoxio; qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopatum arripuisse dicitur; aliqua narrantur: sed ipsam quoque Historiam Sedes Apostolica recipere recusat; quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopsuestiæ nimium laudat, atque usque ad diem obitus sui magnum doctorem Ec-

cle-

clesiæ fuisse perhibet. (24) Restat ergo, ut si quis illam historiam recipit, Synodo, quæ piæ memoriæ Justiniani temporibus de Tribus Capitulis (25) facta est, contradicat: qui vero contradicere non valet, illam historiam necesse est, ut repellat. *Sanctissimi ergo Pontificis & Doctoris censura Historiam Sozomeni universim non perstringit, adeoque veritati historiæ* Paphnutii *non incommodat. Quin imo cum Gregorius Magnus Sozomeni fidem auctoritatemque elevasset ex eo, quod* Theodoro Mopsuesteno *faverit, retulisset profecto, quod errore tanto de Paphnutio Confessore, & Concilio Nicæno impudenter ille confinxerat, aut a Socrate confictum retulerat, si historiam illam figmenti & fabulæ loco habuisset, cum tanti videri possit ad fidem Sozomeno derogandam.*

Quod

(24) Baronius ad an. 427. §. 29. *Hæc cum dicat* S. Gregorius *de* Sozomeno, *quæ apud* Sozomenum *hodie minime leguntur, putavit aliquis nimium sibi sapiens* S. Gregorium *errore lapsum, & quod esset apud* Theodoretum, *dixisse apud* Sozomenum *legi. Sed qui eum erroris arguit, erravit ipse, cum non consideravit, multa desiderari in historia* Sozomeni, *quæ exciderunt, & illa ipsa tempora, in quibus de* Theodoro Mopsuesteno *tractandi se ingerebat occasio. Cum enim in suæ Historiæ præfatione ipse testetur, se eam producere usque ad decimum septimum Consulatum* Theodosii, *viginti prope annorum res gestæ in ea desiderari certum est. Sed adversus hominem audacter nimis carpentem* S. Gregorium *in Notis ad Romanum Martyrologium* die 23. Decembris *pluribus egimus.*

Baronio consentit Vossius lib. 2. de Historicis Græcis cap. 20. pag. 137. Miræus in scholiis ad Sigebertum de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 11. Gregorii censuram de Sozomeno agnoscit etiam Anastasius Bibliothecarius in Præfatione ad Historiam Ecclesiasticam.

Joannes Albertus Fabricius lib. 5. Bibliothecæ Græcæ cap. 4. pag. 122. vol. 6. putat, *Theodoretum pro Sozomeno dicere* Gregorium *voluisse, cum in Theodorito ista* (laudes nimirum Theodori Mopsuesteni) *legantur* V. 40. In Fabricii sententia est Melchior Canus de Humanæ Historiæ auctoritate lib. 11. cap. postremo.

(25) Vide annotat. 3. & 11. ad Vigilium Pontif. LXI.

Quod pertinet ad Socratem, nec Baronius, nec Bellarminus Historiam Paphnutii expendentes, eum ideo rejiciunt, quod fuerit Novatianus, sed ideo solum, quod longe post Concilium Nicænum natus ea scripserit, quæ superiorum scriptorum testimoniis minus consentanea esse existimantur. Num vero erraverit Epiphanius in Historia Novatianorum, in præsens non quæritur, illud certo constat non solum ex Epiphanio, sed etiam ex Theodoreto, & Augustino, Novatianos damnasse secundas nuptias. *Nam si quis*, ait Epiphanius Hær. 59. §. 3. & 4., *post baptismum secundam uxorem duxerit, ab illis non amplius admittitur... Siquidem quæ Sacerdotio propter singularem functionis illius dignitatem præcipue tributa sunt, ea ad omnes communiter pertinere judicant.*
I. ad Tim. III. 2. *Illud quidem audierant*: Episcopum irreprehensibilem esse oportere, unius uxoris virum, continentem*: similiter & Diaconum & Presbyterum:* (26) quod an sit Laicos & Clericos in iis, quæ matrimonium spectant, pares facere, aliorum judicio relinquimus.

Quod si Socrates Paphnutii historiam referens sacrorum ministrorum cœlibatum non evertit, certe concutit, cum *Nicænæ Synodi temporibus Episcopi, Presbyteri, & Diaconi perpetuam continentiam servarent ex Ecclesiæ disciplina diuturno usu, & ab Apostolicis temporibus derivato firmata,*

(26) Theodoretus lib. 3. Hæretic. Fabularum extremo cap. 5. *Hujus* (Novati) *successores alia etiam dogmata adjecerunt. Eos enim, qui secundas nuptias inierint, a sacris mysteriis repellunt.*

S. Augustinus De Agone Christiano c. 31. §. 33. *Isti* (Cathari seu Novatiani) *sunt, qui viduas, si nupserint, tamquam adulteras damnant, & super doctrinam Apostolicam se prædicant esse mundiores.* Et hær. 38. Cathari *secundas nuptias non admittunt.*

ta, ut ipse Natalis Alexander confirmat. (27)

Consequens autem esse, *Socratem in Paphnutii historia mentiri*, *quia in aliis nonnullis contra historiæ leges peccavit*, persuadere licet ex ipsiusmet Natalis Alexandri sententia. Siquidem ut refellat Sirmondum & Launoium testimonio Severi Sulpitii & Gregorii Turonensis negantium, *Dionysium Areopagitam unum eumdemque esse cum Dionysio Episcopo Parisiensi* respondet, Sulpitium *non tantæ auctoritatis esse in re historica... maxime cum multos in errores intra unam aut alteram paginam lapsus sit*, *& Gregorii Turonensis historiam multis nævis & erroribus scatere*, *qui Auctoris simplicitati & credulitati condonandi sunt*. (28) Praeterea ut mendacem ostendat Socratem, quod lib. 5. cap. 21. scripserit, ab Victore Episcopo Romano damnatos Asianos Pascha Luna XIV. celebrantes, non modo Photium secutus ait, eum non fuisse *in dogmatibus valde accuratum*, sed etiam addit, *in rebus historicis gravissimos in errores impegisse*, *& putidissima mendacia*. (29) Parum ergo fidei etiam historiæ de Paphnutio a Socrate narratæ habendum est; tum quia in ea ipsum errasse, satis firma suspicio est, tum etiam *quia in aliis nonnullis contra historiæ leges peccavit*.

Jam vero esto: Sozomeni Historiam S. Gregorius nec universim rejicit, nec improbat in omnibus, sed in multis duntaxat. Idcirco enim improbat, ut animadvertit Bellarminus, *quia multa mentitur*. (30) Atque in his multis Gregorius ponit falsam Sozomeni narrationem de quodam Eudoxio, & nimiam laudem, quam idem

(27) Dissertat. cit. 19. propositione 2. pag. 256. tom. 4.

(28) Dissertat. 16. in Hist. Eccl. sæc. I. pag. 168. & 170. tom. 3.

(29) Dissertat. 5. in Hist. Eccl. sæc. II. pag. 376. tom. 3. Lege annotationem 17. ad disputationem V. & infra positam annotationem 31.

idem tribuit Theodoro Mopsuesteno. Cur autem non posuerit historiam Paphnutii, ut inde quoque fidem Sozomeno derogaret, Deus scit. Ex eo tamen quod non posuerit, non sequitur eam esse veram: alioquin alia item, quæ ipsius Natalis Alexandri consensu ab Sozomeno falsa scribuntur, omnes veritatis numeros haberent, quia hoc loco a S. Gregorio non commemorantur. Nimirum dicit Natalis, errasse Sozomenum, tum quod negarit, Pontificem Romanum consuevisse in Ecclesia populum instituere, tum quod affirmarit, in Ecclesia Romana fuisse Presbyterum præpositum pœnitentibus, (31) quamvis ex hoc er-

(30) Lib. 1. De Clericis cap. 20. pag. 146. tom. 2.

(31) Natalis Alexander Dissertat. 4. in Hist. Eccl. sæc. II. pag. 349. tom. 3. *Cassiodorus errata* Socratis, *&* Sozomeni *in sua Historia Tripartita æque exscripsit, ac ea, quæ veritati consentanea sunt: quod exemplo multiplici probari potest. Quis enim ignoret eruditus*, Sozomeni *ætate Pontificem Romanum in Ecclesia populum docuisse, cum id* S. Leonis *sermones testentur? Scripsit tamen* Sozomenus *loco mox laudato*: (lib. 7. cap. 19.) In Urbe Roma nec Episcopus, nec alius quisquam in Ecclesia populum docet: *idque transtulit in suam Historiam* Cassiodorus. *Idem* Sozomenus *lib. 7. cap. 16. agens de Presbytero pœnitentibus præposito, qui Episcopi vice Confessiones excipiebat, atque pœnitentiam imponebat, quem ab hoc officio removit* Nectarius *Constantinopolitanorum Archiepiscopus, addit:* In Occidentalibus Ecclesiis & præcipue in Romana, hunc morem etiamnum studiose observari. *Errasse* Sozomenum *id affirmantem, Viri eruditi consentiunt, &* Valesius *probat in observationibus ad* Sozomenum. *Id tamen exscripsit* Cassiodorus. *Non igitur verior evadit* Socratis *narratio de Romanæ Ecclesiæ Quadragesima, quia eam* Cassiodorus *non expunxit, nec impugnavit. Id autem mirum de* Cassiodoro *nemini videtur, qui animadverterit, consilium ejus in scribenda Historia Tripartita aliud non fuisse, quam de* singulis Dictatoribus deflorata colligere, & cum Auctoris sui nomine in ordinem collocare, *ut ipse monet in ejusdem Historiæ Præfatione*.

Contra Sozomenum disputat etiam Quesnellus dissertat. 1. de vita & rebus gestis S. Leonis Magni ad an. 440. §. VIII.

errore æque, ac ex historia Paphnutii S. Gregorius Sozomeni auctoritatem imminuere prætermiserit. Si igitur illa sunt Natali Alexandro commentitia, fabulosa item esse debet Historia Paphnutii, cum nihil perinde istorum Gregorius protulerit ad Sozomeni fidem infirmandam. Itaque tenendum est id, quod ait S. Hieronymus, *Non debere nos* Græcorum Scriptorum *auctoritati acquiescere, quorum perfidiam & mendacia detestamur*. (32)

Pergit Natalis Alexander alias Baronii, & Bellarmini rationes oppugnare. *Nam* inquit, *præterquamquod Sancti Epiphanius, & Hieronymus octoginta circiter annis a Nicani Concilii tempore sunt remoti, quo temporis intervallo variari potuit disciplina, ex eorum testimoniis non colligitur sacrorum Ministrorum continentiam aliquo fuisse Canone præceptam in Ecclesia universa, sed id referunt, quod ut plurimum non ex lege, sed ex pietate observabatur. Quod non impedit, quominus intercedere Paphnu-*

VIII. ad XIII. Vide annotat. 2. ad eumdem S. Leonem in Vitis Pontificum, quas nos ipsi descripsimus, n. XLVII.

(32 Comment. in Ezechielem lib. 8. cap. 26. pag. 297. tom. 5.

Cabassutius in Notitia Conciliorum cap. 16. ad Nicænum Canonem 3. pag. 76. *Paphnutii vero instantiam continentiæ a nuptiis oppositam, cujus meminere Socrates & Sozomenus, censendum est, vel a Socrate primum confictam, a quo plurima de more suo hausit sine ullo delectu Sozomenus, vel potius a Græcis posterius insecutis, schismaticis, & continentiæ Clericalis adversariis illic insertam & suppositam: aut saltem si quid habet veri, nullam fuisse illius habitam a sacro Concilio rationem. Non enim posset eruditus quispiam negare quanta districtione primis quinque sæculis universa ubique terrarum Ecclesia sacro Clero conjugium interdixerit... Posteriores quidem Græci, qui se schismate ab Ecclesia divulserunt, matrimonii usum Episcopis subtrahunt ac prohibent, sed inferioribus Sacerdotibus permittunt, si jam fuerant tempore Ordinationis suæ conjugati: nova enim contrahere post Ordinationem connubia non permittunt, ut ex schismaticæ Synodi Quinisextæ canone 12. liquet.*

phnutius Confessor potuerit , ne Patres Nicæni lege lata perpetuam continentiam Clericis indicerent , quam pia quadam consuetudine duntaxat plurimis in Ecclesiis servabant . Nec obstat, quod S. Epiphanius ait ; Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos ab uxoris consuetudine se continere, ubi Ecclesiastici Canones accurate servantur . *Non enim significat his verbis, continentiam ab uxoribus suo tempore fuisse in Ecclesia sacris Ministris aliquo Canone Concilii OEcumenici præceptam : & si id significaret, contra historiæ leges peccaret , quod ipsi non infrequens est . Nam Subdiaconos æque, ac majores Clericos ab ipsarum consuetudine se continere asserit , ubi Canones vigent : cum tamen certum sit S. Epiphanii temporibus Subdiaconatum non fuisse majoribus Ordinibus & sacris annumeratum : siquidem S. Epiphanius a Pappo Episcopo Diaconus ordinatus est , prætermisso Subdiaconi gradu, & Epiphanius ipse, eodem omisso , Paulinianum S. Hieronymi fratrem Diaconum consecravit : Cum etiam aliunde certum sit , continentiæ jugum Subdiaconis in Ecclesia ipsa Occidentali universa fuisse impositum Pelagii II. & S. Gregorii Magni temporibus .*

Etsi numero minus exacto anni computentur, haud tamen verum est, S. Epiphanium & Hieronymum octoginta circiter annis a Nicæni Concilii tempore esse remotos. Namque alter *floruit ab anno* 361. *ad* 403., alter vero *Presbyter inauguratus est anno circiter* 378. ut ipse Natalis Alexander docet, & Nicænum Concilium, consentiente eodem Alexandro, anno 325. celebratum est. (33) Annis igitur circiter quadraginta S. Epiphanius & Hieronymus posteriores sunt Concilio Nicæno, quo exiguo temporis intervallo haud ita

(33) Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. IV. cap. 6. art. 28. pag. 156. & art. 31. pag. 168. & Dissertat. 13. pag. 219. tom. 4.

ita facile potuit in re tam gravi variari Ecclesiæ disciplina. Si autem, ut censet Natalis, Epiphanius, & Hieronymus *id referunt*, *quod ut plurimum non ex lege*, *sed ex pietate observabatur*, quomodo idem Natalis eorum testimoniis probare contendit, *Episcopos*, *Presbyteros*, *Diaconos perpetuam continentiam servasse ex Ecclesiæ disciplina diuturno usu*, *& ab Apostolicis temporibus derivato firmata?* Usus siquidem diuturnus consuetudinem introducit, consuetudo vero legem. Notum est enim illud Augustini: *In his rebus*, *de quibus nihil certi statuit Scriptura divina*, *mos populi*, *vel instituta majorum pro lege tenenda sunt*. (34) Itaque nihil obstat, quominus S. Epiphanius nomine *Ecclesiasticorum Canonum* intellexerit veterem morem, juxta quem quasi legem quamdam Majores Clerici *ab uxoris consuetudine se continere* consueverunt. Quamquam nihil prohibet, quominus respexerit Canonem III. Concilii Nicæni. Eo enim Clericis interdici etiam uxoris contubernium, colligit Ratramnus lib. 4. contra Græcorum Opposita cap. 6. *Nam quisquis uxorem habet*, *non potest præter uxorem alias etiam mulieres in domo non habere*, *quibus uxoria necessitas*, *& cura domestica suppleatur*. *Ubi vero cunctarum interdicitur subintroductio feminarum*, *præter omnino personas*, *quæ careant omni suspicione*, *manifestum est*, *quod interdicatur etiam uxoria pariter copula*, *quæ nullo modo potest fieri sine reliquarum accessione feminarum*. (35)

Neque est, cur Natalis Alexander Epiphanio significanti, *continentiam ab uxoribus suo tempore fuisse in Ecclesia sacris Ministris aliquo Canone Concilii OEcumenici præceptam*, fidem ex eo detrahat,

N *quod*

(34) Epist. 36. alias 86. §. 2. & apud Gratianum Dist. 11. cap. *in his rebus* 7.

(35) Apud Lucam Dacherium tom. 1. Spicilegii pag. 105.

quod ipsi non infrequens est contra historiæ leges peccare. Etenim est hoc contra regulam ipsiusmet Alexandri asserentis, haud *consequens esse*, *Socratem in Paphnutii historia mentiri*, *quia in aliis nonnullis contra historiæ leges peccavit*. (36)

Subdiaconatus autem nec ævo S. Epiphanii, nec post ad hoc usque tempus sacris Ordinibus annumeratus est apud Græcos, ut proinde juxta sententiam Natalis Alexandri licuerit Pappo Episcopo S. Epiphanium sacro Diaconatus Ordine initiare prætermisso Subdiaconi gradu, & Epiphanio ipsi licuerit, eodem omisso, Paulinianum Diaconum constituere. (37) Præterea *Subdiaconatum longo tempore post cælibatum illi ab S. Gregorio adnexum*, *majoribus Ordinibus fuisse adscriptum*, docet Morinus, & ex Morino Vanespen, ita ut *sæculo sexto Subdiaconis lex continentiæ indicta fuerit*, *at demum tribus post sæculis cœperit in aliquibus Ecclesiis sacris Ordinibus annumerari*, *& junctim cum his inter Missarum solemnia*, *& ante Altare conferri : qui mos tandem*, *cum plerasque Ecclesias occupasset*, *sensim in legem transivit*, *& sæculo decimo tertio ab Innocentio III.* in Cap. 9. de ætate & qualit. Ordin. *probatus*. (38) Rata igitur auctoritas esse debet in testimonio Epiphanii, qui hæc insuper habet in Expositione Fidei cap. 21. *Creari Sacerdotes solent*, *qui a suis se uxoribus continent*. Ad extremum *certe magis credendum est Epiphanio*, *& Hieronymo viris sanctis*, *& qui vicini fuerunt temporibus Concilii Nicæni*, *quam Socra-*

(36) Differtat. 19. in Hist. Eccl. sæc. IV. tom. 4. pag. 255. Natalis Alexandri locum integrum in hac ipsa Disputatione paullo superius recitavimus post annotation. 23.

(37) Vide Morinum de Sacris Ordinationibus Part. 3. Exercitat. 11. cap. 2. & Exercitat. 12. cap. 5. §. 8.

(38) Morinus laudatus part. 3. exercitat. 12. cap. 5. Vanespen Juris universi part. 1. tit. 1. cap. 3. §. 2.

crati, & *Sozomeno hæreticis*, & *multo recentioribus*. (39)

Duplicem præterea conjecturam objicit Natalis Alexander; ut probet, citato Can. 3. Concilii Nicæni *Clericis permitti prioris conjugis consuetudinem*. *At id ejus conjectura est*, *non Canonis sententia*. (40)

(39) Bellarminus lib. 1. De Clericis extremo cap. 20. pag. 146. tom. 2.

Thomassinus De vet. & nova Ecclesiæ disciplina part. 1. lib. 2. cap. 60. §. 17. pag. 422. *Potior sane fides habenda est Epiphanio*, *Hieronymo*, & *Synesio*, *quam Socrati*, *ubi de Orientali Ecclesia omnes æquabiliter testimonium ferunt*.

(40) Idem Thomassinus De vet. & nova Ecclesiæ disciplina part. 1. lib. 2. cap. 60. §. 6. pag. 419.

DISPUTATIO XIV.

De Symbolo, Quicumque.

DE auctore Symboli, cujus initium est *Quicumque vult salvus esse*, & *Symbolum S. Athanasii* appellatur in Breviario Romano, (1) longa & contentionis plena est disputatio apud viros eruditos, quorum alii illud tribuunt S. Athanasio Episcopo Alexandrinorum, alii abjudicant.

In his est etiam Natalis Alexander in Historia Ecclesiastica sæculi IV. cap. 6. art. 8. num. 9., contra quem testimonium dicit Synodus Augustodunensis in Gallia sub Leodegario Episcopo anno 670., seu 663., ut placet Cointio, (2) celebrata. *Si quis Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, vel Clericus symbolum, quod inspirante sancto Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem S. Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit, ab Episcopo condemnetur*. (3) Ex his *dubium non est, quin multis ante Synodum illam Augustodunensem annis compositum esset, & jam olim per totam Ecclesiam celebre evasisset. Numquam enim sapientissimi Antistites id commisissent, ut istam fidei formulam*

(1) Cujus auctoritatem contemnere non debet Natalis Alexander, qui Dissertat. 16. in Hist. Eccl. sæc. I. tom. 3. pag. 173. col. 1. ejusdem Breviarii auctoritate pugnat contra negantes adventum S. Dionysii Areopagitæ in Gallias. *Respondeo* 2., ait, *in Breviario emendato jussu* Clementis VIII. *&* Pii V. *unum eumdemque asseri* Areopagitam *Atheniensium Episcopum, ac deinde Parisiensium, nominarique* S. Clementem *Pontificem Romanum, a quo missus est in Gallias*.

(2) In Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad an. 663. §. 5. & 22. pag. 547. & 550. tom. 3.

(3) Apud Labbeum tom. VI. Conc. pag. 536. & apud Harduinum tom. III. pag. 1016.

lam omnium ordinum Clericis amplectendam, *&* *irreprehensibiliter*, *ut ajunt*, recensendam *Synodali edicto sub condemnationis pœna præciperent*, *imo & illam e regione cum Symbolo Apostolico ponerent*, *nisi jam longo usu recepta*, *approbata*, *& inter germanas magni Athanasii lucubrationes numerata fuisset*; *quod nisi post plurimorum annorum seriem fieri vix potuit*. (4) Certe usque ab anno 633. nonnulla ex hoc Symbolo profert Concilium Toletanum IV. cap. 1. (5) Theodulphus quoque Aurelianensis Episcopus, qui octavo Christi sæculo vixit, in Libro *De Spiritu Sancto* multa ex eodem Symbolo desumit, ipsumque Athanasio tribuit. (6) Ahytho etiam Basileensis Episcopus, qui claruit anno 811., in suo Capitulari cavet ac sancit *quarto*, *ut fides S. Athanasii à Sacerdotibus discatur*, *& ex corde omni ad Horam primam recitetur*. (7) Ratramnus item, seu Bertramus Corbejensis Monachus, qui floruit sæculo nono, lib. 2. contra Græcos cap. 3. ex *Beati Athanasii libello de Fide* pauca quædam recitat. (8) Quid his proximus Hincmarus Archiepiscopus Remensis? Nonne in *Capitulis ad Presbyteros Parochiæ suæ* præcipit, ut *sermonem Athanasii de Fide*, *cujus initium est*, Quicumque vult salvus esse, *memoriæ quisque commendet*, *& sensum illius intelligat*, *& verbis*

(4) Paschasius Quesnellus Differtat. 14. in S. Leonis Magni Opera pag. 385. §. 12. num. 4.

(5) Apud Lab. tom. V. Conc. pag. 1703. & apud Harduinum tom. III. pag. 578. & 579.

(6) Inter Jacobi Sirmondi Opera varia tom. 2. pag. 702. & 703. edit. Venetæ.

(7) Apud Lucam Dacherium in Spicilegio Veterum Patrum tom. 1. pag. 584. editionis postremæ: apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 1523. & apud Harduinum tom. 4. pag. 1241.

(8) Apud eumdem Lucam Dacherium in Spicilegio Veterum Patrum tom. 1. pag. 71.

communibus enuntiare queat? (9) Nonne eadem habet Rhegino lib. 1. *De Ecclesiasticis disciplinis?* (10) Nonne eodem Symbolo sub Athanasii nomine in sua *Definitione* (11) usi sunt Apocrisiarii, (12) quos Gregorius IX. anno 1233. Constatinopolim misit Græcis in pristinam cum Latinis concordiam reducendis? Nonne Eugenius IV. in *Decreto de unione Armenorum* anno 1439. *compendiosam illam Fidei regulam per beatissimum Athanasium editam* commemorat? (13) Ut alios omittam, quos ordine recensent Monachi S. Benedicti e Congregatione S. Mauri Diatribe in Symbolum, *Quicumque*, (14) ac Thomas Ittigius de Bibliothecis & Catenis Patrum cap. 3. nonne ejusdem sententiæ est S. Thomas in Summa Theologica locis pluribus? (15)

La-

(9) Operum tom. 1. pag. 710. & in libro De una & non trina Deitate contra Gothescalcum ibid. pag. 437. 452. 469. & 540.

(10) Pag. 29. num. 85.

(11) Apud Bzovium in Continuatione Annalium Baronii ad an. 1233. §. 2. & apud Baronium ad an. 340. §. 13.

(12) Vide annotationem 8. ad S. Agapetum I. Pontif. LIX.

(13) Apud Labbeum tom. 13. Conc. pag. 539.

(14) Tom. 2. Operum S. Athanasii pag. 719. & Vincentius Ludovicus Gotti in Theologica Scholastico-Dogmatica tom. 4. in primam partem quæst. 6. de persona Spiritus Sancti pag. 301.

(15) Prima part. quæst. 10. art. 2. *Sed contra est, quod dicit Athanasius*: Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus Sanctus. Et quæst. 29. art. 3. *Sed contra est, quod dicitur in Symbolo Athanasii*: Alia est persona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti. Et quæst. 36. art. 2. *Sed contra est, quod dicit Athanasius in Symbolo:* Spiritus Sanctus a Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Et quæst. 42. art. 2. *Sed contra est, quod Athanasius dicit, quod* totæ tres personæ coæternæ sibi sunt. Et 2. 2. quæst. 1. art. 10. *Ad tertium dicendum, quod Athanasius non composuit manifestationem Fidei per modum Symboli, sed ma-*

gis

Latinis accedunt Græci, atque in his Manuel Calecas, qui etiam rationem affert, cur accedat. *Primum quia & Theologus Gregorius* (16) *in Athanasii laudibus ipsius meminit dicens:* Solus ille, vel cum paucis admodum, ausus est veritatem in scriptis confiteri, *& quæ illic addit. Deinde quod per omnes Occidentis Ecclesias Dominicis semper diebus psallitur, atque adeo celebris est auctor, ut ne a pueris quidem ignoretur.* (17) Itaque juvat potius tenere, quod plures non antiquissimi quidem, sed tamen veteres de Auctore hujus Symboli ediderunt, quam sentire, quod viri eruditi multo recentiores nullo auctore antiquo, & rationibus non admodum firmis adducti existimarunt. Rationes illas quidem probat, & *gravissimas* appellat Natalis Alexander, easque exponit ad hunc modum.

Prima est, quod nullus Auctor Athanasio coævus, aut suppar, ejus meminerit. Non S. Gregorius Nazianzenus in Oratione De laudibus S. Athanasii,

N 4 *non*

gis per modum cujusdam doctrinæ, ut ex ipso modo loquendi apparet. Sed quia integram Fidei veritatem ejus doctrina breviter continebat, auctoritate summi Pontificis est recepta, ut quasi regula fidei habeatur.

(16) *Theologi* nomine intelligit Nazianzenum, qui κατ' ἐξοχὴν *Theologus* vocatur.

(17) Lib. 2. contra Græcos Bibl. Patrum tom. 26. pag. 414. Idemque De principiis Fidei Catholicæ cap. 10. pag. 381. ejusdem Bibliothecæ: Nisi eam quis fideliter crediderit, salvus esse non poterit, *ut Magnus Athanasius in Confessione Fidei ad Julium Papam Romanum scripta adjecit; cujus plane etiam Gregorius Theologus in ejus Encomio mentionem faciens*, Solus ille, *inquit*, aut cum valde paucis ausus est veritatem scripto profiteri. *Hanc vocans* Veritatem, *quam is ad Julium Fidei Professionem scripsit.*

Cum Caleca facit Demetrius Cydon Constantinopolitanus De processione Spiritus Sancti cap. 6. apud Petrum Arcudium in Opusculis Aureis Theologicis pag. 487. item Gennadius Scholarius in Expositione pro Oecumenica Synodo Florentina sect. 5. Bibl. Patrum tom. 26. pag. 566.

non ullus Historicorum Ecclesiasticorum, qui primis sæculis scripserunt, non Athanasius *ipse in Apologiis. Equidem S. Gregorius Nazianzenus asserit, S. Athanasium* veritatem palam apertisque verbis *circa Spiritus Sancti divinitatem*, primum & solum, aut cum admodum paucis promulgasse, & scripto confessum esse, & hanc Confessionem Joviano Imperatori obtulisse, donum verè regium & magnificum. *Sed hæc confessio non est Symbolum istud, quod* Athanasianum *vocatur, ut quidam pertendunt. Quænam ergo? Epistola Synodica est ab Athanasio ad Jovianum scripta nomine omnium Episcoporum Ægypti, Thebaidos, ac Lybiarum: quæ & Nicænum Symbolum complectitur, & quædam ad jugulandam Pneumatomachorum recentem hæresim. Possevinus in* Apparatu Sacro *asserit, S. Augustinum in Psalmum* CXX. Athanasiani *hujus Symboli meminisse, hancque velut Augustinianam sententiam laudat super illud*, Per diem Sol non uret te, neque Luna per noctem: De hoc Sole Pater Athanasius Alexandrinus Episcopus ita pulcre locutus est: Filius Dei a Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. *At hæc sententia nequaquam Augustiniana est, nec ulla fit apud S. Augustinum eo loci Athanasii mentio. En verba S. Augustini:* Ergo alium Solem fecit Deus, qui oritur super bonos & malos: istum, quem vident boni & mali: alius est autem ille Sol non factus, sed genitus, per quem facta sunt omnia.

Secunda ratio est, quod S. Athanasius in epistola ad Antiochenses, procul se fuisse a condenda nova Fidei formula testetur, & Nicænæ Synodi Symbolum suis omnibus numeris absolutissimum esse contendat. Neque illis temporibus novum componere Symbolum conveniens fuisset. Hoc enim Ariani, & Semiariani in Pseudosynodis agebant.

Ter-

Tertia ratio petitur ex silentio S. Cyrilli Alexandrini, Ephesinæ Synodi, S. Leonis, & Concilii Chalcedonensis, a quibus dubio procul contra Nestorianam, & Eutychianam hæresim laudatum fuisset istud Symbolum, si Sancti Athanasii fuisset. Certe S. Cyrillus, Athanasii successorum unus, id non ignorasset, neque neglexisset illius auctoritatem ad refellendum Nestorium validissimam. His addendum silentium Latinorum contra Græcos, post schisma Photianum, usque ad Gregorii IX. tempora, de processione Spiritus Sancti disceptantium. Si enim tunc pro certo creditum esset, id Symbolum esse S. Athanasii, hoc telo pugnassent contra Græcos Schismaticos Occidentales, quod non leve pondus habuisset ob summam S. Athanasii in utraque Ecclesia auctoritatem. At primi, quos hoc argumento usos esse legimus, sunt Apocrisiarii Gregorii IX. cum hæc controversia durasset annis prope quingentis.

Quarta ratio petitur ex stylo, sermonisque contextu, qui nequaquam Græci hominis est, sed Latini. Nec excipere juvat, potuisse S. Athanasium Latine discere biennio illo, quo vixit Treviris, atque item dum profugus Mediolani, Aquilejæ, & Romæ egit. Nam parum verisimile est, S. Athanasium in ætate tam provecta, & longe aliis ac melioribus curis distentum, hunc laborem addiscendæ peregrinæ linguæ subiisse, idque absque necessitate. Nam & Romæ, & in Galliis copia virorum erat, qui Græce scirent, adeo ut Athanasio ad mutuos sermones lingua Latina non esset opus, cum illis in regionibus versaretur. Et si Latine scivisset, difficile creditu est, quod ita scivisset, ut nullus in scriptione Latina ipsi excideret Græcismus.

Quinta ratio ex eo sumitur, quod in antiquis & probatæ fidei Codicibus MSS. pæne omnibus Operum S. Athanasii hoc symbolum desideretur.

Sexta. Qui illud S. Athanasio tribuunt, non con-

veniunt inter se, quando, & qua occasione illud ediderit.

Hactenus Natalis Alexander. Verum rationes hasce fere omnes haud esse tales, quales esse affirmat ipse, licet demonstrare, in medium prolata ejusdem Alexandri doctrina, verbisque ipsis. Nam quod attinet

Ad primam, respondeo quod ipse Differtat. 17. in Hist. Eccl. sæc. I. pag. 179. respondet Launojo appulsum S. Mariæ Magdalenæ, S. Marthæ, & S. Lazari in Provinciam neganti, quod nusquam de eo meminerint Cassianus, Salvianus, Victor Massiliensis, Eucherius Lugdunensis, & Cæsarius Arelatensis, itemque de eo siluerint Martyrologiorum Scriptores, insuper S. Gregorius Magnus, S. Bernardus, & alii, qui sermones in Festo S. Magdalenæ scripserunt: respondeo, inquam, *hæc argumenta futilia esse, quia negantia sunt*. (18) *Licet enim in* S. Gregorii Nazianzeni Oratione de laudibus Athanasii, & Historicorum Ecclesiasticorum, qui primis sæculis scripserunt, *Operibus, quæ nunc exstant, mentio* Symboli, Quicumque, *nulla facta sit; fieri tamen potest, ut in iis, quæ perierunt, qualia fuisse quamplurima, notum est*, (19) *commemoratum fuerit. Sed etsi nullibi ejus meminissent, non sequitur, quod* illud *penitus ignoraverint: siquidem necesse non fuit, ut omnes Scriptores Ecclesiasticos nominarent, quos no-* ve-

(18) Idem Natalis Alexander Differtat. XI. in Hist. Eccl. sæc. I. tom. 3. pag. 142. col. 1. *Nec argumentum inficiale alicujus omnino ponderis est*. Et Differtat. 14. in Hist. Eccl. sæc. XIII. & XIV. §. 25. tom. 7. pag. 634. col. 1. *Respondeo primo, argumentum istud plane futile, & nugatorium esse, quia negans est*.

(19) S. Athanasii *Opera, quæ non exstant*, recensentur ab Gulielmo Cave in Historia Litteraria Scriptorum Ecclesiasticorum pag. 124.

verint, aut eorum Opera citarent. (20) *Quod vero* Nazianzenus Symbolum *non nominaverit, ratio in promtu est. Quia de rebus* Athanasii *præclare gestis, quæ maxime ad auditores spectarent, eosque ad pietatem movere possent, in Oratione agit. Unde prætermittit* Symbolum, *tamquam panegyrico dicendi generi minus conveniens. Certe Gregorius Thaumaturgus, qui Panegyricum Origeni dixit, nequidem ejus Opera nominavit, & S. Augustinus in Sermonibus, quos habuit in Natali* S. Cypriani, *ejus epistolas non memorat.* (21) Præterea *dormitare* Natalem Alexandrum *oportuit, cum hæc ipsi objectio venit in mentem.* Siquidem Nazianzenus ea in Oratione *nullum* S. Athanasii *opus nominatim commemorat:* (22) *sed ejus generatim commendat do-*

(20) Idem Natalis Alexander Dissertat. 23. in Hist. Eccl. sæc. I. tom. 3. pag. 238. col. 2. respondens iis, qui septem Epistolas S. Ignatii nomine inscriptas, ei abjudicabant, quod Auctores Ecclesiastici *nusquam illarum meminerint.*

(21) Natalis Alexander Dissertat. cit. tom. 3. pag. 239. col. 2. coarguens eos, qui negabant, memoratas S. Ignatii epistolas non esse ab eo editas, quod S. Joannes Chrysostomus *in egregia oratione, quam habuit de martyrio* S. Ignatii, *Epistolas nullas memorat, quæ tamen ad ejus commendationem maxime contulissent.*

(22) Excepta S. Antonii Vita, ad cujus similitudinem dicit, sibi fuisse in optatis vitam S. Athanasii exponere, addens se nunc potiora tantum ejus gesta commemorare. Hæc sunt verba ipsa Nazianzeni in citata Oratione Operum tom. 1. pag. 375. & 376. *Atque omnem quidem illius vitam sermone prosequi ac laudibus efferre longius fortasse fuerit, quam hujus Orationis institutum ferat, ac non tam encomii opus, quam historiæ: quam etiam, ut posteris documento atque oblectationi futuram, peculiari scripto mandare comprimis optarem, quemadmodum ipse D. Antonii vitam conscripsit, monasticæ nempe vitæ præcepta sub narrationis specie tamquam lata lege promulgans. Verum cum pauca ex multis illius rebus, quæque nunc nobis, ut notiora & insigniora, ultro memoria suppeditat, commemoraverimus, plura iis, quibus ea cognita sunt, relinquemus.*

doctrinam : cur igitur Symbolum ejus *celebrasset ? Si colligere liceret ex* Nazianzeni *silentio* Symbolum illud *non esse* S. Athanasii *germanum opus , ex eodem silentio liceret inferre* , Orationem de Incarnatione Verbi, Contra Arianos Orationes V., Apologias, aliasque ejus lucubrationes *non esse Opera* S. Athanasii, *quia idem* Nazianzenus *ipsa singillatim non recenset* . (23)

Qui

(23). Hoc modo, iisdemque fere verbis Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. XIII. & XIV. Dissertat. 6. art. 16. tom. 7. pag. 409. col. 2. refellit Launojum, qui Summam Theologicam D. Thomæ esse negabat, quod Joannes XXII., *qui* S. Thomam Aquinatem *inter Cælites retulit* , *in Diplomate Canonizationis ipsius Summæ Theologicæ non meminisset* .

Idem Natalis ibidem pag. 407. aliud ejusdem Launoji argumentum affert, ac rejicit hoc modo : Launojus (in Opusculo, cui titulus*: Veneranda Romanæ Ecclesiæ circa Simoniam traditio*, observatione 8. pag. 522. & 523. tom. 2. part. 2.) *nititur argumento negativo*, *petito ex Auctoritate* Clementis VI. *Pontificis Maximi in Sermone*, *quem de* B. Thoma *recens numero Cælitum adscripto habuit* . E multis laudationis piæ capitibus unum est multitudo librorum , quos Sanctus Doctor composuit. *Quorum catalogum cum summa diligentia, maximoque studio conscripserit Pontifex ; in eo tamen* Summa Tripartita desideratur. Quomodo ; *inquit Launojus ;* Opus tam grande, si B. Thomæ fœtus est , fugere potuit Clementis diligentiam, qui sibi sumsit Doctorem Sanctum a librorum, quos edidit, multitudine laudare? Quomodo tam insigne Opus prætermisisset, qui tot minuta Opuscula recensuit? Quis, quæso, sibi sumeret Augustinum a librorum, quos scripsit, multitudine commendare, & libros *De Civitate Dei* omitteret in illorum Catalogo? &c.

Si hoc argumentum alicujus ponderis est , sequitur ; aliquos Scripturæ Sacræ libros, quos multi ex Antiquis in Canonicorum numero non censuerunt , non fuisse habitos ut revera Canonicos, quamvis alii vel coævi vel suppares Patres , *Pontifices, aut Concilia eos in Canonem retulerint : Sequitur , libros* De Prædestinatione Sanctorum , & de dono Perseverantiæ *non esse* S. Augustini, *quia* Possidius *Calamensis Episcopus , qui cum Sanctissimo Doctore quadraginta ferme annis familiariter & dulciter vixit, eos diserte & nominatim non recenset , sed solum confuse indicat his verbis* : Responsio Objectis Hilarii li-

liber unus. *Sequitur*, *librum* De Fide contra Manichæos, *quem nemo* Auguſtino *abjudicavit*, *quia nullus exſtitit*, *quem argumentum* Launojano *ſimile ad dubitandum de re evidenti & ab omnibus confeſſa impelleret*, *non eſſe* S. Auguſtini, *quia hunc librum in Indiculo non recenſet* Poſſidius.

Addo etiam hoc, etſi declinet a propoſito, ut appareat, nihil eſſe indoctius, quam quod generatim affirmari ſolet a Criticis, *neminem de hac*, *vel illa re meminiſſe*. Neque enim verum eſt, quod aſſerit Natalis Alexander, neminem abjudicaſſe Auguſtino Librum *De Fide contra Manichæos*. Siquidem abjudicavit Bellarminus *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* pag. 128. tom. 7. Liber de Fide contra Manichæos *non videtur eſſe* S. Auguſtini, *quia non ſit ejus mentio in* Retractationibus, *nec in Indiculo* Poſſidii, *& quia utitur phraſibus inſolitis* Auguſtino. Addit Labbeus ibidem pag. 133. num. 14. *Profecto mirum nulli eſſe debet*, *quod Liber* De Fide, ſeu Unitate Trinitatis contra Manichæos *non ſit in* Retractationibus, *neque in* Indiculo, *cum ſit* Evodii *Epiſcopi Uzalenſis*, *ut evicit* Sirmondus *noſter cap.* 1. Hiſtoriæ Prædeſtinatianæ *ex fide MSS. Codicum præcipue Corbejenſis*.

Bellarmino, & Labbeo, quod maxime mirum debet videri, omnino conſentit ipſe Natalis Alexander in Hiſt. Eccl. Sæc. V. cap. 4. §. 6. pag. 111. & 112. tom. 5. *Liber* De Fide, ſive de Unitate Trinitatis contra Manichæos *non videtur eſſe* S. Auguſtini, *cum nec ipſe in* Retractationibus, *nec* Poſſidius *in Indiculo ejus meminerint*, *nec ſtylus cum* Auguſtiniano *prorſus conveniat*, *& MSS. nonnulli Codices*, *præſertim Corbejenſis*, *illum* Euodio *Uzalenſi Epiſcopo tribuant*, *ut teſtatur P. Sirmondus* Hiſtoriæ Prædeſtinatianæ cap. 1.

Idem Natalis Diſſertat. 12. in Hiſt. Eccl. Sæc. I. pag. 142. tom. 3. *Quid quod S. Lucas nec Evangelii a ſe conſcripti meminit? nec tamen inde inferri poteſt*, *Evangelium a* S. Luca *non eſſe conſcriptum*. At S. Lucas ita incipit librum, quem confecit de Actis Apoſtolorum: *Primum quidem ſermonem feci de omnibus*, *o Theophile*, *quæ cœpit Jeſus facere & docere uſque in diem qua præcipiens Apoſtolis per Spiritum Sanctum*, *quos elegit*, *aſſumtus eſt*. Quem ſermonem eſſe ejuſdem S. Lucæ Evangelium, conſentiunt interpretes.

Idem Natalis diſſertat. 20. in Hiſt. Eccl. ſæc. III. quæ eſt *de lapſu Marcellini Romani Pontificis*, *& Sinueſſana Synodo* pag. 731. tom. 3. *Nulla apud quoſvis Scriptores ſive profanos ſive Eccleſiaſticos Sinueſſanæ Civitatis occurrit vel levis memoria*. *Ficta igitur Civitas eſt*, *& commentitia Synodus*. At de ea Civitate Livius lib. 10. cap. *In ſaltu Veſtino*. *Sinope* di-

Qui vero *pertendunt*, S. Gregorium Nazianzenum in Oratione memorata loqui de Symbolo Athanasiano, *eorum non minor est auctoritas*, (24) quam eorum, qui inficiantur. Utrique enim recentes admodum sunt; ideoque utrisque perinde credi potest.

Neque unus est Possevinus, qui Augustinum *asserit* in Psalmum CXX. meminisse hujus Symboli, quamvis nulla ibi fiat mentio Athanasii. Namque id asserit etiam Hieronymus Torrensis extrema Præfatione ad Confessionem Augustinianam ex verbis Augustini contexta, Bellarminus l. 2. De Christo cap. 25. aliique; & *Parisienses; ac Venetæ antiquiores editiones id insertum habent:* (25) Quod vel inde verisimile fit, quod alia quoque S. Augustini *scripta verbis quibusdam atque sententiis ejusdem Symboli apparent interdum conspersa*. (26)

Ad

dicitur Græca Urbs fuisse, Sinuessa deinde a Romanis colonis appellata. Plinius lib. 3. cap. 5. *Oppidum Sinuessa extremum in adjecto Latio, quam quidam Sinopem dixere vocitatam*. Horatius lib. 1. Sat. 5. v. 40. *Plotius & Varius Sinuessæ, Virgiliusque Occurrunt*. Martialis lib. 6. epigram. 42. *Non mollis Sinuessa*. Omitto alios, qui ejusdem Urbis mentionem fecerunt.

Natalis Alexandri discipulus Hyacinthus Serry Exercitat. 34. §. 4. pag. 235. Magi Christi adoratores *tres vulgo fuisse creduntur. Ex antiquis Ecclesiæ Patribus unus Leo Magnus nobis numerum hunc definivit passim in Sermonibus de Epiphania... silent ceteri Patres*. At S. Maximus Taurinensis hom. 5. de Epiphania Domini, quæ est in Bibliotheca Patrum tom. 6. pag. 10. *Et bene, Carissimi, uno itinere tres simul adoraturi veniunt Magi: quia in uno Christo Jesu, qui omnium credentium via est, inseparata ab eis erat Trinitas adoranda*. Vide Historiam nostram Familiæ Sacræ De Christo cap. 3. annotat. 8.

(24) Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. I. Dissertat. 9. tom. 3. pag. 130. col. 1.

(25) Monachi S. Benedicti e Congregatione S. Mauri annotat. ad hunc S. Augustini locum.

(26) Baronius ad an. 340. §. 12.

Ad secundam responsio suppetit ex verbis ipsis S. Athanasii in memorata epistola ad Antiochenses, ubi ita scribit tom. 1. part. 2. pag. 772.: *Quam igitur nonnulli jactant tabellam, quasi in Sardicensi Synodo de Fide compositam, ne legi quidem omnino, aut proferri sinatis: nihil quippe ejusmodi definivit Synodus. Quamvis enim nonnulli postularint, ut quædam de Fide scriberentur, quasi aliquid Nicænæ Synodo deesset, atque id obtinere temere conati fuerint; Synodus tamen Sardicæ coacta rem indigne tulit, sancivitque, ut nullum ultra de Fide ederetur rescriptum, sed sufficeret Fides a Patribus Nicææ promulgata, quippe quæ in nullo deficeret, sed plena pietatis esset: statuitque, ne altera ederetur Fidei professio, ne quæ Nicææ conscripta fuerat, imperfecta reputaretur; neve occasio iis daretur, qui sæpenumero de Fide scribere ac definire volunt. Unde si quis illud aliudve proponat, compescite homines, atque ad studium pacis potius hortamini: nihil enim in istis agnoscimus, quam solum contendendi studium.* Itaque S. Athanasius testatur, procul se fuisse a condenda Fidei formula nova, hoc est diversa a Nicæna, non autem a condenda consona Nicænæ. Synodus enim Sardicensis iis duntaxat vetuit alteram Fidei formulam condere, qui ideo conderent, quod putarent, Nicænam esse imperfectam, quique studio contentionis elati occasionem captarent sæpe scribendi de Fide. Et quidem qui rem aliquam faciunt, ut eam opponant rei, quam esse imperfectam putant, utique ab ea diversam faciunt, & qui studio contendendi efferuntur, diversi sunt ab iis, quibuscum contendunt. Contentio enim est eorum, qui contraria sentiunt. Porro S. Athanasius Nicænum Symbolum numeris omnibus absolutum esse prædicabat ac defendebat, nulloque contentionis studio efferebatur, ideoque licuit ei Fidei formulam ede-

edere, quandoquidem non edidit, ut perficeret Nicænam, quam jam perfectam esse sentiebat, sed solum ut eam magis ac magis explicaret, & in aperto poneret. Et sane idem S. Athanasius Catholicam Fidem exposuit in Opusculo, quod inde inscribitur *Expositio Fidei*, ac incipit: *Credimus in unum Deum*: quod tamen & Natalis Alexander, & alii, qui Symbolum Athanasio abjudicant, tamquam verum ac genuinum Athanasii opus recipiunt, quamvis ipse Athanasius citata epistola ad Antiochenses scripserit, procul se fuisse a condenda nova Fidei formula. Cur igitur iidem inficiantur, S. Athanasii esse Symbolum, in quo Catholicam Fidem perinde exponit? Erat autem illis temporibus minus conveniens novum componere Symbolum animo contendendi & adversandi, quod Ariani, & Semiariani in Pseudosynodis agebant, non autem animo eamdem Fidem exponendi, quod faciebat S. Athanasius. (27)

Ter-

(27) Cointius in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad an. 663. §. 22.: *Symbolum S. Athanasii*, *ut* Petrus Delalande *observavit*, *olim solebat vocari* Fides Athanasii, *vel* sermo de Fide, *seu* Fidei Catholicæ, *aut* Expositio Fidei Athanasii. *Atque hanc priscam & veram fuisse appellationem ostendunt Græci*, *qui* ἔκθεσιν, *vel* ὁμολόγησιν τῆς καθολικῆς πίστεως *interpretati sunt*.

Josephus Maria Thomasius in notis ad Psalterium pag. 769., ubi profert Symbolum, *Quicumque*: *Omissis*, inquit, *nonnullorum conjecturis ac divinationibus de auctore hujus Symboli*, *ex longa præscriptione multorum sæculorum*, *& inscriptionibus veterum codicum diligentius videndum*, *num hæc plenior explicatio Nicænæ Fidei sit velut Hypomnesticon quoddam sive commonitorium ad Catholicorum instructionem contra varias hæreses & Græce & Latine primo confectum de iis*, *quæ de Trinitate & Incarnatione*, *tum voce disputata*, *tum scripto decreta sunt in Concilio Alexandrino sub Juliano Augusto* (anno 362.) *præsidente S. Athanasio*, *præsentibusque ex Latinis S. Eusebio Episcopo Vercellensi*, *ac duobus Diaconis Luciferi*

Tertia ratio similis est primæ, ideoque facillime diluitur tum ex iis, quæ ex Natali Alexandro dicta sunt in confutatione rationis primæ, tum etiam ex iis, quæ idem Natalis subjicit Dissertat. 22. in Hist. Eccles. sæc. I. tom. 3. pag. 227. col. 2. Ibi enim ait, *hujusmodi argumenta, quæ ex Auctorum silentio repetuntur, nec nisi negativa probatione constant, ad veritatis fidem faciendam infirma vulgo ab eruditis existimari.* (28) Ita videlicet eos refellit, qui Libros S. Dionysii Areopagitæ nomine inscriptos opus ejus esse negabant, simul quod *Sanctorum Patrum nemo, qui post secuti sunt, ex iis libris sententias aut testimonia citavit*, simul quod *Eusebius Pamphili Sanctorum Patrum scripta enumerans nullam horum fecit mentionem*. Ad eumdem modum idem Natalis haud recte concludit, Symbolum non esse Athanasii, quod Cyrillus Alexandrinus, Ephesina Synodus, S. Leo, & Concilium Chalcedonense contra Nestorianam & Eutychianam hæresim illud non citaverint, aut quod nulli longo inde temporis intervallo ejus auctoritate contra Græcos Schismaticos usi fuerint.

Præterea *quis nescit*, ut alio loco asserit idem Natalis Alexander, *quam sæpe viri doctissimi suis in Operibus ea prætermiserint, quæ argumentum,*

O *quo*

feri Episcopi insulæ Sardiniæ. Certe quæ Rufinus lib. 10. *Hist. Eccl. cap.* 29., *& epistola ipsa ejusdem Concilii apud S. Athanasium* epist. ad Antiochenos *scribunt, si considerentur attentius, verbatimque expendantur, pæne totum Symbolum hocce summatim repræsentare videntur.* Vide Baronium ad an. 362. §. 176. & seq. Labbeum tom. 2. Conc. pag. 509. & Harduinum tom. 1. pag. 730., quibus locis agunt de memorato Concilio Alexandrino, & epistolam S. Athanasii ad Antiochenos recitant.

(28) De duplici genere argumenti, uti vocant, *negativi*, dixi in cap. 19. Historiæ Familiæ Sacræ, annotat. 18. de quo agit etiam Lambertinus lib. 3. de Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. cap. 10. num. 3. pag. 65.

quo de agebant, ut scriberent, postulabat? (29) Quamvis igitur S. Cyrillus, Leo, & alii memoratas hæreses Symbolo Athanasii non oppugnaverint, nihil id obstat, quominus genuinum S. Athanasii opus esse Symbolum, credamus.

Quarta sic refellitur. Primum Natalis Alexander in Historia Ecclesiastica Sæc. IV. cap. 6. art. 8. num. XI. agens de Libro S. Athanasii *De Virginitate*, sive *De Meditatione*, docet, *stylum Patrum non esse in omnibus Operibus eumdem, sed alium in Orationibus, alium in Operibus polemicis, alium in epistolis*. (30) Quidni alium etiam in Symbolis? Deinde *in tam brevi, & hujus generis scriptiuncula, qualis est hæc Fidei professio, vix locus sit conferendo stylo cum ceteris Athanasii lucubrationibus*. (31) Postea *Latini non minus, quam Græci sermonis Athanasium fuisse peritum, Marcellinus, & Faustinus Presbyteri antiquissimi in suo libello precum fatentur, cum ab ipso in Græcam linguam translatos Luciferi Calaritani Episcopi libros affirmant*. (32)

De-

(29) In Hist. Eccl. sæc. XIII. & XIV. Differtat. 6. art. 16. tom. 7. pag. 408. col. 1.

(30) Idem in Hist. Eccl. sæc. VI. cap. 4. art. 16. num. 4. pag. 417. tom. 5. *Quis nescit, varium esse stylum pro varietate Tractatuum, ac materiarum? Certe Sanctus ipse Gregorius fatetur, se eodem stylo Moralium libros non scripsisse*. Lib. 11. cap. 1.

Mabillonius de Studiis Monasticis cap. 13. *Unius etiam, & ejusdem Auctoris stylus multifarius quandoque dignoscitur: in aliquo namque interdum Opere qua elegantior, quave neglectior apparet, quemadmodum in Patrum homiliis sæpe notatur. Præterea unus idemque Auctor jam ætate confectus, videtur sibi ipsi, cum adhuc junior esset, plerumque dissimilis*.

(31) Quesnellus Differtat. 14. in S. Leonis Magni Opera pag. 387. §. 3.

(32) Muratorius in Disquisitione De Symboli, *Quicumque* auctore, tom. 2. Anecdotorum pag. 220., ubi hæc item habet: *Nam quod alii in hujus opinionis confirmationem adducunt*

du-

Denique falsum est, quod ait Natalis Alexander, stylum sermonisque contextum nequaquam Græci hominis esse, sed Latini, nullumque in scriptione Latina auctori excidisse Græcismum. Norunt enim Græce docti Græcos dicendi modos, qui continentur in his Symboli verbis: *Ita ut* per omnia, *sicut jam supra dictum est*, *& Unitas in Trinitate*, *& Trinitas in Unitate veneranda sit*. *Est ergo fides recta*, *ut credamus &* confiteamur, quia *Dominus noster Jesus Christus Dei filius*, *Deus & homo est*. *Æqualis Patri* secundum divinitatem, *minor Patre* secundum humanitatem. *Ad cujus adventum omnes homines* resurgere habent *cum corporibus suis*. Nimirum Græcæ dictiones sunt: *per omnia*: *confiteamur*, *quia*: *secundum divinitatem*, *secundum humanitatem*: & *resurgere habent*. Latini enim dicunt *omnino*, & verbum *confiteor* usurpant cum infinito: dicunt *quoad divinitatem*; *quoad humanitatem*, & *resurgere debent*: nam *habeo* a Latinis adhibetur quidem pro verbo *possum*, numquam pro *debeo*.

Quod spectat ad rationem quintam. Ego qui-

O 2 dem

ducunt, *videlicet Latinum*, *non Græcum*, *Symboli scriptorem fuisse*, *e stylo*, *aliisque conjecturis rem dijudicantes*, *parum ad hujusmodi contentionem dirimendam momenti affert*.

Bollandiani die 2. Maji cap. 10. §. 111. pag. 203. *Unum pro certo habemus*, *Athanasium*, *qui libros* Luciferi *ad* Constantium *Latine scriptos* in Græcum sermonem *transtulit*; *uti infra dicetur num.* 304. *Latinæ linguæ non minus quam Græcæ peritum fuisse*: *ideoque considerantes*, *quod apud antiquos Græcos nullum exstet vestigium Typi cujusquam*; *seu Fidei formulæ ab Athanasio editæ*; *nihil dubitamus*, *quin Symbolum prædictum*; *si vere ab* Athanasio *scriptum aliquando fuit*, *Latine primitus scriptum ab eo fuerit*; *sed ab alio diu postea Græce redditum quale nunc inter opera reperitur*. *Ipse quidem in omnibus suis ad Orientales scriptis hoc potissimum agit*; *ut præter editam Nicænæ* Fidei *formulam*, *nullam aliam requirant vel suscipiant*: *sed cum Latinis videri posset aliter agendum*, *censuisse*, *imo convenisse*, *ut iis distincte ac clare ipsorummet lingua explicaret*, *doctrinam suam prorsus eamdem esse*.

dem ambigam, dici ne jure queat, *in antiquis & probatæ fidei Codicibus MSS. pæne omnibus Operum S. Athanasii hoc symbolum desiderari*. Etenim Monachi e Congregatione S. Mauri in Diatribe citata tom. 2. Operum S. Athanasii pag. 721. Manuscriptos Codices amplius duodecim numerant Symbolum istud exhibentes, atque ex eorum *inscriptionibus* colligunt *ab annis plus mille Athanasio fuisse adscriptum*. Quibus Codicibus Bodlejanum & Lipsiensem addit Michael Lequien Dissertat. 1. Damascenica §. 17.

Etsi vero desideraretur iu Codicibus pæne omnibus, qui Athanasii opera continent, non eo tamen evinceretur, illud non esse ab Athanasio compositum. Antiqui enim Codices MSS. in dies ex tenebris eruuntur, quorum ope & edita sanctorum Patrum Opera vera ac legitima esse magis ac magis probantur, & numquam antea cognita in lucem proferuntur. Itaque diligentissimus antiquitatis indagator Bernardus Montfauconius, qui *anecdota* non pauca S. Athanasii Opuscula publici juris fecit, *bene multa adhuc latere, nihil ambigit, eruditosque non sine spe amplæ segetis, investigandi laborem adire peroptat*. (33) Quidni igitur olim proferatur etiam Codex ille *antiquus & probatæ fidei*, quem Natalis Alexander desiderat?

Ad extremum non video, quare Natalis Alexander, qui uno præsertim fretus Codice Bigotiano putat, Epistolam ad Cæsarium Monachum esse S. Joannis Chrysostomi, (34) idem neget, Sym-

(33) Præfatione in Opera S. Athanasii, quæ primum ab eo publicantur, tom. 2. Collectionis Novæ Patrum & Scriptorum Græcorum pag. 1.

(34) Ecce verba ipsa Natalis Alexandri in Hist. Eccl. sæc. IV. cap. 6. art. 29. num. VIII. pag. 163. col. 1. *Epistola ad* Cæsarium, *quam* Petrus Martyr *Calvinista in Anglia*, dis-

Symbolum esse S. Athanasii, quod in pluribus Codicibus MSS. legitur.

Ad sextam *respondeo* cum ipso Natali Alexandro, *negando consequens*. *Quid enim refert ad rei veritatem, quo tempore facta sit?* (35) Nempe *Historiæ falsitas colligitur ex Auctorum dissensu, si in Historiæ substantia & præcipuis capitibus dissentiunt*, non item *si in circumstantiis duntaxat quibusdam recensendis*. *Enimvero sæpissime contingit, ut constet*

O 3 de

disputans adversus Catholicam Fidem de Transubstantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi in Eucharistia, *proferebat*, *quamque obtrudebat* Plessæus Mornæus *in libro pestilentissimo contra Sacrificium Missæ*, *diu visa est* Eruditis *non esse* S. Joannis Chrysostomi, *quod nullis in MSS. reperiretur*, *nullis in Bibliothecis exstaret*, *ne quidem memoraretur a* Gesnero, Simlero, & Frisio, *quamvis ipsi a Romanæ Ecclesiæ communione alieni essent*, & *Petri Martyris Symmystæ*, & *in Codices MSS. celeberrimarum Europæ Bibliothecarum inquisivissent*. *Verum hujus exemplar MS. epistolæ in linguam Latinam versæ V.* C. Emericus Bigotius *in Bibliotheca FF. nostrorum Dominicanorum Florentiæ invenit*. *Sed & ejusdem Epistolæ fragmenta citata leguntur ab Auctoribus Græcis*, quos e vestigio Natalis nominat.

Nihilominus *epistolam hanc magno Chrysostomo abjudicandam* esse docet Michael Lequien Dissertat. 3. Damascenica: quem sequitur Montfauconius Monito in eamdem Epistolam pag. 736. tom. 3., atque alias rationes adjicit, cur *omnino sibi spuria esse videatur*. Operum S. Joannis Chrysostomi tom. 3. pag. 737. Præter hos vide etiam Henrici Canisii Lectiones Antiquas, editas a Jacobo Basnage tom. 1. pag. 226. ac Thomæ Ittigii tractatum de Bibliothecis & Catenis Patrum cap. 3. §. 30. pag. 417.

(35) Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. I. Dissert. XI. tom. 3. pag. 142. col. 2. refellens hoc adversariorum argumentum: *Objicitur quarto: Non conveniunt inter se Auctores Catholici de tempore, quo Symbolum ab Apostolis editum est; ergo non est vere Apostolicum*.

Tillemontius (annotat. 110. in S. Athanasium tom. 8. pag. 732.) inquit, *paucissima sunt Athanasii Opera, quæ quo tempore conscripta fuerint, assignari valeat*. Montfauconius Animadversione 22. in Vitam & Scripta S. Athanasii pag. XLIX. tom. 2. Novæ Collectionis Patrum & Scriptorum Græcorum.

de veritate, de modo aut tempore non constet. Quid certius Christi morte apud Christianos? Quid tempore, quo mortem subiit, incertius, si Veterum discordes sententiæ audiantur? (36) Quamvis igitur Auctores dissentiant de tempore & occasione editi ab Athanasio Symboli, non inde sequitur, ut illud Athanasius non ediderit.

Quid si Natalis Alexander eam insuper rationem subjiciat, quam addunt alii, vocem ὁμοούσιον, *consubstantialem* adversus Arianos tanto animi ardore propugnatam ab Athanasio, atque id temporis habitam veluti tesseram Catholicorum, in Symbolo non inveniri, eoque Symbolum non esse S. Athanasii? Profecto assentiar, alterum alteri consequens esse, *si* vox illa, ut verbis Natalis Alexandri utar hoc etiam loco, *non inveniatur* in Symbolo *nec quoad sonum, nec quoad sensum, nec expresse, nec æquivalenter, & si* eidem Symbolo *repugnet*: minime autem assentiar, *si* ei *non repugnet, imo in* eo *inveniatur quoad sensum & æquivalenter. Porro vox* ὁμοούσιον *æquivalenter & quoad sensum legitur* (37) in Symbolo, fusius tamen ac latius explicata. Quid enim aliud, quam *consubstantialem* Patri filium significant verba illa: *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti una est divinitas?* Omitto cetera, quibus S. Athanasius divinarum personarum unam omnium essentiam & potestatem explicatius confitetur.

(36) Natalis Alexander Dissertat. 13. tom. 3. pag. 149. col. 1. ubi iis respondet, qui negabant, Petrum Romam profectum, quod *dissentirent Auctores in Epocha adventus S. Petri Romam*.

(37) Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. IV. Dissertat. 4. tom. 4. pag. 224. col. 1.

Cui Symbolum, *Quicumque* ii adscribant, qui negant esse S. Athanasii, dictum est annotat. 3. ad S. Julium I. Pontif. XXXVI.

DISPUTATIO XV.

De Monastico instituto S. Gregorii Magni.

S. Gregorium I, antequam Pontifex fieret, Monachum fuisse, nemini dubium est. Cujus instituti Monachus fuerit, in controversiam atque disceptationem vocatur. Sunt qui S. Equitii, sunt qui S. Benedicti regulam eum professum esse contendant. (1) In animo est, ea, quæ in utramque partem dici solent, complecti, ut aliorum sit de re tota judicium.

Hæc tradunt, qui S. Gregorium Equitianæ professionis fuisse, existimant: illum *instituto ab se in Urbe S. Andreæ monasterio, non ex proxime positis Casinatibus Monachis, sed ex provincia Valeria monasterio S. Equitii petiisse primum Abbatem, idque apparere* ex duplici Gregorii ipsius testimonio. Nam lib. 4. Dialog. cap. 21. hæc habet: *Vitæ venerabilis Valentius* (vel Valentio, seu Valentinus) *qui post in hac Romana Urbe mihi, sicut nosti, meoque monasterio præfuit, prius in Valeria provincia suum monasterium rexit.* Provinciæ autem Valeriæ Monasteria S. Equitii institutis formata fuisse, idem S. Gregorius lib. 1. Dialog. cap. 4. docet his verbis: *Qui nimirum* Equitius *pro suæ magnitudine sanctitatis multorum in eadem provincia* (Valeria) *Monasteriorum pater exstitit. Sed & ex alio ejusdem* capitis 4. loco idem colligi, *dum S. Equitii post obitum edita miracula recenset, dumque ex relatione ejusdem Valentii sui Abbatis, quæ narrat, se accepisse, testatur*: ubi ait: *Silere non debeo, quod de hoc viro Abbate quondam*

(1) Vide annotat. 2. ad Vitam S. Gregorii Magni, Pontif. LXVI.

meo reverendissimo Valentio cognovi. (2) Addunt, S. Gregorium ne leviter quidem innuere, se ex S. Benedicti alumnis fuisse, quamvis ejusdem S. Benedicti vitam in Dialogis exposuerit, ejusque discipulos nominarit, a quibus illam accepit, & quamvis ejusdem regulam ceu *discretione praecipuam*, *sermone luculentam* laudaverit. Eumdem extrema epistola 50. lib. 1. ad Anthemium Subdiaconum vetare, ne pueri ante annum duodevicesimum includantur Monasterio, cum tamen pueros minores annis duodeviginti S. Benedictus recipiat. (3) Eumdemque tyronibus probandis biennium constituisse, (4) cum S. Benedictus annum duntaxat constituerit. (5)

Ad haec respondent adversarii, ex recitato duplici Gregorii testimonio nihil certi posse concludi. Gregorium enim, licet *Valentium* sibi ac Monasterio suo praefuisse *dicat*, *nusquam tamen eum Abbatem primum fuisse affirmare*: (6) & S. Equitii miracula ab ejus discipulis in coenobio aliquo Va-

(2) Baronius ad an. 581. §. 8. & 9.

(3) Regula S. Benedicti cap. 37. *Licet ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in his aetatibus, senum videlicet & infantium, tamen & regulae auctoritas eis prospiciat.*

(4) Lib. 10. epist. 24. ad Fortunatum Neapolitanum Episcopum: *Monasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, ut eos, quos ad convertendum susceperint, priusquam biennium in conversatione compleant, nullo modo audeant tonsurare.*

(5) Regulae cap. 58. *Post sex mensium circulum relegatur ei (Novitio) regula, ut sciat ad quod ingrediatur, & si adhuc stat, post quatuor menses iterum relegatur ei eadem: & si habita secum deliberatione promiserit, se omnia custodire, & cuncta sibi imperata servare, tunc suscipiatur in Congregatione.*

(6) Mabillonius Dissertat. de Monastica Vita S. Gregorii Papae I. part. 2. cap. 12. Extat inter ejus Opuscula ad calcem Veterum Analectorum pag. 499. edit. Parisien. an. 1723. in fol.

Valeriæ propinquo degentibus, quin ab ipsa fama accipere potuisse, ac posteris mandare.

Ex eo autem quod S. Benedicti vitam scripserit, ejusque regulam commendarit, colligi, ipsum fuisse eidem S. Benedicto, ejusque institutioni addictum. Non enim facile creditu esse, Gregorium tam multa de S. Benedicto, deque legibus ejus prædicasse, & aliam sibi suoque Monasterio regulam proposuisse, quam regulam *discretione præcipuam*, *sermone luculentam*.

Gregorii vero vetitum de pueris ante duodevicesimum ætatis annum non recipiendis, non pertinere ad cœnobia omnia, sed tantum ad ea, quæ in insulis quibusdam Tyrrheni maris condita erant, idque satis innuere Pontificem scribentem: *Quia dura est in insulis congregatio Monachorum, etiam pueros in eisdem Monasteriis* (insulæ Eumorphianæ) *ante decem & octo annorum tempora suscipi prohibemus. Hoc & in Palmaria aliisque insulis te per omnia volumus custodire*. Nempe durum ibidem fuisse & asperum vivendi genus, sive propter insalubrem aerem, sive ob aliam caussam: ideoque vetasse Gregorium, ne pueri ætatis nondum maturæ, ac nondum ad Cæli crassitudinem & gravitatem tolerandam aptæ Monachi in insulis illis fierent.

Decretum quoque de tyronibus per biennium exercendis ac probandis spectare solum ad provinciæ Neapolitanæ Monasteria: quandoquidem ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum Gregorius scribit, ac novi decreti rationem reddit hoc modo: *Pervenit ad nos, Mauricium quemdam, qui nuper in Monasterio Barbaciani conversus est, ablatis secum aliis Monachis, fuga de eodem Monasterio discessisse. Qua in re prædictum nobis Barbacianum hæc præcipitatio vehementer accusat, qui temere sæcularem hominem, & non ante probatum tonsuravit*.

Hanc

Hanc Monachorum fugam Gregorio caussam præbuisse decernendi, ut in posterum tyronum animus per biennium exploraretur. Deinde S. Benedictum, *etsi probationis Novitiorum tempus ultra annum non protrahat, minime tamen vetare, ulterius protendi: quapropter in plerisque congregationibus Benedictinis arctioris observantiæ fratrum conversorum probationi biennium impendi, & Monachos choro addictos aliquando justis de caussis ultra annum probari, illæso S. Benedicti, ejusque regulæ honore.* (7)

Qui vero S. Gregorium Ordini Benedictino vindicant, fundamentum ipsum sententiæ Baronii convellere adnixi, ita disputant, Regulam unam S. Benedicti in provincia Valeria viguisse, cum Valentius in ea Monasterium regeret, teste Fundano Abbate in epistola ad Simplicium Casini Abbatem tertium a D. Benedicto, in qua scribit, eo tempore *omnia Campaniæ, Samniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ, & aliarum Italiæ provinciarum monasteria*, dimissis peculiaribus regulis, Benedictinam servare decrevisse.

Insuper Gregorium, cum loco supra memorato dixit Valentium *in Valeria provincia suum Monasterium rexisse*, voce illa *suum* significare voluisse Monasterium non ab Equitio, sed ab ipso Valentio conditum.

Ad hæc Bonifacium IV. in Synodo Romana, anno 610. sexto post Gregorii mortem, adversus eos, qui Sacerdotalibus muneribus Monachos arcebant, ita concludere ex opinione Mabillonii. *Si licuit Gregorio & Augustino Monachis ad Pontificatus apicem contendere, quia Benedictus Monachorum præceptor id suis non interdixit; consequens vi-*

(7) Auctor Vitæ S. Gregorii lib. 1. cap. 3. pag. 208. tom. 4. Operum ejusdem S. Gregorii edit. Monachorum e Congregatione S. Mauri.

videtur, utrumque ejus regulæ paruisse, ex cujus præscripto quid ipsis licitum fuerit, expenditur. (8) Joannem quoque Diaconum in Vita S. Gregorii lib. 4. cap. 80. & 82. probare, eumdem Gregorium sectatorem fuisse S. Benedicti, tum ex forma baltei, qui in detectione corporis S. Gregorii, Gregorio IV. Pontifice facta, conspectus est; tum ex vitæ genere, quod suo tempore Monachi in Anglia profitebantur. *Porro* ajebat, *in exilitate baltei, quæ unius pollicis mensuram numquam excedit, speciem propositi regularis olim a S. Benedicto statuti, cujus ipse vitam describens, in Dialogo regulam quoque laudaverat, eum servasse luce clarius manifestat... Quod vero Monachi, qui a Gregorio in Saxoniam missi,* (9) *S. Benedicti regulæ fuerint man-*

(8) Dissertat. cit. cap. 10. pag. 508. Verba autem Bonifacii IV. habentur apud Gratianum XVI. quæst. 1. cap. 25. & apud Labbeum tom. V. Conc. pag. 1618. *Sunt nonnulli fulti nullo dogmate audacissime quidem, zelo magis amaritudinis, quam dilectione inflammati, asserentes, Monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, Sacerdotalis officii potentia indignos, neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse per Sacerdotali officio divinitus injunctam potestatem. Sed omnino labuntur. Nam si ex hac caussa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ compar Sedis beatissimus Gregorius monachico cultu pollens ad summum nullatenus apicem conscenderet. Quoniam quidem hæc ostiatim fungendi, ligandi, solvendique potestas a Deo summa conceditur. Augustinus quoque ejusdem sanctissimi Gregorii discipulus, Anglorum prædicator egregius, ac Pannoniensis Martinus, cujus sanctitatis fama longe lateque diffusa totus personat mundus, alii quoque jam plurimi sanctissimi pretiosissimo monachorum habitu fulgentes, nequaquam anulo Pontificali subarrarentur, si quia monachi fuerunt, prædictis uti probiberentur. Neque enim Benedictus Monachorum præceptor almificus hujuscemodi rei aliquo modo fuit interdictor: sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes fore solummodo.*

(9) *Saxoniam vocat Angliam, quod Germaniæ gentes duæ Angli & Saxones Magnam Britanniam junctis viribus perdomuissent.* Thomassinus de Vet. & Nova Ecclesiæ disciplina Part. 1. lib. 3. cap. 24. §. 15. pag. 707.

mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quod ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus Monachus aliquis inveniri, a quo non observetur, tam in proposito, quam in habitu regula Benedicti.

Adversus hæc respondent alii, epistolam Fundani Abbatis haud tanti esse faciendam, cum ejus auctoritas in dubium vocata fuerit. (10)

Item *parum interesse ad controversiam dirimendam, sive suum, sive S. Equitii monasterium rexerit Valentio. Quod Cassianus lib.* 2. De institutis Cœnobiorum, *cap.* 2. *centum annis ante dixerat*, tot propemodum in Occidente typos & regulas se vidisse usurpatas, quot monasteria cellasque conspexerat: *hoc usque ad illa Valentionis, & S. Gregorii tempora videtur observatum, ut fundatores cœnobiorum regulas suis monachis pro diversitate morum atque ingeniorum diversimodas præciperent. Ita S. Romanus, qui S. Benedicto in specu Sublacensi latitanti servivit*, in monasterio sub Theodati Patris regula degisse *traditur a S. Gregorio in S. Benedicti Vita ad XXI. Martii elucidanda*. (11)

A Bonifacio autem IV. in Romana Synodo Benedicti exemplo non indicari, Gregorium, & Augustinum *ejus regulæ paruisse*, sed ipsis quoque aditum patuisse ad Ecclesiasticas dignitates, quandoquidem nec Benedictus, religiosissimus Monachorum præceptor, suis prohibuit ad Pontificatum conscendere. Præterea ibidem Benedictum a Bonifacio IV. commendari *ut præcipuum magistrum Monachorum, non horum, aut illorum, non aliquorum proprie suorum, sed simpliciter Monachorum: quod omnia adhuc Monachis tunc communia essent. Hinc*

(10) Ab Antonio Gallonio in Libro Apologetico pro assertis in Annalibus Ecclesiasticis De Monachatu S. Gregorii Papæ, adversus Constantinum Bellottum Monachum Casinatem.

(11) Bollandus die 12. Martii tom. 2. pag. 123. §. 3. num. 9.

Hinc & eodem Concilio nominari Gregorium Romæ, Benedictum Italiæ, Martinum Galliæ, Augustinum Angliæ, ut splendidissima lumina Monastici Ordinis, sine ullo inter ipsos discrimine. Hinc ipsum Bonifacium IV. in epistola ad Ethelbertum Regem Angliæ, magnopere approbare ejus consilium instituendæ Congregationis Monachorum in Cantuariensi Monasterio, quod olim construxerat Augustinus: Monachorum regulariter viventium habitationem, Monachorum gregem. *Nec in mentem venisse illi exprimere, cujus Ordinis, & cujus regulæ professores futuri essent illi Monachi. Hinc Bedam Monasterii quidem Cantuariensis, ab Augustino Gregorii discipulo constructi, mentionem fecisse: sed nec eo loco, nec ullo quovis alio vel regulam, vel institutum B. Benedicti commemorare, cum sexcentis locis de Monachis agat.* (12)

Denique, cum illa scriberet Joannes Diaconus, *elapsos fuisse trecentos annos a condito S. Gregorii monasterio Romano, ejusque in illo suscepto monastico habitu: ante quod tempus maxime sub Ludovico Pio Imperatore, relictis aliis institutis, in pluribus monasteriis regulam S. Benedicti assumtam fuisse: & quæri posse, an idem in Anglia factum fuerit. A variis multa in utramque partem congeri. In Concilio Episcoporum Angliæ anno* 747 *Cloveshoviæ sub Cuthberto Archiepiscopo Cantuariensi habito, plurima præscribi Abbatibus & Abbatissis, atque eorum subditis* de moribus & habitu monasteriali, & eorumdem honestate, lectionis studio per singula monasteria, ac vita regulari, *nulla S. Benedicti, ejusque regulæ facta mentione.* (13) Joannem Diaconum *secutos esse quotquot de* Gregorii *monastica distinctione scripserunt Auctores recentiores*, ait Mabil-

(12) Thomassinus De vet. & nova Ecclesiæ disciplina part. 1. lib. 3. cap. 24. §. 15. pag. 707.
(13) Bollandus loco memorato pag. 124. num. 11.

billonius in Dissertat. De monastica Vita Gregorii Papæ I. part. 2. extremo cap. 10. Cum igitur Joannes Diaconus testis idoneus non habeatur; multo minus idoneos testes habendos esse ejus sectatores, quos idem Mabillonius in medium adducit, ut S. Gregorium suum esse confirmet. Utriusque autem partis rationes ejusmodi esse, quæ disputando huc illuc trahantur; nec ullam afferant persuadendi necessitatem.

DIS-

DISPUTATIO XVI.

De precibus S. Gregorii Magni pro Trajano.

S. Gregorius Magnus *perfectissimus & acceptabilis Deo Sacerdos, cum quodam die per forum Trajani, quod opere mirifico constat esse extructum, procederet, & insignia misericordiæ ejus conspiceret, inter quæ memorabile illud comperiret: videlicet quod cum idem Orbis Princeps in expeditionem circumvallatus militum cuneis pergeret; ibidem obviam habuerit vetustissimam viduam, senio simulque dolore ac paupertate confectam, cujus lacrimis atque vocibus sic compellatur:* Princeps piissime Trajane, ecce hic sunt homines, qui modo mihi unicum filium, senectutis scilicet meæ baculum, & omne solatium occiderunt, meque una cum eo volentes occidere, dedignantur etiam mihi pro eo rationem aliquam reddere. *Cui ille festinato, ut res exigebat, pertransiens:* Cum rediero, *inquit*, dicito mihi; & faciam tibi omnem justitiam. *Tum illa:* Domine, *inquit*, & si tu non redieris, ego quid faciam? *Ad quam vocem substitit; & reos coram se adduci fecit. Neque, cum suggereretur à cunctis accelerare negotium, gressum a loco movit, quousque & viduæ a fisco, quod juridicis sanctionibus decretum est, persolvi pro re fecit, demumque supplicationum precibus & fletibus super factis suis pœnitentes viscerali clementia flexus, non tam potestate, quam precatu & lenitate vinctos prætorialibus catenis absolvit. Hujus rei gratia compunctus venerabilis Pontifex cœpit lacrimosis gemitibus secum inter verba precantia, hæc siquidem prophetica & Evangelica revolvere oracula:* Tu, Domine, dixisti: Judicate pupillo, defendite viduam: & venite & *Isa. I. 17.*

ar-

arguite me. *Et alibi*: Dimittite, & dimittetur vobis: ne immemor sis, quæso peccator ego indignissimus, propter nomen gloriæ tuæ, & fidissimæ promissionis tuæ in hujus devotissimi viri facto, pietati tuæ humiliter supplico. *Perveniensque ad sepulcrum B. Petri, ibi diutius oravit & flevit, atque veluti somno correptus in extasim est raptus: quo se per revelationem exauditum discit, & ne ulterius jam talia de quoquam sine baptismate sacro defuncto præsumeret petere, promeruit castigari.* (1) Hæc Paulus Diaconus in Vita S. Gregorii Magni, cap. 27. neminem compellans, a quo acceperit. Eadem narrat Joannes Diaconus in Vita ejusdem S. Gregorii lib. 2. cap. 44. initio professus, eadem *legi penes Anglorum Ecclesias*, subjiciens postea, Gregorii *precibus Trajani animam ab inferni cruciatibus liberatam, legi apud Saxones*. (2)

Sed

(1) *Si promeruit castigari*, quomodo exauditus fuit? Numquid Deus vota ejus audit, quibus promeretur, ut pœna a Deo afficiatur?

(2) Vita S. Gregorii tum a Paulo, tum a Joanne Diacono scripta habetur Tom. 4. Operum ejusdem S. Gregorii edit. Monachorum pag. 14. & 59. 60.

Ex recentioribus *dixerunt alii, Trajanum ad vitam revocatum a S. Gregorio, & baptizatum, rursumque vita functum abiisse in Cælum: Alii, non revixisse corpus, sed clanculo animam a Gregorio baptizatam: alii nequaquam ab inferis liberatam, sed pœnis, ut dicunt, alleviatam, atque ita fabulas fabulis addidere, ut ridiculum etiam illud demum sit superadditum de Trajani cranio cum vivida adhuc lingua reperto, qua ipsam miseriam deplorans, ad commiserationem S. Gregorium commoverit, & ad preces pro ipso ad Deum fundendas.* Baronius ad an. 604. §. 45.

Præterea, ut observat Joannes Nicolai in annotat. ad S. Thomam in Supplem. quæst. 73. art. 5. ad 5.: *Sunt qui dicant, quod Gregorius mortaliter peccavit sic orando, & propterea gravi capitis morbo per totam vitam vexatus est, quamvis obtinuerit, quod oravit. Quid absurdius? an criminali & mortali oratione, qua meruisset ipse damnationem, liberare* da-

Sed Scriptorem utrumque refellit ipse S. Gregorius. Nam lib. 7. epist. 15. ita scribit ad Gregorium Presbyterum, & Theodorum Diaconum Ecclesiæ Constantinopolitanæ: *Agnovi, quod dilectio vestra dixisset, Jesum Christum ad inferos descendentem omnes, qui illic confiterentur eum Deum, salvasse atque a pœnis debitis liberasse. De qua re volo, ut Caritas vestra longe aliter sentiat. Descendens quippe ad inferos, solos illos per suam gratiam liberavit, qui eum & venturum esse crediderunt, & præcepta ejus vivendo tenuerunt. Constat autem, quia post Incarnationem Domini nullus etiam ex his salvari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent, quia scriptum est:* Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. *Ad Tit. I. 16.* Postquam vero eos, qui aliter sentirent, esse hæreticos asseruit, secutus Philastrium & Augustinum, subdit in hunc modum. *Hæc itaque pertractantes nihil aliud teneatis, nisi quod vera fides per Catholicam Ecclesiam docet: quia descendens ad inferos Dominus illos solummodo ab inferni claustris eripuit, quos viventes in carne per suam gratiam in fide & bona operatione servavit. Quod enim per Evangelium dicit:* Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum, *Joan. XII. 32.* *omnia videlicet electa. Nam trahi ad Deum post mortem non potuit, qui se a Deo male vivendo separavit.* Ista Gregorius *cum doceat, quis adeo imprudens dixerit, tentasse ipsum precibus obtinere, quod nec a Christo ipso ad inferos descendente fuisse factum asseruit, & secus sentire esse hæreticum prædicavit?* (3)

Idem S. Gregorius lib. 34. Moralium cap. 19.

P &

damnatum potuerit? Sunt qui divino ad id instinctu motum dicant. Sed cur contra communem legem talis instinctus absque ullo fingatur fundamento? An reprehensus quod oraverit, ut indicatur supra, & instinctu divino sic oravit?

(3) Baronius ad an. 604. §. 38.

& lib. 4. Dialog. cap. 44., ubi eadem repetit, quæ dixerat in Moralibus, eſt in ea ſententia *ut non orent Sancti homines pro hominibus infidelibus impiiſque defunctis*. (4) Verus hic cum eſſet ſenſus Gregorii, quis eum credat pro Trajano infideli, atque impio tortore Chriſtianorum (5) oraſſe? Itaque ut Gregorii oratio, ita Trajani ab gehenna liberatio fabuloſa.

Eamdem ob cauſſam fabuloſa quoque habenda eſt narratio Pauli, & Joannis Diaconi, & flocci facienda eorum auctoritas, quippe auctoritati ipſius S. Gregorii contraria. Et vero Joannes ipſe Diaconus fatetur, ob teſtimonium S. Gregorii poſtremo loco recitatum *maxime dubitari* de liberatione ea. Quare fidem quærit narrationi ſuæ, ſimul *quia non legitur pro Trajano Gregorium exoraſse, ſed tantum fleviſse*; ſimul *quia non legitur Gregorii precibus Trajani anima ab inferno liberata, & in Paradiſo repoſita: ſed ſimpliciter dicitur ab inferni ſolummodo cruciatibus liberata. Quod videlicet poteſt videri credibile, quippe cum ita valeat anima in inferno exiſtere, & inferni cruciatus per Dei miſericordiam non ſentire, ſicuti unus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere; ſic per Dei*

(4) Utrobique Gregorius iiſdem ferme verbis quærit: *An ſemper ardeant, qui gehennæ incendiis deputantur*, concludens eos, qui ſemel illuc detruſi fuerint, afficiendos eſſe cruciatu ignis ſempiterno. Memorato loco Dialogorum hæc habet: *Omnipotens Deus ab iniquorum ultione in perpetuum non ſedatur. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio deputati, ſua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, ſcilicet ut juſti omnes & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt, & in illis reſpiciant ſupplicia, quæ evaſerunt, quatenus tanto magis in æternum gratiæ divinæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quanto in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ ejus adjutorio vicerunt.*

(5) Vide Diſputationem IX. De Martyrum multitudine in primævis Chriſtianorum perſecutionibus, & annotat. 6. ad S. Clementem I. Pontif. IV.

Dei. justitiam cunctos non valet æqualiter exurere. Nam unusquisque quantum meruit culpa, justo Dei judicio tantum sentietur & pœna. Verum S. Gregorii rationes ac testimonia ex divinis litteris ab eo prolata contra Origenistas (6) non solum probant æternam damnatorum in inferno mansionem, sed etiam exustionem: & fletus ac lacrymæ coram Deo fusæ alicujus rei obtinendæ gratia, preces sunt efficacissimæ: quod ipse Joannes Diaconus imprudens ibidem docet hac ratione: *Sic enim cum non oraverit Gregorius, plangendo potuit exaudiri, sicuti Moyses cum dolendo taceret, potuit clamasse videri, cui Dominus tacenti labiis:* Quid clamas, *inquit*, ad me? *Nimirum Deus omnipotens corda renesque scrutatur, & frequenter ea misertus concedit, quæ homo quamvis ut carnalis desiderat, tamen petere non præsumit. Unde Psalmista:* Desiderium pauperum exaudivit Dominus: & desideria cordis eorum audivit auris tua. (7) Hæc

Exod. XIV. 15.

Psal. X. 17.

P 2 Joan-

(6) Origenistæ, atque ipse forsitan Origenes, negabant, æternam fore Dæmonum, & hominum impiorum damnationem.

(7) S. Gregorius lib. 22. Moralium cap. 17. num. 43. pag. 718.: *Vera postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Æternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si vero desideramus ex corde, etiam cum ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est, quod in eremo populus vocibus perstrepit, & Moyses à strepitu verborum tacet: & tamen silens aure divinæ pietatis auditur, cum dicitur:* Quid clamas ad me? *Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum conditoris replet. Hinc est, quod Anna ad Templum pergens ore quidem tacuit, & tamen tot sui desiderii voces emisit. Hinc in Evangelio Dominus dicit:* Intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. *Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacente ore, in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abscondito, cum* per

1. Reg. I. 13.

Matth. VI. 16.

Joannes Diaconus *in his multum laborans , ut dubium quod asserit factum , quoquo modo fieri potuisse demonstret . Qui si de re gesta fortiora nancisci testimonia potuisset , minime quidem prætermisisset afferre , dum labantem molem nullo fundamento subnixam , ut potuit , studuit suffulcire .* (8)

Neque vero Joannes Damascenus narratam ab Joanne Diacono historiam auctoritate sua confirmat . Etenim Orationem *De iis , qui in fide dormierunt* , in qua mentio est tum de Falconilla precibus S. Theclæ , tum de Trajano precibus S. Gregorii ab inferno liberatis , (9) esse Damasceno sup-

per sancta desideria silenter clamatur . Unde recte quoque per Psalmistam dicitur : Desiderium pauperum exaudivit Dominus , præparationem cordis eorum audivit auris tua.

S. Augustinus Enarrat. in Psal. 37. §. 14. : *Ipsum desiderium tuum oratio tua est : & si continuum desiderium , continua oratio. Non enim frustra dixit Apostolus :* Sine intermissione orantes . . . , . *Si non vis intermittere orare , noli intermittere desiderare . Continuum desiderium tuum continua vox tua est .*

(8) Baronius ad an. 604. §. 43.

(9) In citata Oratione ita habetur §. 16. pag. 590. & 591. tom. 1. edit. Lequien : *Gregorius Dialogus* , (sic a Græcis vocabatur sanctissimus & doctissimus Pontifex Gregorius ob Dialogorum libros , quos conscripsit) *senioris Romæ Episcopus , cum per stratam viam aliquando graderetur , dedita opera consistens intensissimas preces pro Trajani delictorum condonatione ad animarum amantem Dominum fudit , moxque hujusmodi vocem divinitus emissam audivit :* Preces tuas exaudivi , ac Trajano ignosco . Tu vero posthac cave , ne preces mihi pro impiis offeras . *Quodque hoc verum sit , atque ab omni criminatione alienum , totus Oriens , Occidensque testatur . En hoc præstantius est , quam quod de Falconilla refertur . Hæc enim nullius præter cultum idolorum sceleris conscia erat : hic contra plurimos martyres dirissima morte affecerat .* De Falconilla differit ejusdem Orationis Auctor superiori §. 9. pag. 585.

Billius in scholiis ad eamd. orationem pag. 356.

Perperam *Oriens & Occidens , atque universus Orbis rei gestæ testis adducitur , Nam Joannes Diaconus , qui sub Joanne VIII. trecentis ferme post annis ab ipso Gregorio vixit , ac scripsit* in

suppositam, Damascenus ipse demonstrat. Siquidem lib. 2. De Fide Orthodoxa extremo cap. 4. *Sciendum*, inquit, *illud hominibus mortem præstare, quod lapsus Angelis. Post lapsum enim nulla ipsis pœnitentia est, uti nec hominibus post mortem*. Et in Dialogo contra Manichæos §. 65.: *Post mortem vero nec conversionis, nec pœnitentiæ locus est: non quod Deus pœnitentiam non suscipiat (neque enim se ipsum negare potest, nec misericordiam suam abjicit) sed conditio animæ est, quæ converti nequeat.... Sicut enim Dæmones post lapsum non resipiscunt, neque etiam Angeli nunc peccant, sed utrique hoc habent, ut nulla in ipsos mutatio cadat; sic homines post obitum conversionem nullam admittunt*. Quomodo sententia hæc cum ejus opinione cohæreat, qui Orationem memoratam elucubravit, ut verbis utar Michaelis Lequien dissertat. 5. ex Damascenicis §. 3., *non capio: nisi forsan ad absolutam Dei potentiam confugiatur*. His addo *quæcumque alia Cl. Allatius* in Diatriba de Scriptis Joannis Damasceni, *sagacissimo prorsus criterio, a Damasceni stylo, dictione, methodo, & ingenio in ea discrepare observavit, ut parentis alterius fœtus injuria nulla censeatur*. (10) *Quod quidem a Combefisio olim approbatum observavi in præmonitionibus ad eam Orationem. Ceterum hic auctor*,

P 3 qui-

in Urbe vitam ipsius, ubi ad locum hunc devenit, ut narraret rem adeo celebrem, scriptoque firmatam, consignatamque certis testibus posteris eam relinqueret, hæsisse plane visus est in salebris, dum nihil habuit, quod ad rem testandam ex Archivo Romano peteret, vel ex aliis Italiæ locis, aut Galliarum, Hispaniarumve, aut aliarum provinciarum Ecclesiis adducere posset: sed migrandum ipsi fuit ad divisos penitus toto Orbe Britannos, ex Anglicana, inquam, Ecclesia accersere testes. Vides igitur hyperbolem illam de Occidentis & Orientis testificatione, ceu bullam levem inflatam vento, sui inanitate disruptam evanuisse. Baronius ad an. 604. §. 41.

(10) Multa huc pertinentia habet Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. II. Dissertat. 1. pag. 317. & 318. tom. 3.

quicumque tandem sit, ab erroris suspicione liberari possit, propter illa, quæ S. Thomas pro ejus defensione scripsit. (11)

Ex Pseudo-Damasceni Oratione, ut observat Jacobus Billius, *acceptam fabulam Græci transtulerunt in suum Euchologium*, (12) cui proinde haud major præbenda fides est: præsertim cum Græca Ecclesia, ex quo dissociatur a Latina, in errores alios momenti longe majoris impegerit. Quamquam Euchologium editum a Jacobo Goar hæc generatim habet de pœnis inferni in *Officio funereo in*

(11) In I. Sent. dist. 43. quæst. 2. art. 2. ad 5. pag. 135. & in IV. dist. 45. quæst. 2. art. 2. ad 5. pag. 223.: *Dicendum, quod de facto Trajani hoc modo potest probabiliter æstimari, quod precibus B. Gregorii ad vitam fuerit revocatus, & ibi gratiam consecutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem a pœna, sicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt miraculose a mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras & damnatos fuisse. De omnibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem justitiam propriorum meritorum: secundum autem superiores caussas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat de eis aliter disponendum.*

Vel dicendum secundum quosdam, quia anima Trajani non fuit simpliciter a reatu pœnæ æternæ absoluta, sed ejus pœna fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad diem judicii, nec tamen oportet, quod hoc fiat communiter per suffragia, quia alia sunt, quæ lege communi accidunt, & alia, quæ singulariter ex privilegio aliquibus conceduntur: sicut alii sunt humanarum limites rerum, alia divinarum signa virtutum, *ut Augustinus dicit in lib.* De cura pro mortuis agenda cap. *16.* §. 19.

Eadem repetit in Supplemento Tertiæ Partis quæst. 73. art. 5. ad 5. Vide annotat. 17. ad S. Gregorium Magnum, Pontif. LXVI.

(12) In scholiis ad eamdem Pseudo-Damasceni Orationem pag. 356.

Verba Euchologii cap. 96. sunt hæc apud Baronium ad an. 604. §. 46.: *Quemadmodum Trajanum per intentam servi tui Gregorii Dialogi intercessionem flagro solvisti; exaudi etiam nos te orantes non pro idolorum cultore, sed pro fideli servo tuo, qui te propter imbecillitatem ad iracundiam provocarit.*

in Sacerdotem vita functum pag. 458: *Non est in inferis pœnitentia, nulla ibi relaxatio*: & pag. 460: *Verum judicium ibi plurimum, nec ullus inferno eripitur*. Quomodo igitur ab inferis liberatus Trajanus, si nulla in inferis est relaxatio, & nullus inde eripitur?

Tandem quæ a S. Brigitta, & Mathilde dicuntur de Trajano, nullo modo probant, eum ab gehenna liberatum. Nam Mathildes nihil affirmat, dum ait, *nolle Deum, ut sciant homines, quid ipse statuerit de anima Trajani*. (13) Brigitta vero asserens illum *elevatum ad altiorem gradum*, haud clare aperit sententiam suam. (14) Ba-

(13) In Annalibus Baronii ad an. 604. §. 46.

(14) Lib. 4. Revelationum cap. 13., ubi *historiam de Trajani ab inferis liberatione admittendam esse*, contendit Durantus Episcopus Feretranus.

Lambertinus De Serv. Dei Beatif. & Beat. Canoniz. lib. 3. cap. ult. §. 15.: *Quæres quarto, quid dicendum sit de revelationibus privatis a Sede Apostolica approbatis, ex. gr. B. Hildegardis, & sanctarum Brigittæ, & Catharinæ Senensis. Porro* lib. 2. cap. 32. num. 11. *diximus, prædictis Revelationibus, etsi approbatis, non debere nec posse a nobis adhiberi assensum Fidei Catholicæ, sed tantum fidei humanæ juxta regulas prudentiæ, juxta quas prædictæ Revelationes sunt probabiles & pie credibiles*.

Idem Auctor eodem lib. 3. cap. 10. §. 6.: *Joannes Diaconus trecentis post S. Gregorium Magnum annis vixit, &* in ejus Vita lib. 2. cap. 44. *narrat, ejus precibus animam Trajani Imperatoris fuisse a pœnis inferni liberatam, de qua etiam plura habentur apud Durantum* in Notis ad cap. 13. libri 4. Revelationum S. Brigittæ. *Porro nec Anastasius Bibliothecarius, nec Marianus Scotus, nec Ado, nec Beda S. Gregorii studiosissimus hanc narrant historiam, eamque propterea tamquam fabulosam rejiciunt Baronius* ad an. 604. §. 30., *Bellarminus* lib. 2. De Purgatorio cap. 8., *Capisuccus* in Controversiis Theologicis selectis, Controversia 7., *Melchior Canus* lib. 11. De locis cap. 2., *aliique plures: & merito; cum antiquorum silentium vim quoque a materia recipiat: credit enim Ecclesia, pœnas inferni esse æternas, idque efficit, ut exemtio ab hac lege si alicui a Deo concessa dicenda sit, Ecclesiæ ipsius testimonia*

Baronius tamen has revelationes rejicit tamquam pugnantes inter se. Pugnat enim traditum S. Brigittæ, *precibus S. Gregorii Trajani animam allevatam*, Mathildi autem, *nolle Deum, ut sciant homines de anima Trajani quid factum*. (15)

nio debeat comprobari, sicut ad rem bene annotavit Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæculi II. Dissert. I. Itaque præclare ab S. Augustino dicitur, Contra epistolam Manichæi, quam vocant fundamenti cap. 5. §. 6.: *Ego Evangelio non crederem* (nedum revelationibus) *nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*.

Joannes Albertus Fabricius Bibliothecæ Latinæ tom. 1. lib. 2. cap. 22. pag. 479.: *Hujus fabulæ non puduit Apologiam scribere* Alphonsum Ciacconium *singulari diatriba*, Franciscum de Mendoza *lib. 2. de floribus sacris, Problemate 6.* Alphonsum Salmeronem T. 14. disp. 27. &c. *sed eam merito rident* Alphonsus Tostatus, Dionysius Carthusianus, Dominicus Soto, Franciscus Suarez *apud* Georgium Callistum *De bono perfecte summo pag. 66. quibus adde* alios, quos Fabricius memorat ibidem, & tom. 2. lib. 2. cap. 22. pag. 761. & 762.

(15) Baronius ad an. 604. §. 47.

Scribitur in Actis S. Perpetuæ apud Ruinartum §. 8. pag. 84. illa orante fratrem ejus Dinocratem *translatum esse de pœna*. At S. Augustinus lib. 1. De anima & ejus origine cap. 10. §. 12. dicit, *nec Scripturam* illam *canonicam esse, nec* S. Perpetuam *sic scripsisse*. Vide Estium Comment. in Libros quatuor Sententiarum lib. 4. distinct. 46. extremo §. 2. tom. 2. part. 2. pag. 228. & 229. Ruinartum loco citato, & Auctorem Vitæ S. Gregorii, quæ exstat tom. 4. Operum ejus, lib. 3. extremo cap. 10. §. 10. pag. 275.

S. Augustinus Epist. 82. alias 19.: *Ego solis Scripturarum Libris, qui jam* Canonici *appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero litteris, quod videatur contrarium veritati: nihil aliud, quam vel mendosum esse Codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minime intellexisse, non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi vel per illos Scriptores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt*. Eadem sunt apud Gratianum Dist. 9. Cap. *Ego solis*,

DIS-

DISPUTATIO XVII.

De S. Gregorio II. contra Leonem Isaurum.

ANno Christi 717., cum S. Gregorius II. annum jam tertium regnaret, Leo Isaurus Orientis Imperium occepit. Ne quid prætermitteret, quod Catholici Imperatores præstare solerent, Fidei suæ orthodoxam confessionem misit ad Pontificem, & ab Germano Constantinopolis Patriarcha coronandus, ipso exigente, juravit, se Catholicam Fidem servaturum integram illibatamque. Verum qui Catholicus ab omnibus habitus fuerat, haud multo post, anno scilicet 726. apparuit hæreticus Iconoclasta, bellumque nefarium sanctis imaginibus, earumque cultoribus inferens, edicto promulgato, signa & simulacra Christi, Deiparæ, & omnium Sanctorum deleri ac disjici jussit. Furentis & atrociter grassantis Leonis impetum constantissime excepere Gregorius II., Germanus Patriarcha, & Joannes Damascenus, eumque ab nefariis cœptis revocare conati sunt. At omnis eorum conatus inanis atque irritus fuit. Namque tantum abfuit, ut Imperator resipisceret, ut etiam Damascenum malis artibus perdere tentaret, Germanum de Episcopatu dejectum & alapis cæsum mitteret in exilium, & Anastasium *Syncellum* (1) hæreticum Ico-

(1) *Syncellus idem est, quod Concellaneus, ejusdem cellæ incola, contubernalis, commensalis. Ita κατ' ἐξοχὴν dicebatur Clericus, qui in Patriarchæ domo, ipsi ministrandi caussa, habitabat, & ideo plerorumque negotiorum ad Patriarcham spectantium conscius erat. In memoriam Lectori revocandum est, Patriarchas, ut & plerosque Episcopos, e Monachis eligi solitos. Unde ad Patriarchejum translati aliquos sibi adsciscebant* Mo-

Iconomachum in ejus locum subrogaret. Gregorio ipsi II. per suos Exarchos & Duces (2) aliosque ministros insidiatus est, ac simul Pontificatu, simul vita privare curavit. *Cognita vero Imperatoris nequitia omnis Italia consilium iniit, ut sibi eligerent Imperatorem, & Constantinopolim ducerent. Sed compescuit tale consilium Pontifex sperans conversionem Principis*. (3) Itaque Gregorius mitius cum Leone agens, dogmaticis humanissimis epistolis eum studuit ab impietate revocare. (4) Sed *cum dormiente loquitur, qui enarrat stulto sapientiam*. (5) Etenim barbarus Imperator contra jus Gentium Legatos, per quos Pontifex epistolas miserat, carcere inclusit, & in exilio mori coegit, (6) ac Pontificis exitio imminere, inque sa-

Monachos, cum quibus vitam Monasticam colerent, quibus ideo in Patriarchejo cellas concedebant. Eorum semper aliquis, utpote præ ceteris industrius, & in rebus gerendis acer, familiarius cum Patriarcha versabatur, ipsique erat ab intimis consiliis. Quapropter ceteris propius ad Patriarcham accedebat, & habebatur veluti Patriarchæ contubernalis. Hinc Monachi συνάδελφοι confratres dederunt illi Syncelli Συγκέλλυ *nomen, quasi cellæ Patriarchalis socium*. Joannes Morinus De Sacris Ordinationibus part. 2. pag. 201. & 202. Vide Ducangium in Glossario verbo *Syncellus*.

(2) Vide annotat. 3. ad Joannem III. Pont. LXIII.

(3) Anastasius Bibliothecarius in Vita Gregorii II. tom. 1. pag. 169.

(4) Exstant apud Baronium ad an. 726. §. 28. & apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 7. & 23.

Nicolaus Alemannus in Dissertat. de Lateranensibus Parietinis cap. 15. pag. 61. *Neque a recta Fidei sententia aberrantes licet Græcorum Cæsares Ecclesia Romana statim proscripsit, vel deseruit; sed modo libertate litterarum, modo Legationum auctoritate, modo publicis Synodorum congressionibus ab errore illos deterrere & ad veritatem allicere studuit annos perpetuos quinque & septuaginta*.

(5) Ecclesiastici Cap. XXII. 9.

(6) Nicolaus I. epist. 8. ad Michaelem Imperatorem apud Labbeum tom. 8. Conc. pag. 296. & Harduinum tom. 5. pag. 147.

ſacrarum imaginum cultores ſævire perſeveravit. Quamobrem Gregorius, cum per annos quinque modo hortationibus ac precibus, modo minis ac terroribus illum ad bonam frugem reducere conatus eſſet, nec ulla adhuc affulgeret ſpes reſipiſcentiæ, extrema meditari remedia cœpit. Itaque congregato Epiſcoporum Concilio, (7) damnatis Iconomachis, cultuque imaginum ſacrarum confirmato, Anaſtaſium tamquam hæreticum, & Conſtantinopolitanæ Sedis invaſorem anathematizavit: poſtea expoſitis Leonis ſceleribus, crudeliſſima ejus in Catholicos perſecutione, & inſidiis, quas ſibi extruxerat, commemoratis, ipſum non modo tamquam non Catholicum, ſed etiam ut Catholicis infenſiſſimum, a piorum communione removit, & *Romanum Senatum, Italiamque Sacramento liberavit*. (8)

Sententiam hanc eruditiſſimi Cardinales Baronius, Bellarminus, & Sfondratus confirmant auctoritate Theophanis, Cedreni, Zonaræ, & aliorum. (9) Ac Theophanes quidem *homo Græcus, idemque ſanctus Gregorii factum quod hodie Catholicæ Fidei deſertores adeo deteſtantur, ſumma cum ejus laude narravit* (10) his verbis: *In veteri Roma vir undequaque ſacer & Apoſtolicus, Petri Apoſtolorum Coryphæi conſeſſor, eruditione præclariſque facinoribus clarebat Gregorius, qui Romam atque Italiam, totumque Occidentem a Leonis obedientia tam*

(7) De quo Baronius ad an. 726. §. 21. & ad an. 730. §. 5. & Labbeus tom. 6. Conc. pag. 1460.

(8) Nicolaus Alemannus De Lateranenſibus Parietinis cap. 15. pag. 61. Vide annotat. 10. ad diſſertat. 18.

(9) Baronius ad an. 726. §. 24. & 26. & ad an. 730. §. 5. Bellarminus lib. 5. De Rom. Pont. cap. 8. & De poteſtate ſummi Pontificis in rebus temporalibus cap. 4. Sfondratus in Gallia Vindicata diſſertat. 2. §. 2. pag. 399. In eadem ſententia eſt Sigonius lib. 3. Hiſtoriarum de regno Italiæ ad an. 726. pag. 102.

(10) Nicolaus Alemannus loco citato.

tam civili, quam Ecclesiastica, & ab ejus imperio subtraxit. Cedrenus ita de Gregorio II. scribit: *Is a Leone ob ejus impietatem defecit, & pacto cum Francis icto, tributa Leoni denegavit*. Zonaras vero: *Hac*, inquit, *de caussa Gregorius, qui tum Romæ veteris Ecclesiam gubernabat, repudiata societate Pontificis novæ Romæ, nec non eorum, qui illum sequerentur, illos una cum Imperatore synodico anathemate obstrinxit, & vectigalia, quæ ad id usque tempus Imperio inde pendebantur, inhibuit, icto cum Francis fœdere*. (11) Hæc de Græcorum Imperatore, & Romano Pontifice Græci Scriptores testantur.

Illa autem, quæ ex ipsius Gregorii II. epistolis, Paulo Diacono, Anastasio Bibliothecario, gestis Gregorii III. & Scripturis divinis contra dicuntur a Natali Alexandro, (12) possunt singula dissolvi.

Gregorius II. epist. 1. loquitur ad hunc modum: Scis *Imperator, sanctæ Romanæ Ecclesiæ dogmata non Imperatorum esse, sed Pontificum, quæ tuto debent dogmatizari. Idcirco Ecclesiis præpositi sunt Pontifices a Reipublicæ negotiis abstinentes: & Imperatores ergo similiter ab Ecclesiasticis abstineant; & quæ sibi commissa sunt capessant... Cessa & quiesce, tum Synodo minime opus erit*. Subjicit deinde, nonnullos Occidentis populos, audito, sacras imagines Leonis jussu tolli, seditionem fecisse, & no-

vos

(11) Theophanes in Chronographia pag. 272.
Cedrenus in Compendio Historiarum pag. 360. Zonaras lib. 15. Annalium tom. 2. §. 4. pag. 82.
Sigibertus in Chron. ad an. 731. inter Scriptores Rerum Germanicarum Pistorii tom. 1. pag. 771. *Gregorius Leonem Imperatorem erroris redarguit, & populum Romanum, & vectigalia Hesperiæ ab eo avertit*.

(12) Differtat. 1. in Hist. Eccl. sæculi VIII. tom. 5. pag. 733. A Natali Alexandro non dissentit Launojus epist. 7. lib. 7. pag. 456. tom. 5. part. 2.

vos Magistratus veteribus substituisse: numquam vero dicit, se probasse seditionem illam, aut prohibuisse, ne Itali tributa Leoni Isauro solverent. Ita Gregorius epistola I: in altera vero: *Quemadmodum*, inquit, *Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet, ac dignitates regias deferendi: sic nec Imperator in Ecclesias introspiciendi, & electiones in Clero peragendi:* deinde se *inermem* & *nudum* profitetur; denique *invocandum duntaxat Deum esse significat, ut quod apud B. Paulum Corinthio incestus reo contigit, Imperatori contingat*. (13) Quomodo hæc Gregorius scripsisset, si tributorum solutionem Leoni ab Italis fieri solitam inhibuisset, aut inhibere decrevisset?

An non vides, epistola I. ab Gregorio coargui Leonem, quod vellet de Ecclesiæ dogmatis decernere, cum id facere non ad ipsum, sed ad Pontificem pertineret, ac propterea Gregorium e vestigio subjicere; quemadmodum Pontifices non immiscerent se negotiis Reipublicæ; ita debere Imperatores abstinere se ab negotiis Ecclesiæ? Non scribit autem, se Italorum seditionem probasse, quia re vera non probaverat, imo sedare curaverat. Nondum enim *claruerat Imperatoris malitia*, (14) ideoque sperabat, illum humanis-

(13) Natalis Alexander Differt. 1. in Hist. Eccl. sæc. VIII. tom. 5. pag. 734.

Gregorii II. epistola I. est apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 18. epistola II. pag. 26. & 27.

(14) Anastasius Bibliothecarius in Vita Gregorii II. tom. I. pag. 172.

Leo Isaurus Imperium iniit anno Chr. 716. Gregorius circa annum 727. ita ad eum scripsit, ut est apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 10. *Decem annos Dei benignitate recte ambulasti, neque sacrarum imaginum mentionem fecisti, nunc autem* (anno videlicet 726.) *eas dicis idolorum locum implere, atque illos, qui eas venerarentur, idololatras esse, teque ad eas evertendas penitusque delendas convertisti*. Anno igitur 726. Leo apparere cœpit Iconomachus. Ab anno 727. ma-

nissima hac epistola permotum ad mentis sanitatem reversurum.

In altera autem epistola verissime dictum est a Gregorio, Pontifices non habere potestatem *deferendi dignitates regias*, (15) eas videlicet, quas de-

jori malitia innotuit, sacras imagines ex templis sustulit; atque combussit, principes Cives suæ impietati contrarios obtruncavit, sacrorum Antistites exilio ac morte affecit, referente Paulo Diacono lib. 6. de gestis Langobardorum cap. 49. Anno autem 730. sub finem Pontificatus Gregorii II. ea contigere, quæ Græci Historici Theophanes, Cedrenus, Zonaras, atque ex his Baronius ad an. 726. §. 24. & 26. & ad an. 730. §. 5. commemorat.

(15) Sfondratus in Gallia Vindicata Differtat. 2. §. 2. pag. 403. & 404. Maimburgo hunc ipsum Gregorii II. locum objicienti respondet hoc modo: *Nos ipsi concedimus, nullam esse Pontifici Romano in Reges ordinariam & directam potestatem, nec ex istius arbitrio deferri Regna, sed vel successione, vel electione, vel jure belli, aliove legitimo titulo; & quamvis in aliquo casu & indirecte, rebusque in arcto stantibus etiam hoc Pontifici competat, hæc tamen rara & indirecta, mereque contingens potestas non denominat subjectum, nec ab ea dicimur aliquid posse: sic dicimus non posse Ecclesiasticos nubere, non posse Principes alieno juri derogare, non posse carnes Sabbato comedi, & mille alia, quæ absolutam, certisque circumstantiis adstrictam potestatem non excludunt; & hanc ipsam Pontifici permissam ex Gregorii litteris deducas. Nam in prima ad* Leonem *imperatorem* (apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 19.) *hæc habet*: Scire autem debes ac pro certo habere, Pontifices, qui pro tempore Romæ exstiterint, conciliandæ pacis caussa sedere tamquam parietem integerrimum, septumque medianum Orientis, & Occidentis, ac pacis arbitros & moderatores esse. *Et epistola secunda* (apud eumdem Labbeum pag. 27.) Et nos culpam peccati recipimus, ut qui potestatem a Deo receperimus terrena cælestiaque solvendi atque ligandi. *Ubi vides, Potestatem Pontificiam non ad cælestia solum & spiritualia, sed etiam terrena & temporalia proferri, quando videlicet necessitas postulat. Sed præsertim ex illis verbis argumentari licet, quibus* ut Imperatori in Ecclesias & Clericorum electiones; ita Pontifici in Palatia, Regesque nullum esse jus dicit: *At vero si Clerus Episcopum aliquem hæresi imbutum, aut perduellem elegit, quique Ecclesiam vastet, quis dubitat, si alia remedia absint, nec periculum* mo-

deferre pertinet ad Reges: ficut non poteft Imperator, feu Rex alicui conferre dignitates, quas huic vel illi concedere fpectat ad Pontificem. Ibi fiquidem totus in eo Gregorius eft, ut oftendat difcrimen, quod inter Pontificem & Imperatorem intercedit, doceatque debere utrumque affignato fibi a Deo munere fungi, nec poffe Pontificem jura Imperatoris, nec Imperatorem jura Pontificis fibi ufurpare. Ufurpaverat autem fibi jura Pontificis Leo, cum edictum de tollendis imaginibus facris promulgavit, fcripfitque ad Gregorium, fe Imperatorem effe & Sacerdotem. Quare Gregorius refcripfit, dogmata non effe Imperatorum, fed Pontificum, neque Imperatoris effe novi aliquid de Fide ftatuere, fed quæ decreta a Pontificibus fuiffent, diligenter tueri ac defendere. Neque vero Gregorius fe *inermem* & *nudum* appellavit, quod fibi Leonis anathematizandi ac tributis privandi poteftas non effet, fed quod armis & copiis careret, quas contra ipfum mit-

moras patiatur, poffe Imperatorem, tamquam Ecclefiæ advocatum, prohibere, ne is eligatur, aut electum Regno & Ecclefia arcere? nec pauca funt bujus rei exempla. Si ergo id natura ipfa, ac neceffitas Ecclefiæ defendendæ Principibus conceffit, quanto magis Pontifici in Principes, & Regna? cum nihil magis Ecclefiæ noceat, exponatque ruinæ ut hærefis coronata; fi enim tot illa clades & ærumnas excitavit inermis & abjecta, quid faciet armata, regnanfque? & experientia plus fatis docuit, ex Principum religione etiam fubditorum religionem fidemque pendere. Ceterum cum extincto Martello, & Pippino necdum noto, aut rerum potito auxilium a Francis ceffaret, & Græci Exarchum adhuc in Italia, & Siciliam Calabriamque obtinerent, Langobardi vero hærefi & armis graffarentur, ac Romæ imminerent, non defitere Romani Pontifices Gregorius *vid.* II. Gregorius III. Paulus, Stephanus, Zacharias, Hadrianus, *aliique apud Græcos Imperatores litteris ac legatis agere, ut in finum Catholicæ Ecclefiæ redirent, & Romam, Italiamque a Langobardis tuerentur: cum tandem rebus omnibus defperatis Pippinus, & Carolus fubvenere, Imperio Græcis adempto.*

mitteret. Quid enim? *Persequeris nos*, inquit, *& tyrannice vexas militari carnalique manu. Nos inermes ac nudi, qui terrenos & carnales exercitus non habemus, invocamus principem exercitus omnis creaturæ sedentem in Cœlis, Christum; qui est super omnes exercitus supernarum virtutum, ut immittat tibi Dæmonem, sicut ait Apostolus:* Tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit. (16) Potestne quidquam dici clarius? Nonne asserit, se traditurum eum Satanæ, hoc est anathemate innodaturum, ac proinde effecturum, ne ipsi amplius tributa ab Italis conferantur? Subjecti enim populi non tenentur obtemperare hæretico Principi ab Fidelium communione per sententiam Pontificis segregato, sed possunt ab ipso deficere, præsertim si potestate sua abutatur ad religionem labefactandam. (17) Id quod præstitit Leo Isaurus, qui sacrarum imaginum usum & cultum abolere conatus est emisso edicto, & persecutione sævissima in earum cultores excitata. Hanc esse veram & germanam Gregorii II. sententiam facile cognoscet, qui ejus epistolas legere non gravabitur.

Porro Paulus Diaconus, & Anastasius Bibliothecarius narrantes, Gregorium II. compescuisse consilium & motus Italorum, qui a Leone defice-

(16) Epist. I. ad Corinthios cap. V. 5.

(17) S. Thomas 2. 2. quæst. 12. art. 2. *Ecclesia infidelitatem illorum, qui fidem susceperunt, potest sententialiter punire, & convenienter in hoc puniuntur, quod subditis Fidelibus dominari non possunt. Hoc enim vergere posset in magnam Fidei corruptionem, quia, ut dictum est;* Homo apostata pravo corde machinatur malum, & jurgia seminat, *intendens homines separare a Fide. Et ideo quam cito aliquis per sententiam denuntiatur excommunicatus propter apostasiam a Fide, ipso facto ejus subditi sunt absoluti a Dominio ejus, & juramento fidelitatis, quo ei tenebantur.*

cere meditabantur, (18) describunt primas Italorum seditiones, quas Gregorius studio paterno & Sacerdotali auctoritate sedavit, ut sibi furentis Leonis animum conciliaret. Hoc tamen nihil obstat, quominus postea Gregorius Leonem, quem nec admonitionibus, nec beneficiis abducere potuit ab impietate, percusserit anathemate, atque Imperii parte multaverit, Italis, quos antea in officio continere studuerat, jurisjurandi religione solutis, ne ei tamquam pertinaci in repugnando, & Catholicis insectandis tributa solverent. Ego quidem existimaverim, Gregorium II. eo alacriori animo insurrexisse adversus Leonem obstinate manentem in incepto, quo majori erga ipsum humanitate usus antea fuerat: tantoque libentius in reum animadvertisse, quanto magis necessaria erat animadversio, ut resipisceret, & ad se tandem aliquando rediret.

At Gregorius III. proximus Gregorii II. successor Leonem ut Imperatorem agnovit, humanissimis litteris curavit deducere ab errore; & in illis, quos ab communione Christianorum semovit, non numeravit: quod certe fecisset, si ejus decessor eumdem anathematizasset; nec Italiæ populi ad illum *pro erigendis imaginibus supplicationum scripta unanimiter direxissent*, (19) si an-

(18) Paulus Diaconus lib. 6. De gestis Langobardorum cap. 49. tom. I. Scriptor. Rer. Italic. pag. 506.: *Hac tempestate Leo Imperator apud Constantinopolim Sanctorum imagines depositas incendit. Romano quoque Pontifici similia facere, si Imperialem gratiam habere vellet, mandavit, sed Pontifex hoc facere contemsit. Omnis quoque Ravennæ exercitus, vel Venetiorum talibus jussis uno animo restiterunt, & nisi eos prohibuisset Pontifex, Imperatorem super se constituere fuissent aggressi.* Eadem habet Anastasius Bibliothecarius in Vita Gregorii II. tom. 1. §. 184. pag. 169.

(19) Anastasius in Vita Gregorii III. §. 191. & 193. tom. 1. pag. 174. & 175.

antea ei vectigalia pendere recusassent. Pulcrè enimvero. Sed quid inde ad rem nostram? An ignoras, Leonem, etiam postquam anathemate confixus est, ac multatus tributis Italorum, Orientis Imperatorem esse non desiisse? An non meministi, nos asserere non toto Leonem Imperio, sed Imperii parte duntaxat privatum? Quidni igitur Gregorius III. illum haberet pro Imperatore? Quidni etiam ad illum scriberet; & ad pravam, quam animo imbiberat, opinionem deponendam hortaretur; & decessoris sui vestigiis insistens benignum se ac mitem ei primum præberet; ut hac ratione eidem errorem eriperet? Haud equidem dubitaverim, id eo consilio fecisse Pontificem, ut Imperator paternis suasionibus permotus ad meliorem mentem reverteretur. Sed non modo epistolas humanitatis & amoris plenas non accepit æquo animo: verum etiam Gregorium Presbyterum & Constantinum Defensorem; (20) qui eas Constantinopolim detulerant, per annum detinuit in custodia, & Romam injuriis affectos remisit.

Ideo autem Gregorius nominatim non recensuit Leonem inter segregatos ab Ecclesiæ communione, quia in ea Synodo neminem anathemate damnavit nominatim, sed universe tantum cavit, *ut si quis deinceps antiquæ consuetudinis & Apostolicæ Ecclesiæ tenentes fidelem usum contemnens, adversus eamdem venerationem sacrarum imaginum..*

(20) Defensores erant Clerici Ecclesiæ Romanæ, qui id habebant operis ac muneris, ut pauperum præsertim atque Ecclesiarum defensionem susciperent, & commodis eorum consulerent, ipsius Romanæ Ecclesiæ patrimonia in diversis provinciis posita curarent; legationes obirent, de rebus & personis Ecclesiasticis judicarent. Defensores septem *Regionarios* instituit S. Gregorius Magnus lib. 8. epist. 14. Vide Baronium ad an. 598. §. 16. & Ducangii Glossarium.

num ... depositor atque destructor, & prophanator vel blasphemus exstiterit, sit extorris a Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi, vel totius Ecclesiæ unitate atque compage. (21) Gregorius igitur III. epistolis, legationibus, Conciliis Leoni Isauro restitit; qui magis exacerbatus ac furens *patrimonia sanctorum Apostolorum ab Siculis & Calabris* pendi solita *in publicum ærarium conferri jussit*. (22)

Ad extremum miserunt quidem Itali ad Leonem supplices libellos pro erigendis imaginibus; verum *fere per octo menses detenti, remissi sunt similiter cum exprobrationis injuria portitores*. (23) Quid ita? quia videlicet, ut captus meus est, Gregorii II. auctoritate Itali a Leone jam defecerant.

Hic vero negatur, Gregorium II. auctorem fuisse Italis, ut ab Imperatore descisceren t. Quis enim sibi persuadeat, Pontificem, qui *erat divinæ Scripturæ eruditus*, (24) violasse mandatum illud Christi Domini: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*; (25) repugnasse D. Paulo scribenti: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, (26) *reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum,*

 cui

(21) Anastasius in Vita Gregorii III. tom. I. §. 192. pag. 175.

(22) Theophanes in Chronographia pag. 263. edit. Venetæ. Vide Muratorii Antiquitates Italicas medii ævi tom. 5. dissert. 69. pag. 798.

(23) Anastasius in Vita Gregorii III. tom. I. §. 193. pag. 175.

(24) Anastasius in Vita Gregorii II. tom. I. §. 177. pag. 163.

(25) Apud Lucam in Evangelio cap. XX. 25.

(26) *Quam sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire in exhibenda reverentia summæ & Apostolicæ Sedi, & Beati Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab universo servari Imperio*. S. Bernardus epist. 183. ad Conradum Regem Romanorum.

Sym-

cui vectigal, vectigal : item repugnasse S. Petro: *Subjecti estote omni Creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tamquam ab eo missis?* (27) Næ ille divinarum litterarum maxime ignarum Gregorium II. facit, qui eum contendit, Leone Isauro tributis Italiæ multato, recitata Scripturæ præcepta violasse. Ergo Gregorius ignoraverit, illud Christi jussum: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, intelligi de Cæsare legitime imperante? (28) Ergo compertum ipsi non fuerit, generales illas sententias ita esse accipiendas, ut significent, tamdiu *Regibus, Principibus, Magistratibus, & reliquis, quorum potestati subjicimur*, obtemperandum esse, quamdiu ea præcipiunt, quæ Catholicæ Fidei, & religioni ac pietati in Deum non repugnant? & *si quid im-*

Symmachus epist. 6. apologetica adversus Anastasii Imperatoris libellum famosum apud Lab. tom. 4. Conc. pag. 1298. & apud Baronium ad an. 503. §. 25. *Fortassis dicturus es, scriptum esse*: Omni potestati nos subditos esse debere. *Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas erigunt voluntates. Ceterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta divinis. Defer Deo in nobis, & nos deferemus Deo in te. Ceterum si tu Deo non deferas, non potes ejus uti privilegio, cujus jura contemnis.*

D. Thomas in Epist. ad Rom. cap. 13. Lect. 1. *Quidam Fideles in primitiva Ecclesia dicebant, terrenis potestatibus se subjici non debere propter libertatem, quam consecuti erant a Christo, secundum illud Joan. 8.* Si filius vos liberaverit, vere liberi eritis. *Sed libertas per Christum concessa, & libertas spiritus, qua liberamur a peccato & morte... Caro autem adhuc remanet servituti obnoxia, sicut supra 7. dictum est.* Adversus istos ajebat Paulus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*

(27) S. Paulus ad Rom. cap. XIII. 7. S. Petrus epist. 1. cap. II. 13.

(28) S. Joannes Chrysostomus hom. 71. in Matth. pag. 813. *Tu vero cum audias reddenda esse Cæsari, quæ sua sunt; illa solum dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt. Nam quod Fidei ac virtuti obest, non Cæsaris, sed Diaboli tributum & vectigal est.*

improbe, si quid impie imperent, cum id non ex potestate, sed ex injustitia atque animi perversitate agant, omnino non esse audiendos? (29) Improbe autem atque impie imperabat Leo imagines sacras tolli. Profecto hunc esse verum ac germanum citatæ Scripturæ sensum, nemo nisi qui præjudicatæ opinionis tuendæ studio cœcus est, vel primo intuitu non videt. *Quid igitur explicata implicas, & evoluta convolvis, ut ingeniis tardioribus, qualia in hominibus plura sunt, videaris dicere aliquid, cum dicas nihil?* (30)

(29) Catechismus Romanus De quarto Præcepto cap. 5. §. 15. & 16. atque adeo *ipsa Ecclesia, cujus doctrina censenda est, quæ in illo Catechismo traditur*, ut ait ipse Natalis Alexander in Theologia Dogmatica lib. 2. De Sacramento Pœnitentiæ art. 6. pag. 433. edit. Venetæ an. 1734.

S. Gregorius lib. 3. epist. 65. *Ad hoc potestas super omnes homines Dominorum meorum* Imperatorum *pietati cœlitus data est, ut qui bona appetunt, adjuventur, ut Cælorum via largius pateat, ut terrestre Regnum Cœlesti regno famuletur.*

(30) S. Augustinus lib. 4. Operis imperfecti contra Julianum cap. 33. Vide Bellarminum lib. 2. De Rom. Pont. cap. 29. in responsione ad tertium argumentum tom. 1. pag. 341.

DISPUTATIO XVIII.

De Translatione Regni Francorum auctoritate S. Zachariæ Pontificis.

Gens Merovingorum, de qua Franci Reges sibi creare soliti erant, usque in Hildericum (1) *Regem, qui jussu Stephani* (2) *Romani Pontificis depositus ac detonsus, atque in monasterium trusus est, durasse putatur; quæ licet in illo finita possit videri, tamen jamdudum nullius vigoris erat, nec quidquam in se clarum præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentia Regni penes Palatii Præfectos, qui* Majores Domus *dicebantur, & ad quos summa Imperii pertinebat, tenebantur: neque Regi aliud relinquebatur, quam ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa* (3) *solio resideret, ac speciem dominantis ef-*

(1) *Alii* Childericum, *alii* Hildricum *vocant, ab anno* 742. *ad an.* 750. *imaginem, quæ hic describitur, Regni gessit.* Bollandus in annotat. ad Vitam S. Caroli Magni Imperatoris tom. 2. Jan. pag. 878. num. 6.

(2) Primus, ut id fieret, annuit Zacharias, postea ratum habuit Stephanus II. ejus successor.

(3) *Cavillatur Natalis Alexander* (Differtat. 2. in Hist. Eccl. sæc. VIII. tom. 5. pag. 740.) *falsam esse narrationem Eginhardi, quod dicat Merovingicos* submissam barbam *aluisse, cum* Clodoveus III. *mortuus sit anno ætatis* 19. Dagobertus III. *anno* 20. Theodoricus IV. *anno* 23. Childebertus III. *anno* 18. Nam *Eginhardus cum dicit* barba submissa, *non loquitur de Regibus imberbibus, sed adultis, qui a Clodoveo Magno* 18. *numerantur*. Sfondiatus in Gallia Vindicata Differtat. 2. §. 2. pag. 408.

Joannes Hermannus Schminckius in Differtatione præposita Eginhardo De Vita & gestis Caroli Magni cura sua edito: *Barbæ quidem Merovingorum cap. 1. mentionem facit, verum ibi de tota primæ stirpis gente (non de hoc, vel illo Merovingo singillatim) agit, quos barbam aluisse, nemo est qui ignorat.*

effingeret, Legatos undecumque venientes audiret, eisque abeuntibus responsa, quæ erat edoctus, vel etiam jussus, ex sua velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ stipendium, quod ei Præfectus Aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii possideret, quam unam & eam perparvi redditus villam, in qua Domum, & ex qua famulos sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis habebat. Quocumque eundum erat, carpento ibat, quod bobus junctis, & bubulco rustico more agente trahebatur: sic ad Palatium, sic ad publicum populi sui conventum, qui annuatim ob Regni utilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. At Regni administrationem, & omnia, quæ vel domi, vel foris agenda ac disponenda erant, Præfectus Aulæ procurabat. Quo officio tum, cum Hildericus deponebatur, Pippinus pater Caroli Regis, jam velut hæreditario jure fungebatur. Itaque Pippinus, penes quem erat administratio summa Regni, *per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto Palatii Rex constitutus est*. Hæc Eginhardus in Vita Caroli Magni.

Idem in Annalibus ad an. 749. ita scribit: *Burcardus Vvirziburgensis Episcopus, & Folradus Presbyter Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut consulerent Pontificem de caussa Regum, qui illo tempore fuerunt in Francia, qui nomen tantum Regis, sed nullam potestatem Regiam habuerunt. Per quos prædictus Pontifex mandavit, melius esse illum vocari Regem, apud quem summa potestatis consisteret, dataque auctoritate sua jussit Pippinum Regem constitui*. (4) Et ad an. 750.:

(4) Ex his Eginhardi verbis ita colligit Ludovicus Thomassinus, De vetere & nova Ecclesiæ disciplina part. 3. lib. 1. cap. 19. §. 11. pag. 96.: *Zacharias Pippinum Regem Francorum nominavit, qui tota illa jamdiu fruebatur potestate, & qui eam a Majoribus suis acceperat, ut plerique jam docti sentiunt*.

Hoc anno secundum Romani Pontificis sanctionem Pippinus Rex Francorum appellatus est, & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione, manu sanctæ memoriæ Bonifacii Archiepiscopi & Martyris, more Francorum elevatus in solium Regni in Civitate Suessiona. Hildericus vero, qui falso Regis nomine fungebatur, tonso capite in monasterium missus est. Et ad an. 754.: *Stephanus Papa postquam a Rege Pippino Ecclesiæ Romanæ defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra unctione ad Regiæ dignitatis honorem consecravit, & cum eo filios ejus Carolum, & Carolomannum: mansitque hyberno tempore in Francia*. (5)

Ex his redarguitur Natalis Alexander, qui affirmare non dubitavit, *nec Zachariæ nec Stephani III. Romanorum Pontificum auctoritate Regnum Francorum a Childerico III. ad Pippinum translatum esse*. (6) Ejus affirmationem refellunt etiam aucto-

(5) Eginhardus in Vita Caroli Magni cap. 1. 2. & 3. In Annalibus apud Duchesnium inter Historiæ Francorum Scriptores coævos, tom. 2. pag. 233. & 234.

Eodem modo est in Vita B. Pippini Ducis & Majoris Domus apud eumdem Duchesnium tom. 1. pag. 599. in libello vetusti Scriptoris De Majoribus Domus Regiæ tom. 2. pag. 2. in Annalibus Tilianis pag. 12. Loiselianis pag. 25. Fuldensibus pag. 534. Bertinianis tom. 3. pag. 151. & inter Scriptor. Rer. Italic. Muratorii tom. 2. pag. 495. Metensibus apud Duchesnium tom. 3. pag. 275. Hildeneshemensibus inter Scriptores Rerum Brunsvicensium pag. 712. & Lambecianis inter Scriptores Rer. Italicarum Muratorii pag. 103.

Anonymus Auctor, qui sub Rege Carolo Calvo scribebat, apud Labbeum in Nova Bibliotheca Manuscriptorum Librorum tom. 1. pag. 331.: *Pippinus Pater Caroli Magni Regnum Francorum solus obtinuit, & per auctoritatem Zachariæ Papæ, & electionem Francorum, inungente Bonifacio Archiepiscopo Rex factus est. Childericum vero, qui solus Rex de stirpe superiorum Regum remanserat, Regno privatum Clericum effecit*.

(6) In Hist. Eccl. sæc. VIII. Dissertat. 2. tom. 5. pag. 737.

ctores haud pauci apud Bellarminum, Sfondratum, & Serarium (7) Ego eam confutabo duobus locis prolatis, uno subscriptionis appositæ Codici pervetusto, qui anno Christi 767. atque ipsius Pippini Regis sexto decimo conscriptus est; altero Ludovici II. Imperatoris, qui, utpote Caroli Magni pronepos, res in familia sua recens gestas ignorare non poterat. Verba subscriptionis hæc sunt: *Florentissimus Pippinus Rex pius, per auctoritatem & imperium sanctæ recordationis Domini Zachariæ Papæ, & unctionem sancti chrismatis per manus beatorum Sacerdotum Galliarum, & electionem omnium Francorum, tribus annis antea in Regni solio sublimatus est. Postea per manus Stephani Pontificis in Regem & Patricium* (8) *una cum filiis Carolo & Carolomanno in nomine sanctæ Trinitatis unctus & benedictus est.* (9) Ludovicus ve-

(7) Bellarminum De Rom. Pont. lib. 2. cap. 17. pag. 325. lib. 5. cap. 8. pag. 442. tom. 1. & De potestate Papæ in temporalibus cap. 4. & 42. pag. 39. & 94. tom. 5. Sfondratum in Gallia Vindicata Dissertat. 2. §. 2. num. 3. pag. 405. & sub nomine *Eugenii Lombardi* in Regali Sacerdotio §. 15. tom. XI. Bibliothecæ Pontificiæ Rocaberti pag. 357. Serarium Moguntiacarum rerum lib. 3. De S. Bonifacio Notatione 43. pag. 333. tom. 1.

(8) Vide annotat. 4. ad Stephanum II. Pontif. XCIV.

(9) Apud Mabillonium De Re diplomatica lib. 2. cap. 26. §. 2. num. 11. pag. 193. & lib. 5. tabula 22. pag. 384. & in Annalibus Ordinis S. Benedicti lib. 23. ad an. 754. §. 1. pag. 155. apud Ruinartum ad calcem libri De Gloria Confessorum Gregorii Turonensis pag. 991. & apud Bollandum in Exegesi præliminari secunda ad Martii tomum tertium cap. 3. num. 35. pag. XXI. & in Henschenii Analectis Bonifacianis cap. 1. apud eumdem Bollandum die quinta Junii tom. I. pag. 488.

Papebrochius in Conatu Chronico Historico Dissertat. 26. *De titulo Regio apud Francos Zachariæ auctoritate translato a prima ad secundam stirpem*, §. 3. *Si lectum locum in medium adduxisset* Natalis Alexander, *numquam dicere potuisset, Annalistam Loiselianum sæculo IX. scribentem fuisse primum, qui Zachariæ super illo negotio consulti fecerit mentionem.*

vero Imperator disputans adversus Basilium Macedonem Orientis Imperatorem, qui per Legatos conquestus fuerat, quod nomen *Imperatoris* usurparet, ita loquitur. *Præterea mirari se dilecta fraternitas tua significat, quod non Francorum, sed Romanorum Imperator appellemur: sed scire te convenit, quia nisi Romanorum Imperator essemus, utique neque Francorum. A Romanis enim hoc nomen & dignitatem assumsimus, apud quos profecto primo tantæ culmen sublimitatis & appellationis effulsit, quorumque gentem & Urbem divinitus gubernandam, & matrem omnium Ecclesiarum Dei defendendam atque sublimandam suscepimus, ex qua & regnandi prius, & postmodum imperandi auctoritatem prosapiæ nostræ seminarium sumsit. Nam Francorum Principes primo Reges, deinde vero Imperatores dicti sunt ii duntaxat, qui a Romano Pontifice ad hoc oleo sancto perfusi sunt. In qua etiam Carolus Magnus abavus noster unctione ejusmodi per summum Pontificem delibutus, primus ex gente & genealogia nostra, pietate in eo abundante, & Imperator dictus, & Christus Domini factus est. Si calumniaris Romanum Pontificem, quod gesserit, calumniari poteris & Samuelem, quod spreto Saule, quem ipse unxerat, David in Regem ungere non renuerit. Verum super hoc si est, qui summo Pontifici saltem unum faciat nutum, congrue profecto illius non carebit responso.* (10)

Quod

(10) In epistola apologetica ad Basilium Orientis Imperatorem apud Baronium ad an. 871. §. 59. & 60. & apud Duchesnium inter Scriptores Historiæ Francorum tom. 3. pag. 557.

Et §. 61. apud eumdem Baronium: *Sicut nos*, ait idem Imperator Ludovicus, *per Fidem Christi Abrahæ semen existimus, & Judæi per perfidiam Abrahæ filii esse desierunt: ita quoque nos propter bonam opinionem, id est orthodoxiam regimen Imperii Romani suscepimus: Græci vero propter cacodoxiam, videlicet malam opinionem Romanorum imperatores existere cessave-*

verunt. Nicolaus Alemannus de Lateranensibus Parietinis cap. 14. pag. 53. *Cum ex crimine violatæ religionis (ut Imperator palam Imperatori exprobrat) Imperium* Carolo *decretum sit a* Leone, *eam totam caussam juris fuisse Pontificii, ad Senatum vero, Populumque* Romanum *nihil omnino pertinuisse, nemo non videt. Quod & Sacramentum a* Carolo *Magno, ejusque in Imperio successoribus non Senatui, sed Pontifici* Romano *dictum comprobat, comprobat Imperii confirmatio, quam ab uno Pontifice Maximo* Ludovicus Caroli *Magni filius, posterique petierunt.*

Idem Ludovicus Pius in Epist. ad Hilduinum Abbatem S. Dionysii, De conscribenda Vita S. Dionysii Episcopi Parisiensis, apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 1578.: *Sanctæ recordationis avus noster Pippinus, propter altare, quod ante sepulcrum sæpe fati, sæpiusque dicendi domini Dionysii, per divinam & memorabilem revelationem, jussu ipsius sanctissimi martyris, in honorem Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, qui præsentes ostendebantur, a beato & angelico viro Stephano summo Pontifice dedicatum est, intra sacra Missarum solemnia, una cum duobus filiis, Carolomanno videlicet, & divæ memoriæ domino ac genitore nostro Carolo, jure prænominato Magno, ab eodem Apostolico Papa in Regem Francorum unctus superni muneris benedictionem percepit.*

Hilduinus in Vita S. Dionysii jussu ejusdem Ludovici Pii conscripta apud Surium die 9. Octobris: *Gesta sunt autem hæc in B. Stephano Papa, divina clementia, adjuvantibus sanctis Apostolis Petro & Paulo, per beatissimum martyrem Dionysium hoc anno, qui est ab Incarnatione Domini* 754. *V. Kal. Augusti: quo Christi roboratus virtute inter celebrationem consecrationis præfati Altaris, & oblationem sacratissimi Sacrificii unxit in Reges Francorum florentissimum Regem Pippinum, & duos filios ejus Carolum & Carolomannum.... atque Francorum proceres Apostolica benedictione sanctificans, auctoritate B. Petri sibi a Domino Jesu Christo vero Deo tradita, obligavit & obtestatus est, ut numquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula ipsi, vel quique ex eorum progenie orti Regem super se præsumant aliquo modo constituere, nisi de eorum progenie, quos & divina providentia ad sanctissimam Apostolicam Sedem tuendam eligere, & per eum, videlicet vicarium S. Petri, imo Domini nostri Jesu Christi in potestatem regiam dignata est sublimare, & unctione sacratissima consecrare.* Eadem sunt apud Rheginonem in Chron. ad an. 753. pag. 32. tom. 1. Scriptorum Rerum Germanicarum Pistorii.

Spondanus ad an. 871. §. 13. ita scribit de memorata Ludovici epist. apologetica. *Ludovicus misso ad* Basilium *legato,*

Quod si post adeo firma testimonia ratio quidquam confirmare valet, hæc certe omnino contemnenda non est. Cur enim, quæso, Francorum proceres a Zacharia per Legatos petiissent, ut sibi liceret Regnum a Childerico ad Pippinum transferre, si ejus tum licentia atque auctoritate sibi opus esse non existimassent? Dicésne, Francos non auctoritatem abrogandi Regnum Childerico sibi tribui a Zacharia petiisse, sed ipsum duntaxat ea de re consuluisse, ideoque non Zachariæ auctoritate, sed consilio Regnum Francorum a Childerico ad Pippinum translatum fuisse? At non solum Eginhardus, sed quotquot hanc historiam scripserunt suppares Auctores, aperte testantur, illam Regni translationem auctoritate Romani Pontificis, jussu, mandato, decreto, sanctione factam esse. *Summa hæc tot Auctorum consensio*, ut verbis utar Natalis Alexandri, in translatione hujusmodi *tribuenda* Pontifici Romano *prohibere* ipsum Alexandrum *debebat*, ne contra niti ullo modo auderet. Quod enim apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum, *inquit Tertullianus*. (11)

Sed cominus congrediamur. *Zachariæ auctoritate*, objicit Natalis Alexander, *nec depositum* Childericum, *nec* Pippinum *Regem elevatum*, *probatur ex Auctoribus*, *qui* Zachariæ *Pontificis Maximi Vitam scripsere*, *apud quos altum est ea de re silentium*.

to, acrem satis dedit epistolam apologeticam, qua inter alia multa, fuse ostendit ejusmodi appellationem Basilei *non esse peculiarem Constantinopolitanorum: sed etiam competere aliis Principibus, maxime vero Francis; qui eam dignitatem accepissent a Sede Apostolica ob egregiam ipsorum fidem in Deum, & Ecclesiam Romanam.*

(11) Ita post citatos varios auctores concludit memoratus Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. XIII. & XIV. dissertat. 6. art. 1. pag. 393. tom. 7. ut probet, *Officium Corporis Christi S. Thomæ Aquinati tribuendum esse.*

tium. Anastasius Bibliothecarius *prosaico stylo id executus est*, *metrico* Flodoardus. *Neuter mentionem ullam facit exauctorationis* Childerici *Regis*, *promotionis* Pippini, *aut legationis eam ob caussam ad* Zachariam *destinatæ*. *Incredibile porro videtur*, *quod tanti rem momenti prætermisissent*. *Sed & in epistolis omnibus* Zachariæ *altum est ea de re silentium*. *Sane tantum abest*, *ut* Zacharias *in animum suum inducere potuerit a se deferri posse* Pippino *Francorum Regnum*, *ut contra pro Francorum Rege Carolum Martellum Pippini patrem habuerit*, *ut constat ex ipsius ad Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum Epistola*. *Et epistola V. Caroli Martelli filios vocat* Galliarum Principes.

Secundo judicium, *quod in caussa Childerici Regis a* Zacharia *latum perhibetur*, *ab ejusdem Pontificis æquitate & sanctimonia penitus alienum est*. Childericus *enim jure hæreditario Rex erat*, *a novem annis in solio erat collocatus*, *nihil peccaverat*, *quo posset e Regni possessione deturbari*. *Fingitur per Legatos ad* Zachariam *missos accusatus de inertia & incapacitate ad Regnum administrandum*. *Sed nec accusationem illam factam esse verisimile est*: *nec*, *si facta*, *ejus rationem habuisset ullam* Zacharias, *sanctissimus & æquissimus Pontifex*.

Tertio, *commentum istud de* Childerici *Regis depositione*, *auctoritate vel consilio* Zachariæ *summi Pontificis facta*, *nititur putidæ fabulæ de Merovedarum Regum ignavia*, *& socordia*, *quam Auctores plerique omnes*, *qui consultum in caussa translationis Regni Francorum a* Childerico *ad* Pippinum *Zachariam*, *vel Stephanum* III. *commemorant*, *rationem fuisse tradunt Regni ad* Pippinum *sic transferendi*. *Hujus autem fabulæ vanitas facile demonstratur*, *incipiendo a* Dagoberti Magni *filiis*, *ultra quos Regum ignavorum initia Scriptorum nullus extendit*. Deinceps Natalis Alexander eos enumerat, qui

post

post Dagobertum usque ad Childericum regnarunt, eorumque vitas exponit, ita subjiciens ad extremum: *Sed etsi* Theodoricus *Childerici Tertii Pater, ejusque Majores inertes fuissent, an ipse propterea anno ætatis suæ decimo quinto, vel decimo octavo ex avito Regno dejiciendus?*

Quarto, verisimile non est Zachariam *a suorum decessorum doctrina, & Sedis Apostolicæ traditione defecisse. At ab ea defecisset, si* Childericum Tertium *exauctorasset, Regnumque ad* Pippinum *transtulisset. Pugnasset enim cum doctrina* Gregorii secundi *a Majoribus accepta, qui in Epist. I. ad* Leonem Isaurum *Imperatorem ita scripsit:* Idcirco Ecclesiis præpositi sunt Pontifices a Reipublicæ negotiis abstinentes: & Imperatores ergo similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capessant. *Et Epist.* 2. Nam quemadmodum Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet, ac dignitates Regias deferendi: sic neque Imperator in Ecclesias introspiciendi, & electiones in Clero peragendi.

Quinto, Stephanus III. Pippinum *a perjurio in* Childericum *admisso absolvit, ut* Theophanes *testatur ad annum octavum* Leonis Augusti. *Quod testatur &* Anastasius *in Historia Ecclesiastica ad annum* 2. Constantini *Augusti*: Solvente scilicet eum (*Pippinum*) a perjurio in Regem commisso, eodem Stephano. *Quibus &* Otto Frisingensis *ad annum Christi* 753. *suffragatur. Hujusmodi porro absolutio argumento est*, Childericum III. *a* Zacharia *exauctoratum non fuisse, nec Regnum Francorum Apostolica ejus auctoritate ad* Pippinum *translatum*.

Sexto, Pippinus secundum morem Francorum electus est ad Regem, & elevatus a Francis in Regno suo, in Suessionis Civitate: *ut habetur in Annalibus Loiselianis. Quod & Tiliani confirmant his verbis:* Pippinus secundum morem Francorum ele-

electus ad Regem, & elevatus a Francis in Regno, Suessionis Civitate. *Atqui mos Francorum non erat, ut Reges a summo Pontifice postularent, & acciperent; sed ut in Regni Comitiis Clypeo impositos elevarent, acclamarentque; ut constat ex* Gregorio Turonensi *lib.* 2. *Historiæ Ecclesiasticæ Regni Francorum cap.* 40. *ubi narrans quomodo Colonienses post* Sigiberti *Regis, ejusque filii* Chloderici *mortem* Clodoveo Magno *se dediderint, ait:* Plaudentes tam parmis, quam vocibus, eum clypeo evectum super se Regem constituunt. *Itaque nec a* Zacharia, *nec a* Stephano III. *Romanis Pontificibus Regnum Francorum a* Childerico III. *ad* Pippinum *translatum est*. (12)

Ad primum *respondeo* (verba sunt ipsius Natalis Alexandri) *hæc argumenta futilia esse, quia negantia sunt. Quis enim Ædis Deiparæ Lauretum advectionem fabulis accenseat ob silentium* S. Antonini, *qui & coævus auctor, & Lauretanæ regioni erat finitimus?* (13) Deinde, ut alibi scribit idem Natalis, *negativas probationes in quæstionibus facti nemo eruditus non exsufflat & sugillat; ubi argumenta positiva ex adverso militant ab Auctorum coævorum aut suppariûm testimoniis petita*, (14) cujusmodi sunt superius memorata Subscriptio, & Ludovici II. Imperatoris epistola apologetica ad Basilium Orientis Imperatorem. Adde, quod Anastasii & Flodoardi silentium anteponendum non est testimoniis Scriptorum, qui id aperte tradiderunt. Vetus enim illud Hieronymi admodum sci-

(12) Ita Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. VIII. dissertat. 2. tom. 5. pag. 737. 738. & 739.

(13) In Histor. Ecclesiast. sæculi I. Dissertat. 17. propositione 1. tom. 3. pag. 179. Vide disputationem XIV. in responsione ad ejusdem Alexandri rationem primam, & tertiam.

(14) In Hist. Eccl. sæc. XIII. & XIV. Dissertat. 6. art. 16. pag. 407. tom. 7.

ſcitum eſt, qui dicebat: *Non ſtatim eſſe contrarium, ſi quod alius ob cauſſam dignum putavit relatu, alius inter cetera dereliquit*. (15) Tantum vero abeſt, ut Zacharias pro Francorum Rege Carolum Martellum Pippini patrem habuerit in epiſtola ad Bonifacium Moguntinum Archiepiſcopum, ut nullam omnino de eo mentionem faciat in Epiſtolis ad eumdem Bonifacium datis. (16) Meminit quidem epiſtola V. de *Principibus Galliarum* Carolomanno atque Pippino: at non inde ſequitur, Carolum Martellum eorum patrem Regem fuiſſe. Vocat enim Galliarum Principes, utpote filios ejus, qui tamquam *Major-Domus Franciam regebat*, ut ait idem Natalis Alexander, quique moriens *Majoratum inter ipſos diviſit*, *&* *Majoratum Auſtraſiæ* Carolomanno, Pippino *Majoratum Neuſtraſiæ attribuit*. (17)

Ad ſecundum reſpondeo, Zachariam utpote *ſanctiſſimum & æquiſſimum Pontificem* debuiſſe accuſationis Childerici, de qua coævi Scriptores ſuppareſque commemorant, rationem habere, & Gallis poſtulantibus annuere, ut Childericum jure quidem hæreditario Regem, ſed Regno minime aptum, de gradu dejicerent, inque locum ejus Pippinum ſubrogarent. *Quod ſane juſtiſſimum poſtulatum erat. Siquidem non ſolum nulla Regni negotia Reges illi curabant: ſed etiam propter eorum inertiam religio in Galliis ita laboravit, ut pæne extincta ſit, ut patet ex epiſtola S. Bonifacii Epiſcopi Moguntini ad Zachariam Romanum Pontificem, ubi dicit per octoginta circiter annos in Francia, illis Sardanapalis regnantibus, nullam Synodum fuiſſe celebratam, Eccleſias Epiſcopales a laicis &* pu-

(15) In Epiſt. ad Galatas cap. 2. tom. 7. pag. 410.
(16) Quæ ſunt apud Labbeum tom. 6. Conc. pag. 1497.
(17) In Hiſt. Eccl. ſæc. VIII. cap. 7. art. 4. pag. 721. tom. 5.

publicanis possessas, Clericos quatuor aut quinque simul concubinas habuisse, religionem denique omnem conculcatam & dissipatam. (18) *Cum ergo Zacharias intelligeret, jam per multos annos Reges Francorum solo titulo fuisse Reges, & Childericum, qui tunc regnabat, non solum more majorum nihil curare, sed etiam omni prorsus ingenio carere, ac vere stupidum & dici, & esse: & simul videret Regnum & religionem in Galliis ruere, & omnes Proceres Regni Pippinum Regem optare, tandem ut is, ad quem spectabat providere omnium suorum saluti, judicavit licere Francis Regnum Childerici in Pippinum transferre, atque ipse eos juramento, quo se Childerico obstrinxerant, solvit. Quod sane justum fuisse nemo sanæ mentis negabit, præsertim cum eventus docuerit, mutationem illam felicissimam fuisse: numquam enim Regnum Francorum potentius, aut religio in Gallia florentior fuit, quam tempore Pippini, & Caroli.* (19)

Ex his confutatur etiam tertium Natalis Alexandri argumentum, ac simul illud quoque, quod paullo post idem Natalis asserit, *fabulam de Merovingorum Regum inertia & socordia ab* Eginhardo *confictam esse, ut Regibus Carolovingis adularetur.* (20) Nam quæ ille profert Merovingis purgandis, mirum quantum ea pro nihilo videantur consideranti infortunia & calamitates, quibus

R af-

(18) Ecce verba ipsa S. Bonifacii epist. 132. ad Zachariam Pontificem tom. 13. Bibl. Patr. pag. 125.: *Franci, ut seniores dicunt, plusquam per tempus octoginta annorum synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt, nec Ecclesiæ canonica jura alicui fundabant, vel renovabant. Modo autem maxima ex parte per Civitates Episcopales Sedes traditæ sunt Laicis cupidis ad possidendum, vel adulteratis Clericis, scortatoribus, & publicanis sæculariter ad perfruendum.*

(19) Bellarminus De Rom. Pont. lib. 2. cap. 13. tom. 1. pag. 326.

(20) In Hist. Eccl. sæc. VIII. Differtat. 2. tom. 5. pag. 740.

afflictam Galliam, illis regnantibus, auritus & oculatus testis S. Bonifacius commemorat. Praeterea sive Childerici stupiditas haereditaria fuerit, sive propria, parum atque adeo nihil refert, cum satis superque sit ad positae historiae veritatem propugnandam, Childericum fuisse *insensatum*, (21) & Regnum illi Pontificis auctoritate abrogatum fuisse, ut antiqui Scriptores Annalium Francorum, aliique testantur, qui Eginhardi libellum de Vita & gestis Caroli Magni non modo compilarunt, sed etiam iisdem saepe verbis descripserunt. Id quod fidem tribuendam Eginhardo, si quid video, valde confirmat. Si enim ille plurimum fidei non habuisset apud veteres sibi aequales suppares que, non tot eum Historici in libros suos transcripsissent, sed aliud narrassent, quo fides ei abrogaretur. In hac sane opinione fuit Petrus de Marca peritissimus harum rerum, & ab omni suspicione nimii in Pontifices Romanos studii alienus, qui censet, *Galliarum Optimates in negotio tam serio, ubi de Sacramenti quoque religione agebatur, qua obstricti erant Hilderico, consuluisse per Legatos Zachariam Sedi tum Apostolicae praesidentem, atque secutos Sedis illius consulentis & monentis auctoritatem, in Urbe Suessionica Pippinum scuto impositum, ut tum mos gentis erat, & unctione sacra a Bonifacio Moguntino, dein martyre, delibutum, ut Regem veneratos anno* 750. tantumque abest, ut Eginhardi fidem sublestam habeat, ut etiam affirmet, Eginhardum in Annalibus, *ne populi permissas suo arbitrio putent Regum mutationes, Sedis Apostolicae auctoritatem adjunxisse, huic vero consensum Procerum, utrisque vero seriem conti-*

(21) Monachus Engolismensis apud Duchesnium tom. 2. pag. 69.

tinuam Regum, quorum socordia & inertia fuerat exitialis reipublicæ Christianæ. (22)

Quartum jam confutatum est superiore Disputatione XVII. pag. 199. Quare ne actum agam, eo lectorem remitto.

Ad quintum quod spectat, primum satis mirari non possum, Natalem Alexandrum eo devenisse, ut Pippinum suum malit perjurum facere, quam concedere, eum Pontificis auctoritate Regem ab Gallis constitutum fuisse: deinde argumentum ita explico, atque dissolvo. Quis enim ignorat, scriptores nonnumquam verbis uti minus propriis, & vocabulorum naturam ac significationem germanam haud ita religiose servare? Nonne lib. 4. Regum cap. IX. 14. Jehu Dei jussu constitutus Rex Israelitarum, Joram adhuc superstite, dicitur conjurasse contra Regem Joram? Nemo tamen non videt, conjurandi verbum accipi in partem bonam, cum Jehu jus sibi a Domino collatum persequeretur. Non dissimili ratione, si parva licet componere magnis, locutos esse Theophanem & Anastasium existimo, atque idcirco scripsisse, Pippinum absolutum per Pontificem a perjurio in Regem commisso, ut ostenderent futurum fuisse, ut Pippinus pejeraret, nisi id, quod fecit, prævia Romani Pontificis auctoritate fecisset: quemadmodum Sacer Scriptor dicit, Jehu a Deo ipso Regem jam factum conjurasse contra Joram a Domino reprobatum, ut innuat facinus, quod alioquin Jehu perpetrasset, nisi Dei permissu in perniciem Regis Joram conspirasset. Præterea mos est Pontificum Romanorum, quem etiamnum religiose custodiunt, absolvere atque liberare a censuris omnibus, & im-

(22) Lib. 3. Marcæ Hispanicæ cap. 4. §. 2. pag. 238. & 239. Consentit Pagius ad an. 751. §. 3. & Spondanus ad an. eumdem §. 1.

pedimentis aliis eum, cui gratiam aliquam volunt impertire, ne quid obstet, quominus Pontificis beneficio dignus sit. Cum igitur Stephanus II. a Langobardis vexatus in Galliam auxilium petiturus venisset, Pippinum Zachariæ auctoritate Regem jam creatum inunxit & consecravit, eumque iterum, antequam consecraret, a jurejurando Childerico præstito, censurisque omnibus absolvit. Quidni igitur de hac absolutione locutos Theophanem & Anastasium dicamus? Præsertim cum nefas sit suspicari, Pippinum virum religiosissimum perduellem fuisse in Regem suum, & sine auctoritate Pontificis Regnum sibi usurpasse. His adde, multo magis credendum esse Eginhardo scriptori coævo, (23) quam Anastasio, qui multo post Ecclesiasticam historiam suam compilavit ex Theophane, quam Theophani ipsi, qui Constantinopoli, aut in exilio tum degebat.

Sextum libenter do, atque concedo, Pippinum Regem a Francis creatum more institutoque majorum, ut Annales Loiseliani, atque Tiliani testantur. At iidem Annales docent illud etiam, Francos in tanti momenti negotio secutos esse *auctoritatem Apostolicam*, quod hoc loco Natalis dissimulat. Namque Annales quidem Loiseliani ita loquuntur ad an. 749.: *Zacharias Papa per auctoritatem Apostolicam jussit Pippinum Regem fieri:* ac postea ad an. 750.: *Pippinus secundum morem*

(23) Sigebertus De Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 84. in Bibliotheca Ecclesiastica Fabricii pag. 103.: *Eginhardus scripsit vitam Caroli Imperatoris tanto accuratius*, seu, ut est apud Natalem Alexandrum in Hist. Eccl. sæc. IX. & X. cap. 3. art. 8. pag. 46. tom. 6., tanto meliori fide, *quanto adhæsit ei familiarius*. Hanc Sigeberti de Eginhardo sententiam Natalis ipse eo loco non improbat, & initio Dissertationis, quam nunc expendimus, Eginhardum vocat *Auctorem ætate* Caroli Magni, & Ludovici Pii *conspicuum*; quam laudem simul tribuit Annalistæ Loiseliano.

rem Francorum electus est ad Regem, & unctus per manus sanctæ memoriæ Bonifacii Archiepiscopi, & elevatus a Francis in Regno suo, in Suessionis Civitate: quod idem Natalis Alexander & initio dissertationis, & infra respondens Bellarmino confitetur. Annales vero Tiliani hæc habent ad annos memoratos: *Zacharias Papa per Fulradum mandavit, ut Pippinus ad Regem levaretur. Pippinus secundum morem Francorum electus ad Regem*. (24)

Sed urget propositum Natalis Alexander conatus refellere Bellarminum & contendit, Eginhardum ipsum imminuere fidem suam. Eginhardus enim ait, se de Caroli Magni ortu, infantia & pueritia nihil scripsisse, quia cum manum calamo admovit, nemo superstes erat, *qui horum se diceret habere notitiam*; *neque scriptis usquam aliquid declaratum fuerat*, unde fit consequens, multo minus scire illum potuisse res ante Caroli natalem diem gestas. Præterea dicit; Childericum *jussu Stephani Romani Pontificis depositum*; (25) cum Stephanus II. ante mensem Aprilem anni 752. in locum Zachariæ creatus non fuerit; & Pippinus præcedentibus Kal. Martii Suessionibus Rex consalutatus sit. *Suam itaque narrationem ipse destruit*.

Mihi gratulor; quod Eginhardus ita cautus, fideique tam probatæ historicus esse voluerit, ut nihil de rebus sibi minus cognitis referret. Quidni vero mihi gratuler? Ex hoc enim colligitur, cetera omnia, quæ ab Eginhardo scripta sunt, certa ipsi ex testibus, aut ex antiquis monumentis comperta fuisse. Quia alioquin ea æque, atque Ca-

(24) Annales Loiseliani apud Duchesnium tom. 2. pag. 25. Tiliani pag. 12.

(25) Eginhardus De vita & gestis Caroli Magni cap. 1. & 4.

Caroli Magni ortum, infantiam, & pueritiam, de quibus nihil in veteribus memoriis ſcriptum invenerat, filentio prætermiſiſſet. Itaque *quod de* Pippino *ex Præfecto Palatii* per auctoritatem Romani Pontificis *Rege facto ſcripſit*, *proprium* non *eſt ejus commentum*. (26) Deinde ex eo, quod Eginhardus nihil de ortu, infantia, & pueritia Caroli habuerit compertum, haud recte concluditur, ipſum nec translationem Regni Francorum a Childerico ad Pippinum exploratam habere potuiſſe. Neque enim hujus rei notitia ab illius cognitione oritur, & fieri potuit, ut Scriptores ortum & infantiam Caroli, utpote rem parvi momenti, omiſerint, hiſtoriam vero ſcitu digniſſimam, tantique ponderis, quanti eſt translatio Regni Francorum a Merovingis ad Carolingos, hoc eſt a prima ad ſecundam ſtirpem, accurate narraverint.

Nunc videamus, poſſitne Childericus dici *depoſitus juſſu* Stephani, *Romani Pontificis*, ut ſcribit Eginhardus. Obſervandum eſt, Scriptores alios Zachariæ, alios Stephani, alios utriuſque juſſu Regnum Childerico abrogatum tradidiſſe. Cur autem id tradiderint, eam fuiſſe cauſſam opinor, quia uterque illam Regni a Childerico ad Pippinum translationem auctoritate ſua comprobavit, effectumque a Zacharia opus Stephanus effectius, ut ita dicam, reddidit. Zacharias enim per Bonifacium Moguntinum Antiſtitem Pippinum Regem conſecravit. Stephanus vero II. in Galliam auxilium petiturus contra Langobardos veniens anno 754. ipſe per ſe, deceſſoris ſui decretis confirmatis, Pippinum una cum filiis Carolo & Carolomanno, pompa multo ſolemniore, apud S. Dionyſium ſacro oleo rurſus inunxit. (27)

(26) Natalis Alexander in Hiſt. Eccl. ſæc. VIII. differtat. 2. pag. 739. tom. 5.

(27) *Sic igitur res habuisse videtur. Anno 750. sub autumnum directa est legatio ad Zachariam Papam de substituendo Pippino in Childerici locum. Annuit Zacharias, ejusque rei fidem disertis verbis facit subscriptio superior* (28) *cum Eginhardo, aliisque Annalibus. Unde evertitur opposita cujusdam viri docti* (29) *sententia. Anno 751. pedetentim compositi sunt Francorum animi ad Pippini consecrationem, quæ labente eo anno, vel sequenti ineunte*

R 4 *fa-*

(27) Fragmentum Historicum apud Duchesnium tom. I. pag. 784. *Pippinus missis Romam Legatis, Zachariam Papam de Regno Francorum, & ignavis ejus Regibus consuluit. Cujus auctoritate, & non multo post jussu Stephani Pontificis Romani Hilderico, qui tunc temporis regimen Francorum tenebat, deposito, atque in monasterium detruso, Pippinus Major domus Rex Francorum electus, & Suessionis a S. Bonifacio Moguntinensi Archiepiscopo unctus est anno Domini 752.*

Laureshamense Chronicon apud eumdem Duchesnium tom. 3. pag. 490. *Qui* (Pippinus) *ex sententia Zachariæ Papæ deposito Hilderico, per Bonifacium Moguntinæ Sedis Archiepiscopum & Martyrem, ex Præfecto Palatii in Regiam dignitatem est unctus, ac postea per Stephanum Papam Apostolica unctione confirmatus.*

Magnum Chronicon Belgicum inter Scriptores Rer. Germanic. Pistorii tom. 3. pag. 37.: *Optimates Regni consilio & auctoritate Zachariæ Papæ eumdem Pippinum ad Regiam dignitatem evexerunt, fuitque de auctoritate & mandato ipsius Papæ per B. Bonifacium Moguntinensem in Regem Francorum unctus, & postea per Stephanum Papam secundum unctionem regalem consecratus, detruso in Monasterium Hilderico.*

(28) Quæ ex ipso Mabillonio accepta, in ipsa disputatione supra allata est pag. 210.

(29) *Cointii sub anno 752. num. 5. & ejus exscriptoris Natalis Alexandri in Sæculo octavo Historiæ Ecclesiasticæ Dissertatione secunda: qui temporibus Sedi Apostolicæ parum æquis historiam veritatis magistram aulicæ assentationi, & proprio genio accommodaturi, inconcussam rei antiquissimæ fidem consilio præpostero elevare conati fuerunt, fabulosis narrationibus accensentes missionem Pippini ad Zachariam, quasi inglorium quid admissuri, si a summo Pontifice Francorum Regnum Childerico stirpis Meroveadarum ultimo ablatum, & Pippino collatum fuisse, concedere viderentur.* Fontaninus in Vindiciis Diplomatum lib. 2. cap. 9. §. 6. pag. 207.

facta est. Itaque ab hoc anno 751. *regnum Pippini numerari cœpit, non ab anno* 754. *quo a Stephano Papa denuo consecratus unctusque est.* (30) Hinc Eginhardus, qui non Annales (nam in Annalibus Zachariæ auctoritate Pippinum Regem constitutum asserit) sed vitam Caroli Magni scribere animo intendebat, rem non exorsus ab ovo scripsit, Childericum *jussu Stephani depositum ac detonsum, atque in monasterium trusum*. Eadem de caussa Theophanes, incertus auctor Historiæ Miscellæ, (31) aliique posterioris tantum unctionis meminerunt, utpote prima multo celebrioris.

Subjungit ad extremum Natalis Alexander, *Annalistas*, quos supra memoravimus, *fabulam de* Childerici III. *exauctoratione consilio vel decreto Romani Pontificis, ab* Eginhardo *accepisse*, ab Eginhardo & Annalistis sumsisse Continuatorem Aimoini, Rheginonem, Adonem Viennensem, Ma-

Idem in Differtat. de Corona Ferrea extremo cap. 3. Cointius ad an. 752. §. 5. *aulicas gratias aucupaturus, Pippini Regis Francorum inaugurationem ab Zacharia Pontifice institutam primus omnium contra veterum scriptorum disertam auctoritatem explosit, ipse propterea ab aliis explosus.*

Ruinartus quoque annotat. in Fredegarii Chronicum, seu Appendicem ad S. Gregorii Turonensis Historiam Francorum part. 3. pag. 686. affirmat, *Romanum Pontificem, qui tunc erat Zacharias, se se Pippini electioni immiscuisse*, repudiatque Cointii sententiam his verbis: *Cointius suæ conjectationis, quæ omnibus scriptis, & editis contraria est, nullam rationem affert, nisi quod, ut quidam existimat, Franci Pontificem de Regis electione non consuluerint, nec tunc consuetudo fuerit Reges ungendi: utrumque vero refellitur ex clausula veteris Codicis Dionysiani, ipso Pippino regnante scripti*, quam clausulam ex Mabillonio acceptam nos supra recitavimus annotat. 9.

(30) Mabillonius lib. 2. De re diplomatica cap. 26. §. 2. num. 11. pag. 193.

(31) Theophanes in Chronographia pag. 268. edit. Venetæ. Historia Miscella lib. 22. tom. 1. Scriptor. Rer. Italic. Muratorii pag. 155.

Marianum Scotum, Hermannum Contractum, Lambertum Schafnaburgensem, Ottonem Frisingensem, Abbatem Urspergensem, Sigebertum, Nangium, Trithemium, Gaguinum, ceterosque. (32) Injuria prorsus & immerito. Etenim non Eginhardum solum, sed antiqua Regni Francorum monumenta, veteresque Scriptores alios ante oculos habere potuerunt. *Neque enim omnia, quæ memoriæ, litterisque mandata sunt, novimus*. (33) Præterea, ut verbis utar ipsius Natalis Alexandri, *summa hæc tot Auctorum ex omni natione, religione, ordine consensio in* Childerici exauctoratione Pontifici Romano tribuenda *prohibere vel sola debebat* eumdem Natalem Alexandrum, ne hanc ei *tam præcipiti judicio abjudicaret*. Quod enim apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum, *inquit Tertullianus*. (34) Cujus traditionis vim sensere Magdeburgenses ipsi, homines alioquin expertes veritatis, non ausi historiam hujusmodi in dubium revocare. (35)

(32) In Hist. Eccl. sæc. VIII. cit. Dissertat. 2. tom. 5. pag. 740. & seqq.

(33) S. Augustinus lib. 2. De Baptismo contra Donatistas. cap. 4.

S. Maximus Prologo in Opera S. Dionysii Areopagitæ, objicientibus, quod illa non *recensuit Eusebius Pampbili*, respondet, *quam plurima Eusebium omisisse, quæ ad manus ejus non pervenerant*. Tom. 2. Bibl. Patr. pag. 140.

(34) In Hist. Eccl. sæc. XIII. & XIV. Dissertat. 6. art. 2. tom. 7. pag. 393.

(35) Centuria 8. cap. 10. pag. 392. tom. 2.

DIS-

DISPUTATIO XIX.

De falsa Synodo sub Hadriano I. circa jus eligendi Romanum Pontificem, & investituras concedendi Episcopis.

CUm sub initium Pontificatus Hadriani I. Desiderius Rex Langobardorum *Faventiam*, & *Ducatum Ferrariæ*, *seu Comaclium de Exarchatu Ravennate*, *quas Pippinus Rex & ejus filii Carolus & Carolomannus B. Petro obtulerant*, fœdifragus occupasset, statim Tribuni Ravennates confugerunt ad Pontificem, qui datis ad Regem litteris de promisso non servato conquestus est. Conquestio tamen exitum habuit haud felicem. Tantum enim absuit, ut Rex incepto desisteret, ut etiam mitteret ad Urbes Ducatus Romani diripiendas, minitatus, se missurum etiam, qui Romam ipsam invaderent. In tanto rerum discrimine constitutus Pontifex Carolum Magnum per Legatos rogavit, ut secutus exemplum Pippini Patris sui opem Ecclesiæ ferret, Exarchatui succurreret, *atque Plenarias B. Petri justitias*, & *ablatas Civitates ab Desiderio Rege exigeret*. (1) Præsto fuit Hadriano Carolus, & obsesso Ticini, captoque Desiderio, Regnum Langobardis ademit anno, postquam invaserant in Italiam, 206. Christi 774. Obsidionis tempore Carolum ad Pascha celebrandum Romam profectum honorificentissime excepit Hadrianus, impetravitque ab eo, ut

(1) Anastasius Bibliothecarius in Vita Hadriani I. tom. I. §. 294. & 307. pag. 235. & 243. Vide Petrum de Marca lib. 3. De Concordia cap. 10. §. 5. & annotat. 3. ad Joannem III. Pontif. LXIII. & 6. ad Stephanum II. Pontif. XCIV.

ut omnia, quæ Pippinus Romanæ Ecclesiæ donaverat ac restituerat, amplioribus privilegiis confirmaret. Sigebertus in Chronico ad an. 773. addit, Carolum post captum Ticinum Romam iterum concessisse, atque interfuisse Synodo 153. Episcoporum & Abbatum, in qua Hadrianus ei tribuerit jus eligendi Pontificem Romanum, ac insuper decreverit, ut Episcopi singularum provinciarum ab eo *investituras* acciperent. Verum ipsa verba, quibus id tradit Sigebertus, præstat, ut opinor, adscribere. Sunt autem hæc: *Hadrianus Papa ad tuendas res Ecclesiæ Carolum Romam accersit. Quo pergens Papiam obsidet, ibique relicto exercitu Romam pervenit, sanctam Resurrectionem ibi peregit, postea rediens Papiam cepit. Iterumque Romam rediit, Synodum constituit cum Hadriano Papa, aliisque centum quinquaginta tribus religiosis Episcopis & Abbatibus, in qua Hadrianus Papa cum universali Synodo dedit ei jus eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam Sedem, dignitatem quoque Patriciatus,* (2) *insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere definivit, & ut nisi a Rege laudetur & investiatur Episcopus, a nemine consecretur: omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & nisi resipiscerent, eorum bona publicari.* (3)

Hæc Sigebertus Monachus Gemblacensis *scribebat anno Redemptoris* 1112. *post annos videlicet trecentos & triginta octo ab hoc tempore nullo alio aucto-*

(2) *In Chronico Sigeberti legitur* Principatus, *nullo sensu. Sed in variis MSS. & apud Gratianum e Sigeberto legitur* Patriciatus. Petrus de Marca lib. 8. De Concordia cap. 12. §. 13. Vide annotat. 6. ad Stephanum II. Pontif. XCIV.

(3) Sigebertus in Chron. ad an. 773. inter Scriptores Rer. Germanic. Pistorii tom. I. pag. 780. Gratianus dist. 63. cap. *Hadrianus* 22.

Sigebertum exscripsit Sigonius de regno Italiæ lib. 4. pag. 144.

ctore conscio, *favens Henrico Imperatori Schismatico*, (4) qui Ecclesiarum *investituras* sibi adversus Paschalem II. vindicabat. Ita placet magnis viris Baronio, Bellarmino, Gretsero, Thomassino, aliisque: & quidem recte ac jure placet; (5) Nam Carolum Magnum post captum Ticinum venisse Romam, falsum est. Siquidem Eginhardus Cancellarius Caroli Magni expresse affirmat, *intra septem & quadraginta annorum*, *quibus regnaverat*, *spatium quater tantum illo votorum solvendorum ac supplicandi caussa profectum esse*. Primum Romam se contulit Carolus pridie festum Paschæ *anno* 774. *cum Papiam obsideret*, *anno iterum* 781. *cum ejus filii Pippinus Italiæ*, *Ludovicus Aquitaniæ Reges ab Hadriano inuncti sunt*, *anno* postea 187. *cum inde Capuam ac Beneventum adversus Grimoaldum Ducem profectus est*: (6) denique ad sedandas turbas contra Leonem III. excitatas ab Romanis, anno 800., quando ab eodem Pontifice Imperator constitutus est. Ubi ergo est quintus a Sigeberto confictus Caroli in Ur-

(4) Baronius ad an. 774. §. 10.
Eugenius Lombardus, seu Cælestinus Card. Sfondratus in Regali Sacerdotio lib. 1. §. 5. tom. XI. Bibliothecæ Pontificiæ Rocaberti pag. 328. *Audi Morerum in suo Dictionario Gallico*, *& ipsum Gallum in Vita Sigeberti*: Sigebertus, *inquit*, Henrico IV. contra Gregorium VII. Urbanum II. Paschalem II. summos Pontifices adhæsit, quæ caussa illi fuit, ut multa scriberet, non in præjudicium tantum Sedis Apostolicæ, sed etiam falsa, & petulanter effusa.

(5) Baronio ad an. 774. §. 10.
Bellarmino De Scriptoribus Ecclesiasticis ad an. 1145. tom. 7. pag. 386.
Gretsero in Apologia Baronii cap. 1. & Contra Replicatorem cap. 1. & 2. tom. 6. pag. 180. & 366.
Thomassino De vet. & nova Ecclesiæ disciplina part. 2. lib. 2. cap. 20. §. 5. & cap. 25. §. 2. pag. 364. & 376.

(6) Jacobus Sirmondus annotat. in Epistolam Hadriani Papæ ad Carolum Magnum apud Labbeum tom. VI. Conc. pag. 1821.

Urbem adventus? Hoc Eginhardi testimonio ad incitas redacti adversarii comminiscuntur, Eginhardum loqui duntaxat de itineribus *votorum solvendorum caussa susceptis*. Sed commentum istud revincit Eginhardus ipse subjiciens e vestigio: *Ultimi adventus sui non solum hæ fuere caussæ* (supplicandi nimirum & vota solvendi) *verum etiam quod Romani Leonem Pontificem multis affectum injuriis, erutis videlicet oculis, lingua amputata, fidem Regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Ecclesiæ statum, ibi totum hyemis tempus protraxit*. (7) Itaque postrema saltem hac vice Carolus Romam venit alia etiam de caussa, præterquam supplicandi & vota solvendi.

Accedit, quod in illa *universali Synodo* perperam dicitur Hadrianus dedisse Carolo *dignitatem quoque Patriciatus*. Illa enim fruebatur Carolus jure hæreditario usque ab avo sub Carolo Martello, cui Patriciatum contulerat Gregorius III., eumque Stephanus II. affirmaverat Pippino & filiis ejus, in quorum numero erat Carolus Magnus. (8) Quare Paulus I. & Stephanus III. Hadriani decessores, litteras Carolo Magno Patricio Romanorum inscripserunt, (9) ideoque Hadrianus eidem Carolo venienti Romam obviam misit *venerandas Cruces, id est signa, sicut mos est, ad Exarchum, aut Patricium suscipiendum*. (10) Acce-

(7) De vita & gestis Caroli Magni cap. 27. & 28. pag. 123. & 124.

(8) Pagius ad an. 740. §. 4. & 5. Petrus de Marca lib. 1. de Concordia cap. 12. §. 3.

(9) Inter epistolas Codicis Carolini apud Muratorium tom. 3. Scriptor. Rer. Italic. part. 2. pag. 116. & 177. apud Labbeum tom. 6. Conc. pag. 1675. & 1715. & apud Gretserum tom. 6. pag. 704. & 733. Vide annotat. 3. ad Paulum I. Pontif. XCV.

(10) Anastasius in Vita Hadriani I. tom. I. num. 315. pag. 248.

cedit etiam, quod Romani Pontifices ætate Caroli, & initio Principatus Ludovici Pii, electi sunt nullo interventu Principis. (11) Certe Florus Magister in lib. De electionibus Episcoporum cap. 6. ita scripsit circa annum 820.: *In Romana Ecclesia usque in præsentem diem cernimus absque interrogatione Principis, solo dispositionis* (divinæ) *judicio, & Fidelium suffragio legitime Pontifices consecrari*. (12) Qui potuit, quæso, Florus ista tam affirmate dicere, si jus eligendi Pontificem Carolo Magno Hadrianus concessit?

Quid quod Hadrianus ipse fidem omnem Sigeberto derogat duabus epistolis ad ipsum Carolum datis? Altera enim scripta anno 784. profitetur, ab se ordinatos Episcopos Regni Langobardorum, post susceptum Cleri & plebis decretum de electione legitima. Altera autem Carolo cupienti & exoptanti, ut Ravennæ Episcopus eligeretur coram missis ab se Legatis, anno 787. respondit, id numquam factum, sed hoc duntaxat Pippini etiam ætate fuisse in more positum traditione antiqua, ut *Clerus, & plebs Apostolica, suscepta admonitione, sibi eligerent Pastorem, decretoque electionis, omnium manuum subscriptione roborato, ad Apostolicam Sedem perlato, proprium sibi Antistitem consecrandum peterent*. (13) Itaque in S. Petri Damiani Dialogo, qui inscribitur: *Disceptatio Synodalis inter Regium Advocatum, & Romanæ Ecclesiæ defensorem*, nullum jus hujusmodi Carolo Magno datum ab Hadriano commemoravit Regius Advocatus, qui illud non omisit, quod Henrico

(11) Id ab exemplis probat Thomassinus De vet. & nova Ecclesiæ disciplina part. 2. lib. 2. cap. 25. §. 2. & 3. pag. 176.

(12) Exstat in Bibl. Patr. tom. 15. pag. 8. & cum Agobardo Baluzii pag. 258.

(13) Epistola 85. & 71. Codicis Carolini apud Labbeum tom. 6. Conc. pag. 1771. & 1779.

rico IV. ab Nicolao II. concessum fertur. (14) Quibus ex rebus breviter disputatis facile colligi licet, id, quod Sigebertus, seu ut Pagio utrique, Cointio, & Mabillonio placuisse video, (15) Sigeberti interpolator obganniit, commentum esse hominis schismatici tam male propugnatum ab nonnullis Calvini sectatoribus, ut eruditos ejusdem sectæ viros jam pudeat ineptissimæ defensionis.

Cur autem non pudeat? Etenim rationes, quibus probare contendunt, memorata jura Carolo concessa ab Hadriano, teruncii sunt. Ne videar malitiose subterfugere, quæ opponunt, & ictum declinare, ajo, altum silentium de commentitia Sigeberti Synodo esse in Historia Ecclesiastica Anastasii Bibliothecarii, quem ibidem, auctore Panvinio in Vita Gregorii VII. (16) dicunt meminisse de ea. Idque dictum volo etiam de Theophane, ex quo Anastasius historiam suam ferme verbum e verbo expressit. Neque temere hoc dico, sed præeuntem sequor eruditissimum virum Jacobum Gretserum, qui utrumque manuscriptum se legisse, & nihil hujusmodi invenisse, asseveranter pronuntiat, subjicitque, nec aliquid tale esse in Historia Miscella, quæ magna ex parte ab Anastasio sumpta est. (17) Quare Panvinii assertio testimonio Anastasii destituta, quod pace tanti viri dixerim, parum atque adeo nihil habet auctoritatis.

Quid

(14) Opusculo 4. pag. 27. tom. 3. & apud Baronium ad an. 1062. §. 21. & 30. Vide annotat. 7. ad Nicolaum II. Pontif. CLV.

(15) Antonio Pagio ad an. 774. §. 13. Francisco Pagio in Vita Hadriani I. §. 13. pag. 594. Cointio ad an. 774. §. 116. tom. 6. pag. 72. Mabillonio lib. 3. De re diplomatica cap. 3. §. 16.

(16) Apud Gretserum tom. 6. pag. 107.

(17) Contra Replicatorem lib. 2. cap. 1. tom. 6. pag. 371.

Quid vero respondendum Gregorio VI. asserenti apud Gulielmum Malmesburiensem, jus istiusmodi Carolo Magno datum ab Hadriano? (18)

Næ ego in Pontificis auctoritate libenter acquiescam, si certum sit, orationem illam esse Gregorii VI., neque potius ei a Malmesburiensi affictam eo modo, quo ab Oratoribus aliqui interdum ea dicentes inducuntur, quæ numquam ipsi cogitarunt. Nimirum Malmesburiensis *opinionem, quam ex* Sigeberto *hauserat*, Gregorio VI. *de sua innocentia differenti attribuit: cum Gregorii VI. tempore diploma hoc necdum cusum fuisset. Nam si cusum erat*, *cur* Henricus quartus *&* quintus *tot annis cum Pontificibus de Episcoporum investituris*

(18) Malmesburiensis lib. 2. De rebus gestis Regum Anglorum apud Gretserum in Basilico Doro, cap. 5. tom. 7. pag. 43., ita loquentem facit Gregorium VI.: *Laudatus est olim prædicandæ memoriæ prædecessor noster Hadrianus I., quod investituras Ecclesiarum Carolo Magno concesserit, ita ut nullus electus consecraretur ab Episcopo, nisi prius a Rege insigniretur & anulo & baculo. Contra laudatur in nostri sæculi Pontificibus, quod has donationes tulerunt Principibus. Poterat tunc rationabiliter concedi, quod nunc laudabiliter debet auferri. Cur ita?* Quod erat *animus Magni adversus avaritiam invictus, nec facile invenisset aditum aliquis, nisi intrasset per ostium. Præterea per tot terrarum interstitia nequibat requiri Sedes Apostolica, ut unicuique electo accommodaret assensum suum, dum esset prope Rex, qui nihil per avaritiam disponeret, sed juxta sacra Canonum scita religiosas personas Ecclesiis introduceret. Nunc omnia palatia Regum luxus, & ambitus occupavit. Quare merito libertatem suam sponsa Christi asseverat, ne illam tyrannus ambitioso usurpatori prostituat.* Postea Malmesburiensis hujusmodi privilegium urgentibus, responsum hoc ab Gregorio VI. datum fingit: *mutata esse tempora, mutatas personas. Hæc talia olim absque avaritia, corde puro & simplici peracta: nunc auri sacra fame invalescente omnia venalia esse; & Episcopatus, ceterasque Prælaturas ita Simoniace quasi in foro exponi, ut qui plus æris annumeraret, dignitatem obtineret, licet ceteroqui mortalium ineptissimus esset. Hinc privilegium Carolo concessum merito revocatum esse, quando posteri Caroli eo tam flagitiose abutebantur.*

ris digladiantes, *se & suum jus hoc privilegio numquam tutati sunt? Cur tam altum est de eo silentium in rebus gestis & scriptis* Gregorii VII. *& Pontificum*, *qui hunc secuti sunt*, *& cum Imperatoribus perpetuo ob* investituras *decertarunt*? (19)

At Leo VIII. *in Synodo congregata Romæ in Ecclesia S. Salvatoris*: *Ad exemplum B. Hadriani Apostolicæ Sedis Antistitis*, *qui Domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum & Langobardorum Patriciatus dignitatem*, *& ordinationem Apostolicæ Sedis*, *& investituram Episcoporum concessit*, eadem Ottoni I. largitus est, ut apud Gratianum legere licet. (20) Nimirum apud Gratianum *inconsiderate nimis ista tractantem*, ut verissime dicit Baronius ad an. 964. §. 22. Hujus enim constitutionis νοθεία (21) initio statim se prodit. Nam Pseudopontifex Leo VIII. ait, se id Ottoni I. Imperatori concedere *ad exemplum B. Hadriani*, cum nihil hujusmodi Carolo Magno, ut gravissimis rationum momentis probavimus, Hadrianus concesserit. Deinde quid caussæ fuit, cur Leo hac constitutione Ottoni, qui ab Joanne XII. jam consecratus fuerat Imperator, daret, *ut ipse esset Patricius & Rex*? An non cum Imperio dignitas Patriciatus concessa fuit? An quid amplius & augustius sonat Regis nomen, quam Imperatoris? Nonne dignitati Patriciatus tum subrogata est dignitas Imperii Occidentalis, cum ab Leone III. Imperator creatus est Carolus Magnus, qui ob eam caussam *omisso Patricii nomine Imperator & Augustus appellatus est?* (22) Insuper *ait Leo se donare Ottoni*, *quæ sibi obvenerant a* Justiniano

S Imp.

(19) Gretserus in Basilico Doro cap. 5. tom. 7. pag. 43. & lib. 2. contra Replicatorem cap. 1. tom. 6. pag. 371.

(20) Dist. 63. cap. *In Synodo* 23.

(21) Spuria auctoritas.

(22) Eginhardus in Annalibus ad an. 801. apud Duchesnium tom. 2. pag. 251.

Imp. & Ariperto Rege, *& tamen Justinianus Imp. & Aripertus Langobardorum Rex nihil Ecclesiæ Romanæ dedere*. *Tum addit se tradere* Corsicæ Regnum, *quod tamen* Ottonis *tempore nondum institutum erat*. *Dat etiam* Ducatum Istriæ, Dalmatiæ, *in quibus Pontifices nihil umquam possedere* (23) *Præterea quod illic in fine legitur, ut ultimo afficiatur supplicio, si quis ejus Constitutionis invenietur esse transgressor: quam illud abhorret a Romanorum Pontificum Constitutionibus, ut violatoribus pœna mortis etiam irrogetur*. (24) Quomodo igitur Leo VIII. Romanæ Ecclesiæ olim Protoscriniarius, ideoque moris Curiæ Romanæ non ignarus, pœnam hujusmodi constituisset in Constitutionis violatores? Nec mirum alicui videri debet, tam hoc, quam illud Hadriano I. suppositum ab homine schismatico decretum collectioni suæ Gratianum inseruisse. Etenim *Gratianus non habuit delectum Auctorum, ex quibus decreta collegit*. (25)

Neque responderi potest, hos duos canones, qui habentur apud Gratianum dist. 63. can. Hadrianus, *& can.* In Synodo, *niti etiam auctoritate* Ivonis *Carnotensis, qui Sigeberto antiquior fuit*. *Exstant enim in* Pannormia, *sive* Pannomia, *ut rectius scribi deberet, Ivonis lib. 8. cap. 135. & 136. Hoc, inquam, responderi non potest, quoniam Auctor* Pannormiæ *Ivonis, non fuit Ivo, sed alius recentior, qui canones collegit magna ex parte ex Ivone, sed ad-*

(23) Pagius ad an. 964. §. 7. ubi ad extremum dicit, *Marcam*, qui *lib.* 8. de Concordia cap. 12. *Leonis* VIII. *rescriptum genuinum putat, illud juxta leges Criticæ non examinasse, indeque* Hadriani *Papæ* I. *Decretum de Investituris, quo Diploma istud innititur, ut legitimum admisisse, licet merum Schismaticorum commentum sit*.

(24) Baronius ad an. 964. §. 23.

(25) Bellarminus De Scriptoribus Ecclesiasticis ad an. 1145. tom. 7. pag. 387.

addidit etiam aliquos ex decretis, quæ facta sunt post obitum Ivonis. *Itaque vocatur* Pannormia *Ivonis, quia est quasi compendium Decreti Ivonis, non quod auctor compendii fuerit* Ivo. *Quod enim auctor* Pannormiæ *fuerit Ivone posterior, colligitur ex lib.* 8., *ubi ponuntur multa decreta Innocentii II., qui sedit post obitum Ivonis. Vide* lib. 8. cap. 141. 142. 143. 149. 152. *Quemadmodum igitur in* Pannormia *inveniuntur canones Innocentii II., qui fuit Ivone posterior*; (26) *ita potest fieri, ut canones illi duo* Hadrianus, & In Synodo *desumti sint ex auctore, qui vixerit post* Ivonem. *Certe canones isti in Decreto* Ivonis, *cujus* Pannormia *dicitur esse compendium; nullo loco inveniuntur*. Ita Bellarminus. (27) Labbeus quoque & Pagius Pannormiam Ivoni Carnotensi abjudicant. (28) Adjudicat vero Baluzius in Præfat. ad Antonii Augustini Dialogos *De emendatione Gratiani*, fretus *vetustissimo Codice MS. S. Victoris Parisiensis*: idem tamen subdit, *cum Antonio Augustino dicendum; addita esse decreta illa Pannormiæ*.

Præterea urgent hoc etiam, Petrum Diaconum lib. 4. Chron. Casin. cap. 97. scripsisse hoc modo: *Innocentius Alemmanorum & Lotheringorum terram ingressus a Lothario Rege juxta Leodium excipitur virgam & anulum ei juxta morem antiquum confirmans*: Apage commentum putidissimum: Institit quidem Leodii Innocentio II. Lotharius, ut sibi restitueret *investituras* nuper dimissas ab Henrico IV. sed frustra prorsus institit: Qua de re aperte testatur S. Bernardus, qui epist. 150. ut Innocentium II. rerum præclare gestarum re-

S 2 cor-

(26) Annis quindecim: Ivo enim obiit anno 1115. & Innocentius II. Pontifex creatus est anno 1130.

(27) In Recognitione Librorum suorum, quæ exstat tom. 5. pag. 22.

(28) Labbeus apud Bellarminum De Scriptor. Eccles. ad an. 1088. tom. 7. pag. 351. Pagius ad an. 1117. §. 16.

cordatione excitaret ad coercendam ambitionem Philippi nescio cujus, qui sedem Turonensem occupare tentabat, ita scribit de congressu ejus Leodii habito cum Lothario Rege: *Sed nec Leodii cervicibus imminens mucro barbaricus compulit acquiescere, obsequi, & obedire nimis importunis improbisque postulationibus iracundi atque irascentis Regis*. Neque solum Innocentius, sed ipse etiam S. Bernardus Lothario *murum se opposuit. Audacter enim resistens Regi verbum malignum mira libertate redarguit, mira auctoritate compescuit*. (29) Otto autem Frisingensis narrat, Lotharium modeste quidem exposuisse Innocentio II. detrimenta regno suo illata per abrogationem *investiturarum*, ipsas autem *investituras* ab eo petiisse, nullo modo refert. (30) Quis igitur, nisi forte aliquis Calvini de grege obtrectator, fidem suam adjungat Petro Diacono, qui *in gratiam ejusdem Lotharii adversus apertissimam veritatem de investituris, affirmat eas ab Innocentio Papa in eo conventu Leodiensi Lothario fuisse concessas*? (31) Hactenus mihi videor potissime dixisse de Synodo, quæ falso tribuitur Hadriano I.

(29) Auctor Vitæ S. Bernardi Abb. Claraevallensis lib. 2. cap. 1. apud Surium die 20. Augusti tom. 4. pag. 247. & apud Baronium ad an. 1131. §. 7. Vide annotat. 6. ad Innocentium II. Pontif. CLXIV.

(30) Ecce verba Ottonis in Chron. lib. 7. cap. 18. *Indeque profectus* (Innocentius) *apud Leodium Belgicæ Urbem synodum Episcoporum convocans Regem* Lotharium *ad defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ invitavit. Qui nihil cunctatus, exposito tamen prius modeste, in quantum Regnum amore Ecclesiarum attenuatum, investituram earum quanto sibi dispendio remiserit, auxilium Romanæ Ecclesiæ promittit*.

(31) Baronius ad an. 1131. §. 8.

DIS-

DISPUTATIO XX.

De Constitutione Ludovici Pii ad S. Paschalem I.

PAschalis post expletam consecrationem solemnem, Legatos cum epistola apologetica & maximis muneribus Imperatori Ludovico Pio misit, insinuans non se ambitione, nec voluntate, sed electione & populi acclamatione huic succubuisse potius, quam insiluisse dignitati: Hujus bajulus fuit Theodorus Nomenclator, qui peracto negotio & petitis impetratis super confirmatione scilicet pacti & amicitiæ more prædecessorum suorum reversus est. (1) Romam rediens non tabulas modo pacis & amicitiæ, ut moris erat, a Ludovico accepit Paschali Papæ deferendas, sed etiam constitutionem, qua Imperator donationes ab Avo Pippino, & a Patre Carolo Apostolicæ Sedi factas ratas esse jussit & amplificavit, (2) declarans ad extremum, *liberam esse velle electionem & coronationem Romani Pontificis, nec ad aliud teneri, qui creatus est Pontifex, nisi ubi est consecratus, legationem mittere ad ipsum Imperatorem, qua eum de sua promotione faciat certiorem*, (3) & inter se ac Pontificem *amicitiam, caritatem, & pacem societ, sicut temporibus Caroli Martelli atavi sui*,

(1) Anonymus Astronomus in Vita Ludovici Pii ad an. 817. apud Duchesnium tom. 2. Scriptor. Historiæ Francorum pag. 297.

Natalis Alexander in Hist. Eccl. sæc. IX. & X. Dissertat. 2. pag. 218. tom. 6.: *Astronomus* Ludovico Pio *imperante, rebus Palatinis intererat, & scripsit de ejus Actis & Vita, quæ vidit & comperire potuit; ut ipse testatur in Prologo.*

(2) Cointius in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad an. 817. §. 6.

(3) Baronius ad an. 816. §. 101.

sui, Pippini avi, & Caroli Magni Imperatoris genitoris consuetudo erat faciendi. (4) Hujus Constitutionis partem publicarunt Ivo, Gratianus, Volaterranus, (5) *Auctor anonymus, qui Reicherspergenses Annales scripsit, & Gerhohus Præpositus Reicherspergensis lib.* 1. *De investigatione Antrichristi*. (6) *Integram primus edidit Sigonius*, (7) sed carentem subscriptionibus, & erroribus haud expertem. Baronius deinde *ex Codicibus Vaticanis, quatuor exemplarium facta simul collatione*, emendavit, Annalibus Ecclesiasticis inseruit, variasque lectiones margini adjecit. (8) Gretserus emendatam inclusit Commentariolo *De Principum in Sedem Apostolicam munificentia*, Sirmondus Conciliis Galliæ, Baluzius *Capitularibus Regum Francorum*, Labbeus Conciliorum collectioni maximæ, Cointius Annalibus Ecclesiasticis Francorum, ubi eam divisit, illustravit, atque ostendit partim continere donationem novam, partim confirmationem eorum, quæ Romanæ Ecclesiæ donata & restituta fuerant. (9) Quod colligitur ex ipsamet Constitutione, quæ tam sub initium, quam sub finem dicitur *Pactum confirmationis*. Eademque forsitan

(4) Sunt verba Constitutionis apud eumdem Baronium ad an. 817. §. 14.

(5) Ivo Carnotensis in Lib. Decretorum part. 5. cap. 51. Gratianus dist. 63. cap. 30. Volaterranus in Commentariis Urbanis lib. 3. Geographiæ pag. 21.

(6) Gretserus in Commentariolo De Imperatorum, Regum, ac Principum Christianorum in Sedem Apostolicam munificentia cap. 4. tom. 6. pag. 633.

(7) Cointius ad an. 817. §. 6. Sigonius lib. 4. De Regno Italiæ ad an. 817. pag. 171.

(8) Baronius ad an. 817. §. 10. & 14.

(9) Gretserus De Principum in Sedem Apostolicam munificentia cap. 4. tom. 6. pag. 631. Sirmondus Conc. Galliæ tom. 2. pag. 443. Baluzius Capitul. Reg. Franc. t. 1. p. 591. Labbeus tom. 7. Conc. pag. 1515. Cointius ad an. 817. §. 6. tom. 7. pag. 385.

sitan de caussa a Leone Ostiensi vocatur *Pactum constitutionis & confirmationis*. (10) Itaque recte Gretserus, *Donatio Ludovici*, inquit, *non tam est nova donatio, quam confirmatio & ratihabitio earum, quæ jam a Pippino, & Carolo Magno factæ fuerant, ut patet ex ipso diplomatis contextu*. (11)

Hactenus sunt, qui meminerunt Constitutionis Ludovici Pii post Leonem Ostiensem: deinceps qui ante eum meminerunt. Refellendi enim sunt, qui dicunt, Leonem Ostiensem sæculi XI. scriptorem fuisse primum, qui mentionem fecerit de ea. Joannes VIII. in Concilio Romano I. anno 877. celebrato, de eadem Constitutione loquitur ad hunc modum: *Ludovicus maximus Imperator, Pater hujus a Deo electi Caroli Augusti* (qui tunc imperabat) *Patrum solium adeo religione imitatus, pietate laudabiliter æmulatus, ut & paterna divini cultus vota, & erga prælatam principalem Ecclesiam liberalitatis insignia Pius natus æquipararet & roboraret, sed & uberibus beneficiis & dapsilibus munificentiis, ut hæres gratissimus, ampliaret*. (12)

(10) Lib. 1. cap. 16. tom. 4. Scriptor. Rer. Italic. pag. 287.

Eodem modo, & eodem sæculo Auctor Chronici Vulturnensis lib. 2. apud Duchesnium tom. 3. Scriptor. Hist. Franc. pag. 689. & apud Muratorium tom. 1. part. 2. Scriptor. Rer. Italic. pag. 369.

(11) Lib. 2. Contra Replicatorem cap. 6. tom. 6. pag. 383.

Petrus de Marca lib. 3. De Concordia cap. 11. §. 12.: Ludovicus Pius in sua Constitutione *nihil sibi auctoritatis neque in Romanam Provinciam, neque in ceteras reservavit, præter solas preces &* intercessionem *suam erga Pontificem, si quis a judicibus oppressus ad se confugeret*.

(12) Apud Labbeum tom. 9. Conc. pag. 296.

Idem Joannes VIII. apud eumdem Labbeum pag. 89. & 256. Epist. 119. Caroli Calvi, & Ludovici Germaniæ Regis fratris filios, & Ludovici Pii nepotes alloquens, meminit pacti, *quod avi & patres eorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ promiserunt*. Et epist. 206. Carolum Crassum memorati

Lu-

Præterea *Vido Imperator* anno 891. IX. Kal. Mart. *ut se Pontifici Stephano V. gratum præberet, privilegia ac dona a Pippino Rege, Carolo, & Pio Imperatoribus Romanæ Ecclesiæ data probavit*. (13) Etiam Otto I. Magnus, & Henricus I. Sanctus ejusdem Constitutionis fecere mentionem: quin verba ipsa in suas Constitutiones transtulerunt, & contextum fere integrum recitarunt. (14) Quare *donationis Ludovici cognomento Pii verissima historia est*, (15) quam Hæretici quidem impudenter, Catholici vero imprudenter tamquam fabulam rejecerunt.

Argumenta, quibus usi eam rejicere conati sunt, videamus. *Vir doctissimus* Pagius ad an. 817. §. 7. *hæc hausit*, *quod nollem*, *ex turbidis fontibus Goldasti & Molinæi*, *quorum nomina ideo silentio præteriit*. (16) *Ex tot enim*, inquit, *Pontificibus Romanis*, *qui dona a Pippino*, *& Carolo Magno facta memorarunt*, *nullus est*, *qui donationis Ludovici Pii meminerit*, *quia nempe justissimum habentes titulum rerum ab Ecclesia possessarum*, *fictitium* con-

Ludovici Germaniæ Regis filium monet, ut *unum de pactis*, *& privilegia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ more parentum* suorum *renovare & confirmare studeat*.

(13) Sigonius lib. 6. De Regno Italiæ ad an. 891. pag. 227.

(14) (Si quis Ottonis I. Henrici I. Constitutiones legere & conferre velit cum Ludovici Pii constitutione, eas habet apud Baronium ad an. 962. §. 3. & ad an. 1014. §. 7. & apud Gretserum De Principum in Sedem Apostolicam munificentia cap. 4. 5. 6. pag. 631. 633. 635. tom. 6.

(15) Franciscus Hormannus in libro Quæstionum illustrium quæst. 1. pag. 4.

Gretserus lib. 2. Contra Replicatorem cap. 6. tom. 6. pag. 383. *Si hoc diploma Pontifici Romano tantum auferret*, *quantum tribuit*, *jam non modo authenticum*, *sed etiam*, *ut ita loquar*, authenticissimum *esset*, *licet Aventinus*, *aut Illyricus quispiam ante paucos annos illud confixisset*.

(16) Fontaninus lib. 1. De Antiquitatibus Hortæ Coloniæ Hetruscorum extremo cap. 4. pag. 92.

contemsere. *Praeterea* Otto I. *&* Henricus I. *Imperatores singillatim enumerant, quae Pippinus & Carolus Magnus Ecclesiae Romanae donarunt, eaque diplomatis suis confirmant: sed donationis Ludovicianae mentionem non fecere, ut videre est apud Baronium anno* 962. §. 3. *& seqq. & anno* 1014. §. 7. *& seqq.*

Tertio, Ludovicus *ea donatione concedit Apostolicae Sedi insulas* Corsicam, & Sardiniam, & Siciliam sub integritate cum omnibus adjacentibus territoriis: *& tamen Sicilia numquam in potestate Caroli Magni, nec successorum fuit.*

Denique in ea donatione Ludovicus *statuit, ut mortuo Pontifice Romano, quem omnes Romani elegerint, sine aliqua ambiguitate & contradictione more canonico consecraretur*. Et cum consecratus fuerit, *inquit*, Legati ad nos, vel ad Successores nostros Reges Francorum dirigantur, &c. *quod merum commentum est, cum ipso Ludovico Pio vivente* Eugenius II. *Papa ad postulationem* Lotharii *Imperii paterni Collegae statuerit, ut Pontifex Romanus non consecretur, nisi in praesentia Legatorum Imperialium, quod toto hoc saeculo & ultra in usu positum fuit, absque eo quod Clerus Romanus illam donationem in medium attulerit, licet se ab ea lege abhorrere non semel ostenderit: imo & Hadrianus* III. *Papa illam resciderit, cujus tamen decretum executioni mandatum non fuit. Nullum itaque de ejus falsitate dubium superesse potest. Leo Ostiensis saeculi duodecimi initio demortuus, primus fuit, qui ejus meminerit, ideoque non multo ante ea excogitata fuerit.*

Primum, atque alterum ex iis, quae supra diximus, falsum esse convincitur. Nam Joannes VIII. testatur, Ludovicum Pium aemulatum liberalitatem & munificentiam Patrum suorum, *uberioribus beneficiis* Romanam Ecclesiam cumulasse.

Or-

Ottonis vero primi diploma majori ex parte compositum est verbis ipsis, quibus constat *Donatio Ludoviciana*, exceptis iis, quæ Otto sub finem Diplomatis adjecit de libera electione & coronatione Romani Pontificis. (17) Henrici pariter diploma magnam Constitutionis *Ludoviciana* partem continet, nomenque ipsum Ludovici Pii. Quare non solum inficias imus, Henricum I. in suo diplomate siluisse de Constitutione Ludovici Pii, sed etiam negamus, nomen Ludovici Pii, quod ibidem legitur, *addititium esse*, ut credit Pagius, falso existimans, eam subdititiam esse. (18) Præterea si Ludovici Constitutio ideo commentitia habenda est, quod Otto I. & Henricus I. nullam de illa mentionem fecerint, jam eamdem ob caussam negandum erit, Imperatores ante Ottonem & Henricum I. ullam condidisse, quandoquidem hi numquam meminerunt Constitutionum Lotharii I. Ludovici II. Caroli Calvi, & Crassi, Vidonis, Lamberti, Arnulphi, Ludovici III. & Berengarii I., qui tamen easdem pro Ecclesia Constitutiones ediderunt, quas antea Pippinus, Carolus Magnus, Ludovicus Pius, ac postea Otto I. & Henricus I. promulgarunt. Nullum dubitandi locum relinquit Concilium Ravennatense anno 904 celebratum. Ibi enim cap. 3. Lambertus Imperator: *Ut privilegium sanctæ Romanæ Ecclesiæ*, inquit, *quod a priscis temporibus per piissimos Imperatores stabilitum est atque firmatum, ita nunc a nobis firmetur, & diebus nostris, sicut condecet, immutilatum servetur, & sancta Romana Ecclesia mater nostra exaltetur, protegatur, ac defendatur, quoad Imperii nostri est*. Et cap. 6. ita respondet Pontifex Lamberto: *Ut pactum, quod a Beatæ memoriæ vestro genitore* Vidone,

(17) Vide annotat. 8. ad Joannem XII. Pontif. CXXXIII.
(18) Ad an. 1014. §. 2.

ne, *& a vobis piissimis Imperatoribus juxta praecedentem consuetudinem factum est, nunc reintegretur, & inviolatum servetur*. (19) Idem de Carolo Calvo testatur Joannes VIII. de Vidone Sigonius, de Berengario coævus Auctor Panegyris ejusdem Berengarii. (20)

Ad tertium quod attinet. *Nos* Calabriam Siciliamque *eodem modo donatam a Ludovico dicimus, quo modo donationem explicat diploma confirmationis tam* Ottonianæ, *quam* Henricianæ, *nempe non facto* possessionis, *sed* jure prætensionis, *neque re, sed* promissione: *siquidem expresse habet:* Nec non Patrimonium Siciliæ, si Deus nostris illud tradiderit manibus, (21) *vindicandum jure belli a Græcis Ecclesiæ hostibus propter hæresim Iconoclasticam, Advocatiamque inique desertam, aliaque mala, Apostolicam Sedem infestantibus, adeoque per arma merito repressis*. (22)

Postremum sic refellitur. Nam post Constitutionem Ludovici Pii Eugenius II. decretum suum edidit necessitate coactus ad arcendas turbas a comitiis Pontificalibus. Rem ab ovo narrat Pagius ipse ad an. 825. §. 29. *Mortuo* Paschali, *a maxima tum Cleri, tum Nobilium parte anno superiori* Eugenius

(19) Apud Baronium ad an. 904. §. 16. & apud Labbeum tom. 9. Conc. pag. 508. & 509.

(20) Joannes VIII. epist. cit. Sigonius item loc. cit. Anonymus in Carmine Panegyrico De laudibus Berengarii lib. 4. apud Muratorium tom. 2. Scriptor. Rer. Italic. pag. 412. Vide annotat. 2. ad Joannem X. Pontif. CXXV.

(21) Apud Baronium ad an. 962. §. 5. & ad an. 1014. §. 7.

(22) Ignatius Schvvarz in Collegiis Historicis Part. 9. quæst. 2. §. 2. pag. 34.

Eodem modo Ludovicus Pius Paschali donavit Calabriam, quamvis teneretur dominatu Græcorum, *a quibus & a Saracenis Ludovici II. armis ereptam Carolus Calvus Romanæ Ecclesiæ concessit, ut testantur Annales Fuldenses*: Petrus de Marca lib. 3. De Concordia cap. 10. §. 6.

nius II. *electus est Pontifex Romanus*, *&* *alter ab aliis*, *indeque schisma exortum*; *cujus componendi gratia missus est a Ludovico patre* Lotharius, *qui una cum eo imperabat*. *Caussa utriusque coram eo agitata*, *&* Eugenius II. *legitimus Pontifex agnitus*. *Ad vitanda autem in posterum comitiorum dissidia statutum*, *ut Legati Cæsarei consecrationi Pontificis Romani interessent*. Ludovicus igitur Lotharium filium Romam misit, *ut vice sua functus*; *ea*, *quæ rerum necessitas flagitare videbatur*, *cum novo Pontifice*, *populoque Romano statueret atque firmaret*. (23) Itaque Eugenii II. decretum, Ludovico Pio non solum vivente, sed etiam volente & consentiente sancitum *toto sæculo IX.* *&* *ultra* servatum est, quia necessarium creandis Romanis Pontificibus sine tumultu: ideoque confirmatum anno 847. a Leone IV., referente Pagio ad an. eumd. §. 9. postea anno 897. ab Stephano VI. & anno 904. ab Joanne IX. in Concilio Romano. Ex quibus *patet*, *usum*, *quem tamdiu Pontifices exhorruerant*, *&* *tam anxie amoliri enixi fuerant*, *longo annorum lapsu*, *rerumque stupenda vicissitudine*, *tantæ utilitatis*, *tantæ necessitatis evasisse*, *ut in Legem Canonicam cooptatus sit*. (24) Nulla igitur caussa erat, cur Clerus Romanus Ludovici Constitutionem proferret adversus decretum Eugenii II., tam utile ac necessarium, ut quamvis Hadriani III. auctoritate abrogatum, vim habere non desierit.

Præterea si Constitutio Ludovici Pii ideo commentitia habenda est, quia a Clero Romano numquam in medium allata ad removendos Legatos Imperatoris a consecratione Romani Pontificis; tam-

(23) Annales Bertiniani ad an. 824. tom. 2. Scriptor. Rer. Italic. pag. 516.

(24) Thomassinus De Vet. & Nova Ecclesiæ disciplina part. 2. lib. 2. cap. 25. §. 6. pag. 378.

tamdem ob rem subdititium item erit decretum, quo Hadrianus III. de eadem consecratione idem statuit, ac Ludovicus Pius: siquidem neque hoc umquam in medium attulit Clerus Romanus. Cum igitur Hadriani III. decretum Pagio suppostitium non sit, neque Constitutio Ludovici Pii supposititia Pagio esse debet. (25) Leonem vero Ostiensem non fuisse primum, qui de Ludovici Pii Constitutione meminerit, supra demonstratum est.

Alii perinde, ac Pagius, secuti Goldastum & Molinæum rejiciunt Ludovici Pii Constitutionem his etiam de caussis, primum quia Anastasius Bibliothecarius siluit de ea: deinde quia Constitutionis exemplaria non consentiunt inter se: postremo quia Ludovicus omnia patrimonia sua Romano Pontifici condonat, quod incredibile est.

Ad primum *respondeo*, *alios non silere*. *Cur potius audiamus silentes*, *quam loquentes?* (26)

Ad secundum. Verba quidem Constitutionis paullo diversa sunt apud diversos, eadem tamen est ubique sententia. *Quod vero ex diversitate verborum Instrumenti*, *etiam donationis falsitatem concludit Molinæus*, *male facit*. *Sic enim librorum fere omnium exemplaria suspicione falsitatis non carerent*, *cum injuria temporis*, *incuria librariorum*, *varietate interpretum in omnibus ferme libris frequens occurrat verborum & rerum series in plerisque diversa*. (27)

Tertium non asseruissent, si paullo attentius sen-

(25) Gretserus in Mysta Salmuriensi cap. 36. tom. 7. pag. 285. *Nec proba est hæc consecutio*, *quam tacite Plessæus* (& Pagius) *innuit*: Renunciatio Ludovici non est posterioribus sæculis observata: ergo est fictitia, neque umquam a Ludovico profecta.

(26) Idem Gretserus ibidem.

(27) Marcus Antonius Capellus De successione Episcopi Romani cap. 10. tom. 16. Bibliothecæ Pontificiæ Rocaberti pag. 112.

sensum Diplomatis expendissent. Ludovicus enim affirmat Apostolicæ Sedi præter donationem Urbium ac provinciarum, quas supra memoraverat, etiam patrimonia S. Petri, quæ in suo erant dominatu: *Patrimonia* (28) *ad potestatem & ditionem nostram pertinentia*, inquit, *sicut est patrimonium Beneventanum, & Salernitanum; & patrimonium Calabriæ inferioris & superioris, & patrimonium Neapolitanum, & ubicumque in partibus Regni atque Imperii nostri a Deo nobis commissi patrimonia Vestra esse noscuntur*. Ita veteres Codices Vaticani, in quibus legitur *Vestra*, non autem *Nostra*, ut est apud Baronium ad an. 817. §. 11., qui ad marginem Constitutionis Ludovici ex mendoso Sigonii Codice descriptæ apposuit emendationes variasque lectiones ex iisdem Vaticanis Codicibus deprомtas; ut dictum est. Ad eumdem modum Labbeus tom. 7. Conc. pag. 1516. advertit, *legendum haud dubie Vestra*. Quod confirmat Harduinus tom. 4. Conc. pag. 1236.

Sunt etiam, qui dicant, Constitutionem Ludovicii Pii ideo esse supposititiam; tum quia *Corsicam & Sardiniam* complectitur, quarum utraque erat in ditione Francorum, & neutra in Constitutione Ottonis I. & Henrici I. memoratur; tum quia Baluzius in Capitularibus Franc. tom. 2. pag. 1104. & Mabillonius De re Diplomatica lib. 2. cap. 3. §. 13. de eadem Constitutione callide dubitarunt.

At Corsicam Ecclesiæ donatam a Carolo Magno, testantur Anastasius in Hadriano I. pag. 250. & Leo III. epist. 8. ad Carolum Magnum. (29) Gregorius vero VII. epist. 4. libri 5. dicit, *Insulam illam nulli mortalium, nullique potestati, nisi sanctæ Romanæ Ecclesiæ ex debito, vel juris proprie-*

(28) S. Petri, cujus nomen supra positum est.
(29) Apud Labbeum tom. 7. Conc. pag. 1121.

prietate pertinere. (30) Quare Ubertus Folieta lib. 1. Hist. Genuensis (31) scribit, *Saracenis ex Corsica expulsis, ejus insulæ imperium Genuensi populo adjunctum: quod bello partum postea Romani Pontifices illi ratum fecerunt*. Si igitur donatio Caroli Magni commentitia non est, quod Corsicam contineat, non video, cur donatio Ludovici Pii subdititia habenda sit, quod eamdem insulam complectatur. De Sardinia item tamquam ditione Sedis Apostolicæ verba facit Gregorius VII. lib. 1. epist. 41. & lib. 8. epist. 10. ad Orzoccum judicem Calaritanum, (32) & facile crediderim, Sardiniam juxta, atque Siciliam Ecclesiæ concessas ratione patrimoniorum, quæ Romana Ecclesia in utraque insula possidebat usque a S. Gregorio Magno, ut constat ex ejus epistolis lib. 1. epist. 2. 3. 70. 72. lib. 2. epist. 32. lib. 9. epist. 2. 64. & lib. 14. epist. 2. In Constitutione autem Ottonis I. & Henrici I. nulla quidem mentio est de Sardinia, *insula* tamen *Corsica*, & *patrimonium Siciliæ* aperte nominatur, ut legere est apud Baronium ad an. 962. §. 4. & 5. & ad an. 1014. §. 7. (33)

Etsi vero Baluzius & Mabillonius *aliqua dubia moverint, neutiquam tamen ea momenti tanti judicarunt*, ut *diploma* Ludovicianum *veluti suppostitium declararent*. (34) Imo Mabillonius adjicit, illud de-

(30) Apud Labbeum tom. 10. Conc. pag. 179.

(31) Pag. 235. tom. 1. Thesauri Antiquit. & Historiar. Italiæ.

(32) Apud eumdem Labbeum t. 10. Conc. p. 38. & 259.

(33) Petrus de Marca lib. 3. De Concordia cap. 11. §. 4.: *Sciunt omnes, patrimonia illa Calabriæ & Siciliæ latifundia fuisse, quæ per Defensores eo missos summi Pontifices curabant, ut patet e variis epistolis Gregorii Magni; vel ut loquitur Nicolaus Alemannus De Lateranensibus Parietinis cap. 15.:* disponendo per familiares suos regere studebant.

(34) Ignatius Schvvarz Collegiorum Historicorum part. 9. quæst. 2. pag. 21.

defendi a Baronio, Gretſero adverſus Molinæum, & Carolo Cointio in Annalium tomo ſeptimo ad an. 817. §. *6.*, prorſus ut non videatur Mabillonius de *Ludoviciano* diplomate callide dubitaſſe. (35)

(35) Vide Gretſerum De munificentia Principum Chriſtianorum in Sedem Apoſtolicam, cap. 21. 31. & 33. tom. *6.* pag. *648. 655.* & *656.*

FINIS.

IN-

INDEX RERUM.

A

B

C

F

G

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

Z

F I N I S.

IN Supplementis ad Nova Acta Eruditorum, quæ Lipsiæ publicantur, anno 1737. editis, tom. 2. sect. 4. & 12. Collector recensens Historiam Apostolicam, & Familiæ Sacræ editam Patavii quasdam adhibet calumnias, a quibus me nactus occasionem defendo.

Collector pag. 184.: *Symbolum ab Apostolis compositum esse credit, nec repugnat, quin singuli singulos articulos Symboli pronuntiarint, auctoritate innixus* Baronii *in Annalibus*.

R. Non ego repugno *auctoritate innixus* Baronii *in Annalibus*; sed quia video, *id placuisse viris magnis*, *commotis præsertim auctoritate* Leonis *in epistola* 27. alias 13. *ad Pulcheriam Augustam*, cujus epistolæ verba juvat hoc loco iterare. Sunt igitur hæc: *Ipsius Catholici Symboli brevis, & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis*, *Pag.* 102

Collector p. 548.: *Uti se, ait, sæpissime in narrando verbis ipsis hominum veterum, ac Patrum gravissimorum, quod horum sermo plus habeat auctoritatis & gravitatis, seque iis ipsis in locis cæcutire fatetur, in quibus alios parum esse arbitretur perspicaces*.

R. Lege sine perversitate ipsissima verba, quæ scripsi: *Si quando ab recentioribus magnæ eruditionis ac famæ viris dissentio, tunc verum invenire contendo, non tamquam adversarium aliquem convincere. Non respondet ad spem eventus, & iis ipsis in locis cæcutio, in quibus alios parum esse arbitror perspicaces? & opto redargui me, & cupio refelli*. Nimirum me errantem, dum alios esse devios existimo, in viam reduci desidero, & peccantem in iis, in quibus alios peccasse reor, corrigi at- *In Præfat. ad Lect.*

que

que emendari exopto. Namque *Homo sum! humani nihil a me alienum puto.* (1) Adhuc ne horum verborum sensum assequeris?

Collector pag. 549.: *Oracula defecisse ex testimonio* Plutarchi *in libello* De oraculorum defectu *commemorat*. Baronium *dicit*; *qui alioqui satis credulus sit*, *assensum suum in hac quaestione suspendere*:

R. *Non est ita*, *ut loqueris*, *quicumque ista dixisti*; *non est ita*: *multum falleris*, *aut fallere meditaris*. (2) Nullo enim modo agens de Oraculorum defectu post Christum natum dico, Baronium in hac quaestione assensum suspendere. Sume librum, & quae scripsi attentis oculis & animo percurre; & veritas consideranti facile apparebit. Quae ut omnibus statim appareat, en interrogationem ipsam, & responsionem meam.

pag. 15. *Christo nato*, *defeceruntne statim Ethnicorum Oracula?*

Bar. in Appar. §. 25. R. Ajunt nonnulli, atque ad id confirmandum dicunt; Augustum, cum ad Apollinis Delphici templum venisset sciscitandi caussa, ad quem se mortuo Imperium Romanum esset venturum; hoc vix demum tulisse responsum:

Me puer Hebraeus Divos Deus ipse gubernans
Cedere sede jubet; *tristemque redire sub orcum*;
Aris ergo dehinc tacitus discedito nostris.

Ob id Imperatorem Romam reversum Aram in Capitolio posuisse cum titulo hoc: *Ara Primogeniti Dei*. Verum minime sequendi sunt, qui talia narrant. Etenim ex Plutarcho, qui edidit libros duos *De Oraculorum defectu*, perspicuum est; Apol-

(1) Terentius Heauton Timorumenos Act. I. Scen. 1. Ver. 25.

(2) S. Augustinus lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum cap. 74.

Apollinem Delphicum etiam post Christi nativitatem responsa consultoribus dedisse, etsi minore, quam antea, celebritate, neque carminibus, ut antea, sed prosa, solutaque oratione. Certe quidem Nero, ut est apud Svetonium in ejus vita cap. 40. *consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit*. Ubinam, quæso, ista scribens, Baronium dico se in hac quæstione ab omni assensu sustinuisse?

Collector pag. 549. & 550.: Josephum *fabrum fuisse, & quidem lignarium, credit, reclamantibus licet* Justino Martyre, Hilario, *aliisque*: *Locus ille, quem* Sandini *ex* Justini *Dialogo adducit, in versione Latina quidem habet*: cum Jesus fabri lignarii filius haberetur &c.: sed in textu Græco non habetur alia vox, nisi τέκτων, *quæ & fabrum ferrarium significat, & fabrum lignarium*.

R. Pro me dicis incautus. Nam si vox τέκτων, *& fabrum ferrarium significat, & fabrum lignarium*, mihi licuit utramlibet significationem eligere. Quamquam S. Justinus eo sensu vocem illam usurpat, ut significet, Josephum fuisse fabrum lignarium. Addit enim e vestigio rationem hanc: *Fabrilia namque, cum in hominibus esset, faciebat opera, aratra & juga conficiens*, quæ utique conficiuntur ex ligno. Id quod animadvertisses, si locum integrum S. Justini vel Græcum, vel Latinum a me allatum paullo attentius legisses. *Pag.399.*

Collector pag. 550.: *Josephum putat, cum* Mariam *duceret uxorem, octogesimum atque eo amplius annum attigisse, teste* Epiphanio *Hæres*. LXXVIII. §. 8.

R. Quod vis, dicis, non quod ego dico. Sunt enim hæc verba mea pag. 401.: S. Epiphanius hær. 78. §. 8. refert, Josephum, cum *Mariam duxit, octogesimum atque eo amplius annum atti-* *Tom. 7. Hist. Byz.*

gis-

zantinæ pag. 148. edit. Venetæ. *In 3. part. D. Thomæ tom. 2. disput 7. sect. 3.*

gisse. Epiphanii vestigiis insistunt Cedrenus in Compendio Historiarum, & Nicephorus lib. 1. cap. 7. Baronius vero ad an. Ch. 12. §. 9. potius, quam Epiphanio, iis consentit, *qui illum tunc maturioris fuisse ætatis dicunt*. Nec immerito. *Primo quia decuit*, quemadmodum disputat Franciscus Suarez, *ut in matrimonio illo servaretur ea proportio inter virum & uxorem, quæ communi usu & consuetudine servari solet. Secundo quia oportuit, ut Joseph esset in ætate ad generandum idonea, quia alias non posset sub illius umbra fama & existimatio Virginis illæsa servari. Tertio oportuit, ipsum esse viribus valentiorem, ut posset tot peregrinationes sustinere, & ad familiam suam alendam & sustentandam laborare. Quarto etiam Scriptura nonnihil favet. Nam Lucæ I. dicitur* Angelus missus ad Virginem desponsatam viro, *non seni, & cap.* 3. ut putabatur filius Joseph. *Profecto si ille octogenarius fuisset, vel non tam facile hæc fama percrebuisset, aut certe Virgo in suspicionem aliquam venisset. Unde Isaiæ 62. de tempore adventus Messiæ dicitur,* habitabit juvenis cum Virgine, *quod non incommode ad hoc mysterium applicant Glossa Ordinaria, & Nicolaus Lyra. Certum ergo videtur, Joseph non fuisse senem: qua vero ætate fuerit, juvenis ne, an vir triginta quadragintave annorum, definiri non potest, cum ex historiis nihil habeamus.*

An non vides, me Baronii, & Suarezii sententiam probantem non ivisse in sententiam Epiphanii, quod hic affirmet, illi negent, Josephum *fuisse octogenarium*, cum Mariam duceret in matrimonium? Itaque *redde verba mea, & vanescet calumnia tua*. (3)

(3) S. Augustinus lib. 4. contra Julianum Pelagianum cap. 3. & 47.

F I N I S.

3